

**T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı**

**ARİF NİHAT ASYA’NIN “BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLİYOR”
İLE “DUÂLAR VE ÂMİNLER” ADLI ŞİİR KİTAPLARININ
DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Hacer ULU

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin AYAZ

Elâzığ - 2018

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Hacer Ulu'nun, Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin AYAZ danışmanlığında hazırlamış olduğu "*Arif Nihat Asya'nın 'Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor' ile 'Duâlar ve Âminler' Adlı Şiir Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*" başlıklı tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun.....tarih vesayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından..... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı sayılmıştır.

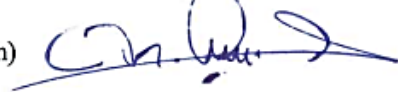
Jüri Üyeleri: (unvan sırasına göre)

İmza

1: Prof. Dr. Şener DEMİREL

2: Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin AYAZ (Danışman)

3: Dr. Öğr. Üyesi Âdem GÜRBÜZ

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof.Dr. Ayşegül GÖKHAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin AYAZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “*Arif Nihat Asya’nın ‘Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor’ ile ‘Duâlar ve Âminler’ Adlı Şiir Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi hâlinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Hacer ULU

07/07/2018

ÖN SÖZ

Tarihî bir varlık olan insanın ortaya koyduğu birikim ve tecrübeler kaybolup gitmezler, onlar nesilden nesile devredilip devralınırlar. Böylece insan, her alanda yapılan tecrübeleri ve elde edilen bilgiyi yeni yetişen nesillere bırakır. Her nesil böyle bir başarılar dünyası içinde yetişir, gelişir; kendisi de onlara yenilerini katar. İnsanoğlunun devralıp devrettiği birikim ve tecrübelerinin başında ‘değer’ler gelmektedir.

Değer, evrensel ve ulusal ölçekte gün geçtikçe anlam ve önem kazanan bir kavramdır. Dinden ekonomiye, psikolojiden sosyolojiye, tarihten felsefeye kadar geniş bir yelpazeye yayılan bu kavram üzerine, pek çok ilmî ve felsefi araştırma yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir. Değerler, kitleleri grup olmaktan çıkarıp cemiyet hâline getiren önemli öğelerdir. Bu kavram, kuşaktan kuşağa aktararak varlığını sürdürmekte ve toplumların devamlılığı açısından önemli konumda bulunmaktadır. Dolayısıyla yetişen bireylere, değer öğretimi yapılması hayati bir öneme sahip olup üzerinde titizlikle durulması gereken bir konudur. Çünkü bir toplumun geleceği iyi yetişmiş ve değerlerini benimsemiş bireylerin varlığına bağlıdır.

Yazarlar ve şairler, oluşturdukları edebî ürünler aracılığıyla insanların duygu ve düşünce dünyalarına seslenerek onlarda estetik bir haz oluşturmayı; bunun yanı sıra kimi zaman da yazdıklarıyla insanların iyiye, doğruya ve güzele yönelip birtakım insani ve evrensel değerleri kazanmaları için rehberlik görevini üstlenirler. Dolayısıyla değerler eğitiminde, edebî şahsiyetlerin ve edebî metinlerin önemi yadsınamaz. Nitekim öğrencilerin millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel ve sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi; Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanata dair değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması Türkçe öğretiminin özel amaçları içerisinde yer almaktadır. Bu doğrultuda, Türkçe derslerinde işlenmek üzere seçilen edebî ürünler vasıtasıyla bireylerin millî ve evrensel değerleri edinmeleri sağlanmalıdır.

Edebî mahsuller içerisinde özel bir yere sahip olan şiirler, değer aktarımında kullanılabilecek edebî türlerin başında gelmektedir. Bu çalışmanın gayesi, Türk edebiyatının önde gelen şairlerinden Arif Nihat Asya’nın “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” ile “*Duâlar ve Âminler*” isimli şiir kitaplarında yer alan ‘değer’ kavramının tezahürlerini tespit edip bu şiirlerde hangi değerlerin yer aldığını ortaya koymaktır.

Nitel araştırma yönteminden faydalanılarak oluşturulan bu çalışma, “Giriş”, “Kuramsal Çerçeve”, “Yöntem”, “Bulgular ve Yorumlar” ile “Sonuç ve Öneriler” olmak

üzere beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümü oluşturan “Giriş”te; araştırmanın problem cümlesi, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları açıklanmıştır. İkinci bölümde “Kuramsal Çerçeve” başlığı altında değer kavramı ile değerler eğitimi üzerinde durulmuş olup değerler eğitiminin amacı, kapsamı, değerler eğitimi akımları, Türk millî eğitim sisteminde değerler, 2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda değerler (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar), Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi üzerine yapılan lisansüstü çalışmalar ve değerler eğitiminde şiirlerden yararlanma başlıklarına yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde Arif Nihat Asya’nın hayatından, şahsiyetinden, edebî kişiliğinden-sanatından, eserlerinden, Arif Nihat Asya ve eserleri üzerine yapılan lisansüstü çalışmalardan bahsedilmiştir. Üçüncü bölümü oluşturan “Yöntem”de; tez çalışmasının araştırma modeli, evren ve örneklemin kapsamı, veri toplama araçları ile verilerin toplanması ve değerlendirilmesi sürecinde izlenen yollar hakkında bilgilere yer verilmiştir. Çalışmada, “Bulgular ve Yorumlar” başlığıyla yer alan dördüncü bölümde; tezin konusunu teşkil eden Arif Nihat Asya’nın ilgili şiir kitapları, amaçlar doğrultusunda incelenerek elde edilen bulgular ilgili değerlerle eşleştirilip yorumlamalara gidilmiştir. Beşinci bölümü oluşturan “Sonuç ve Öneriler”de ise araştırma bulgularına dayanılarak ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlardan hareketle yapılan önerilere yer verilmiştir. Tez çalışması, bilimsel standarda uygun olarak hazırlanıp yararlanılan kaynakların sıralandığı “Kaynakça” bölümüyle son bulmuştur.

Tez çalışmamın her safhasında zamanını ayırarak bana yol gösteren, hiçbir konuda desteğini benden esirgemeyen, fikirlerinden her anlamda istifade ettiğim değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hayrettin AYAZ’a teşekkür ederim. Hayatımın her alanında olduğu gibi yüksek lisans eğitimim sırasında da sevgiyle ve içtenlikle yanımda olup dualarını benden esirgemeyen babam Celal YÜKSEK ile annem Kiraz YÜKSEK’e ve bugüne kadar beni hiçbir anlamda yalnız bırakmayan, hayatı benim için daha anlamlı ve değerli kılan kardeşim Zafer YÜKSEK’e ve hayat arkadaşım, fedakâr eşim, Arif ULU’ya teşekkürlerimi sunarım.

Hacer ULU

Elazığ, 2018

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Arif Nihat Asya'nın “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” ile “Duâlar ve Âminler” Adlı Şiir Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi

Hacer ULU

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Elazığ, 2018, Sayfa: XII+275

Bu çalışmanın amacı, Arif Nihat Asya'nın “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” ile “*Duâlar ve Âminler*” isimli manzum eserlerinde yer alan eğitsel değerleri tespit edip bunların değerler eğitiminde kullanılabilirliğini analiz etmektir. Nitel araştırma yönteminden faydalanılarak oluşturulan bu çalışmada elde edilen verilerden hareketle Arif Nihat Asya'nın söz konusu eserlerinin değerler eğitimi bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu ve Türkçe öğretimi sürecinde değer eğitimi konusunda yararlanılacak kaynaklar arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının 2018 yılı “*Türkçe Dersi Öğretim Programı*” esas alınarak incelenen eserlerde millî, manevî, ahlaki değerlere uygun nitelikte olan şiirlerin Türkçe ders kitaplarında yer alması için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arif Nihat Asya, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Duâlar ve Âminler, Değer, Değerler Eğitimi.

ABSTRACT

Master Thesis

The Research of Arif Nihat Asya's Poetry Books “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” and “Duâlar ve Âminler” in Terms of Values Education

Hacer ULU

Fırat University

Institute of Educational Science

Department of Turkish and Social Science Education

Division of Turkish Education

Elazığ, 2018; page: XII+275

The aim of this study is to determine the educational values of Arif Nihat Asya's poetic Works named of “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” and “*Duâlar ve Âminler*” and to analyze their disponibility in value education. Based on the data obtained by using this qualitative research method, Arif Nihat Asya's works have been found to be rich in value education and are among the sources of value education in Turkish teaching process. Proposals have been made to include poems that are appropriate to national, moral and ethical values in Turkish textbooks in the works examined on the basis of the Ministry of National Education's 2018 years “*Turkish Language Teaching Program*”.

Key Words: Arif Nihat Asya, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Duâlar ve Âminler, Value, Values Education.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	I
BEYANNAME	II
ÖN SÖZ	III
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	XII
BİRİNCİ BÖLÜM	1
I. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Cümlesi.....	1
1.1.1. Alt Problemler.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Varsayımlar.....	2
1.5. Sınırlılıklar.....	3
İKİNCİ BÖLÜM.....	4
II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	4
2.1. Değer Kavramı.....	4
2.1.1. Değerlerin Özellikleri	7
2.1.2. Değerlerin İşlevleri	10
2.1.3. Değerlerin Önemi	12
2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması	13
2.1.5. Değerlerin Kapsamı	14
2.2. Değerler Eğitimi Kavramı	15
2.2.1. Değerler Eğitiminin Amacı.....	18
2.2.2. Değerler Eğitiminin Kapsamı	19
2.2.3. Değerler Eğitimi Akımları	19
2.2.3.1. Değer Gerçekleştirme	20
2.2.3.2. Karakter Eğitimi	20
2.2.3.3. Vatandaşlık Eğitimi	21

2.2.3.4. Ahlak Eğitimi.....	21
2.2.4. Türk Millî Eğitim Sisteminde Değerler	22
2.2.5. 2018 Yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi	24
2.2.6. Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalar	28
2.2.7. Değerler Eğitiminde Şiirlerden Yararlanma	32
2.3. Arif Nihat Asya'nın Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Kişiliği, Eserleri ve İlgili Çalışmalar	34
2.3.1. Hayatı.....	34
2.3.2. Şahsiyeti.....	38
2.3.2.1. Arayış Evresi.....	39
2.3.2.2. Olgunluk Evresi	39
2.3.3. Edebî Kişiliği-Sanatı.....	41
2.3.4. Eserleri	42
2.3.4.1. Şiir Kitapları	42
2.3.4.2. Nesir Kitapları.....	43
2.3.5. Arif Nihat Asya ve Eserleri Üzerine Yapılmış Lisansüstü Çalışmalar.....	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	45
III. YÖNTEM	45
3.1. Araştırmanın Modeli.....	45
3.2. Evren ve Örneklem	46
3.3. Veri Toplama Araçları	46
3.4. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	48
IV. BULGULAR VE YORUM	48
4.1. Adil Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	48
4.2. Affetmek Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	53
4.3. Aile Kurumuna ve Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar...	55
4.4. Alçak Gönüllülük (Tevazu) Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	61
4.5. Arkadaşlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	63
4.6. Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	65
4.7. Barıştan ve Huzurdan Yana Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	66
4.8. Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	68

4.9. Cesaretli Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	71
4.10. Cömertlik Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	73
4.11. Çalışkanlık (Azim) Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	74
4.12. Demokratik Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	81
4.13. Dinî Kavramlar Etrafında Oluşan Değerlere İlişkin Bulgu ve Yorumlar	82
4.13.1. Allah İnancına ve Allah Sevgisine Sahip Olma.....	82
4.13.1.1. Allah İnancına Sahip Olma.....	83
4.13.1.2. Allah Sevgisine Sahip Olma	93
4.13.2. Hz. Peygamber’e Sevgi ve Özlem Duyma	95
4.13.3. Din Büyüklerine Sevgi Duyma.....	103
4.13.4. Dua Etmek	110
4.13.5. İslam’ın Beş Temel Şartı ve İlgili Kavramlar (Ezan ve Abdest).....	115
4.13.6. Amentü Etrafında Oluşan Değerler (İmanlı Olma)	120
4.13.6.1. Kadere İnanmak.....	121
4.13.6.2. Kitaplara İnanmak.....	123
4.13.6.3. Meleklerle İnanmak	126
4.13.6.4. Ahiret Gününe İnanmak.....	127
4.13.7. Ölüm Gerçeğinin Farkında Olmak	131
4.13.8. Dinî Gün ve Gecelere Hürmet Etmek.....	133
4.13.9. Dinî Mekânlara Yönelik Duyarlılık	135
4.14. Doğruluk ve Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	140
4.15. Duyarlı Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	142
4.16. Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	146
4.17. Fedakârlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	150
4.18. Geçmişe (Türk Tarihinin Geçmiş Dönemlerine) Özlem Duyma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	153
4.19. Geleneksel Unsurlara (Değerlere) İlişkin Bulgu ve Yorumlar	159
4.20. Gurur Duyma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	165
4.21. Hatayı Kabullenme ve Hatalardan Ders Çıkarma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	167
4.22. Hediyeleşme Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	168
4.23. Hoşgörü Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	170
4.24. İkramda Bulunma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	172

4.25. İyilikte Bulunma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	172
4.26. Kadına Bakış Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	173
4.27. Kahramanlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	177
4.28. Kanaatkârlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	184
4.29. Kararlılık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	187
4.30. Misafirperverlik Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	187
4.31. Nezaket Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	191
4.32. Ölçülü Olma (Ölçülülük) Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	193
4.33. Özgürlük Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	195
4.34. Öz Güven Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	201
4.35. Sabırlı Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	202
4.36. Sadakat ve Vefa Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	205
4.37. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	207
4.38. Saygı Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	208
4.38.1. Genel Manada Saygı.....	209
4.38.2. Şehitlik ve Şehitlere Duyulan Saygı	210
4.39. Sevgi Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	214
4.39.1. Vatan Sevgisi	215
4.39.2. Millet Sevgisi	225
4.39.3. Bayrak Sevgisi	226
4.39.4. Dil Sevgisi.....	231
4.39.5. Türk Büyüklerine Duyulan Sevgi	232
4.39.6. Anneye Duyulan Sevgi	236
4.39.7. Çocuk Sevgisi	238
4.39.8. Hayvan Sevgisi	242
4.39.9. Doğa Sevgisi	244
4.39.10. Yaşam Sevgisi.....	248
4.39.11. İnsan Sevgisi	249
4.39.12. Karşı Cinse Duyulan Sevgi.....	250
4.40. Sır Tutma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	254
4.41. Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	255
4.42. Şefkat ve Merhamet Değerlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	256

4.43. Temiz Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	259
4.44. Umutlu Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	260
4.45. Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	261
V. BÖLÜM	263
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	263
5.1. Sonuçlar	263
5.2. Öneriler	265
KAYNAKÇA.....	267
EKLER	274
Ek 1. Orijinallik Raporu.....	274
ÖZ GEÇMİŞ	275

KISALTMALAR

BBRB	: Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor
DA	: Duâlar ve Âminler
doğ.	: doğum
Ed.	: Editör
Hız.	: Hazreti
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
s.	: sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Bu bölümde; çalışmanın gerekçelerini ortaya koyan problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, varsayımlara ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1. Problem Cümlesi

Son yıllarda eğitim sistemimizin güncel ve önemli konularından biri hâline gelen değerler, oldukça hassas bir kavram olma özelliğine sahiptir. Bu kavramı bireye kazandırırken şiirin yararlanılabilecek edebî türler içerisinde yer aldığı düşüncesinden hareketle yapılan araştırmanın problem cümlesi şu şekildedir:

“Arif Nihat Asya’nın *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* ile *Duâlar ve Âminler* isimli eserlerinde yer alan şiirler, hangi değerleri içermektedir?”

1.1.1. Alt Problemler

1. Değer ve değerler eğitimi nedir?
2. Araştırmamıza konu olan eserlerde yer alan şiirler, değerler eğitiminde kullanılabilir mi?
3. Yenilenen Türkçe Öğretim Programı çerçevesinde, Arif Nihat Asya’nın söz konusu eserlerinin değerler eğitimi açısından önemi nedir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Arif Nihat Asya’nın “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” ile “*Duâlar ve Âminler*” isimli eserlerini umumi bir değerlendirmeye tabi tutmak yerine, bu eserlerde yer alan tek bir hususa; değerlere dikkat çekmek ve söz konusu eserlerin değerler eğitimi açısından içeriğini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında

incelenen eserlerin değerler eğitiminde kullanılabilirliği araştırılıp değer öğretiminin gerçekleştirilmesinde bahsi geçen eserlerden yararlanılması amaçlanmıştır.

Değerler konusunda farkındalık oluşturmaya çalışması ve değerleri aktarma konusu üzerinde titizlikle durması nedeniyle Arif Nihat Asya'nın "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" ile "Duâlar ve Âminler" isimli eserleri çalışma konusu olarak seçilmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu tez çalışması; sosyal çözümlerin ve toplumsal yozlaşmaların yoğunlaştığı günümüz toplumunda cemiyeti ayakta tutan değerlerin önemine dikkat çekmek, toplumsal değerlerin edebî eserler aracılığıyla planlı ve programlı bir biçimde öğretilmesini sağlamak ve literatüre katkıda bulunmak bakımından önemlidir. Araştırmamız, özellikle son yıllarda gündeme gelen değerler ve değerler eğitimi çalışmalarına ışık tutması yönüyle de önem taşımaktadır.

Millî, manevî ve dinî değerlere sürekli vurgu yapan ve kaleme almış olduğu eserlerde Türk milletinin özünü oluşturan değerleri her fırsatta dile getiren Arif Nihat Asya, 20. yüzyıl Türk edebiyatının en önemli sanatçılarından olmasına rağmen üzerine yapılan çalışmalar son derece sınırlıdır. İncelememiz, bugüne kadar üzerinde pek fazla çalışma yapılmamış olan Arif Nihat Asya ve eserlerine yönelik bir farkındalık oluşturmak ve onun eserlerinin değerler konusunda ne denli zengin bir muhtevaya sahip olduğunu göstermek bakımından da oldukça önemlidir. Ortaokul öğrencilerine yönelik değer öğretiminin gerçekleştirilmesinde, Arif Nihat Asya'nın belirtilen eserleri zengin bir içeriğe sahiptir.

1.4. Varsayımlar

1. Değerlerin hedef kitleye, edebî eserler yoluyla kazandırılabilceği varsayılmaktadır.
2. Arif Nihat Asya'nın eserlerinin kültürümüz, topluma mal olmuş değerlerimiz ve edebiyatımız bakımından son derece önemli olduğu varsayılmaktadır.
3. Eserlerde yer alan değerlerin öğretim programlarında yer verilen değerlerle uygunluk içerisinde olduğu düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Arif Nihat Asya'nın “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” ile “*Duâlar ve Âminler*” isimli eserlerindeki şiirlerin Türkçe dersi değerler eğitimi bağlamında incelenmesiyle sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde, “değer” ile “değerler eğitimi” ve yazdığı şiir kitaplarıyla araştırmamıza konu olan “Arif Nihat Asya” ile ilgili kuramsal bilgilere ve bu konularda yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Değer Kavramı

Bilgin (1995, s.83) değer kelimesinin, Latince “kıymetli olmak”, “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiş olduğunu ve Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırıldığını söyler.

Değer, gerek evrensel gerek ulusal ölçekte gün geçtikçe anlam ve önem kazanan bir kavramdır. Dinden ekonomiye, psikolojiden sosyolojiye, tarihten felsefeye kadar geniş bir yelpazeye yayılan bu kavram üzerine, pek çok ilmî ve felsefî araştırmalar yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Buna karşın, değer kavramının kapsamı ve tam olarak ne içerdiğine dair bir mutabakatın olduğu söylenemez. Çünkü bu kavramın farklı disiplinlerin ilgi alanına girmiş olması kavramın tanımını güçleştirmektedir. Her disiplin değer kavramını kendi bakış açısıyla inceleyip bu kavramın diğer boyutlarını göz ardı ederek açıklamaya çalışmıştır. Bu sebeple herkes tarafından kabul edilebilecek bir değer tanımı henüz yapılamamıştır. Ancak, değer toplumsal devamlılığı sağladığı konusunda görüş birliği mutlak olup cemiyet hayatı açısından önemi herkesçe bilinmektedir.

Değer kavramının farklı bakış açılarıyla araştırılması neticesinde literatürde kendine yer edinen başlıca “değer” tanımları şu şekildedir:

Shaver ve Strong (1976’dan aktaran Martorella, 2001, s.253) değer kavramını “Bir şeyin olumlu ya da olumsuz, iyi ya da kötü, hoş giden ya da gitmeyen olduğuna ilişkin yargıda bulunurken kullanılan standart ya da ölçütler” olarak tanımlar.

Welton ve Mallan (1999, s.130) değeri “Davranışın, güzelliğin, etkililiğin ya da kıymetin standartları olarak hizmet eden düşünceler” şeklinde ifade eder.

Schwart’a göre (1992, s.1) değer “İnsanların karşılaştıkları olayları ve etrafındaki diğer kişileri değerlendirmek, bunlar karşısında yapacaklarına karar vererek bunu meşru bir duruma getirmek için kullandıkları ölçütlerdir.”

Ulusoy ve Arslan (2016, s.5) değer kavramının tanımını ve bu kavram hakkındaki görüşlerini şöyle özetlemektedirler:

Değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçüt olarak kullanılan olgulardır. Değer belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmakla beraber, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar olarak da gösterilmektedir. Değer, bireyin topluma uyumunu sağlayan standartlardır.

Güngör (2010a, s.27) değeri “Bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır” şeklinde tanımlar.

Değer kavramını insan davranışlarına yön veren kıstaslar olarak gören Aydın (2010, s.1) değer kavramı hakkında şunları söylemektedir:

Değer, arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Değerler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yön gösteren ölçülerdir. Diğer bir tanımla değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük vermek demektir.

Erdem’e göre (2003, s.56) “Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır.”

Değer kavramını felsefe, psikoloji ve sosyoloji başta olmak üzere matematik, iktisat, dinî bilimler gibi birçok bilim dalıyla ilişkili gören Ulusoy (2007, s.23) değer kavramına yönelik bakış açısını şöyle özetlemektedir:

Değer kavramı felsefe, psikoloji, sosyoloji başta olmak üzere; matematik, iktisat, dini bilimler ve tarih gibi birçok bilim alanında kullanılmaktadır. Sosyal bilimler açısından değerleri bu kadar önemli kılan insan davranışlarını ele alıyor ve yorumluyor olmasıdır. Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliklerdir.

Veugelers ve Vedder (2003, s.379) değeri “En genel tanımıyla değerler neyin iyi, neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımızdır. Beğenilerimize göre tercih ettiğimiz

şeyler olmaktan çok bireyin çevresi ile etkileşimini sağlayan az çok kesin ve sistematik fikirlerdir” şeklinde tanımlar.

Şentürk (2010, s.53) değer kavramını “Kişinin kıymet verdiği, ihtiyaç duyduğu, sevdiği ve beğendiği maddi ve manevi her şey” olarak tanımlar.

Hökelekli’ye göre (2013, s.285) “Değerler, davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır. Eylem ve davranışlarımızın yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır.”

Yaman’a göre (2014, s.17) “Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklardır.” Ayrıca, Yaman (2014, s.25) değer kavramını “Değer; bizi, ailemizi, toplumumuzu, milletimizi ve insanlığı değerli kılan üstün özelliklerdir” şeklinde de tanımlar.

Değer kavramını bireyin ihtiyaçları ve toplumsal yaşamın isteklerini uzlaştıran unsurlar olarak ifade eden Parashar, Dhar ve Dahr (2004, s.144) şu ifadelerle yer vermektedir:

Bireysel davranışların temelinde yer alan değerler, bireyin ihtiyaçları ile toplumsal yaşamın taleplerini uzlaştıran içselleştirilmiş standartlardır. Bu durumda değerler, bireylere eylemleri için uygun seçenekleri sunmaktadır. Kültürel yaşam gibi geniş bir alanda ise değerler, toplumsal yaşamla bütünleşmeye olanak veren, paylaşılan anlamları anlatmaktadır.

Değer kavramının toplumsal açıdan önemine vurgu yapan ve değerleri toplumsal yaşamın anlamı olarak ifade eden Ulusoy ve Arslan (2016, s.5) görüşlerini şöyle özetlemektedir:

Değerler, toplumun ulaşmak istediği hedefler, arzu ettiği güzel tutum ve davranışlardır. Değerler; toplumun mevcudiyeti, beraberliği, işleyişi ve devamlılığı için, toplumun neredeyse tamamı tarafından tasdik edilmiş temel kaide ve kurallardır. Toplum tarafından doğruluğu onaylanmış kural ve kaideler olarak kabul edilen değerler, toplumdaki ideal olan düşünce ve davranış kalıplarını ortaya koyar. Değerler, toplum yaşamının ilham kaynağı olduğu gibi aynı zamanda anlamıdır da.

“Değerler, toplumun tarihi birikimi ile ortaya çıkan; toplumun tamamı tarafından kabul gören; toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen; tasvip ve teşvik gören; korunan kabulleniş ve inanışlardır. Değerler ve normlar, kültürel kimliğin şekillenmesinde etkili olan kültür unsurlarıdır” (Tural, 1992, s.29).

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) değer kavramının tanımları şöyle sıralanmaktadır:

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet;
2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör;
3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet;
4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse;
5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey;
6. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı;
7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.

Değer kavramı literatürde, sonsuz düşüncelerden davranışsal eylemlere kadar her şeyi kapsayacak bir şekilde tanımlanmaktadır. Bu bakımdan düşünüldüğünde değer kavramının kapsamı oldukça geniştir. Dolayısıyla genel bir değer tanımından bahsetmek oldukça zordur. Ancak değerle ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde bunların ortak özelliğinden bahsetmemiz mümkündür: Değerler bireyin duygularını, düşüncelerini ve inançlarını etkileyerek tercihlerinin ve davranışlarının seçiminde önemli bir rol oynayan kültürel öğeleri barındırmaktadır.

2.1.1. Değerlerin Özellikleri

Gökçe (1994, s.27) değerlerin genel özelliklerini aşağıdaki gibi sistematize etmektedir:

1. Sosyo-kültürel bir değer temelde seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu süreçte değer, bilinçli ve amaçlı davranışın genel kriteridir. Bir başka deyişle değer, eylemlerde bulunan bir kişinin kabul edilebilir arzu ve istekleri için bir referans noktası olarak görevini yerine getirir.
2. Değerler bir kültür içinde şekillenir ve aynı zamanda kültür üzerinde yönlendirici olarak etki etmektedir. Bu başka bir şekilde ifade edilecek olursa; bir kültürün gelişme süreci içinde değerler bir şekil almaktadır.

3. Değerler insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısacası, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin kişiliğinin bir parçası olarak görülmektedir.

4. Değerler bireyin hem zihinsel hem de duygusal yönünü yansıtan ifadelerdir.

Yazıcı (2006, s.504-505) değerlerin başlıca özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Değerler inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler, bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler.
3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri evde, işte, okulda ve tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler.
6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.
7. Değerler, bağlı oldukları kültürlere göre değişir. Hatta ait oldukları kültürlerin içinde dahi ayrılılık gösterebilirler. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabilir ama o değere verdikleri önem derecesi farklı olabilir. Mesela bir Eskimo toplumunda da, karı-kocaya sadakat ve misafirperverlik gibi kültürel değerler mevcuttur. Fakat onlar için misafirperverlik sadakatten daha önemli bir değerdir ve sadakatten önce gelir. Böyle bir olay diğer toplumlar için kabul edilemez bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir. Sahip olunan değerler kişinin toplum içerisindeki konumunun belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu değerler sayesinde birey, diğer insanlar ile etkili iletişime geçebilir ve sosyal konumunun belirlenmesi için uygun bir zemin hazırlayabilir.

Çubukçu (2008, s.1012-1013) ise değerlerin özelliklerini kısaca şu şekilde sıralamaktadır:

1. Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Bilinç, duygu ve heyecanlara ilişkin yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerler normları kapsayan ve aşan özelliklerdir.

Gömleksiz ve Kılınç (2015, s.36) değerlerin yaşantılar sonucunda oluştuğunu dolayısıyla öğrenilebilir ve öğretilabilir olgular olduğunu ifade eder.

Dökmen (2000, s.3) “Kişilerin bir arada yaşayabilmeleri için birtakım değerlere sahip olmaları gerekir. Birey, sahip olduğu değerler sayesinde sosyal yaşamını biçimlendirir, diğer insanlar arasında varlığını gösterebilir. Kendinde bulunan değerler aracılığıyla, bulunduğu toplumdaki veya gruptaki diğer bireylerin davranışlarını yorumlayabilir veya tahmin edebilir.”

Aydın (2010, s.2) değerlerin, herkes için iyi, herkes için arzulanır olma özelliğine sahip ve toplumlar arası geçerliliği olan özellikler olduğunu belirtir ve değerlerin sosyal hayatı düzenlerken bireyler arası bağlılığı da arttırdığını ifade eder.

Özgüven (1994, s.350), değerlerin toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgular olduğunu söyler.

Alyılmaz (2014, s.77) “Toplumların oluşumunda ve birlikteliklerinde ortak değerlerin rolü büyüktür. Ortak değerler, ortak yaşayış ve inanışın, amaç ve ihtiyaçların ürünüdür” diyerek değerlerin ortak bir kültür içinde şekillendiğine vurgu yapar.

Haralambos (1987, s.6) ise değer kavramının özelliklerini aşağıdaki ifadelerle ortaya koymaktadır:

Daha net bir anlatımla değerler, toplumsal normların ya da toplumsal kuralların temelini de oluşturmaları sebebiyle, bir nevi toplumsal denetim aracı olarak görev icra eder. Toplumsal normlar ve toplumsal değerler toplumdan topluma ve kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Bir başka ifadeyle her toplum ve kültürün farklı ve kendine özgü değerleri vardır. Bazı toplumlarda rekabet önemli bir değer olarak karşımıza çıkarken öteki bazı toplumlarda dayanışma ve işbirliği bireylerin hayatında belirleyici bir değer olarak görülebilir. Örneğin, sanayileşmiş Batı toplumlarında bireysel başarı ve materyalizm en önemli toplumsal değerler arasında yer alır. Bireysel başarı da genellikle sahip olunan materyalin nitelik ve niceliği ile ölçülür.

Bazı değerler, zamanla işlevini yitirmekte ve bu durum karşısında yeni değerlerin oluşturulması gerekmektedir. Değişen dünya şartlarına göre yeni değerlerin oluşturulması gerektiğini vurgulayan Sevinç (2006, s.206) görüşlerini şu ifadelerle özetlemektedir:

Dünyada meydana gelen değişime paralel olarak değerler dünyasının değişmesi ve bu değişimin toplumsal ölçekte değer bunalımı oluşturulması kaçınılmaz bir sonuçtur. Bazı değerler değişen koşulların beraberinde getirdiği yaşam biçimi koşullarına uyarlanırken, bazı değerler de işlevlerini yitirmektedir. Bu değer bunalımının aşılması yeni değerler sisteminin oluşturulmasıyla üstesinden gelinir. Böylece meydana gelen değişim, kendi değer yargılarını da oluşturarak gelişime dönüşecektir. Aksi halde, meydana gelen değişim dönemlerinde, yeni olaylar ve olgular karşısında yeni değerler oluşturmayan veya var olan değerlerini değişen dünyaya göre düzenlemeyen toplumların yıkılışı kaçınılmazdır.

Sonuç olarak farklı araştırmacılar tarafından ortaya konulan özellikleri şu şekilde özetleyebiliriz: Değerler; arzu edilen, tercih edilen, istendik şeylerdir. İnsan davranışlarına yön veren ölçütler olup sosyal hayatı düzenlerler. Birey ve toplum tarafından benimsenerek ortak bir kültür içinde şekillenirler. Bağlı oldukları kültüre göre önem dereceleri değişir. Değerler, değişime açık yapıda olup zamana ve toplumlara göre değişiklik gösterirler.

2.1.2. Değerlerin İşlevleri

Değerler, toplumsal yaşamın ilham kaynağı olmakla beraber toplumun birlik, beraberlik ve devamlılığı açısından doğruluğu onaylanmış ideal düşünce ve davranış kalıplarıdır. Kumbasar (2011, s.22) değerlerin toplumsal beraberliği sağladığını ve bunu değerlerin en önemli işlevlerinden biri olarak gödüğünü söylemektedir:

Toplumların birlik ve beraberliğini sağlamada kilit rol oynamaları değerlerin en önemli işlevlerinden biridir. Çünkü değerler insanları ortak bir noktada birleştirerek onlara birlikte yaşama imkânı sağlar. Aynı değeri benimseyen insanlar çatışmaz; aksine benzer duygu ve düşüncelere sahip oldukları için aynı davranışları onaylar ya da yadırgarlar. Özellikle dayanışma, vatanseverlik, yardımlaşma, hoşgörü gibi değerler toplum içindeki ilişkilerin niteliğini yükseltir. Bu da toplumsal huzuru beraberinde getirir.

Fichter'e göre (1996, s.150-151) değerler şu işlevleri yerine getirmektedir:

1. Bireylerin yaşadığı toplumda, diğer insanların gözünde nerede durduğunu bilmesine yardımcı olur. Değerler, bireylerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılırlar. Böylece bireyler bu değerlere göre kendilerini ya da diğer bireyleri ödüllendirebilir veya cezalandırabilirler.
2. Değerler, bireylerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde yoğunlaştırırlar. Bu sayede bireye, diğer insanların davranışlarının tahmin edilmesinde yardımcı olurlar. Böylece de bireylere amaç ve yön verirler.
3. Bağlı bulundukları toplumun ideal düşünme ve davranma yollarını belirleyen değerler, bireylere toplumda sosyal olarak kabul edilebilir davranışların şemasını gösterirler. Böylece bireyler, düşünce ve davranışlarını en iyi hangi yollarla gösterebileceklerini kavrayabilirler.
4. Değerler, bireyin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirilmesinde onlara rehberlik eder, ilgi yaratır ve cesaret verirler. Böylelikle bireyler, toplum içerisindeki çeşitli rollerin gerektirdikleri ile bu rollerden beklentilerin, bazı değerli amaçlar doğrultusunda işlendiğini kavramış olurlar.
5. Değerler, toplum içerisinde sosyal kontrolü sağlarlar. Bu sayede, bireyleri gelenek, görenek, töre ve âdetlere uymaya yönelterek doğru şeyleri yapma noktasında bireyleri cesaretlendirirler. Ayrıca o toplumca onaylanmayan davranışları da engellerler. Yasaklanmış olan davranışlara işaret eder ve bu yasakların ihlal edilmesinden doğan utanma, suçluluk gibi duyguların kolayca aşılabilmesine yardımcı olurlar.
6. Değerler, bağlı bulunduğu toplum içerisinde dayanışma aracı olarak da işlev gösterirler. Grupların toplu eylemlerde bulunmalarını sağlarlar ve dayanışmanın aracı olarak işlev görürler. Çünkü bireyler aynı değerlere sahip olan kişilerle bir arada olmayı ve ortak hareket etmeyi tercih etmektedirler. Bu anlamda değerler, toplumun ve grubun bütünleşmesine katkıda bulunurlar.

Toplumda yaşanan değişim ve gelişimlere paralel olarak sosyal, ekonomik ve kültürel ilerlemeler yaşanmasının yanında, ahlaki çözümler de meydana gelmektedir. Değişim ve gelişimin baş döndürdüğü günümüz toplumunda değerler, önemli işlevleri

yerine getirir ve toplumdaki ahlaki çözümlerin karşısında âdeta bir can simidi gibi vazife görür. Toplumda yaşanan ahlaki çözümleri önlemek konusunda değerlerin koruyucu, yönlendirici, toparlayıcı ve birleştirici işlevleri vardır.

2.1.3. Değerlerin Önemi

Değer kavramı, belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan değerler, insan hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Değeri hayatın anlamı ve insanın var oluş gayesi olarak gören Taşdelen (2015, s.227) değerın önemi hakkında şu ifadelere yer vermektedir:

İnsan değer üreten, değerle ve değer için yaşayan bir varlıktır. Bu durum onun hayatını bitki ya da hayvanlardan ayıran bir durumdur. İnsanın başarısı ve başarısızlığı bu değerler çerçevesinde ortaya çıkar. İnsanın yeryüzündeki konumunu, hayatının anlamını belirleyen şey; varoluşunu da düzenleyen değerlerdir.

Turan ve Aktan (2008, s.246) insanın hayattaki amacını, davranış ilke ve önceliklerini zihnî dünyasında inşa ettiğini; zihnen inşa edilen davranış, ilke ve önceliklere yön veren kavramların ise değerler olduğunu ve bu nedenle insanın değerlerinden bağımsız yaşayamayacağını ifade ederek değerlerin insan için ne denli önemli olduğuna dikkatleri çeker.

Değerlerin bireysel ve toplumsal eylemlerin belirleyicisi olduğunu belirten Yılmaz (2008, s.42) konu hakkındaki görüşlerini şöyle özetlemektedir:

Değerler bireylerin hayatı üzerinde o kadar büyük bir etkiye sahiptir ki, bireyler herhangi bir itiraz ya da sorgu ile karşılaşmadıkça değerlerinden şüphe etmezler. Aslında bireyler değerlerinin çoğu zaman farkında bile değildirler. Ancak değerler bireylerin davranışlarını, tercihlerini, değerlendirmelerini, ilişkilerini ve daha birçok toplumsal hareketlerinin belirleyicisidirler.

Değerler, bireyin yetiştiği toplumu tanıyıp ona ayak uydurmasında ve kültürel kimliğin şekillenerek gelecek nesillere aktarılmasında son derece önemlidir. Bilindiği gibi bir toplumun fertlerini birbirine bağlayan ve toplumun devamlılığını sağlayan unsurların başında değerler gelmektedir. Göz (2014, s.86) toplumların devamlılığı adına onları ayakta tutan en önemli etmenlerden birini değerler olarak belirtir. Değerlerine

sahip çıkmayan ve onları yeni nesillere ulaştıramayan toplumların büyük sosyal çalkantılar yaşadıklarını dile getirir.

Toplumsal devamlılığın sağlanmasında hayati bir öneme sahip olan değerler, nitelikli toplumların oluşmasında da büyük bir pay sahibidir. Kıncal (2007) konu hakkındaki görüşlerini şöyle özetlemektedir:

Her toplum, sahip olduğu değerleri koruma ve bunları sonraki kuşaklara aktarma amacı güder. Toplumun sahip olduğu değerleri benimsemiş bireyler, sahip oldukları bu değerleri sonraki kuşaklara aktarmak suretiyle toplumsal devamlılığı sağlarlar. Özellikle değerlerine bağlı nitelikli bireyler, sağlıklı ve nitelikli toplumların oluşmasında da büyük pay sahibidirler. En genel manada bireyden beklenen, içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimsemesi ve bunları yaşantılarındaki olay ve olgulara yaklaşımında, davranışlarından bir ölçüt olarak kullanmasıdır.

Değerler yalnızca bireysel ve toplumsal bir öneme sahip değildir. İnsanların insan gibi yaşamasını sağlayan en önemli unsur, değerlerdir. Yaman (2014, s.15) “Günümüzde, dünya ülkelerinin birçoğunda ve Türkiye’de insani değerlerde ciddi aşınmalar gözlenmektedir. Bu olumsuz süreç, toptan insanlık ailesini tehdit eder boyutlara ulaşma eğilimindedir. İnsanlar her türden değerlerinden uzaklaştıkça, insanlığını da kaybetmeye yüz tutmaktadırlar” ifadeleriyle değerlerin insanlığın geleceği açısından kilit rol oynadığını belirtir.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle değerlerin önemli özellikleri ve bu özelliklere bağlı olarak yerine getirdiği çeşitli görevleri vardır. Özetle, değerler hem bireysel hem toplumsal hem de evrensel yaşamın vazgeçilmez öğeleridir.

2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Güven (2014, s.20) “Değer kavramının geniş bir şekilde farklı disiplinler içerisinde düşünülmesi, nasıl ki ortak bir tanımın yapılmasına imkân vermiyorsa, aynı durum değerlerin sınıflandırılmasında da söz konusudur” ifadeleriyle literatürde değerlerin tasnifine yönelik ittifak yapılmış bir sınıflandırmanın bulunmadığına ve bu durumun sonucu olarak birçok değer sınıflandırmasının mevcut olduğuna işaret eder.

Güven (2014, s.20-21) “Değerlerle ilgili literatürde dikkati çeken sınıflandırmalar şunlardır: Winter, Newton ve Kirkpatrick (1998), yapmış oldukları

sınıflandırmada değerleri, ilgili olduğu insan topluluğunun özelliğine göre; ailevi, toplumsal ve bireysel değerler olmak üzere üç başlık altında incelerler.”

Güven (2014, s.21) Allport, Lindzey ve Vernon’e göre değerlerin; estetik değerler, teorik değerler, dinî değerler, siyasi değerler, sosyal değerler ve ekonomik değerler olarak altı gruba ayrıldığını ifade eder.

Yazıcı ise (2006, s.501) mevcut sınıflandırmalar içerisinde en çok kabul gören sınıflandırmaların Nelson, Rokeach, Spranger ve Schwartz’a ait olduğunu belirtir.

Yazıcı (2006, s.501) Nelson’a göre değerlerin; bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olarak üç grupta toplandığını söyler.

Yazıcı (2006, s.502) Rokeach’a göre, dünya genelinde bütün insanların 36 benzer ana değere sahip olduklarını belirtir ve bu 36 değeri, temel değerler (terminal) ve araç değerler (instrumental) olmak üzere iki ana başlığa sığdırır.

Yazıcı (2006, s.502) Spranger’a göre değerlerin; estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dinî değer grupları olmak üzere altı temel gruba ayrıldığını ifade eder.

Yazıcı (2006, s.502-503) Schwartz’a göre değerlerin; bireysel ve kültürel olmak üzere iki düzeyde incelendiğini söyler. Bireysel alanda yer alan değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önemlerine göre incelenirler. Değerlerin kültürel alanda incelenmesi ise, toplumun genelinde görülen ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkindir.

Yukarıda verilen değer sınıflandırmalarının çeşitliliği, herkesçe kabul gören bir değerler sınıflandırmasının olmadığı görüşünü destekler niteliktedir.

2.1.5. Değerlerin Kapsamı

Öğrenme alanları; bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Sevgi, saygı, hoşgörü, adalet gibi kavramları içinde barındıran değerler, duyuşsal alanla ilgilidir. Duygular düşüncelerimize, düşüncelerimiz ise davranışlarımıza yön vermektedir. Dolayısıyla değerler, duyuşsal öğrenme alanı içinde yer almalarına karşın, insan davranışlarına etki ettikleri için her türlü düşünce ve davranışın incelenmesi ve açıklanmasında da önemli bir role sahiptirler.

Değer kavramının kapsamına ilişkin bugüne kadar birçok ilmî ve felsefî çalışmalar yapılmış olsa da tam olarak neyi içerdiğine yönelik bir uzlaşmaya varılamamıştır. Çünkü değerler dinden ekonomiye, psikolojiden sosyolojiye, tarihten eğitime ve felsefeye kadar pek çok disiplinin konusu olmuş ve insan yaşamının her alanında kendine yer edinmiştir. İnsanın olduğu her yerde değerlerin de olduğunu söylememiz mümkündür. Aktepe ve Yel (2009, s.608) konu hakkındaki görüşlerini şöyle belirtmektedir:

Bireylerin kendileri için önemli gördükleri bazı davranış ve tutumlar vardır. Değer, hayata bakış açımızı ve amaçlarımızı belirleyen, aldığımız kararları etkileyen, inançlarımızı yansıtan ve prensiplerimizi oluşturan bir tercihtir. Genel anlamda toplumun değer yargılarını oluşturan, herkes tarafından kabul gören, davranış ve tutumlar bireylerin değer tercihlerini etkilemekte, bireyin yaşantısına yön vermektedir.

Değerler, hem bireysel hem de toplumsal yaşamı düzenleme konusunda kritik bir önem arz etmektedir. Değerlerin aile yaşamından yönetim sistemine kadar birçok alanda büyük bir etkiye sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

2.2. Değerler Eğitimi Kavramı

Değerler eğitimi çalışmalarının kökeninin 1920'li yıllardaki karakter eğitimi çalışmalarına dayandığını belirten Demircioğlu ve Tokdemir (2008, s.73) değerler eğitimi kavramının ortaya çıkışını aşağıdaki ifadelerle özetlemektedir:

Değerler eğitimi geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayandığı görülür. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar 1970'li yılların ortalarından sonra yayımlanmıştır. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan bu yayın ve çalışmalarda Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin, Kirschenbaun, Kohlberg gibi isimler ön plana çıkmaktadır. 1990'lı yıllarda ise toplumsal ve ahlaki değerlere verilen önem azalırken bireysel uyum değerleri ön plana çıkmıştır. Bu dönem sonrası ortaya çıkan toplumsal sorunlar değerler ve ahlak eğitimi tekrar gündeme getirmiştir. Aileler, eğitimciler ve toplum liderleri bu olumsuz gelişmeler karşısında okullarda ahlak ve değerler eğitimi tekrar vurgulamaya başlamışlardır.

Geçmiş dönemlerde bireylere “ahlak eğitimi” ve “karakter eğitimi” olarak verilen eğitimin yenilenmiş ve geliştirilmiş biçimi olan değerler eğitimi, günümüz eğitim sisteminde önemi her geçen gün artan oldukça yeni bir kavramdır.

Keskin’e göre (2008, s.2) “Geçmişteki eğitim programlarında ahlak eğitimi ve karakter eğitimi şeklinde ortaya çıkan değer kazandırma işleminin günümüzde değerler eğitimi olarak ortaya çıktığı görülmektedir.”

Önder (2011, s.164) “Geçmişte karakter eğitimi, ahlak eğitimi gibi isimler altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şekli olan değerler eğitimi, özellikle son yıllarda eğitimin en önemli konularından biri hâline gelmiştir.”

Güven’e göre (2014, s.28) “Toplumlar varlıklarını sürdürebilmek, içerisinde barındırdığı bireylerin gelişimini desteklemek için değerlerin aktarımına ve bireylerce benimsenmesine, bir diğer manada değerler eğitimine ihtiyaç duymaktadır.”

Eğitimin nihai hedefinin iyi insan yetiştirmek olduğunu ifade eden Hökelekli (2010, s.7) değerler eğitimi hakkında aşağıdaki hususları vurgulamaktadır:

Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi, ancak toplumdaki değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkündür. Değerlerden arınmış bir eğitim anlayışı düşünülemez. Bu nedenle, eğitimin hedeflerinden bazıları toplumun ortak değerlerini yeni yetişen nesillere aktarmak ve öğretmektir. Toplumsal yaşamda değişen değerlerin yerine uygun olan yeni değerleri koyarak değerlerini davranış hâline getiren bireyler yetiştirmektir. Çocukların ve gençlerin iyi insan, iyi vatandaş; kendi kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyumlu bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olmaktır.

Yaman (2014, s.15) son dönemlerde popülerleşen değerler eğitimini, dünya çapında yaygınlaşan yeni bir eğitim modeli olarak gördüğünü aşağıdaki ifadelerle anlatmaktadır:

Günümüzde, dünya ülkelerinin birçoğunda ve Türkiye’de insani değerlerde ciddi aşınmalar gözlenmektedir. Bu olumsuz süreç, toptan insanlık ailesini tehdit eder boyutlara ulaşma eğilimindedir. İnsanlar, her türden değerlerinden uzaklaştıkça, insanlığını da kaybetmeye yüz tutmaktadırlar. Yaşanan bu olumsuz gidişatı olumluya çevirmek üzere, neredeyse bütün dünya bir arayışa girmiştir. Bu arayış sonucunda, eğitim basamaklarında uygulamak için “değerler eğitimi” diye ifade edilen yeni bir eğitim modeli öngörülmüştür.

Değerlerin yitirilmesi günümüzde yaşanan toplumsal yozlaşmanın temel nedeni olarak görülmektedir. Bu durumun değerler eğitimi kavramını ön plana çıkardığını ifade eden Atabek (2004) şu ifadelerle yer vermektedir:

Ailede, okulda ve toplumda yaşanan “değer yitimi” veya “kaybedilen değerler” toplumda bugün yaşanan sosyal sorunların temel sebebidir. Bu nedenle “değerler eğitimi” konusunu yeniden ele almak ve önemsemek gerekmektedir. Çocuklarımıza güvenli bir gelecek hazırlamak için “değerlerin eğitimi” gündeme getirmenin ve üzerinde ciddi çalışmalar yapmanın tam zamanıdır.

Yaman (2014, s.37) dünya ölçeğinde, çağımızın toplumsal sorunlarından birini de değer yargılarının zayıflaması ve hatta yok olması olarak görmektedir. Bu onulmaz hastalığın pençesine düşen toplumların –eğer önlem almazlarsa- değersizleşerek günün birinde kaybolup gideceklerini belirtir. Bu gerçeğin anlaşılmasıyla birlikte, en başta AB ve ABD olmak üzere, neredeyse küresel ölçekte hemen her milletin değerlerinin korunması ve yeniden kazanılması için ciddi adımlar atmaya başladığını ifade eder.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle değerler eğitimi; değişen ve gelişen dünyada bireyin öz benliğini kaybetmeden yeniliklere ayak uydurmasını sağlamak, toplumda yaşanan ahlaki yozlaşmaların önüne geçmek, millî ve manevi değerlerin korunarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak amacıyla verilen bir eğitimidir.

Değerler eğitimi gelenekçi, dinî ve hümanist yaklaşımlara göre tanımlayan Meydan (2012, s.102) şu ifadelerle yer vermektedir:

Geleneksel bir bakış açısıyla değerler eğitimi toplumsal değerleri, ahlaki bireye kazandırma gayreti olarak tanımlanabilirken; dinî bir bakış açısıyla bireyi daha dindar, dinî değerlere önem veren bir birey hâline getirme gayreti ya da daha hümanist bir bakış açısıyla insanın potansiyelini geliştirme ve kendini gerçekleştirmesine destek olma süreci olarak tanımlanabilir.

Hökelekli ve Gündüz (2004, s.385) değerler eğitimi kavramını şöyle tanımlamaktadır:

Değerler eğitimi, kısaca, değer kazandırma etkinliğidir. Daha ayrıntılı olarak ele alındığında değerler eğitimi, kimilerine göre değerlerin açık ve şuurlu bir şekilde öğretilme teşebbüsüdür. Kimilerine göre ise, doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisini geliştirmek, onların bireyler ve daha geniş bir toplumun üyeleri olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmesini sağlamak için gerekli beceri ve eğilimler aşılmasıdır.

Yaman (2014, s.18) ise değerler eğitimi kavramını aşağıdaki ifadelerle tanımlamaktadır:

Değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır. Sahip olunan değerler bireyin gelecekte

kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün değerleri kişiliğinin temel taşları hâline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine “değerler eğitimi” denilmektedir.

Sonuç olarak değerler eğitimi, değerleri öğretmek ve bireylerin gelişimine katkı sağlamak adına verilen bir eğitimidir. Bu eğitim, öğretim programlarında belirtilen değerlerin bir plan ve program çerçevesinde bireylere kazandırılmasıyla gerçekleştirilir.

2.2.1. Değerler Eğitiminin Amacı

Akbaş (2004, s.61) aşağıdaki açıklamalarıyla değerler eğitiminin amacını iki madde hâlinde özetlemektedir:

Değer eğitiminin iki hedefi vardır: Birinci hedef, genç insanın ve bütün insanların daha karakterli bir hayat sürmesi ve hayatından memnun kalmasını sağlamaktır. İçinde doğduğu ahlaki değerlerden oluşmuş bir çevreye uyum sağlamak için bireyin geçirdiği deneyimler sonucunda başarı veya tatmin duygusuna ulaşmasıdır. İkinci hedef ise, toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır. Kendisi için istediğini sadece kendi için değil herkes için istemesini amaçlar.

Aydın ve Akyol Gürler (2012, s.16) değerler eğitiminin amaçlarını şöyle ifade etmektedir:

Değerler eğitiminde çocukların ve gençlerin kendilerine ve topluma yararlı olabilecek temel değerleri psikolojik ve sosyal gelişimlerine uygun olarak kazanmaları amaçlanmaktadır. Çocuğun doğuştan getirdiği iyi özellikleri ortaya çıkarmak; kişiliğin çeşitli yönleriyle gelişimini sağlamak, bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak, bunun yanı sıra bireyi iyi ahlaki davranışlarla donatmak ve bunun devamını sağlamak da değerler eğitiminin amaçları arasında yer almaktadır.

Aydın ve Akyol Gürler (2013, s.44) değerler eğitiminin amacını, insanın gerek kendisinin gerekse başkalarının mutluluğuna ve mükemmelliğine yardımcı olacak şekilde hareket eder hâle getirilmesi olarak açıklamaktadır.

Altan (2011, s.5) “Değerler eğitiminin amacı bütün insanlığın ortaklaşa sahip olduğu evrensel değerlere vurgu yaparak iyi karakter örnekleri sergileyen, ahlaki değerlere sahip, sorumluluk duygusu içinde hareket eden vatandaşlar ortaya çıkarmaktır” ifadeleriyle değerler eğitiminin amacını özetlemektedir.

Sonuç olarak değerler eğitiminin amacı; iyiyi ve kötüyü ayırt eden, toplumun temel değerlerini benimseyen ve onlara sahip çıkan bireylerin yetiştirilmesini sağlamak ve böylece bireyin hem kendisinin hem de içinde yaşadığı toplumun gelişimine katkıda bulunmaktır.

2.2.2. Değerler Eğitiminin Kapsamı

Günümüzde değerlerin içselleştirilerek yaşantılara yansımalarının sağlanması gittikçe önem kazanmaktadır. Değerler eğitiminde, teoriden ziyade hayatın içinde yer alan uygulamaların son derece önemli olduğuna dikkat çeken Aydın (2010, s.7); iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı, güzeli-çirkini teorik olarak öğrenip kuralları, kanunları ezberlediği hâlde, yalan söylemeyi, rüşvet almayı, çalmayı, kişisel çıkarını her şeyden üstün tutmayı, başkalarını bertaraf etmek için onlara iftiralar atmayı, ayıplarını araştırarak, hilelerle onlara zarar vermeyi sürdüren, hatta bunları başarı sayan kimselerin varlığını, onların öğrendiklerini benimseyememiş olmalarıyla açıklamakta ve bu durumdan hareketle değerlerin ancak yaşantılarla kazanılabileceğini söylemektedir.

Yaman (2014, s.39) “Değer eğitimi hem eğitim sistemimizin hem de insan yetiştirme modelimizin temeli olmalıdır” söylemiyle değerler eğitiminin kapsamını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

2.2.3. Değerler Eğitimi Akımları

Geçmişten günümüze kadar değerlerin bireylere öğretilmesinde farklı yaklaşımlardan faydalanılmıştır. Bu yaklaşımlarla ilgili ilk ciddi sınıflandırmayı 1973’te Superka yapmış ve değerler eğitimiyle ilgili yaklaşımları beş grupta toplamıştır. Bu yaklaşımlar telkin etme, ahlaki gelişim, analiz, aydınlatma/belirginleştirme ve eylem/davranış öğrenmedir.

Akbaş (2008, s.11) değer eğitiminde günümüze kadar ortaya çıkan dört önemli yaklaşım olduğunu belirtir ve bunları değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi olarak ifade eder. Yapılan bu sınıflandırmaya göre, değerler eğitimi akımları şöyle açıklanabilir:

2.2.3.1. Değer Gerçekleştirme

Değer gerçekleştirme yaklaşımında birey, neye değer vereceğini başkalarının telkiniyle değil, kendi hür iradesiyle verir. Eğitimciler ise öğrencilerde var olan değerleri ortaya çıkarmak için onlara rehberlik eder. Bu yaklaşımda, bireylerin değerleri kendi yaşantıları yoluyla içselleştirmesinin önemine dikkat çekilir.

Akbaş'a göre (2008, s.12) "Bu yaklaşım; bireyin, kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar."

2.2.3.2. Karakter Eğitimi

Karakter kavramı Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018), "*Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ır, seciye*" olarak tanımlanır.

Battisitch'e göre (2005, s.3) "Karakter eğitiminde temel amaç, bireyin küçük yaşlardan itibaren daha anlayışlı, ilgili, ahlaki değerleri olan, üretken, sonraki gençlik zamanlarında kapasitelerini en iyisini yapmak için kullanan, doğru şeyler yapan ve hayatın amacını anlayarak yaşayan bireyler yetiştirmektir."

Aktepe'ye göre (2016, s.82) "Karakter eğitimi, sağlıklı bir toplumun oluşması için ailede, okulun bütün basamaklarında, bireylere olumlu değer tercihlerini ve alternatiflerini sunarak öğretir. Karakter eğitiminin sonucunda iyi düşünen, iyi hisseden, iyi davranan bireyler olması beklenmektedir."

Başaran'a göre (1997, s.93) karakter eğitiminde üç yol izlenir. Bu yollardan birincisi öğrencilere ahlâk kuralları vermek ve bu kurallar için araştırmalar yaptırmaktır. İkinci yol ise öğrencilere ahlâk kurallarını anlatmak ve bu konuda yazılmış kitapları okutmaktır. En etkili olan üçüncü yol ise öğrencinin karşı karşıya kaldığı ahlaki sorunların çözümünde onlara kılavuzluk etmektir.

Karakter eğitimi yaklaşımı, temel ahlaki değerleri kazandırmayı amaçlar. Bu yaklaşım bireylere, küçük yaşlardan itibaren karakterlerini geliştirmelerini sağlayacak yaşantılar sunarak aile ve okul başta olmak üzere herkesin bu sorumluluğa ortak olması gerektiğini vurgular.

2.2.3.3. Vatandaşlık Eğitimi

İşcan ve Demir (2009, s.123) vatandaşlık eğitimi kavramını şöyle tanımlamaktadır: “İnsan ve vatandaş” olarak kişilere sahip olduğu hakları bilme, kullanma ve koruma bilinci kazandırmanın yanı sıra; aynı haklara başkalarının da sahip olduğu gerçeğinden hareketle diğer insanların haklarına saygı duyma alışkanlığı kazandırma sürecine ‘vatandaşlık eğitimi’ denir.

Vatandaşlık eğitiminin bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gerektiğini belirten Akbaş (2008, s.19) görüşlerini şöyle özetlemektedir:

Devletine bağlı, sorumluluklarını yerine getiren vatandaşlar yetiştirmek için vatandaşlık görevinin gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlerin herkese aynı şekilde verilmesi, herkesin ortak eğitimden geçirilmesi gerekir. Bu durumu sağlamak amacıyla vatandaşlık eğitimi okulların görevi haline gelmiştir. Okullar bu görevi yerine getirirken bireylere devletin yapısı, işleyişi, kurumları hakkında bilgi vermeli, devleti sevdirmeli, görev bilinci ve sorumluluk aşılmalıdır.

Vatandaşlık eğitimi yaklaşımında; devletine, milletine bağlı ve sorumluluklarını yerine getiren iyi vatandaşların yetiştirilmesi amaçlanır. Bireylerin sorumluluk sahibi vatandaş olmaları için gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması, bu yaklaşımın temel anlayışını oluşturur.

2.2.3.4. Ahlak Eğitimi

Toplumu ayakta tutan temel değerler sisteminin ahlak olduğunu belirten Akbaş (2008, s.21) şunları söylemektedir:

Bütün toplumu ayakta tutmayı sağlayan temel değerler sistemi ahlaktır. Ahlaki değerlerin hiçe sayılmaları en başta toplum denilen sosyal birliği ortadan kaldırır. Bu olmayınca da hiçbir değer sisteminin ayakta durması mümkün değildir. Herkesin kendi çıkarları doğrultusunda çalıştığı ve kendinden başka kimseyi düşünmediği bir toplumda sanat hayatından da, ekonomik ve sosyal hayattan da söz edilemez.

Akbaş’a göre (2008, s.16) ahlaki muhakeme yaklaşımında temel amaç, öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu yaklaşımda öğrenci, ileride karşılaşılabileceği durumlarla yüz yüze getirilir.

Böylece öğrenci gelecekteki davranışının toplumun beklentilerini karşılayıp karşılamadığını öğrenir.

Aktepe (2016, s.82) ahlak eğitimi yaklaşımının uygulama biçimini şöyle anlatmaktadır:

Değer öğretimi yapılacak olan bireylere örnek olay verilerek grup çalışması yapılması istenir. Bu yaklaşımda birey, “ahlaki ikilemler” oluşturmak suretiyle düşünme, tartışma ve sonuçta sağlıklı bir değere ulaşmaya çalışır. Burada önemli olan değerle ilgili verilen karar değil, karara varıncaya kadar geçirilen sürede neleri düşündüğü, konuştuğu ve yaptığıdır.

Ahlak eğitimi yaklaşımında, bireylere karşılaşılabilecekleri türden ikilem içeren örnek olaylar verilip o durum karşısında nasıl davrandıkları ve hangi değerleri benimsedikleri tespit edilir. Bireylerin ikilemlere verdikleri cevaplar, onların hangi ahlaki evrede bulunduklarını belirtir.

2.2.4. Türk Millî Eğitim Sisteminde Değerler

1973 tarihli, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ülkemizin yetiştirmeyi hedeflediği ideal insan tipinin temel özelliklerinden bahsedilirken yetişmekte olan bireyin sahip olması gereken temel değerlere ilişkin ipuçlarına da yer verilmektedir. Millî Eğitim Temel Kanunu’nda yer alan genel amaçlar şu şekildedir:

Türk millî eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa’da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa’nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun

mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Türk millî eğitiminin genel amaçlarını incelediğimizde; vatanını, milletini ve ailesini seven; devletine karşı görev ve sorumluluklarını yerine getiren; ülkemizin millî, manevi, ahlaki ve kültürel değerlerine bağlı; insan haklarına saygılı; hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip; kendinin ve toplumun mutluluğuna katkı sağlayan bir mesleğe sahip olan; girişimci, çalışkan, üretken ve karakterli bireylerin yetişmesini sağlamak değerleri yer almaktadır.

Eğitim-öğretim alanında yaşanan hızlı gelişmeler, istendik bir toplum inşa edebilmek için öğretim strateji ve programlarında önemli değişiklikler yapılmasını gerekli kılmıştır. 2005 yılında gerçekleşen değişiklikler, bu zorunluluğun somut bir göstergesidir. Millî ve manevi değerleri benimsemiş, güçlü bireylerin yetiştirilmesi ve güçlü bir toplum yapısının oluşturulması gayesiyle 2005 öğretim programlarında “değer eğitimi” üzerinde önceki programlara nazaran önemle durulduğu görülmüştür. Yeni eğitim programlarında değer öğretimi konusuna daha fazla vurgu yapıldığını belirten Can (2008) konuya ilişkin şunları söylemektedir:

Ülkemizde geçmiş eğitim programlarında değerler eğitimi doğrudan kazandırılması gereken bir özellik olarak değil, genel hedefler içerisinde kazandırılması gereken özellikler olarak yer almıştır. Ancak, özellikle 2005 yılından itibaren uygulamaya konulan yeni ilköğretim programlarından sonra derslerde değer öğretimi hususuna daha fazla yer verildiği görülmüştür.

Millî Eğitim Bakanlığı, 2010 yılında okullarda değerler eğitiminin nasıl yürütüleceğine ilişkin B.08.0.TTK.0.72.02.00 (2010/53) Sayılı bir genelge yayımlamıştır. “İlk Ders” konulu genelgede, küreselleşmenin toplumsal yaşamı olumsuz yönde tehdit eden etkileri olduğu belirtilmiş ve bu durum karşısında millî, manevi, sosyal ve kültürel değerlerimize sarılmamız gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, değer kazandırma sürecinde öğretmenlerin rol ve görevleri bulunulduğuna da değinilmiştir. Yine, bu genelgenin ekine konulan bir yazıyla eğitimcilere “Değerler Eğitimine Yönelik Etkinlik Örnekleri” başlıklı liste sunulmuştur.

Bakanlık, Kasım 2010 tarihinde toplanan 18. Millî Eğitim Şûrası’nda “Spor, Sanat ve Değerler Eğitimi” başlığı ile 10 maddede değerler eğitime verdiği önemi göstermiştir. Söz konusu maddeler aşağıda sıralanmıştır:

29. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, çocuklarımızın ve gençlerimizin sahip olduğu değerleri belirlemeye yönelik ülke çapında alan araştırması yapılmalı ve bu araştırma her dört yılda bir güncellenmelidir.

30. Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.

31. Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.

32. Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitime yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitime yer verilmelidir.

33. Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

34. Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitime yönelik, STK'lerle iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.

35. Değerler eğitime, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

36. Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

37. Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

38. Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır.

39. Değerler eğitimi konusunda önemli işlev gören “din kültürü ve ahlak bilgisi” dersi çoğulcu bir anlayışla tüm öğretim kurumlarında daha etkin olarak okutulmalıdır (MEB, 2010).

2.2.5. 2018 Yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi

Demirel (2006, s.6) öğretim programı kavramını, okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan, bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneği olarak tanımlamaktadır.

Durukan’a göre (2008, s.150) “Öğrenmenin etkili biçimde gerçekleşmesi için, eğitimin ve öğretimin önceden planlanmış bir program içinde yapılması gerekir.” Çünkü

programlar, eğitim-öğretim sürecinin en önemli ve kritik bileşenlerinden biridir. Eğitim-öğretimin sağlıklı işleyebilmesi için tüm ayrıntılarıyla planlanmış öğretim programlarına ihtiyaç vardır.

Geçmiş programlara göz attığımızda, 2006 ve 2015 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programları'nda değerler, müstakil bir başlık olarak yer almamıştır. Fakat bu programların içeriği incelendiğinde, değerlere üstü kapalı bir biçimde değinildiği görülmektedir. Ancak, 2017 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı, “değerler” için ayrı bir başlık açması yönüyle kendinden önceki programlardan ayrılmaktadır. Bu programda öğrencilere kazandırılmak istenen değerler, verilen temalar ile belirtilmiştir. Böylece 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bir yeniliğe imza atılmıştır.

2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) değerler, müstakil bir başlık olarak yer almakta olup ayrı bir program ya da öğrenme alanı olarak görülmemektedir. Programda değerler, tüm öğretim programlarına yayılarak bütün eğitim ve öğretim faaliyetlerinin nihai gayesi ve ruhu olarak nitelendirilmiştir. 2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda eğitim sistemimizin, temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmekle görevli olduğu özellikle vurgulanmıştır:

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. “Eğitim programı”; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır (MEB, 2018, s.4).

2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, "Öğretim Programlarının Perspektifi" başlığı altında şu ifadelerle yer verilmiştir:

Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlara aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlik kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arızidir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir (MEB, 2018, s.4).

2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçlarını incelediğimizde doğrudan değerlere ilişkin aşağıdaki iki maddenin dikkatleri çektiği görülmektedir:

- 1. Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,*
- 2. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2018, s.8).*

2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı ile kazandırılmak istenen değerler, temalarda yer alan metinler aracılığıyla verilmektedir. "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk" temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Zorunlu temalarda yer alan konu önerileri ise şu şekilde sunulmuştur:

ERDEMLER: ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.

MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ: aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.

MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK: 15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb. (MEB, 2018, s.16).

2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri" başlığı altında metinlerin taşınması gereken özelliklerin 14 madde olarak sıralandığı ve bunların bir kısmının değerlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu maddelerden değerlerle ilgili olanları şunlardır:

1.Madde: Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.

7. Madde: Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

9. Madde: Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır (MEB, 2018, s.19).

2018 programında vurgulandığı gibi ders kitaplarına alınacak metinler edebî, estetik, millî ve kültürel değerlerle yüklü olup öğrencilerin metinler aracılığıyla değerleri kazanmalarını destekler nitelikte olmalıdır. Güven'de (2014, s.89) şu ifadelerle bu hususa dikkat çekmektedir: "Gerek ilkokul gerek ortaokulda öğrencilerin değerleri kavramalarında öğretmene en büyük yardımcı eğitim araç-gereci, ders kitabıdır. Türkçe derslerinde de Türkçe öğretim programında yer alan hedef ve kazanımlara ulaşmada özellikle ders kitaplarında yer alan metinlerden yararlanılır."

Türkçe dersi; bünyesinde zengin bir kültürü barındıran, derslerde işlenen metinler aracılığıyla öğrencilere Türk ve dünya edebiyatının önemli örneklerini sunan, öğrencinin dil, kimlik, kişilik gelişimini doğrudan destekleyen ve değer eğitimi sürecinde kullanılabilecek en etkili derstir. Çapoğlu (2014, s.43) bu konudaki görüşlerini şöyle özetlemektedir:

Türkçe eğitiminin en önemli amacı bireyin; içinde yaşadığı topluma, aileye sağlıklı uyumunu sağlamaktır. Türkçe, bireyin yaşam ile arasındaki kapıyı açar. Bu kapıyı açmakta kullanılan kilit ise Türkçe öğretimidir. Türkçe öğretimiyle beraber birey ilk önce ana dilini öğrenecek, ana dili ile düşünmeye başlayacak; düşünmeye başladığında ise o toplumun bir ferdi olacaktır. İşte bireyin bulunduğu toplumda kabul edilmesini sağlayacak unsurlar ise değerlerdir. Bu

tanım, Türkçe dersi ile değerler eğitiminin ne denli birbirine bağlı olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki hususlar göz önüne alındığında, Türkçe dersinin bir kültür ve değer aktarma dersi olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim 2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temalar ve konu önerilerinin neredeyse tamamını, bir değerle ilişkilendirmemiz mümkündür. Programın giriş kısmında “Değerler” başlığına yer verilmesi ve temaların tamamının değerlerle ilişkili olması programın olumlu özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ders kitaplarında değer içeren kazanım ve etkinliklerin önceki programlarda olduğu gibi yine sınırlı sayıda tutulması ve değerleri kazandırırken öğretmene yol gösterecek açıklamalara yer verilmemesi bu programın eksiklikleri arasındadır.

2.2.6. Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalar

YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden yapılan taramalar sonucunda, Türkçe eğitimi alanında, “değer eğitimi” ve “değerler eğitimi” başlıklı 37 adet lisansüstü çalışmaya ulaşılmıştır. Bunlardan 35'i yüksek lisans tezi, 2'si doktora tezinden oluşmaktadır. Bu tezlerin ilki 2008, en yenisi ise 2017 yılına aittir.

Yazılan tezler konuları bakımından incelendiğinde, genellikle bir sanatçının eserleri üzerinde değerlerin varlığının tespit edilmeye çalışıldığı görülmüştür. Türkçe eğitimi alanında yapılan yüksek lisans çalışmalarının nicelik bakımından yetersiz sayıda, doktora çalışmalarının ise yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. Nitekim 2015 yılına kadar Türkçe eğitiminde “değer eğitimi” ve “değerler eğitimi” başlıklı doktora çalışması yapılmamıştır.

Türkçe eğitimi alanında “değer eğitimi” ve “değerler eğitimi” üzerine yapılan tez çalışmaları ise şöyledir:

Akbalık, H. (2015). *Değerler Eğitimi Bağlamında Hacı Bektaş-ı Veli'nin Eserlerinde Yer Alan Eğitsel Unsurlar*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Aktürk, F. G. (2012). *Çocukta Değerler Eğitimi Açısından Üzeyir Gündüz'ün Eserleri*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Aslan, A. (2016). *Âşık Şeref Taşlıova'nın Şiirlerindeki Değer Eğitimi Unsurlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Başol, N. (2016) *Osmanlı Dönemi Kadın Divan Şairlerinden Mihri Hatun Divanı'nın Söz Varlığı Unsurları ve Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Biçer, S. (2013). *Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy'a Ait Safahat Adlı Eserin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin Değerler Eğitimindeki Yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Çalışkan, A. (2016). *İlköğretim 100 Temel Eser İçerisinde Yer Alan Dünya Edebiyatına Ait Eserlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çelik, S. (2016). *Necdet Neydim'in Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Çırak, E. (2013). *Cengiz Aytmatov Romanlarının Değerler Eğitimine Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Demirtaş, T. (2012). *Değerler Eğitiminde Edebî Ürünlerden Yararlanma: Nasreddin Hoca Fıkraları*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Demiryürek, G. (2015). *Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerler Eğitimi (1980'den Günümüze)*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Doğan, Z. B. (2017). *Seyrânî'nin Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarına Alınabilirliği Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Emek, M. (2010). *Yenileşme Dönemi Türk Edebiyatında Öğretmen Konulu Hikâyelerde Değer Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Emirhan, T. (2016). *Değerler Eğitimi Bağlamında Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Romanları*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Ercan, A. N. (2014). *Etfal Gazetesinin Metin ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Erol, E. E. (2014). *Tarık Buğra'nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Esen, Ş. (2016). *Memduh Şevket Esendal'ın Hikâyelerinin Söz Varlığı ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Gökçe, B. (2008). *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk Öykülerinde Değer Eğitimi ve Öykülerin Türkçeye Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Güler, M. İ. (2015). *Değerler Eğitimi Açısından Lutfiyye-i Vehbi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Gümüş, S. (2017). *Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal'ın Çocuk Romanlarının Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Katı, Y. (2015). *Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kaya, M. (2012). *Emine Işınsoy'un Romanlarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

- Koyun, B. (2015). *Prenses Kadriye Hüseyin'in Mehâsin-İ Hayât Adlı Eserinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Eserin Bugünkü Harflere Aktarılması*. Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuru, H. (2016). *Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Okutan, S. (2015). *Kabusname'nin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Oran, G. (2015). *Yalvaç Ural'ın Çocuk Kitaplarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Özcan, E. (2017) *Türk Dünyası Masallarının Değerler Eğitiminde Kullanılabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Sönmez, H. (2011). *Reşat Ekrem Koçu'nun Çocuklar İçin Yazdığı Eserlerde Değer Eğitimi ve Türkçe*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Sürmeli, A. (2015) *Peyami Safa'nın Romanlarında Değerler Eğitimi ve Türkçe*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Şahin, N. (2017). *Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tanrıkulu, M. (2015). *Ahmet Cevat Emre'nin Türkçe Kiraat Kitabının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Yıldırım, M. (2017). *Pakize Özcan'ın Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'ın Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Yılmaz, M. E. (2015). *Fatma Karabıyık Barbarosoğlu'nun Öykülerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Sonuç olarak Türkçe eğitimi alanında, değerler eğitimi konusu üzerine henüz yeterli sayıda çalışma yapılmadığı söylenebilir. Bu durum, toplumun ihtiyaç duyduğu donanımlı bireylerin yetiştirilip geliştirilmesine büyük katkısı olan Türkçe dersi için önemli bir eksikliktir. Türkçe eğitimi alanında, değerler eğitimi üzerine yapılacak lisansüstü çalışmalarla bu eksikliğin bir an önce giderilmesi gerekir.

2.2.7. Değerler Eğitiminde Şiirlerden Yararlanma

Edebî alanda kaleme alınan metinlerin konusunu çoğunlukla insan yaşamı oluşturmaktadır. Edebiyat, insan yaşamının yanı sıra insana özgü değerleri de konu alır. Aslan (2012, s.49) edebiyat ve değerler arasındaki ilişkiye yönelik görüşlerini aşağıdaki ifadelerle özetlemektedir:

Edebiyat sahasının temsil ettiği bilgi kategorisi yapı itibarıyla değerlere daha yakındır. Değerler ve maneviyat alanı, sadece akli olarak gerekçelendirilecek bir mantıki çıkarımlar alanı değil; kalbî, vicdani, iradi boyutları da olan bir alandır. Dolayısıyla edebiyat ürünleri; temsil ettiği bilgi türünün faydaları, hayatla doğrudan irtibatlı oluşu, tarihi, kimliği, geleneği ve medeniyeti taşıyıcı oluşu, güncel olanı taşıyıcı oluşu ve estetik boyutu ile bizzat değer yüklü oluşu bakımından değerler öğretiminde öncelikli olarak faydalanılabilecek ürünlerdir.

Yaman, Taflan ve Çolak (2009, s.108) “Türkçe derslerinde, farklı edebî eserler aracılığıyla öğrencilerin doğru ve güzel konuşma, kuralına uygun yazma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmekte ayrıca incelenen eserlerdeki değerler öğrencilere aktarılmaktadır” diyerek Türkçe dersinin hedeflerine değinmekte ve değer

aktarımına oldukça elverişli bir ders olduğunu ifade etmektedir. 1981 yılı İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda şu ifadelere yer verilmektedir:

Ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, millî eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük ağırlık ve sorumluluk Türkçe derslerine düşmektedir. Çünkü ulusal kültürümüzün en canlı, en birleştirici, millî şuuru en iyi biçimde yaratıcı, ulusal ve yurt sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri, Türkçe yazılmış sanat eserleridir ve çocuk, bu eserlerin ilk örnekleri ile Türkçe derslerinde karşılaşacaktır (MEB, 1981, s.4).

Değer öğretiminde faydalanılabilecek etkili edebî türlerden biri, şiirdir. Uygun nitelikleri taşıyan şiirler, çocukları güzele ve doğru olana yönlendirebileceği gibi değerleri aktarmada da etkin rol oynayabilir.

Güncel Türkçe Sözlük (TDK, 2018) şiiri, “Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk; düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey” olarak tanımlamaktadır.

Akyol’a göre (2006, s.121) “Şiirler duygularla sesleri satırlarda birleştiren etkileyici ürünlerdir. Dilin çok özel kullanımını gerektiren âdeta kelimelerle musiki yaratan şiir, insanın kelimelerle ahenk oluşturduğu, pek çok düşüncüyü kısa ve özlü bir anlatımla sunabildiği bir anlatım şeklidir.”

Güleryüz (2002, s.274) şiir okumanın çocuğa faydalarını “Çocuğa ana dil sevgisi ve sanatsal bir derinlik kazandırma; sözlü ifade gücünü geliştirme; ulusal ve evrensel değerlere ulaşma”larını sağlama olarak sıralamaktadır.

Coşkun ve Açık’a göre (2006, s.2) “Estetik ve duygu yönüyle insanı manevi olarak besleyen şiir, insanda yeni hayat görüşlerinin oluşmasını sağlayan en önemli edebiyat ürünlerinden biridir.”

Şiir insanı derinden etkileyen edebî türlerin başında gelmektedir. Güçlü bir kalemle yazılmış bir şiirin, insan ruhunun derinliklerine dokunarak güzellik ve insanlık duygularını aşılama, insanlara yeni bir hayat görüşü kazandırmada oldukça etkili olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, değerleri bireylere kazandırırken şiirin bu etki gücünden yararlanılmalıdır.

2.3. Arif Nihat Asya'nın Hayatı, Şahsiyeti, Edebî Kişiliği, Eserleri ve İlgili Çalışmalar

2.3.1. Hayatı

7 Şubat 1904'te Çatalca'ya bağlı İnceğiz köyünde doğan şair, aşağıdaki dizelerde doğum yerini nükteli bir söyleyişle ifade eder:

*“Nerelisin?” diye soruyorlar:
İnceğiz köyünde doğmuşum;
İnceğiz'i Çatalca'ya, Çatalca'yı
İstanbul'a bağlamışlar...
İstanbullu olmuşum. (Emzikler, s.158)*

Arif Nihat Asya'nın soyu, Tokat'ın Kapusuz köyüne dayanır. Baba tarafı “Kapusuzlar” lakabıyla tanınan Arif Nihat'ın bilinen en büyük dedesi, Kapusuz Hacı Ahmet'tir. Kapusuz Hacı Ahmet, Tokat'a bağlı Kapusuz köyünden İstanbul'a göçerek orada debbağlıkla uğraşmış bir ahi ustasıdır. Gerçek adı, Mehmet Arif olan şair, Ziver Efendi ile Fatma Zehra Hanım'ın tek çocuğudur. Babası Ziver Efendi, veba hastalığından vefat eder ve Mehmet Arif, henüz 7 günlükken yetim kalır. Annesi Fatma Zehra Hanım, üç yıl sonra Osmanlı ordusunda görevli Filistinli bir subayla evlenir ve bir yıl sonra kocası ve ondan olma çocuğuyla beraber Filistin'e gider. Annesi, Arif Nihat'ı da Filistin'e götürmek ister ancak bu isteği şairin dedesi İbrahim Tevfik tarafından kabul edilmez. Dedesi ve babaannesiyle beraber yaşayan Mehmet Arif, dört yaşındayken İnceğiz köy mektebinde, ilk hocası Hüseyin Efendi'den elifbayı (Arap harflerini) öğrenmeye başlar. Kısa bir zaman sonra babaannesi Rûveyda Hanım vefat edince yıllarca sürecek olan göçebe hayatı başlar. Çatalca'ya bağlı Örçünlü köyünde oturan eniştesi Mehmet Fevzi Efendi ile üvey halası Gülfem Hanım onu yanlarına alır. Mehmet Arif, halasının üç kızıyla beraber Örçünlü köy mektebine gider. Bu dönemde Osmanlı Devleti, oldukça kötü bir durumdadır. Balkan Savaşları'nın başlaması üzerine, Çatalca'dan İstanbul'a taşınırlar. Mehmet Arif, İstanbul'da bazen halasında, bazen de babasının amcası Recai Efendi'nin yanında kalır. Burada mahalle mektebine devam eden Mehmet Arif, halasının çabalarıyla Gülşen-i Maarif Rüşdiyesine kaydolar. 1916

yılında bu okuldan mezun olur ve yine halasının gayretleriyle Bolu Sultanisini parasız yatılı okuma imkânına erişir. Arif Nihat, *“Babamdan dedeme, dedemden halama, halamdan amcama (babasının amcası Recai Efendi) kaldım. Sonunda amcamdan halama dönmüş ve halamdan millete kalmışım.”* sözleriyle o döneme kadarki himaye ediliş serüvenini özetler (Yıldız, 2016, s.13-17).

1916-1920 yılları arasında, 4 yıl parasız yatılı olarak Bolu Sultanisinin birinci devresinde okur. Bolu Sultanisi ortaokul kısmını 1920 eğitim-öğretim yılında bitiren Mehmet Arif, bu okulun lise kısmının kapatılması üzerine aynı yıl Kastamonu Sultanisine nakledilir. O dönemlerde önemli bir kültür merkezi olan Kastamonu’da yayın faaliyetleri de yoğundur. Mehmet Arif, bu ortamı iyi değerlendirir ve Kastamonu Sultanisindeki sanatsal faaliyetlere katılır. Kastamonu’da okurken Mehmet Akif’in konuşmalarını ve vaazlarını dinleme şansı yakalar ve *“Açıksöz”* gazetesindeki sohbetlere katılır. Yine Kastamonu’da *“Gençlik”* adlı mecmuada ilk şiirlerini yayımlama fırsatı bulur.

1923 yılında Kastamonu Sultanisini bitiren Mehmet Arif, aynı yıl yükseköğrenim için İstanbul’a gider. İstanbul’a dönüşünde Ankara’ya uğrayıp öğrenimini sürdürme imkânlarını araştırır ve Millî Eğitim Bakanlığından gördüğü destekle Yüksek Muallim Mektebine yatılı öğrenci olarak kabul edilir. Burada okurken önce İstanbul Postahanesi Harici Telgraf Kalemünde, sonra Anadolu Ajansı İstanbul Bölge Temsilciliğinde iş bulur. Yüksek Muallim Mektebinde ikinci sınıf öğrencisiyken 1924 yılında ilk eseri *“Heykeltraş”*’ı Arif Nihat imzasını kullanarak yayımlar (Yıldız, 2016, s.16). İlk evliliğini 1927 yılında yapan ve bu evliliğinden iki çocuk sahibi olan Mehmet Arif, 1927 yılında Yüksek Öğretmen Okulundan mezun olur ve Adana’ya tayin edilir. Adana Erkek Lisesi, Kız ve Erkek Öğretmen Okulu ve Amerikan Kız Kolejinde edebiyat öğretmenliği ve müdür yardımcılığı görevlerini, on dört yıl boyunca Adana’da sürdürür. Bu arada, İstanbul ve Adana’da topçu olarak vatani görevini tamamlar (Öner, 1979, s.12).

İlk askerliğini 1934 yılında İstanbul ve Adana’da yapan Mehmet Arif, İstanbul-Halıcıoğlu Yedek Subay Okulundayken Soyadı Kanunu gereği, *“Asya”* soyadını alır ve bundan böyle tam adı *“Mehmet Arif Nihat Asya”* olur (Yıldız, 2016, s.17). Arif Nihat, milletimizin ana vatani olduğu için *“Asya”* soyadını almıştır (Çetin, 2017, s.8).

1935 yılında askerlik vazifesini tamamlayan Arif Nihat, Adana’da edebiyat öğretmenliği görevine geri döner ve 1936’da Arif Nihat Asya imzasını taşıyan ilk eseri “Âyetler” isimli mensur şiirler kitabını yayımlar (Yıldız, 2016, s.17).

İstanbul Suadiye’de hâli vakti yerinde, nüfuzlu bir aileye mensup olan Arif Nihat’ın ilk eşi Hatice Semiha Hanım, gittikçe onu hor görmeye başlar. Arif Nihat’ın köylü, fakir, yetim ve öksüz oluşunu ona hissettirecek şekilde davranır ve kendisini hep üstün görür. Arif Nihat, 1941 yılında aile hayatında yaşadığı bu huzursuzluklar sebebiyle ilk eşi Hatice Semiha Hanım’dan mahkeme kararı ile boşanır. İkinci evliliğini Adana Erkek Lisesinde kimya öğretmeni olan Servet Akdoğan’la (1911-1992) yapar. Şairin son nefesine kadar mutlu bir şekilde süren bu evliliğinden, Fırat (doğ. 1942) adında bir kızı ve Murat (doğ. 1948) adında bir oğlu dünyaya gelir (Çetin, 2017, s.9).

1942 yılında Adana’dan Malatya’ya tayin olan şair, burada Malatya Lisesi Müdürlüğü görevine başlar. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’le yaşadığı tartışma sonucu, müdürlük görevinden alınır ve iki ay açıkta kaldıktan sonra, aynı okulda edebiyat öğretmenliği görevine başlar. Bu sırada, II. Dünya Savaşı sebebiyle 1943 yılında iki ay sürecek olan ikinci askerlik görevi için, Diyarbakır’a gider. Malatya’da üç yıl çalıştıktan sonra Adana’ya tayin ister. 1945’te Adana Erkek Lisesi edebiyat öğretmenliğine tayin edilir. Aynı yıl “*Kanatlar ve Gagalar*” isimli ilk nesir kitabının baskısı yapılır. Yine aynı yıl hazırlanan ve iç kapağına 1945 tarihi konulan “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” isimli şiir kitabını 1946’da okuyucusuyla buluşturur.

Arif Nihat, 1946 seçimlerinde halktan gördüğü destek neticesinde bağımsız aday olarak seçimlere katılır ve yirmi bir bin oy toplar ancak bu rakam onun milletvekili seçilmesi için yeterli olmaz.

Şairin dört yaşındayken ayrı düştüğü ve tam 39 yıl boyunca hiç göremediği, hatta yaşayıp yaşamadığını dahi bilmediği annesi Fatma Zehra Hanım, Dış İşleri Bakanlığına müracaat ederek oğlunun bulunmasını ister. İsteği reddedilmeyen yarı felçli annesinin yaşadığı Filistin’in Akka şehrine, eşi Servet Hanım ve kızı Fırat ile birlikte 1947 yılında gider. Bir yıl sonra Akka’nın işgali üzerine, Fatma Zehra Hanım ve eşi Abdurrezzak Efendi Adana’ya gelirler (Orakçı, 2003, s.11-15).

Adana’da, Demokrat Parti’yi destekleyen gazetelerde, siyasi mahiyette günlük yazılar yazdığının müşahade edildiği ve devam etmesi hâlinde kanuni işlem yapılacağı, dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından bizzat ve yazılı olarak

kendisine ihtar edilir. Ancak Arif Nihat, bu gelişmelere aldırmaz etmeden çalışmalarını sürdürür. Bakan ihtarının ardından, şair hakkında okul müdürü tarafından olumsuz yönde kanaat bildirilmesi sonucunda, 1948 yılında, Adana'dan Edirne Lisesi edebiyat öğretmenliği görevine gönderilir. Arif Nihat'ın sürgün edilmesi Adanalılar tarafından büyük bir üzüntüyle karşılanır ve Adana halkı, onu beş bin kişilik bir kalabalıkla uğurlayarak bu sürgüne karşı tepkilerini gösterir (Yıldız, 2016, s.19-20).

Arif Nihat, Edirne'de edebiyat öğretmenliği görevine devam ederken 1950 seçimlerinde Demokrat Parti listesinden Seyhan (Adana) milletvekili olarak seçilir. Doğruyu ve yanlış net bir tavırla ortaya koyan şair, her şeyi düşündüğü ve inandığı gibi söyleyip kendi partisinin yanlışlarını bile sert bir dille eleştirdiğinden politikacı olmayı beceremez. Çünkü o, siyasetin yalan ve dolanla dönen dümenine karşı, kendi doğrularından taviz vermez. Bunun üzerine aktif politikayı bırakan şair, 1954 yılında çok sevdiği öğretmenlik mesleğine geri döner ve Eskişehir Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak 15 ay çalışır. Eskişehir'de Yunus Emre havasını derinden soluyan Arif Nihat, 1955 yılında Ankara Gazi Lisesine edebiyat öğretmenliği göreviyle tayin olur.

1946-1955 yılları arasında yaklaşık on yıl kitap yayımlamayan, fakat sürekli yazan şair, 1956'da "*Rubaiyyat-ı Arif I*" ve "*Kubbe-i Hadra*"nın ilk, "*Kanatlar ve Gagalar*"ın ikinci; yine 1959'da "*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*"un ikinci baskısını çıkarır. Aynı yıl, Ankara Gazi Lisesinde çalışırken Bakanlar Kurulu kararıyla aralarında eşi Servet Asya'nın da bulunduğu 30 öğretmenle birlikte Kıbrıs'a, Celal Bayar Lisesi (Lefkoşe Erkek Lisesi) edebiyat öğretmenliğine gönderilir (Yıldız, 2016, s.23).

1959 yılında tayin olduğu Kıbrıs'ı bütün yönleriyle tanıyan şair, Kıbrıslı öğrencilerin millî şuurla yetişmesi için var gücüyle çalışır. Arif Nihat, Kıbrıs Türk halkına milliyetçilik duygularını takviye eder, onlara Türk kimliklerini hatırlatır, vatan ve millet sevgisini aşılar. Kıbrıs halkının Yunan zulmüne direnmesinde onun katkıları büyüktür. Hafta sonlarında sürekli olarak Türk milliyetçiliği ve Türkiye sevgisi hakkında konferanslar veren şair, Kıbrıs'ta gezip gördüğü yerler için rubailer yazar (Çetin, 2017, s.14-15).

Kıbrıs Türklerinin gönlünde taht kuran şair, 1960 darbesi sonrası iş başına gelenler tarafından, iki yıl öğretmenlik yaptığı Kıbrıs'tan çağrılır ve 1961 yılında ana vatana döner. Kadrosunun bulunduğu Ankara Gazi Lisesinde bir süre çalıştıktan sonra 1962 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrılır.

Arif Nihat, emekli olduğunda 58 yaşındadır ve yayın faaliyetlerinin alt yapısı kendisinde, yoğun bir şekilde mevcuttur. 1924'ten 1962'ye kadar manzum-mensur toplam yedi adet eseri basıldığı hâlde, 1962'den ölümüne kadar geçen yaklaşık 13 yıllık süre içinde, on sekiz eseri ilk, üç eseri ikinci, iki eseri üçüncü ve bir eseri de dördüncü baskısını yapar. Diğer taraftan da çeşitli sanat dergilerinde şiirleri ve nesirleri, farklı gazetelerde de fıkra ağırlıkta olmak üzere nesirleri yayımlanır. Yurdun birçok yerinde düzenlenen şiir programlarının aranan ismi olan şair, sağlığı el verdiği sürece, davet edildiği yerlere gitmeye çalışır ve gittiği yerlerden çok zengin şiir ilhamlarıyla döner. 1966'da “*Defne*” dergisinin kurucuları arasında yer alır. 1968'de yaklaşık bir ay süren; Bulgaristan, Avusturya, Macaristan, Almanya ve İsviçre'yi içine alan Avrupa seyahatine çıkar. Bu gezinin intibalarını, “*Avrupa'dan Rubailer*” adlı kitabında toplar. 1974'te Ankara'da, millî sanat değerlerimizi ortaya çıkarmak, yerli-yabancı çevrelere tanıtmak ve korumak amacıyla kurulan “*Sanat Derneği*”nin kurucuları arasında yer alır. Gittikçe çeşitlenen ve yoğunlaşan sanat çalışmalarına devam ederken birkaç defa kalp krizi geçirir. Aralık 1974'ün sonlarına doğru Ankara Numune Hastanesine kaldırılan şair, 5 Ocak 1975 Pazar günü, saat 21.10'da vefat eder (Yıldız, 2016, s.24-27).

2.3.2. Şahsiyeti

Arif Nihat; zengin gönüllü, yüreği insan sevgisiyle dolu, şefkatli, merhametli, yardımsever, paylaşımcı, mütevazı; ince ve keskin zekâlı, hazırcevap, çok neşeli; yalana yüz vermeyen, haktan ve hakikatten ayrılmayan çok yönlü bir şahsiyet olarak çıkar karşımıza.

Hayatın değiştirilemeyen ama insanı değişmeye zorlayan gerçekleri vardır ve bunların lehte veya aleyhte baskıları sonucu insanın ruh ve fikir dünyasında değişimler meydana gelir. Sanatkârın da duyuş ve düşünüşünde bazı merhaleler oluşur. Şairin elli beş yıllık sanat hayatında kaleme aldığı şiirlerine ve hakkında söylenenlere baktığımızda, varlığını idrak macerasında bazı tutum, kanaat ve iman merhalelerinden geçtiğini söyleyebiliriz (Doğanay, 2009, s.10).

Arif Nihat'ın şahsiyetini, sanatla ilgilenmeye başladığı 1920'lerden “Ayetler”i yayımladığı 1936'ya kadar geçen on beş yıllık “*Arayış Evresi*” ve 1933-1975

arasındaki yaklaşık 40 yıllık “*Olgunluk Evresi*” olmak üzere iki dönem olarak ele almak doğru olur (Yıldız, 2016, s.19).

2.3.2.1. Arayış Evresi

Arif Nihat, gençlik yıllarında hem fikrî hem de ruhsal açıdan büyük bir arayış içerisindeydi. Bu dönem kaleme aldığı şiirlerde, düşünsel huzursuzlukların ve ruhsal çalkantıların etkisi hâkimdir. Şairin yetim ve öksüz büyümesi, çocukluk ve gençlik çağlarının savaflara denk gelmesi ve yaşadığı maddi sıkıntılar onun ruh dünyasında büyük çalkantılara sebep olur. Böylece Arif Nihat Asya, hayatının bu devresinde menfi karakterli bir tutum sergiler.

Yaşamaktan usanan şair, intihar etmeyi düşünür ve ölümü kendisine bir sığınak olarak görür. Ancak, yıllarca hasret kaldığı annesini görebilme ümidi ve sevdikleri ile sevenlerinin bulunması onu bu düşünceden uzaklaştırır.

Arif Nihat, ilk şiir kitabı “*Heykeltıraş*”ın bilinmemesini istemekte ve bu kitabı kendisine ait görmemektedir (Öner, 1979, s.15). Şair, 1924’te çıkan ilk şiir kitabı “*Heykeltıraş*” ve 1930’da yayımlanan “*Yastığının Rüyası*” adlı şiir kitaplarında, imza olarak “Asya” soyadını kullanmadığı gerekçesiyle bu eserlerin kendi eseri olarak bilinmesini istememekte ve bunun sebebini, gençlik yıllarında yaşadığı düşünsel sıkıntılara bağlamaktadır (Orakçı, 2003, s.16).

İnanç sarsıntısı, günahkârlık duygusu, ölüm düşüncesi; kaderden ve zamandan şikâyet; hayatın katı gerçeklerinden kaçış ve içe kapanma; bedenî arzu; vatanın ve milletin geleceğine dair endişe (Yıldız, 2016, s.30) Arif Nihat’ın arayış döneminde yazdığı şiirlerinde bariz bir şekilde kendisini göstermektedir.

Şair, 1933 yılında tasavvuf yoluna girişiyle fikrî ve ruhi yönden bir durulma evresi yaşar ve böylece, asıl Arif Nihat’ın ortaya çıkış süreci 1936 yılında başlar.

2.3.2.2. Olgunluk Evresi

Arif Nihat, 1936 yılından önce yayımlanmış olan “*Heykeltıraş*” ve “*Yastığının Rüyası*” adlı şiir kitaplarını kendisine ait görmez. 1936’dan itibaren kendisine yeni bir sayfa açar ve bu iki dönem arasına keskin bir çizgi çeker. Otuz iki yıllık ömrü geride

bırakan şair, artık kendisini, hayatı ve insanları daha iyi tanıma imkânına kavuşmuş bir yetişkindir.

Şairin arayış dönemindeki dine karşı ilgisizliği, kader karşısında isyanı, yaşadığı buhran krizleri ve bunların neticesinde oluşan intihar arzusu ve ölüm düşüncesi yerini uhrevi bir huzura bırakır. Gençlik döneminde esaslı inanç sarsıntıları geçiren şair, 1933'te tasavvufu tanımasıyla beraber, dönem dönem yaşadığı iniş ve çıkışlara rağmen, zamanla kişiliğini sağlam bir zemin üzerine oturtmayı başarır. Arif Nihat, düşüncelerinde büyük bir değişim yaşar ve cevherini dinden alan bir maneviyata yönelir.

Arif Nihat, mükemmel bir şair, mükemmel bir nasir olduğu kadar iyi bir Mevlevî'dir. Hz. Mevlânâ gibi ölümü sevip ölümden sonra yeni bir dünyaya doğacağımıza inanan şair, ölümü “sevgiliyle” yani “Yaradan”la buluşma olarak kabul eder (Bâkiler, 2017, s.19).

Olgunluk evresinde durulmuş bir kişiliğin sahibi olarak karşımıza çıkan Arif Nihat'ın karakteristik özelliklerini incelediğimizde, başat olarak nitelendirebileceğimiz özellikleri şöyledir:

Arif Nihat, prensip sahibidir ve prensiplerinden asla taviz vermeyen bir karaktere sahiptir. Kızı ile yapılan bir röportajda Fırat Asya babasını şöyle anlatır: *“...Çepeçevre şahsi prensiplerle örtülmüş bir dünyadır bu. Öyle prensipler ki babam hayatı boyunca onlar için fedakârlık ve mücadele etmiş, bu prensiplerin dışına asla çıkmamış, çıkmayı düşünmemiştir. İşte, dışardan sert görünen bu dünyanın içi alabildiğine yumuşak, sıcak, derin ve romantiktir; sevgi, şefkat doludur. Bu aşk Allah'a ve O'nun yarattığı canlı cansız her şeydi”* (Öner, 1979, s.69).

Halk içinde halkla beraber yaşayan, halkın arasına karışmaktan büyük bir mutluluk duyan Arif Nihat; kibirli olmayan ve mütevazı bir karakter sahibidir. Şair, parayı sevmez; paylaşmayı, yardımlaşmayı ve iyiliği seven bir gönül adamıdır (Çetin, 2017, s.16).

Meslek hayatında dürüst karakteri ve her yerde cesareti, mertliği, kibarlığı ile tanınan Arif Nihat, tutku derecesindeki yurtseverliği, millî değerlere bağlılığı, zarif nükteleri, hoşgörücü, rind mizacı ile de bulunduğu çevrelerde sevilen bir insandır (Kabaklı, 1978, s.257).

2.3.3. Edebî Kişiliği-Sanatı

Arif Nihat, Kastamonu Sultanisinde öğrenciyken Fecr-i Âti şairlerinden Mehmet Behcet, okulun müdürüdür. Hocası Enver Kemal Bey ise Kastamonu Gençlik Kulübünün yayın organı “*Gençlik*” dergisinin yazı işleri müdürüdür. Yine o yıllarda, yaptığı sohbetlerle milletimizi Millî Mücadele’ye davet eden Mehmet Akif de Kastamonu’da bulunur. Ayrıca Arif Nihat’ın yakın çevresinde başta Orhan Şaik Gökyay olmak üzere, şiirle ilgilenen arkadaşları da vardır. Kastamonu’daki bu sanatsal ortamı iyi değerlendiren şair, burada Mehmet Akif’in sohbetlerine katılır ve “*Gençlik*” adlı dergide, Mehmet Arif ve A. N. (Aydın Nun) imzasıyla ilk şiirlerini yayımlar. Şair, 1923’te Kastamonu’dan dönüp İstanbul’a geldiğinde yazdığı şiirlerin sayısı, bir kitap hacmine ulaşır ve 1924’te bu şiirleri “*Heykeltıraş*” adlı kitapla yayımlar. Şairin sıkıntılı ruh hâlini ve bireysel duygularını yansıtan bu şiirler, Arif Nihat’ın sanatçı kimliğinin ilk devre mahsulleridir. Hazırlık devresi olarak nitelendirilen dönem, Arif Nihat’ın gözünde yok hükmündedir. “*Ben Asya soyadımın imza olarak bulunduğu kitapları kabul ediyorum. Öbürlerini başkasının sayıyorum, reddediyorum.*” diyen şair, 1924’te çıkan “*Heykeltıraş*” ve 1930’da çıkan “*Yastığının Rüyası*” adlı eserlerini, 1934’te “*Asya*” soyadını aldığı dönemden öncesine ait eserler olduğu gerekçesiyle kendisinin kabul etmez. İlk şiir kitabı olarak gördüğü “*Âyetler*”i 1936 yılında yayımlar ve o döneme kadar şiirini geliştirmek adına hayli emek sarf eder (Yıldız, 2016, s.34-40).

Arif Nihat, kaleme aldığı eserlerinde Türk tarihinin büyüklüğünü, Türk-İslam medeniyetinin yüceliğini, vatan, millet ve bayrak sevgisinin sıcaklığını yansıtmıştır. Onun sanatını besleyip ona ilham veren başlıca kaynaklar; Türk tarihinin destansı devirleri, millî ve vatani heyecanlar, tabiat ve yurt güzellikleri, dinî ve tasavvufî unsurlar, halk hikâyeleri, aşk, bireysel duyarlılıklar ve günlük hayattır. Şiiri yetenek, emek, hayal ve ilhamın eseri olarak gören şair; kişisel yeteneği, çevresinin onu şiire yönlendirici desteği ve aldığı edebiyat eğitimiyle kendisini çok iyi bir biçimde yetiştirir.

Şairin düşünce dünyasının temelini oluşturan esaslar; millî değerler, Türklük şuuru ve millî kültürdür (Orakçı, 2003, s.15–17). O; sanatını, mazi ile hâl, hatta istikbal arasında bir köprü yaparak yeni yetişen nesillere; Türk’ün tarih içindeki büyüklüğünü ve yüceliğini, İslam’ın ruhlarda meydana getirdiği ürpertiye, töre ve geleneklerin insan hayatına verdiği disiplini ve bütün yaratılmışları Yaradan’dan ötürü aynı sıcaklıkla

kucaklatan ilahî sevgiyi bağlanılacak yüce değerler olarak göstermiştir. Eserlerini verirken hem “sanat için sanat” hem de “toplum için sanat” anlayışlarını aynı derecede gözetmiş, ne sanat endişesinden ne de içtimai fayda düşüncesinden uzaklaşmıştır (Öner, 1979, s.25). Arif Nihat, şiirlerinde ve nesirlerinde bireysel konulara yer vermekle beraber, estetik kaygıyı ihmal etmeden çeşitli değerleri ön plana çıkararak toplumcu ve milliyetçi bir hüviyetle Türk milletine hizmet etmeyi kendisine gaye edinir. Edebiyatın çeşitli türlerinde başarılı eserler kaleme alan Arif Nihat'ın 1946 yılında yayımlanan “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” adlı şiir kitabı onu haklı bir şöhretin sahibi yapar.

“*Kubbe-i Hadra*” merhalesinde Mevlânâ'nın ruhu ile tanışan Arif Nihat Asya'nın biraz daha derinlik ve sonsuzluk özleyişine geçtiği görülmektedir. Yurdun insanına, diline, Kur'an'ına, nakışına, kilimine, mimari eserlerine yeni bir Yahya Kemal'in bakışlarıyla eğilmiş, bu değerleri yıkmak isteyen ters ideoloji sahiplerine, cahillere ve politikacılara karşı davacı ve yergici de olmuştur (Kabaklı, 1978, s.258).

Aruz, hece ve serbest vezni başarıyla kullanan Arif Nihat'ın şiirine uyguladığı vezinlerde görülen bu çeşitlilik nazım şekillerinde de kendini göstermektedir. Onun şiirinde halk ve divan edebiyatı nazım şekilleri yanında, modern edebiyatın nazım şekilleri de yer almıştır. Şiirlerinde günlük Türkçeyi bir sanat dili hâline getirerek kullanan Arif Nihat'ın rahat, özentisiz ve sade bir üslubu vardır. Dilin ahengine önem vermiş, vezinsiz şiirlerinde bile bir iç ahenk kurmayı başarmıştır. Şiiri üzerinde Yahya Kemal'in açık tesiri görülmektedir (Birinci, 1991, s.543).

Çok renkli sanat dünyasının, çok çeşitli sanat dallarında başarılı eserlere imza atan Arif Nihat, çağdaşları arasında daha hayattayken haklı bir şöhretin sahibi olmayı başarmıştır (Öner, 1979, s.37-38).

2.3.4. Eserleri

2.3.4.1. Şiir Kitapları

1. Heykeltıraş (1924)
2. Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor (1946)
3. Kubbe-i Hadrâ (1956)

4. Rubâiyyât-ı Ârif-I (1956)
5. Rubâiyyât-ı Ârif-II (Kıbrıs Rubâîleri-1964)
6. Rubâiyyât-ı Ârif-III (Nisan-1964)
7. Kökler ve Dallar (1964)
8. Emzikler (1964)
9. Rubâiyyât-ı Ârif-IV (Kova Burcu-1967)
10. Duâlar ve Âminler (1967)
11. Yürek (1968)
12. Köprü (1969)
13. Kundaklar (1969)
14. Rubâiyyât-ı Ârif-V (Avrupa'dan Rubâîler-1969)
15. Aynalarda Kalan (1969)
16. Divançe-i Ârif (1971)
17. Basamaklar (1971)
18. Şiirler (1971'de Ahmet Kabaklı derlemiştir.)
19. Büyüyün Kızlar Büyüyün (1976)
20. Fâtihler Ölmez (1976)
21. Rubâiyyât-ı Ârif-VI (Yerden Gökten-1976)
22. Ses ve Toprak (1976)
23. Takvimler (1976)

2.3.4.2. Nesir Kitapları

1. Yastığımın Rüyası (1930)
2. Âyetler (Kanatlarını Arayanlar-1936)
3. Kanatlar ve Gagalar (1945)
4. Enikli Kapı/Top Sesleri (Çekirdek I-1964)
5. Terazî Kendini Tartamaz (Çekirdek II-1967)
6. Tehdit Mektupları (1967)
7. Onlar Bu Dilden Anlar (Çekirdek III-1970)
8. Aramak ve Söyleyememek (1976)
9. Ayın Aynasında (1976)

10. Kubbeler (1976)

11. Sevgi Mektupları

Not: Arif Nihat Asya'nın daha önce yayımlanmamış yazılarıyla beraber bütün eserleri 1975-1977 yılları arasında yedisi şiir, beşi nesir olmak üzere on iki kitaplık bir külliyat halinde Ötüken Neşriyat tarafından basılmıştır (Birinci, 1991, s.543).

2.3.5. Arif Nihat Asya ve Eserleri Üzerine Yapılmış Lisansüstü Çalışmalar

Arif Nihat Asya ve eserlerine yönelik yazılmış beş adet lisansüstü tez vardır. Bunlardan ilki, 1990 yılında Saadettin Yıldız tarafından kaleme alınan “*Arif Nihat Asya (hayatı-sanatı-eserleri ve nesirleri)*” isimli yüksek lisans tezidir. 1994 yılında yine Saadettin Yıldız tarafından “*Arif Nihat Asya'nın Şiiri*” isimli doktora tezi yazılmıştır. 2009 yılında Süleyman Doğanay tarafından “*Edebî Bir Eserde Şairin Dini Yaşamı - Arif Nihat Asya Örneği-*” başlıklı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. 2010 yılında Namık Sabırlı tarafından “*Arif Nihat Asya'nın Sevgi Mektupları Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi (Kelime Grupları) İncelemesi*” isimli yüksek lisans tezi yazılmıştır. Son olarak 2017 yılında Merve Nur Sezgin tarafından “*Arif Nihat Asya'nın Şiirlerinde Değerler Etrafında Tematik Bir Çalışma*” başlıklı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Çalışmada yer alan değerler; 2006 yılında yayımlanan *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*, 2006 yılında yayımlanan *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, 2015 yılında yayımlanan *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*, 2017 yılında yayımlanan *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, 2018 yılında yayımlanan *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)* ve son olarak 2018 yılında yayımlanan *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)* esas alınarak oluşturulmuştur.

Araştırma kapsamında, Arif Nihat Asya'nın iki şiir kitabı belirlenen 45 ana değeri içermesi bakımından incelenmiş olup şiirlerde hangi değerlerin ne şekilde işlendiği ve en çok hangi değere yer verildiği tespit edilmiştir.

Araştırmamızın bu bölümünde; çalışmada kullanılan araştırma modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesi süreçleri hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Arif Nihat Asya'nın çalışma kapsamında incelenen eserlerinin değerler eğitiminde kullanılabilirliğinin tespit edilmeye çalışıldığı bu araştırma için en uygun yöntem, “nitel araştırma yöntemi” olarak belirlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011, s.39-40) nitel araştırmayı “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde tanımlamaktadır.

Nitel araştırma yöntemiyle yapılacak çalışmamızda, “tarama modeli” ve “doküman incelemesi tekniği” kullanılacaktır. Karasar (2006, s.77) tarama modelini,

geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi, tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımı olarak ifade eder. Bu yaklaşımda çalışmaya konu olan varlık, kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlanır; onu herhangi bir şekilde değiştirme gayesi güdülmez ve söz konusu varlık en uygun biçimde gözlenerek belirtilmeye çalışılır. Doküman incelemesi tekniğinde ise izlenen adımları Şimşek (2009, s.43) şöyle sıralamaktadır:

1. Dokümana ulaşma,
2. Dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesi,
3. Dokümanların incelenmesi ve anlaşılması,
4. Dokümanlardaki verilerin analiz edilmesi,
5. Verilerin kullanılması.

Bu çalışmada, şiirlerde yer alan değerler, özellikle ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi eğitimi bağlamında incelenmiştir. Elde edilen bulgular, döküman analizi ve taramalarla yorumlanıp sonuçlara ulaşılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Büyüköztürk ve diğerleri (2014, s.80-81) evren ve örneklem kavramlarını şu şekilde tanımlamaktadır: Soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan, verilerin elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük grup “evren”, özellikleri hakkında bilgi toplamak için evrenden seçilen sınırlı bir parça “örneklem” olarak adlandırılır.

Bu çalışmanın evreni, Arif Nihat Asya’nın “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor”, “Duâlar ve Âminler”, “Fâtihler Ölmez ve Takvimler”, “Kökler ve Dallar”, “Rübâiyyat-ı Ârif-I”, “Rübâiyyat-ı Ârif-II”, “Ses ve Toprak” adlı şiir kitaplarıdır. Çalışmanın örneklemini ise bu şiir kitapları içerisinde araştırmamıza konu olan “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” ile “Duâlar ve Âminler” isimli eserlerdir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya yön veren veriler, kaynak taraması yoluyla toplanmıştır. Değerler eğitimi ve Arif Nihat Asya ile ilgili kaynaklar için kitaplardan, süreli yayınlardan, kütüphanelerden ve internet ortamından elde edilen haber ve bilgilerden

yararlanılmıştır. Ayrıca konuyla doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan tezlere, Yükseköğretim Kurulu'nun elektronik ortamdaki tez tarama arşivi aracılığıyla ulaşılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Arif Nihat Asya'nın araştırma kapsamında incelenen “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” ile “Duâlar ve Âminler” isimli eserleri, yayınevinden temin edilmiştir. Söz konusu şiir kitapları baştan sona okunmuş ve incelenen şiirler, veriyi analiz etme aşamasında taranarak içerdikleri değerler bakımından fişlenip tasnif edilmiştir. İki eser için defalarca okuma, not alma, şiirlerde verilmek istenen mesajı saptama ve bunları değerlendirme işlemleri yapılmıştır. Her değerlendirme ile ilgili sonuçlar ayrı başlık altında toplanmış ve şiirlerin tespit edilen değerlerle eşleştirilmesi sağlanmıştır. Ardından değerlere ilişkin yorumlamalar yapılmış ve sonuçlara ulaşılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR VE YORUM

4.1. Adil Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) adalet kavramı, *“Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe; hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk”* şeklinde ifade edilmiştir. Akarsu (2015, s.17) adalet kavramını; *“Doğrunun, hakkın korunması; doğru olmanın öz belirtisi. Doğru olarak kabul edilmiş olanda uzlaşma”* olarak tanımlamaktadır. Hökelekli (2008, s.132) ise *“Adalet, bir şeyi yerli yerine koymak, her hakkı hak sahibine vermektir. Hüküm ve davranışlarında tarafsız ve ilkeli olmak, eşitliği gözetmektir. Menfaat, yakınlık, düşmanlık, ön yargı ve benzeri nedenlerin etkisinden uzak doğru ve dürüstçe iş yapmaktır”* ifadeleriyle adaleti tanımlamıştır. Adalet için her ne kadar efrâdını câmi, ağıyarını mâni bir tanım yapmak zor görünse de en yalın hâliyle adalet, hakkın hak sahibine verilmesidir.

Adalet kelimesi, dilimize Arapçadan girmiş ve Türkçesi “türe” olan bir kavram olup toplumsal düzenin sağlanmasında, insanların huzur ve barış içerisinde demokratik bir biçimde bir arada yaşamasında olmazsa olmaz denilebilecek olgulardan biridir. Hökelekli (2008, s.136) bu durumu şu ifadelerle özetlemektedir:

Çünkü toplumsal düzen, huzur ve barış ancak adaletle ayakta durabilir. Toplumda gerçek bir adalet anlayışı olmadığı takdirde güç odaklı ilişkiler devreye girer, güçlünün güçsüzü ezdiği bir düzen ortaya çıkar. Kendilerini mağdur hisseden insanların çoğalması, toplumdaki birlik ve bütünlüğü tehdit eder. Bu durumda şiddet ve terör olaylarının önü alınamaz.

Yaman (2014, s.29) adaletin olmadığı bir ortamda yaşamının ne kadar zor olduğuna şu ifadelerle vurgu yapmaktadır:

Yeri geldiğinde kendimize zarar verecek dahi olsa adalet ve doğruluktan şaşmamak gerekir. Atalar ”Düz duvar uçmaz.” demekle hayati bir gerçekliği vurgulamışlardır. Adaletin, bir değer olmaktan öte evrensel bir erdem olmasının birçok hikmeti vardır. Çünkü

adaletin olmadığı yerde yaşamak zordur; adaletsiz ortamlarda insani tavırlar yerine başka kurallar devreye girer.

Adalet, evrensel değerler içerisinde yer almasına rağmen adaletin tanımı ve sınırları her çağda, her toplumda, her bireyde değişiklik göstermektedir. Buna karşın adaletin önemi herkes tarafından benimsenmiştir. Adalet olmadan bir toplumun bir arada yaşaması, devletin ve milletin varlığını idame ettirmesi mümkün değildir. Bu sebeple insan ilişkilerinin bütününde adaletin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Şener’e göre, (1997, s.196) “Adaleti aile içerisinde, eğitimde, toplumsal ilişkilerde, ekonomide, siyasette kısaca hayatın bütününde hâkim hale getirmek gerekir.”

İslam dini, adalet kavramı üzerinde hassasiyetle durmuştur. Yüce Allah Kur’an-ı Kerim’de adaletli olmayı birçok ayette emretmiştir:

“Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor” (Nahl Suresi, 90).

“Ey iman edenler! Allah için hakkı titizlikle ayakta tutan, adalet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kininiz sizi adaletsizliğe itmesin. Adil olun. Bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır” (Mâide Suresi, 8).

“Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa, Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır” (Nisâ Suresi, 135).

Adalet olgusuna bağlı olarak bireyler arasında adaletin bir yansıması olan “adil olma” kavramı, Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) “Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli” olarak tanımlanmıştır. Adil olmak, bireyin sahip olması gereken en önemli meziyetlerden biridir. Adil insan; nefesine ağır gelse de aleyhine dahi olsa da doğruluktan sapmaz, taraflı davranmaz, menfaatleri ölçüsünde hareket etmez; hakkı arar ve haklıya hakkını verir.

Adalet insan ilişkilerinde dengeyi sağlar, toplumsal birlik ve beraberliği güçlendirir. Adalet değerinin öğretilmesi ve yaşam biçimi hâline getirilmesi, yetişmekte olan birey ve toplum açısından son derece önemli bir konudur. Bu sebeple adil olma değeri küçük yaşlardan itibaren yetişmekte olan bireye kazandırılmalıdır.

Arif Nihat, adil olma değerini hakkı savunma ve haksızlıklara tepki boyutuyla ele almıştır. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde adil olma değerine ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Mustafa Kemal Atatürk, imkânsızlıklar içerisinde Kurtuluş Savaşı'nı başlatır ve topraklarımızda gözü olanlara büyük bir ders verir. Arif Nihat, "*Kalk Yiğidim!*" adlı şiirinde, '*Kalk yiğidim, yine dağ başını duman aldı...*' dizesiyle Ali Ulvi Elöve'nin '*Dağ Başını Duman Almış*' şiirine gönderme yapmakta ve Mustafa Kemal Atatürk'ün gösterdiği kahramanlıklara atıfta bulunarak yeni kahramanlara kurtuluş çağrısıyla seslenmektedir. Bu çağrı aynı zamanda, yapılan haksızlıklara karşı bir başkaldırı niteliği taşır. Osmanlı Devleti, dağılma sürecine girmesi ile birlikte egemenliği altındaki toprakları kaybetmiştir. Daha doğrusu işgalci güçler tarafından çeşitli haksızlıklarla bu topraklar, Osmanlı Devleti'nden koparılmıştır. Şair, '*Aslan payını aslan olmayan aldı...*' ifadesine yer vererek hak etmeden toprağımızı aldıkları için işgalci devletleri eleştirir. Arif Nihat, işgalci kuvvetlerin yaptıkları haksızlıklar karşısında Mustafa Kemal Atatürk'ü yeniden harekete geçirmek için ona, '*Kalk Yiğidim!*' demekte, ancak bu hitap ile aslında yeni kahramanlara seslenmektedir. Şair, adil olmayan bu tablo karşısında yeni kahramanların harekete geçerek bu durumu düzeltmelerini beklemektedir:

Kalk yiğidim, yine dağ başını duman aldı...

Parçalandı bir kıtanın toprakları,

Aslan payını aslan olmayan aldı...

Kalk yiğidim, yine dağ başını duman aldı. (BBRB-20)

Arif Nihat, "*Çocuklar*" isimli şiirinin bir bölümünde güzelin güzele, iyinin iyiye layık olduğunu ifade ederken hak edene, hak ettiğinin verilmesi gerektiğini dolaylı yoldan anlatmaya çalışmaktadır:

Güzel yüzlerin, tenlerin

Güzel anneler hakları! (BBRB-140)

Şair, “*Aslanköy*” isimli şiirinde, içten bir üslupla Mersin Toroslar’da Aslanköy adı verilen bir dağ kasabasını ve orada yaşayan insanların özelliklerini şiirselleştirir. Arif Nihat, Aslanköy’ü adaletin var olduğu, haksızlıklara karşı anında hesabın sorulduğu, orada haksızlığın barınamayıp yerle bir edildiği bir belde olarak işler. Aslanköy’de, çeyiz sandığına el uzatandan hemen hesap sorulur. Bu beldede yaşanan herhangi bir adaletsizlik, anında yerle yeksan edilir. Aslanköy insanı, adil olmaya büyük önem vermekte, adaletin geciktirilmeden anında tecelli etmesinden yana bir tutum sergilemektedir:

Çeyiz sandığına el uzatandan,

Hak namına hesap sorulduğu yer;

Haksızlığın çarpıp parçalandığı,

Küstahlığın yere serildiği yer! (BBRB-175)

Şair, “*Kanadlar*” adlı şiirinde, Türk milletini yüceltmesinin yanı sıra, milletimizin üstün niteliklerini anlatmaya çalışmaktadır. Atalarımız, “Güneş tuğumuz olsun, gökyüzü çadırımız!” anlayışından hareketle, egemenlik sahasını geniş bir coğrafya olarak belirlemiştir. Böylesi geniş bir coğrafyaya hükmetmek ise öyle kolay bir iş değildir. Ecdadımız, ayak bastığı coğrafyalarda, adalet rüzgârları estirip insanlığın ruh kökünde oluşan yaraları iyileştirmeyi kendine gaye edinmiştir. Onlar gittikleri coğrafyalara; hakkın ve adaletin timsali olan Hz. Ömer’in adaletini, Mevlânâ’nın herkese açılan kollarını ve Yunus Emre’nin coşkun sevgisini götürerek yüzyıllar boyunca değişik milletlere adaletle hükmetmeyi başarmıştır. Her dönemde kötülüğün ve haksızlığın karşısında duran atalarımız hakkın sesine, adaletin gücüne yürekten inanmıştır. Onlar, fethedip yurt yaptıkları coğrafyalara hakkı götürerek orada yaşayan mazlum insanlara her dönemde adaletle muamele etmiştir. Adaleti savunmakla kalmayan ecdadımız, zulmedenlere zaman zaman gerekli cevabı da vererek mazlunun sesi olmuştur. “*Kanadlar*” şiirinde Arif Nihat, milletimizin zulmün karşısında, adaletin yanında olduğunu vurgulamaktadır:

Onlar, verirdi şurda şerrin cezâsını;

Onlar, tokad vururdu hayâsız suratlara! (BBRB-202)

Adil insan, bir konuda hüküm vereceği zaman tarafsız davranır. Yakınları aleyhine olsa bile, hüküm verirken hissî davranmaz. Arif Nihat, “*Dünya Düzeni*” başlıklı dörtlüğünde tam da bu bakış açısıyla Nisâ Suresi’nin 135. ayetine telmihte bulunarak adil olma değerini işlemektedir. Şair, kimseyi kayırmadığını ve kimseye ayrıcalıklı davranmadığını ilk dizede açıkça ifade etmektedir. O, yakınları başta olmak üzere kimse için adalet terazisini bozmamıştır. Şair, dünyanın düzeni için hakkın yanında durmayı tavsiye edip gerekirse bu uğurda feda olmayı göze almaktadır. Arif Nihat, yazdığı dörtlük ile okuyucusunu adil olmaya açıkça davet eder:

Ne kayırdım işimde kimseyi ben,

Ne de bozdum nizâmı, kimsem için:

Ya, çocuk, gel.. nizâm-ı âleme uy;

Ya fedâ ol nizâm-ı âlem için! (DA-167)

Arif Nihat, milletvekilliği yaptığı yıllarda da dik duruşundan ve adil yönetim anlayışından taviz vermemiştir. Şair, kendisine yakın bulduğu dönemin başbakanı Adnan Menderes’in idamı üzerine derin bir üzüntü duymuş ve onun idam edilmesinin ardından “*Tanınamak*” şiirini kaleme almıştır. Arif Nihat, yazdığı şiirin bir bölümünde Menderes’in adil yönetim anlayışına vurgu yapmıştır. Şair, vatan coğrafyasının dört bucağını dolaşan Adnan Menderes’in kimseye haksızlık yapmadığını, yoksulları gözettiğini, her tarafı koruyup kolladığını ifade etmektedir. Şair, Menderes’in kollarının yurdun en ücra köşelerine kadar uzanmasını adil yönetim anlayışının bir gereği olarak gördüğünü şu dizeleriyle anlatmaktadır:

Döndüm dolaştım vatani;

Gördüm, gözettim her yanı.

Örttüm açıkta yatani... (DA-204)

4.2. Affetmek Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) affetmek, “*Bağışlamak; hoşgörü ile karşılamak, mazur görmek*” olarak tanımlanmıştır. Hökelekli (2013, s.297) ise affetme kavramını, “Kişinin kendisine yönelik kusur işleyen ve onu inciten birine karşı, onun hak etmediği merhamet ve sevgiyi göstererek, gücenme, darılma, öç alma gibi olumsuz davranma hakkından vazgeçme isteği” şeklinde ifade etmiştir. Affedicilik, bireyin kendisine yönelik yapılan hatayı kabul etmesi ve karşı tarafı yaptığı hatadan ötürü daha fazla yargılamamasıdır. Bir yönüyle kişiye karşı yapılan kötü bir davranışın hoş görülmesi, yapılmamış gibi varsayılmasıdır.

Her insanın hata yapabileceği ihtimalini düşünecek olursak affetmek çok önemli bir değer olarak karşımıza çıkar. Çünkü hafızada yapılan bir yanlış uzun süre taşımak, öfke ve intikam duyguları beslemek birey için bir yük hâline gelir. Affedicilik, bir insanın erişmesi gereken en zor erdemlerden biri olup sahip olduğunda bireyin iç huzura kavuşmasını sağlayan altın bir anahtardır.

Yaman (2014, s.101) affetmenin yüce bir erdem olduğunu şu ifadelerle vurgular:

İnsan hata yapar. Hepimiz hata yapabiliriz. Hatasız kul olmaz. Hatasızım demek, en büyük hatadır. Fakat öfkeyle ve düşünmeden yapılan hareketler, söylenen sözler insanı sonsuza kadar rahatsız eder. Hayat felsefemiz, insani hata ve kusurları affetmek, hoş görmek olmalı! Hoş gören, hoş görülür!

Affedici olma, başta İslamiyet olmak üzere bütün dinlerde kendine yer edinen ve hürmet gösterilen bir değerdir. Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah'ın insanları affedici ve bağışlayıcı olmaya teşvik ettiği birçok ayet mevcuttur:

“*Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür (ona denk bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez*” (Şûrâ Suresi, 40).

“*Bir hayrı açıklar veya gizlerseniz yahut bir kötülüğü affederseniz (bilin ki), Allah da çok affedicidir, her şeye hakkıyla gücü yetendir*” (Nisâ Suresi, 149).

“*Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir*” (Araf Suresi, 199).

Bireyin kendine yapabileceği en büyük iyiliklerden biri, kendisine karşı yapılan yanlış bağışlamasıdır. Affetmek insanı kin, öfke, nefret, intikam gibi olumsuz duyguların pençesinden kurtararak özgürlüğe ve huzura kavuşturur. Bireyin ruh

sağlığının dengede olması açısından son derece önemlidir. Bu nedenle tüm insanların hemfikir olduğu evrensel değerler içerisinde yer alır. Affedici olmanın faydaları düşünüldüğünde, bu değer özellikle küçük yaşlardan itibaren çocuklara çeşitli yaşantılarla kazandırılması gerekir.

Arif Nihat, eserlerinde hoşgörü kavramıyla ilişkili olarak affedicilik üzerinde durur. İnceleme konusu yapılan eserlerde, affedici olma değerine ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Şair, “*Aff-ı Umumi*” şiirinde affedicilik değeri üzerinde durur. İstenmeyen durumlar karşısında kin besleyip öfke duymanın beyhude bir davranış olduğunu anlatmaya çalışan şair, affederek üstümüzdeki yükten kurtulabileceğimizi vurgular. Arif Nihat, aynı zamanda affedici olma değeri ile hoşgörü değerini ilişkilendirerek affedici olmanın verdiği huzura bırakır kendini. Şair, onu beğenmeyenleri, hor görenleri sadece içinde bulunduğu zaman diliminde affetmekle kalmaz; gelecek zamanı da kapsayacak şekilde gelecekteki yanlışları bile şimdiden affettiğini ifade eder:

*Bahçemi beğenmeyen çiçekleri de,
Soframı hor gören yemekleri de,
Gelmişleri de, gelecekleri de
Affettim. (BBRB-33)*

Arif Nihat, “*Ses*” adlı şiirinde ölüm temasıyla ilişkili olarak affedicilik değerine ait bir bulguya yer verir. Ancak, Arif Nihat bu şiirinde, Yüce Allah’ın affediciliğine vurgu yapar. Şair, dünyadayken ötesini pek düşünmeden yaşayan birisinin ardından, onun bağışlanmasını diler. Bir müminin, başka bir mümine yaptığı duayla o kişinin bağışlanabileceğinin bilincinde olan şair, sevdiği bir dostunun vefatı üzerine onun affedilmesine yönelik düşüncelerini şöyle dile getirir:

*Yazılı olacaksa imtihan,
Kalem getirin;
Sözlü olacaksa, rahmetlinin
Bağışlayın sesini,
Bağışlayın sesini! (BBRB-205)*

Arif Nihat, Mevlânâ için yazdığı bir beyitinde, Mevlânâ'ya duyduğu derin saygı ve sevgiyi ifade ederken aynı zamanda ondan kusurları mazur görmesini ister. Şair, 'zâir' ifadesiyle ziyaretçileri kasteder. Arif Nihat, Mevlânâ türbesini ziyaret edenlerin, o esnada bir kusur işlemişlerse Mevlânâ'nın bunu hoş görmesini, ziyaretçileri bağışlamasını istemektedir:

Geldik eşiğinden seni öpmek dileğiyle..

Zâirlerinin affet eğer varsa kusûru... (BBRB-249)

Şair, bir beyitinde 'rahîm insanlar' sıfatına yer verir. Bu ifade, affedicilik kapsamında değerlendirilebilir. Rahîm; Yüce Allah'ın isimlerinden biri olup bağışlayıcı, sevdiklerine ve müminlere merhamet eden, onları koruyan anlamlarına gelir. Arif Nihat'ın rahîm insanlar ifadesine yer vermesi, bağışlayıcı olmayı insanlarda da bulunması gereken bir özellik olarak karşımıza çıkarır:

Ne ilâhî, ne rahîm insanlar;

Ne temiz yüzleri var! (BBRB-251)

4.3. Aile Kurumuna ve Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) aile, "Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca ve çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik; aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü; eş, karı; birlikte oturan hısım ve yakınların tümü; aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü" biçiminde tanımlanmıştır. Erkal (1987, s.76) aile kavramını "Nüfusu yenileme, millî kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessese" olarak ifade etmiştir. Aydın (1989, s.196) aileyi, "Akrabalık ilişkisiyle birbirlerine bağlanan fertlerin bir araya getirdiği topluluk" şeklinde tanımlamaktadır.

Yaman'a göre (2014, s.81) "Her insan bir aile içinde dünyaya gelir. Dolayısıyla bireyler, aile içinde var olurlar ve yine varlıklarını aile içinde sürdürürler. Bireyin ruh

sağlığı ve beden sağlığı için aile en vazgeçilmez mekândır. Güvenli ve huzurlu bir toplumun temeli de sağlıklı ailelerdir.”

İslam dini, aile kurumuna büyük önem vermiştir. İnsanları aile kurmaya teşvik edip bu sosyal yapının korunmasını buyurmuştur. Kur'an-ı Kerim'de ailenin önemine değinen muhtelif ayetler mevcuttur. Örneğin;

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır” (Rûm Suresi, 21).

Toplumların, milletlerin, devletlerin ve kültürlerin devamlılığını sağlayan yegâne kurum, ailedir. Ailenin üstlendiği fonksiyonları hiçbir kurumun ikame edemeyeceği gerçeği ortadadır. Bu gerçeğin farkında olan toplumumuzda aile, her açıdan kutsal bir müessesedir. Öyle ki, Anayasamız'ın 41. Maddesi'nde “Aile toplumun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.” denilerek ailenin önemine değinilmiştir.

Birey, ilk olarak ailesinden aldığı eğitimle şekillenir. Çocuklar, ilk eğitimlerini aile içerisinde alıp çeşitli değerleri kuşanarak toplumun bir parçası olurlar. Aile kurumunun sağlam temeller üzerine inşa edilmesi sağlıklı bireylerin yetişmesini sağlar. Toplumı oluşturan en küçük birim “aile” olduğuna göre, sağlam bir toplum yapısına sahip olmanın yolu, aile kurumunun sağlam olmasından geçer. Çünkü topluma ait değerler sistemi, aile kurumu öncülüğünde nesilden nesile aktarılır. Bugünün küçüğü, yarının büyüğü olan çocukların ileride sağlam temellere sahip bir aile kurup sağlam bir toplumu inşa edebilmeleri için, aile birliğinin varlığına ve gerekliliğine inanmaları şarttır. Dolayısıyla bu değer erken yaşlardan itibaren çocuğa kazandırılmalıdır.

Arif Nihat'ın, aile kurumuna ve birliğine önem verme değerine ilişkin bulguları bazı şiirler içerisinde örtük olarak verdiğini görmekteyiz. Söz konusu eserlerde tespit edilen bulgu ve yorumlar aşağıda sıralanmıştır:

Aile olmanın yolu, öncelikle iki karşı cinsten bireyin bir arada yaşamaya karar vermesiyle olur. Arif Nihat, “İnanmak” şiirinde, sevdiği kadına duyduğu aşkı, evliliğe atıfta bulunarak işler. Şair, sevdiği kişiyle sürekli bir arada yaşamayı arzulamaktadır. Bu sebeple, eve döndüğünde sevdiğini evde bulmak ister. Bu isteğin gerçeğe dönüşmesinin yolunun da yuva kurmak, yani evlenip aile olmaktan geçtiğinin bilincinde olan şair, aile kurmanın güzelliğini şu dizelerle vurgular:

*Bardaktan seni içmek,
Seni teneffüs etmek havada...
Dolaşmak, dolaşmak, sana dönmek:
Seni bulmak yuvada... (BBRB-55)*

“Ninni” başlıklı şiirde Arif Nihat, bir annenin çocuğuna karşı beslediği derin sevgiyi ve şefkati anlatmaktadır. Şair, evlat sevgisini işlediği şiirinde, yuva olgusuna vurgu yapmayı ihmal etmez. Ailenin oturduğu ev, aile ocağı anlamlarına gelen ‘yuva’ kavramı; bizi dolaylı olarak aile birliği değerine ulaştırır. Dünyaya gelen bebeğin en yakını, şüphesiz ailesidir. Aile kurumuna sahip olan bebekler, gelişimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürürler. Şair, yazdığı dizelerde yavrusuna giydirdiği, onun üzerini örttüğü örtülerden bile bir aile şefkati bekleyerek yuva olgusuna vurgu yapmaktadır:

*Yuva olun yavruma ey
Pamuklar, ipekler, tüyler!... (BBRB-59)*

Çocukların yetişmesinde başrolü paylaşan aile bireyleri, anneler ve babalardır. Bu bireyler aynı zamanda, aileyi aile yapan temel kişilerdir. Arif Nihat, “Düşler” adlı şiirinin ilk dördlüğünde, ana ve baba kavramlarına yer vererek örtük bir biçimde aile birliğine göndermede bulunmaktadır:

*Ana, eski günlerinden
Gelen, tadlı bir düş gördü...
Baba, dileğinden çok
Altın gördü, gümüş gördü. (BBRB-103)*

Aile kurumunun üstlendiği görevi ve amacı başarılı bir biçimde sürdürmesinin yolu, aile dediğimiz kurumu oluşturan eşlerin bir arada yaşamasıyla mümkündür. Aileyi bir arada tutan önemli unsurlardan biri ise hiç şüphesiz, eşlerden her ikisinin de hayatta olmasıdır. Eşlerden birinin yaşamını yitirmesi, bu birliği bozmaktadır. Bu noktadan hareketle Arif Nihat, “Mersiye” adlı şiirinde eşini kaybeden bir adamın duyduğu elemleri işler. Kaybedilen eş ile birlikte, yuvanın da toprak olduğu ifade edilir. Şair, aynı

zamanda kundaktaki yavrunun annesiz, boynu bükük kalmasını ve dolayısıyla aile birliğinin bozulmasının derin sancısını dile getirir. Arif Nihat, bu şiirde aile birliğinin önemine farklı bir açıdan yaklaşır:

Sabâhım, akşamımdın sen; yuvamdın...

Yuvam, toprakta kaldı!

...

Ve yavrun, annesiz bir evde -boynu

Bükük- kundakta kaldı! (BBRB-138)

Arif Nihat, “*Sarıkamış Şehitleri*” isimli şiirinde aile birliğine atıfta bulunarak şehitlik sebebi ile kaybedilen eşin ardından duyulan üzüntüyü anlatır. *Ateş düştüğü yeri yakar*, atasözünden yola çıkan şair; ölümün getirdiği ayrılığın aile bireylerine verdiği kederi anlatır. Arif Nihat, böylece bir kez daha dolaylı olarak aile birliğinin önemine ve aile fertleri arasındaki güçlü bağa dikkatleri çeker:

Ağladı kapanıp toprağınıza..

Ağlar, belki hâlâ, can yoldaşınız! (BBRB-164)

Arif Nihat, “*Süleymaniye*” isimli şiirinde İstanbul’da inşa edilen Süleymaniye Camisi’nin görkemli yapısı karşısındaki hayranlığını dile getirir. Şair, şiirinin bir bölümünde, Süleymaniye Camisi’nin irili ufaklı kubbelerinin birer dağ parçasını andırdığını belirterek bu kubbeleri, bir ailenin fertlerine benzetir. Şair, büyük kubbeleri anne ve baba, küçük kubbeleri ise büyük kubbelerin yavruları, yani çocukları olarak tahayyül eder. Camideki yapıların birbirleriyle olan bu uyumlarından hareketle, aile birliğine vurgu yapılır. Kubbelerden yola çıkarak anne, baba ve çocuklardan oluşan bir ailenin saadetine dolaylı bir biçimde göndermede bulunulur:

Bir aile gibi, çepçevre, küçük

Kubbeler büyüğün yavruları mı?

Yahut onlar da bu kutlu yuvanın

Güvercinleri mi, kumruları mı? (DA-26)

Arif Nihat, sevdiği kişi için yazdığı bir beyitte onu; hanımı, yani eşi yapmak isteğini ifade eder. Şair, ‘harem-i cân’ tamlamasıyla bu durumu dile getirerek yuva kurmaya atıfta bulunur:

*Bûs it, ki leblerim, bile cânânın olduğum;
Vaslımla vâsıl-ı harem-i cân idem seni! (DA-121)*

Şair, “Düğün” ismini verdiği dörtlükte sevdiğine kavuşmuş olmanın, aile kurmanın sevincini yaşar. Ona yakın ve ondan emin olduğu için huzurludur. Gündüzleri beraber vakit geçirdiği sevgiliyle artık geceleri de beraber olacaktır. Bu durum, şairde büyük bir mutluluk uyandırır. Böylece, kişinin sevdiğiyle evlenip yuva kurmasının, yani aile olmasının verdiği mutluluk ifade edilmektedir:

*Yakınlık el ele, hep, duygular gönül gönüle;
Senindi gündüzüm, ey can... İçim içinden emin...
Demek, artık gecem de ömrümce,
Varım, yoğumla senin! (DA-145)*

Arif Nihat, “Beşik” adlı dörtlüğünde anne, baba ve ablasını kaybeden bir çocuğa seslenir. Onların yaşamını yitirmesinin ardından çocuğun kendi ayakları üzerinde durması gerektiğini ifade eder. Aile bireylerinin varlığı, yetişmekte olan çocuğun hayat sigortası gibi düşünülürse onların yaşamını yitirmesi, bireyi bu sigortadan mahrum bırakacaktır. Bu sebeple, aile bireylerinin hayatta olması çocuk için son derece önemlidir. Bireyin ilk ve en yakın çevresi ailesidir. Çocuk dünyaya geldiği ilk andan itibaren ailesine muhtaçtır. Yaşamı boyunca da aile bireyleri arasındaki duygusal bağın yerini hiç kimsenin alamayacağını düşünürsek kişi yaşamı boyunca aile fertlerinin varlığına ihtiyaç duyacaktır. Şair, ailesini kaybeden çocuğa, kendi ayakları üzerinde durmasını söylerken bir yandan da aile birliğinin önemine dikkat çeker:

*Gitti ana, gitti baba;
İşte gitti abla, çocuk!
Sen de kendi beşiğini,
Artık, kendin salla, çocuk! (DA-160)*

Şair, “Akşam” ismini verdiği şiirinde sıcak bir yuva hasreti çektiğini ifade eder. İnsanlar sürekli yalnız yaşayamazlar. Maddi boyutta ayakları üzerinde duran, kendine yeten güçlü kişiler bile akşam olup işleri bitince evde kendisini bekleyen ve onu seven birilerinin varlığına ihtiyaç duyarlar. İnsanlardaki sevme-sevilme ihtiyacı ve bunun bir neticesi olan evlilik, aile birliğinin kurulması yolunda önemli bir merhaledir:

*Derim: «Her gün, güneş batarken, bana
Kucak açacak bir yuvam olmalı!» (DA-176)*

Arif Nihat, “Süleyman Sırrı Aybar’ın Kitabesi” adlı şiirinde aile fertlerinin varlığının önemine bir kez daha dikkatleri çeker. Şair; eş, oğul, kız, torun, damat ifadelerine yer vererek bu bireylerin insan yaşamında ne derece önemli bir yere sahip olduğunu vurgular. Şair, bu bireylerin varlığını insanın kolu, kanadı olarak görmektedir. İnsanlar özellikle yaşlılık dönemlerinde, ilgi ve sevgiye daha fazla ihtiyaç duyarlar. Bu dönemde onunla ilgilenen, onu seven kişilerin var olduğunu bilmek, yaşlı bireye güven verir ve onu huzurlu yapar. Dolayısıyla bu huzurun sağlanması adına, aile fertlerinin birbirleriyle münasebetleri son derece önemlidir:

*Eş, oğul, kız, torun, emek, dâmâd;
Oldular varlığım, kolum, kanadım. (DA-200)*

Şair “Rûhî Soyer’in Kitabesi” başlıklı şiirinde, Rûhî Soyer’i anlatıp överken onun yurduna ve yuvasına bağlı olmasını, istenen olumlu bir özellik olarak okuyucusunun karşısına çıkarır. Kişinin yuvasına, ailesine bağlı olması çok önemli bir davranıştır. Aile birliğinin kurulup bu birliğin sürdürülmesi adına, bireylerin öncelikle ailelerine bağlı olmaları, sahip çıkmaları gerekir:

*Gerçek Türk, gerçek insandı;
Bağlıydı yuvaya, yurda... (DA-201)*

Arif Nihat, “Ev” isimli şiirinde dolaylı yoldan aile birliğine atıfta bulunur. Bireyin huzur bulduğu, mutluluk duyduğu bir yuvaya sahip olması son derece

önemlidir. İçinde bir tencere çorbanın piştiği, aile bireylerinin birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu bir yuvanın varlığı, bireyi huzurlu kılar. Bireyi dinlendiren, seven, ısıtan sıcak bir yuvaya sahip olması, kişi için vatan sahibi olmak kadar önemlidir:

Beni dinlendiren, seven, ısıtan

Bir evim var.. Vatan içinde vatan! (DA-207)

4.4. Alçak Gönüllülük (Tevazu) Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) alçak gönüllü, “*Kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen (kimse), engin gönüllü, mütevazı, tevazulu*”, alçak gönüllülük ise “*Alçak gönüllü olma durumu, tevazu, mahviyet, mütevazılık*” olarak tanımlanmıştır.

Hökelekli (2007, s.118) alçak gönüllülük kavramı hakkındaki görüşlerini şu ifadelerle özetlemektedir:

Alçak gönüllülük, kişinin derin bir bakış açısı içerisinde kendisini üstün görmemesi, ölçülü ve ılımlı bir benlik algısına sahip olmasıdır. Güç, zenginlik, makam, yetenek, şöhret, bedensel güç, güzellik ve başarı gibi gelip geçici şeylere gereğinden fazla önem verememek, bunları kendisinin ve başkalarının gelişmesi için hizmet ve yardım vasıtası olarak görmektir.

Alçak gönüllü olmak kişinin başkalarına saygı duyduğunun, çevresindekilerin bilgilerinden yararlanmaya ve söyleyeceklerini dinlemeye hazır olduğunun göstergesidir. Alçak gönüllü insan gönlünü tüm insanlarla pay edebilen, ilişkilerinde ün, unvan ve servetin söz konusu olmadığı bir dünyası olan, kendisi bunları taşıyorsa onlarla kimseyi etkilemeyen gönül insanıdır (Demirel, 2006, s.19).

Yaman (2014, s.236) “Alçak gönüllülük, sağlam karakterli olabilmenin ilk şartıdır. Bu özelliğe sahip olan bireyler, diğer bütün değerlere de davetiye çıkarmış olurlar. Unutmayalım ki ‘Kırılmaktansa eğilmek yeğdir.’ Saygıyla eğilebilenler, toprağa daha yakın olmakla fitrata dönmüş olurlar” demektedir.

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah, alçak gönüllü olmamızı öğütlemiş, kibirli olup böbürlenmemizi ise kesin biçimde yasaklamıştır:

“Şüphe yok ki Allah, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. O, büyüklük taslayanları hiç sevmez” (Nahl Suresi, 23).

“Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin” (İsrâ Suresi, 37).

“Küçümseyerek surat asıp insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme Çünkü Allah, hiçbir kibirleneni, övüngenini sevmez” (Lokman Suresi, 18).

Alçak gönüllü insan, kendini büyük görüp başkalarına tepeden bakmaz; mütevazılığa sığınır, kibirden kaçır; sade yaşamayı sever, gösteriştten uzaktır; o, bir nevi gönül insanıdır. Bu sebeple tevazu sahibi insanlar, her zaman sevilir ve toplum tarafından saygı duyulan bireyler olurlar. Bu özellikler düşünüldüğünde insanlar arasında iyi ilişkilerin kurulması için sahip olunması gereken başlıca değerlerden biri de, alçak gönüllülüktür. Bu değerin çocuklara kazandırılması da oldukça önemlidir.

Arif Nihat’ın çalışma kapsamında incelenen eserlerinde alçak gönüllülük değerine ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, yaşamının her döneminde gösteriştten uzak, sade bir hayat sürmekten yana bir tutum sergilemiştir. Bunu yazdığı şiirlerde çeşitli şekillerde ifade eder. Bir beyitinde; ‘tekellüf’ ifadesine yer vererek tevâzunun önemine dikkat çeker. Tekellüf, gösteriştten uzak olma anlamına gelir. ‘Tekellüf’ ve ‘saray halkının en sadeleri’ ifadeleri; gösteriştten kaçınma, alçak gönüllü olma durumuna işaret eder:

Ne tekellüf, ne yasak.. onlardı

Bu saray halkının en sâdeleri. (BBRB-253)

Arif Nihat, kibir ve gururu bir kenara bırakarak tevazu sahibi bir şahsiyet olarak çıkar karşımıza. Şair, hayatı boyunca mütevazı bir yaşantıyı yeğlemiştir. O, gururdan ve kibirden uzak durmayı; alçak gönüllü olmayı yazdıklarıyla şiirselleştirmiştir. Nitekim Allah’a yakarır dua ettiğı bir şiirinde, kendisi için kibirden ve gururdan uzak durmayı dilemektedir. Şair, kaleme aldığı düşüncelerin ilhamının, yani şiir yazma kabiliyetinin Allah’tan geldiğinin bilincindedir. Arif Nihat, şiir yazma yeteneğı karşısında böbürlenmek yerine, alçak gönüllülük çizgisinden sapmamak için Allah’a dua etmektedir:

Sâniham sen ve san’atım senden;

Gurûr verme, ilâhî, gurûr verme bana! (BBRB-297)

Arif Nihat, “Süleymaniye” şiirinde Süleymaniye Camisi’ni anlatır. Şairin indinde Süleymaniye, bir ihtişamı aksettirmektedir. Arif Nihat, müreffeh devrinden kalma bu ihtişamlı yapı karşısındaki hayranlığını gizleyemez. Bu hayranlık ise yalnızca Süleymaniye’ye karşı değil, mimarlar mimarı olarak gördüğü Sinan’a karşıdır. Mimar Sinan’ın üstün dehasının neticesinde bu heybetli yapı meydana gelmiştir. Süleymaniye gibi devasa bir yapıya vücut veren Mimar Sinan, böylesi bir esere imza atmış olmasına karşın son derece alçak gönüllü davranmaktadır. Sinan, eserini yaptıktan sonra kendi adını aradan çeker. O, bu başarılı yapının mimarı olmakla övünmek yerine tevazuya sığınmaktadır:

*Abidesi hesaplardan taşarken
Mimarı, kendini çekmiş ortadan...
Başarı buradadır, tevazu burada:
Eser ululuktan, imza noktadan! (DA-27)*

4.5. Arkadaşlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İnsan, sosyo-kültürel bir varlıktır ve diğer insanların varlığına ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacın bir sonucu olarak arkadaşlık kavramı karşımıza çıkar. Güncel Türkçe Sözlük (TDK, 2018) arkadaş kavramını; “*Birbirine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri*” arkadaşlığı ise, “*Arkadaş olma durumu, arkadaşça yakışır davranış, omuzdaşlık, ünsiyet*” şeklinde tanımlamıştır. Arkadaş, “İnsan ilişkilerinde birbirine güvenen, bir arada oldukları zaman mutlu olan, o var diye düşünüldüğü an sevinç duyulan kişi” (Demirel, 2006, s.77) olarak ifade edilebilir.

Arkadaşlık, bireyin yaşamında çok küçük yaşlardan itibaren yer edinmeye başlayan bir kavramdır. Çünkü çocuğun ilk çevresi ailesi, sonra arkadaşlarıdır.

Arkadaşlık, insan yaşamına bireysel ve toplumsal yönden etki eder. Bireyin olumlu bir kişilik geliştirmesinde ve toplumsallaşmasında arkadaşlık kavramının rolü büyüktür. Çocuğun benlik algısının olumlu yönde gelişmesi ve hayata başkalarının açısından bakmayı öğrenerek sosyalleşmesi, büyük oranda kurduğu arkadaşlık ilişkilerinin niteliğiyle orantılıdır. İnsan hayatında bu derece önemli olan bir değer küçük yaşlardan itibaren kazandırılması, sağlıklı bir kişilik gelişiminin temellerinin

atılmasını ve güçlü sosyal ilişkilerin kurulmasının sağlanması yönüyle kritik bir konuma sahiptir.

Arif Nihat'ın çalışma kapsamında incelenen eserlerinde arkadaşlık değeri fazla yer tutan bir değer olmamakla beraber, ilgili tespit ve yorumlar şu şekildedir:

Şair, “*Mektup*” başlıklı şiirinde Adana, Seyhan ve çevresi hatıralarına yer verir. Şair, öğretmenlik yaptığı Adana’da hayatının önemli bir bölümünü geçirmiştir. Edirne’ye sürgün edilmesi üzerine Adana’dan ayrılmak zorunda kalır. Arif Nihat, bu durum üzerine kaleme aldığı şiirinde, Adana ile arkadaşlık kurmuş gibidir âdeta. Şair, bir yandan Adana hasretini terennüm ederken diğer yandan Adana ile kurduğu güzel dostluğu ifade etmeye çalışır. Arif Nihat, Adana’yı en تنها köşelerinden adalarına değin, kendisine ait görece kadar benimsemiştir. ‘*Adaların, kuytuların / Tapusu hâlâ elimde...*’ diyen şair, Adana’dan kopamadığına, bu arkadaşlığın ebedî olduğuna vurgu yapar. Şair aynı zamanda karış karış bildiği Adana’yı kimseye vermeyeceğini ifade ederek korumacı bir tutum sergiler. Arif Nihat, bu şiirinde bir arkadaşı gibi gördüğü şehre olan bağlılığını anlatırken aynı zamanda arkadaşların birbirlerini nasıl sahiplenmeleri gerektiğini de dolaylı yoldan anlatır. Bu noktadan hareketle, arkadaşların birbirine sahip çıkıp birbirini koruması gerektiği sonucuna varmamız mümkündür:

Adaların, kuytuların
Tapusu hâlâ elimde...
Dostlarımı ele vermem,
Yerlerini bilirim de. (BBRB-70)

İnsan hayatı, yükselişler kadar inişlerle doludur ki bu inişlerin en önemlisi de şüphesiz, ölüm gerçeğidir. Birey, bu gerçeğe karşılaşıp yaşamını yitirdiğinde en sevdikleri, arkadaşları, dostları bireyin cenazesine katılarak cenazede bulunmayı, ona karşı yapılması gereken son vazife olarak görürler. Arif Nihat da ölüm gerçeği karşısında arkadaşlarının, dostlarının, onu yalnız bırakmayacağını bildiğinden “*Gündönümü*” başlıklı şiirinde dostlarına seslenir ve onlara bir vasiyette bulunur. Şair, ebedî yolculuğuna Mevlânâ toprağında uğurlanmak istediğini belirtir. Daha açık bir söylemle ifade edecek olursak şair, öldüğü zaman ortaya atılmamasını, yani herhangi bir yere gömülmemesini dostlarına vasiyet etmektedir. Arif Nihat, Konya’da Mevlânâ’nın

yanına gömülmeyi arzulamaktadır. Şairin yazdığı mısralarda, vasiyetini dostlarına yapması; arkadaşlık, dostluk değerinin önemini vurgular niteliktedir:

*Dostlarım, dostlarım, gündönümüdür..
Ölürsem atmayın ortaya beni! (BBRB-185)*

Şair “Söz” adını verdiği aşağıdaki beyitinde, rüyasında bir kız gördüğünden ve bu kızın ona bir söz verdiğinden bahseder. Kız ayrılmaz, parçalanmaz arkadaş olduklarına dair söz verir ve verdiği bu sözde durur. Şair böylece, arkadaşlığı farklı bir bakış açısıyla ele alır:

*Deyip «Biz ayrılmaz, bölünmez arkadaşız!»
Düşümde söz verdi.. sözünde durdu bu kız! (DA-140)*

4.6. Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bağımsızlık kavramını tanımlamadan önce şu noktaya değinmek gerekir: Bağımsızlık ve özgürlük (hürriyet) kavramları yaygın olarak birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Ancak bu iki kavramın anlamı birbirinden farklıdır. Bağımsızlık, bir devlet ya da milletin başka devlet ya da milletin boyunduruğu altında olmamasını ifade ederken özgürlük, bireyin kendisiyle alakalı, bireyi etkileyen bir değerdir. Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) bağımsızlık kavramı, “*Bağımsız olma durumu, istiklal*” Eğitim Terimleri Sözlüğü’nde, “*Ekonomik ve ruhsal desteğe gereksinme duymak, ilgi görmek ve yön seçmek bakımından başkalarına bağlı olmama durumu*”; Toplumbilim Terimleri Sözlüğü’nde (TDK, 1975) ise, “*Bir kişi, toplumsal küme ya da toplumun ekonomik, siyasal, ekin sel vb. bakımlardan başka kişi, küme ya da toplumların güdüm ve yönetimi altında bulunmaması durumu*” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlardan hareketle bağımsızlık, bir devletin iç ve dış işlerinde kendi iradesiyle hareket edebilmesidir.

Türk milleti, tarih boyunca bağımsızlığı uğruna mücadele etmiş ve her dönem de bağımsızlığından ödün vermeden yaşamış bir millettir. Türklerin tarih sahnesine çıktığı ilk zamanlardan günümüze kadar bağımsızlık mücadelesi, hem Türk milletinin hem de

kendini bu millete ait hisseden bireylerin temel amacı hâline gelmiş ve vazgeçilemez, taviz verilemez bir kavram hâline dönüşmüştür.

Türk milleti, sadece bir başka milletin boyunduruğu altında yaşamı değil; bir Türk boyu, başka bir Türk boyunun egemenliği altında yaşamayı bile bağımsızlığına darbe olarak görüp bu duruma zaman zaman başkaldırmıştır. Bu sebeple milletimiz, tarih boyunca bağımsızlığı uğruna savaşlar yapmış ve bu uğurda dökülen kanı kutsal kabul etmiştir.

Bağımsızlık, bir milletin varlığını devam ettirmesinin teminatıdır. Bağımsız milletler, rahat bir biçimde kültürlerini yaşar, yaşatır ve benliğini koruyabilirler. Bu nedenle bağımsızlığın önemi, çocuklara küçük yaşlardan itibaren kavratılmalıdır. Moğul (2012, s.44) konu hakkındaki görüşlerini şöyle özetlemektedir:

Türk milletinin var olma gayesi kabul edilen bağımsızlık değeri, yetişmekte olan bireylere kazandırılmalıdır. Bağımsız olmayan bir devletin vatandaşları özgür de değildirler. Özgür olmayan bireyler kendilerini gerçekleştiremezler. Nitelikli bireylerden oluşmayan toplumlar ve neticede devletler de sağlam olamazlar. O nedenle bağımsızlık değeri, çocuklara verilmesi gereken temel değerlerden biridir. Türk millî eğitiminin amaçlarında ve Türkçe eğitim programının birçok yerinde de bağımsızlık değeri geçmekte ve önemi vurgulanmaktadır.

Arif Nihat'ın inceleme kapsamında ele alınan eserlerinde, bağımsızlık değerine ait doğrudan bir bulgu yer almamaktadır fakat bu kapsamda değerlendirilebilecek bir şiir örneğine rastlanılmıştır:

Arif Nihat, “*Kanadlar*” şiirinde bağımsız yaşamayı ilke edinen ve bu uğurda her türlü mücadeleyi göze alan atalarımızı övgüyle anmaktadır. Burada şair, ‘*hürriyet*’ ifadesiyle bağımsızlığı kastetmektedir:

Hürriyetin misâli değil, kendisiydiler;

Lâyıktilar dilimde en üstün sıfatlara! (BBRB-201)

4.7. Barıştan ve Huzurdan Yana Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) barış; “*Barışmak işi; savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, hazar; böyle bir antlaşmadan*

sonra insanlık tarihindeki süreç; uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam” şeklinde ifade edilmiştir.

Barış, İslamiyette üzerinde en çok durulan kavramlardan biridir. Nitekim “İslam” sözcüğünün kelime anlamı “barış” demektir. İnsanları huzur ve kardeşlik dolu bir yaşama teşvik eden İslamiyet, barışı insan ilişkilerinin temeli olarak görmektedir. Yani İslam'da barış, kuru bir dava değil; her vicdanda yer edinmesi gereken ve insan ilişkilerine rehberlik eden temel bir değerdir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de barıştan yana olmayı kesin bir biçimde emretmektedir:

“Hiç şüphe yok ki inananlar, ancak kardeşirler, artık kardeşlerinizin arasını bulun, barıştırın, uzlaştırın onları ve çekinin Allah'tan da acınmışlardan olun” (Hucurât Suresi, 10).

Günümüzde barışın insanlık için önemi her fırsatta dile getirilmeye çalışılsa da savaş, çatışma ve şiddetin önü henüz alınamamıştır. Geçmişten günümüze ülkeler arası savaşlar, terör olayları, insanlar arası şiddet gibi istenmeyen durumlar insan yaşamını tehdit etmektedir. Oysa savaşın karşısına barışı, şiddetin karşısına uzlaşmayı çıkardığımızda daha güzel bir dünya bizi bekler. Bunun yolu da eğitime ve değer aktarımına gerekli önemi vermekten geçer.

Güngör'e göre (2010b, s.186) “Savaşı önlemenin en etkili yolu insanlara barışçı bir ahlak terbiyesi vermek, kuvvete başvurmayı gerektiren halleri ortadan kaldırmaktır.” Ahlakın başlıca gayelerinden biri olan barış, insanları daha mutlu yapacak işlerin yapılması için gerekli olan ortamı sağlar.

Bireylerin küçük yaşlardan itibaren barış değerini benimsemeleri ve sorunlarını barışçıl yollarla çözmeleri gerektiği bilincini kazanmaları önemlidir. Demir (2011, s.1727) konu hakkında şu ifadelere yer vermektedir:

İlköğretim okullarındaki eğitim, sistematik anlamda başarıya ulaşıyor gibi görünse de toplumda giderek artan şiddet olayları ve öğrencilerin gerek okulda gerekse okul dışındaki yaşamlarında sergiledikleri öfke nöbetleri, hoşgürsüzlük, şiddete eğilim, sorunları şiddet ve hakaret içeren yollarla çözmeye çalışma gibi davranışlar, bireylere kazandırılması beklenen olumlu davranışların yeterince kazandırılmadığını ortaya koymaktadır. Toplumda eşitlik, adalet, demokrasi, insan hakları, hoşgörü ve dayanışmaya dayanan barış kültürünün oluşturulması gerekliliği açıktır. Okullar ve öğretmenler, barış eğitimi aracılığı ile bu değişimi sağlamaya yardımcı olabilirler.

Arif Nihat'ın incelenen eserlerinde verdiği örnekler, kin ve nefretin olmadığı karşılıklı sevgi ve saygıyı temel alan barış dolu bir topluma işaret edecek şekilde yapılandırılmıştır. Söz konusu eserlerde, bu değere ilişkin tespitler aşağıda değerlendirilmiştir:

Barış, bireyin önce kendisi, sonra çevresindeki diğer insanlarla uyum içerisinde yaşamasıdır. Toplumsal huzur ortamına erişmenin ilk basamağı, bireyin kendisiyle barışık olmasıdır. Kendi dünyasında huzura erişip özüyle barışık olan birey, diğer insanlarla da sağlıklı ilişkiler kurmak için çabalar. Bu çaba da insanlara, daha nitelikli ilişkiler kurmanın kapılarını aralar. Kendisiyle barışık birey, aynı zamanda yaşama sevinciyle doludur ve hayata dolu dolu, umutla bakar. Arif Nihat, “*Marş*” ismini verdiği şiirinin ilk iki dizesinde, barış değerini bu açıdan ele alarak bu değere doğrudan vurgu yapar. Söz konusu mısralarda, kendisiyle barışık birey; hayatın güzel taraflarını gören, iç huzura erişmenin mutluluğunu yaşayan biri olarak yansıtılır:

Gök mavi, başak sarışın...

Tadı, ne güzel barışın! (BBRB-93)

Şair, “*Aslanköy*” isimli şiirinde Mersin'in Aslanköy denilen beldeinde, insanların barış ve huzur dolu bir ortamda yaşadığını anlatır. Aslanköy'de kin, haset ve düşmanlık gibi barışın karşıtı olan olumsuz durumların nabızı atmamaktadır. Burada; kardeşe, eşe çevrilen oklar kırılıp atılmaktadır. Tam anlamıyla bir huzur ve güven ortamı yaşanmaktadır. Aslanköy'de hüküm süren bu atmosfer, okuyucuya örtük bir biçimde barış değerini telkin etmektedir:

Aslanköy.. kardeşe, eşe çevrilen

Okların çarpılıp kırıldığı yer. (BBRB-174)

4.8. Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Evrende meydana gelen olaylar hakkında gözlemler, deneyler ve fikir yürütme sonucu elde edilip biriken bilgilerden hareketle ve kişiden kişiye değişmeyen bilimsel yöntemler aracılığıyla yeni ve objektif bilgi üretimine bilim denir (Seyyar, 2003, s.67).

Bilim olgusundan yola çıkarak bilimsellik kavramı Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018), “*Bilimsel olma durumu, ilmîlik*” olarak tanımlanmıştır.

Bilim, insanı bağınaz fikirlerin tuzağından kurtarıp aklın rehberliğini ön plana çıkararak yaşamı daha kaliteli hâle getirmeye çalışır. Geçmiş çağlardan günümüze kadar bireylerin sahip oldukları sorgulama yetenekleri, eleştirel, yansıtıcı, yaratıcı düşünme becerileri ve akılcı dünya görüşleri birçok yeniliğe imza atmış ve böylece insanlar daha kaliteli bir yaşama erişmişlerdir. Aynı zamanda tıp, fizik, kimya, astronomi, matematik gibi bilim dallarında yaşanan ilerlemeler, bilimin gücüne inanan bireyler tarafından bugünlere taşınmıştır. Bugün bireylerin rahata kavuşmasında ve yaşam şartlarının iyileşmesinde bilimin gücüne inanan ve bilimsel düşünme becerisini hayat felsefesi hâline getirmiş insanların payı büyüktür. Bu nedenle geleceğin bilim adamı olacak çocuklara, bilimselliğin önemi kavratılmalı ve bu paralelde bir eğitim verilmelidir.

Arif Nihat'ın inceleme kapsamında ele alınan eserlerinde yer alan bilimsellik değerine ait bulgu ve yorumlar şu şekildedir:

Türkler, bilimin ilerlemesi yolunda insanlığa büyük hizmetler yapmıştır. Milletimiz; Farabî, İbn-i Sina, Birûnî, El Harezmi, Ali Kuşçu gibi aydınlar başta olmak üzere, bünyesinden pek çok bilim insanı çıkarmıştır. Milletimizin köklü tarihinden çıkan bu bilim insanları, medeniyetin ilerlemesi yolunda soluksuz çalışmıştır. Bu durum, şairin gözünden kaçmaz. Nitekim “*Ağıt*” isimli şiirinde bu duruma atıfta bulunur ve ‘*Meraga*’ ifadesine yer verir. Günümüzde İran devleti sınırları içerisinde yer alan Meraga, musikîmizin önemli isimlerinden olan Abdülkadir Meraği'nin (1353-1435) doğum yeridir. Ayrıca Meraga, Türk-İslam karakterli olup bir Moğol devleti olarak tarihe geçen İlhanlı Devleti döneminde, ünlü matematik ve astronomi bilgini Nasirüddin Tusi (1201-1274) önderliğinde bir rasathanenin kurulduğu ve bilimsel çalışmaların yapıldığı bir merkezdir. Bilim dünyasında Meraga Rasathanesi'nin kurucusu olarak tanınan allame, yazar, hekim, hoca, son filozof, asrın yegânesi, ansiklopedici, insanlığın öğretmeni gibi lakaplarla ün kazanmış büyük Türk bilgini Nasirüddin Tusi (Tam adı: Ebu Cafer Nasirüddin Muhammed b. Muhammed b. Hasan Ebubekir) H. 579 / M. 1201 yılında Sâve veya Tus şehrinde doğdu (Sepehrvand, 2002, s.101). Meraga Rasathanesi'nin kurulmasına öncülük edenin bir Türk bilgini olması ve bu gözlemevinin Türk-Moğol bir hüviyete sahip olan İlhanlılar zamanında yapılması, Türklerin bilime verdiği önemin bir göstergesidir. Bilim tarihinde çok önemli bir yere

sahip olan Meraga gözlemevi, gerek kurulduğu alan bakımından gerekse içerisinde kullanılan aletler bakımından çağını aşan bir bilim merkezidir. Arif Nihat, yazdığı şiirde Meraga'dan bahsederek Meraga'nın Türk bilim tarihindeki önemine dikkatleri çeker. Şair, Meraga'nın çağının en önemli gözlemevi iken sonradan işlevini kaybetmesi karşısında üzüntü duymaktadır. Bu duruma, parmakları nur sularından kınalı olan kızlar ile birlikte yıldızların da ağladığını söyleyen şair, yazdığı dizelerle derin üzüntüsünü dile getirir:

*Ağlayın, parmakları nur
Sularından kınalı kızlarım,
Ağlasın Meraga göklerinden
Meraga'ya bakıp yıldızlarım! (BBRB-13)*

Arif Nihat, “*Mersiye*” isimli şiirinde bilimsellik değerine ilişkin bir bulguya örtük bir biçimde yer verir. Şair, insanoğlunun bilimsel gelişmelerde nasıl ileri adımlar attığını yazdığı dördlükte ifade eder. 1969 yılında Neil Louis Armstrong (1930-2012), Ay'a ayak basan ilk insan olmasıyla birlikte, insanlık adına dev bir adıma imza atmıştır. Böylece insanlar için bilinmezliklerle dolu olan gökyüzü, bilinir olma yolunda ivme kazanmıştır. Öyle ki, Ay'a insanoğlunun attığı adımlar, bilimin ve teknolojinin gelişmesi adına önemli bir merhale olmuştur. Şair, dolaylı yoldan bu duruma göndermede bulunarak insanoğlunun Ay'a yolculuğuna ve Ay'ın artık eski gizemini kaybetmesine değinir:

*Ayda doğup yerde büyüyenler,
Günü geldi, aya gitti...
Ayın yarım peteğini
Tamamlamaya gitti. (BBRB-40)*

“*Fetih Marşı*”nda Türk gençlerine seslenen Arif Nihat, onlara öğütler vererek yol gösterir. Şair, gençlerimizin kendilerinde var olan cevheri keşfetmelerini ve canlanıp harekete geçmelerini bekler. Bunun yanı sıra Arif Nihat, Türk gencinin içinde yaşadığı çağa karşı duyarsız kalmamasını, zamanın bilim ve tekniğini öğrenmesini ister:

Yüzüne çarpmak gerek zamânenin fendini!

Göster: kabaran sular nasıl yıkar bendini! (BBRB-181)

Arif Nihat, ilimle uğraşıp yeni şeyler öğrenmeyi ve kendini geliştirmeyi önemli bir vazife olarak görür. Şair, ilime büyük bir önem vermektedir. Arif Nihat, ilime verdiği önemin yanında, ilimle uğraşanlara karşı da derin bir saygı besler. Bir şiirinde, ömrünü ilime adayan ve elinden kitaplarını düşürmeyen âlimden saygıyla bahseder:

Sen ki doldurmuşun ömürlerdir

İlimle sandığını;

Bir binâ çıkmışın kitaplardan,

Önün kitap yığını. (BBRB-211)

4.9. Cesaretli Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) cesaret, “*Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven; yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz pekiği; cüret; atılganlık*” biçiminde tanımlanmıştır. Bu tanımdan hareketle cesaret; bireyin kendine güvenmesi, kendinde güç görmesi, korkusuz ve yürekli olmasıdır.

Hayat engelli bir yarış gibidir. Bu engelleri aşıp yarışı iyi bir şekilde tamamlamak cesaret ister. Cesareti olmayan insana, hayat hiçbir şey vermez. Cesaret, başarılı olan insanların temel özelliklerinden biridir. Cesaret sayesinde bir işe ilk adım atılır. Cesaret bireyin; korku, kuşku, ümitsizlik, üzüntü ve bunalım gibi nice kötü tuzaklara düşmesini engeller.

Cesaret, bireyde bulunması istenen özelliklerden biridir. *Cesurun bakışı korkağın kılıcından keskindir*, diyen atalarımız bu sözle cesaretin önemini vurgulamaktadır. Hayatın bereketli mahsulünü alabilmek için insanda cesaret olmalıdır. Bu değeri, çocuklara küçük yaşlarda kazandırarak onlara yaşamı kolaylaştırmalıyız.

Arif Nihat, cesareti daha çok kahramanlık değeri ile ilişkilendirmiştir. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, konuya dair tespit ve yorumlar şöyledir:

Şair, “*Fetih Marşı*” şiirinde Türk gençliğini fetih ruhuna kilitler. Türk gencinin damarlarında İstanbul’u 21 yaşında fetheden Fatih Sultan Mehmet Han’ın kanı dolaşmaktadır. Fatih Sultan Mehmet, genç yaşta gösterdiği cesaret ve kararlılıkla İstanbul’u fethetmeyi başarmıştır. Şair, gençlerimizden taşıdıkları cevherin farkına varmalarını isteyerek onları tıpkı ecdadı gibi cesur olmaya davet eder. Çünkü onlar, Fatih’in torunlarıdır. Onların damarlarında Fatih’in kanı dolaşmaktadır. Bu kanın, lavlı volkanın bir eşi olduğunun bilincinde olan şair; Türk gencinden kendini küçük görmemesini ve cesaretini toplayarak kırık abideleri yeniden yükseltmesini ister:

*Göster: kabaran sular nasıl yıkar bendini!
Küçük görme, hor görme –delikanlım- kendini!
Şu kırık âbideyi yükseltecek taştasın;
Fâtih’in İstanbul’u fethettiği yaştasın! (BBRB-181)*

Arif Nihat, “*Uçmak*” şiirinde ölüm temasını ele alır. Şair, ölüme karşı bedenini metanetli; ruhun ise cesaretli davranmasını telkin eder ve şiirini cesaret kavramına vurgu yaptığı şu dizeyle sonlandırır:

Yüksek uçmakta cesâret göster! (DA-43)

Şair, “*Mehter*” başlığını taşıyan dizelerinde cesur olmaya atıfta bulunur. Şiirde bir davulcu; canını seven, korkak kişileri aralarında istemediğini ifade ederek elindeki topuzla davuluna vurur. Davulcu, davası uğruna canını hiçe sayan cesaretli kişileri yanına davet ederken korkakların yolundan çekilmesini istemektedir:

*«Canı tatlı olan kişi, yolumuzdan savula!»
Davulcumuz, böyle deyip gürzle vurur davula. (DA-157)*

Arif Nihat “*Süleyman Orduları*” isimli şiirinde, Kanunî Sultan Süleyman’ın ordusundan övgüyle bahseder. Bu ordu, önüne çıkan her engeli cesareti sayesinde yenmeyi başarmıştır. Tunca Nehri’nden Tuna Nehri’ne kadar korkusuzca ilerlemiştir. Bu anlı şanlı ordunun, Allah’tan başka kimseden korkusu yoktur:

*Yoktu, ey yolcu, Tanrı'dan başka
Kimseden içlerinde korkuları. (DA-235)*

Şair, “Ün” adını verdiği dizelerinde beş on şehirde tanınan birisinin kendisini, dağlara da tanıtmasını ister. Şair; bahsettiği kişinin yüceliğin, heybetin sembolü olan dağlar karşısında da korkusuz olmasını ve cesur davranmasını beklemektedir:

*Ünün fethetti yurdun beş on kentini...
Yığitsen, dağlara da tanıt kendini! (DA-237)*

4.10. Cömertlik Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Cömertlik, bireyin kazanması gereken güzel davranışlardan biridir. Güncel Türkçe Sözlük (TDK, 2018) cömertliği, “*Cömert olma durumu, eli açıklık, ahilik, semahat, mürüvvet*” olarak açıklamıştır. Cömertlik, ihtiyaç sahiplerine hiçbir karşılık beklemeden iyilik yapmak ve bağışta bulunmaktır.

Cömertliğin karşıtı olan cimriliği Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah kesin bir biçimde yasaklamış ve hayır yolunda harcamalar yapmamızı emretmiştir:

“Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır ve çaresiz kalırsın”
(İsrâ Suresi, 29).

“Onun için kim (elinde bulunandan) verir, Allah'a karşı gelmekten sakınır ve en güzel sözü (kelime-i tevhidi) tasdik ederse, biz onu en kolay olana kolayca iletiriz”
(Leyl Suresi, 5-7).

Cömert olma, hem dinimizde hem de kültürümüzde teşvik edilen, yüceltilen bir değerdir. Hiçbir karşılık beklemeden vermek, ‘benlik’ kaygısından uzaklaşıp ‘biz’ olma davası yolunda mücadele etmektir. Ancak cömertlik sadece vermek değildir. Tam anlamıyla cömert olabilmemiz için, verdiğimiz şeyde samimi olmamız ve bunu başa kakmamamız gerekir. Hz. Peygamber: “*Başa kakmak, cömertliğin afetidir.*” sözüyle dolaylı olarak verdiğini dillendirmemenin de bir cömertlik olduğunu ifade etmiştir. Cenap Şahabettin ise, “*Bazısının eli verir, gönlü vermez; bazısının da gönlü verir, eli vermez; her ikisi de cimridir.*” diyerek cömertliğin sadece vermek olmadığını, bunu verirken gönlün samimi olması gerektiğini vurgulamıştır. Çocuklara değer aktarımı

yapılırken cömertliğin bu yönüne dikkat çekilmeli ve çocuklara bu doğrultuda bir eğitim verilmelidir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, cömertlik değerine ilişkin tespit edilen örnekler aşağıda değerlendirilmiştir:

Arif Nihat, cömertlik değerine ilişkin doğrudan bir örnek vermemekle birlikte, dolaylı bir şekilde cömertlikten bahseder. Yazdığı bir beyitte, ‘*sehâvet*’ kelimesine yer vermesi bu duruma bir örnektir. *Sehâvet*, cömertlik anlamına gelir. Çiçeklerin cömertçe çiçek açtığını vurguladığı beyiti şöyledir:

*Fesleğen, sünbül, ıtır, ayçiçeği,
Lâle, gül.. hepsi sehâvette bugün. (BBRB-255)*

Şair tasavvufi unsurlara yer verdiği bir şiirinde Mevlânâ’nın ebedî âleme intikal etmesini konu edinir. Mevlânâ, bu dünyada yetimi, yoksulu gözetip onlara karşı cömert davranmıştır. Mevlânâ’nın bu cömertliği karşısında Yüce Allah da lütufta bulunmuş ve ona bir belde ihsan etmiştir. Aşağıdaki beyit, örtük bir biçimde cömertlik değerini vurgulamaktadır:

*Geçtim hafifleyip ebediler diyârına...
Bir hücre istedim: bana bir belde verdiler. (BBRB-270)*

4.11. Çalışkanlık (Azim) Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) çalışkan kelimesi, “*Gayretli, çalışmayı seven, faal*” şeklinde; çalışkanlık ise “*Çalışkan olma durumu, faaliyet*” olarak tanımlanmıştır. Çalışkanlık kısaca; tembel olmamak, severek iş yapmaktır.

Kişinin bir meslek edinip helal ve meşru yollardan kazancını sağlaması oldukça önemlidir. Yazıcı (2014, s.237) dürüstçe çalışıp çabalamanın önemi hakkındaki görüşlerini şöyle özetlemektedir:

İnsan için en önemli görev çalışmak ve doğru dürüst bir hayat sürmektir. İnsanın en temel vazifesi çalışarak dürüst ve namuslu bir hayat sürebilmektir. Dürüst ve hakkıyla çalışmakta büyük bir olgunluk ve ağırbaşlılık vardır. Dürüstçe yapılan iş ne olursa olsun ona saygı duyulmalıdır. Dürüstçe çalışarak emeklerinin karşılığını alanlar, hem

geçimlerini sağlarlar hem de girişimcilik güçlerini ve kendilerine olan güvenlerini kuvvetlendirirler.

Dinimizde insanların çalışıp rızıklarını helal yollardan kazanmaları gerektiğini vurgulayan muhtelif ayetler mevcuttur:

“İnsan için ancak çalıştığı vardır” (Necm Suresi, 39).

“O, geceyi size bir örtü, uykuyu istirahat zamanı ve gündüzü de hareket ve çalışma vakti yapandır” (Furkan Suresi, 47).

İnsanın başkalarının eline bakmaması için çalışıp üretmesi gerekir. Bir başkasına muhtaç olma durumu, insan onurunu zedeleyen bir hadisedir. Mehmet Âkif Ersoy, “Seyfi Baba” isimli manzum şiirinde “*Kim kazanmazsa bu dünyada bir ekmek parası / Dostunun yüz karası, düşmanının maskarası!*” diyerek çalışkanlığın önemine çarpıcı bir şekilde dikkat çekmiş ve çalışmayan insanların dostları tarafından dışlanacağını, düşmanlarınca da eğlence konusu olabileceğini vurgulamıştır. Bu noktadan hareketle diyebiliriz ki çalışmayan, gayretsiz insanlar toplum tarafından kabul görmezler.

Hedeflere ulaşip başarılı olmanın yolu azimli bir biçimde çalışmaktan geçer. Çünkü başarının kestirme yolu yoktur. Bu konuda S.Keth Moorhead’ın sözü dikkat çekicidir: “*Hiç kimse başarı merdivenlerini elleri cebinde tırmanmamıştır.*” Başarılı olmamız için çok çalışmamız gerekir. Azimle çalışan bireyler, zorluklar karşısında pes etmek yerine mücadele etmeyi yeğlerler. Bunun sonucunda da amaçlarını gerçekleştirirler. Böylece hem kendilerinin hem de ülkelerinin refah seviyesini yükseltirler. Bu sebeple çocuklara erken yaşlarda çalışkan olma değeri kazandırılmalıdır.

Arif Nihat, söz konusu eserlerinde ‘çalışkanlık, çaba ve minnet etmeme’ arasındaki ilişkiyi vurgular. Şairin çalışma kapsamında incelenen şiirlerinde, çalışkanlık değerine ilişkin bulgu ve yorumlar şöyle sıralanabilir:

Arif Nihat, yazdığı şiirlerde ‘emek’ kavramına dikkatleri çeker. Şair, “*Emek*” ismini verdiği şiirinin bir bölümünde ‘*gözlerin nuru, ellerin emeği*’ ifadelerini kullanır. Bu ifade, yapımı uzun zaman alan ve çok emek isteyen işleri anlatmak için kullanılır. Şairin bu ifadeye yer vermesi, örtük bir şekilde çalışıp çabalamanın önemini vurgular niteliktedir:

*Yılların yanına gömüldü gitti
Gözlerin nuru, ellerin emeği. (BBRB-50)*

Şair, “*Kubbeler*” şiirinde bir yandan mazinin mekân üzerindeki tasavvurunu anlatmaya çalışırken diğer yandan, camilerimizin insan emeği neticesinde meydana gelen estetik yapılar olduğuna dikkatleri çeker. Arif Nihat, ‘*göz nuru*’ ifadesine yer vererek gözleri çok yoran, değerli, ince bir işi anlatmaya çalışır. Şiirde bahsi geçen camilerimizin yapımı sırasında göz nuruna, iman gücü katılarak oya işler gibi camilerimizin vücuda getirildiğinin ifade edilmesi, büyük bir emeği gözler önüne sermektedir. Şiirde, camilerin çinilerinin yapımı sırasında çok emek verildiği ‘*göz nuru*’ ifadesiyle vurgulanır. Şair, büyük eserler meydana getirirken çok çaba sarf edildiğini belirterek çalışkanlık değerine atıfta bulunur:

*Çiniler, çiniler taze çiniler:
Boyası göz nuru, fırçası kirpik... (BBRB-80)*

Zorluklar karşısında pes etmek yerine, mücadeleci bir ruhla çabalamak son derece önemlidir. Karşılaştığımız güçlükler karşısında aldırış etmeden hedeflerimize doğru yürümemiz gerekir. Arif Nihat, “*Düşler*” şiirinde bu duruma göndermede bulunarak azimli olmanın önemini vurgular. Şair, ayları yıllara ekleyerek engelleri yenmek için mücadele eden bir genci ele alır. Genç, verdiği emeklerin sonucunda, tünelin sonunda onu amacına ulaştıracak bir yol görür. Arif Nihat, bu dörtlükte, zorluklara aldırış etmeden çalışıp çabalamanın, mücadele etmenin önemine dikkatleri çeker:

*Engelleri yine yine,
Yol olmuştu ayla sene:
Delikanlı, ülküsüne
Giden bir yürüyüş gördü. (BBRB-103)*

Şair, “*Duvaklar*” adlı şiirinde aşk temasını ele alır. Ona göre aşk yolunda belli bir çilenin çekilmesi gerekir. Arif Nihat, şiirinde sevgiliye ulaşmayı öyle kolay bir iş

olarak ele almaz. Ona ulaşmak meşakkatli bir yolda ve uzun bir zaman diliminde çabalamayı gerektirir. Şair böylece, aşk dâhil her şeye emek verip çalışıp çabalamak gerektiğini dolaylı bir biçimde anlatır:

*Seninçin ne yollar, ne yarlar
Dolandım da geldim;
«Çocukluk» denen uykulardan
Uyandım da geldim. (BBRB-125)*

Şair, “Havuz” başlığını taşıyan şiirinin bir bölümünde azimli olmanın önemini vurgular. Şair, hedefine ulaşma yolunda kararlı bir tutum sergiler. ‘Yorgunluk’ kelimesini lügatinden çıkarır. Dinlenmemek üzere yola koyulmayı arzulayarak çalışkanlığın önemini ifade etmeye çalışır:

*Artık, aşarız biz bu kanadlarla zamânı:
Yorgunluk açılsın yolumuzdan! (BBRB-148)*

Arif Nihat, “Fetih Marşı”nda İstanbul’un fethine dikkatleri çeker. İstanbul, tam anlamıyla büyük bir çaba ve kararlılığın neticesinde fethedilmiştir. Fatih Sultan Mehmet Han, dağlardan çektiriler ve kalyonlar yürüterek surların üzerine yürümüştür. Şair bu şiirinde, İstanbul’un fethi için hazırlanan donanmayı, döktürülen topları, insanüstü bir gayreti ve emeği gözler önüne sermeye çalışır. İstanbul kendiliğinden değil, Fatih Sultan Mehmet Han gibi kararlı bir komutanın ve canı, kanı pahasına Azrail ile güreş tutan yiğitlerin çalışıp çabalamaları neticesinde fethedilmiştir:

*Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;
Dağlardan çekdiriler, kalyonlar çekilecek..
Kerpetenlerle sûrun dişleri sökülecek!
Yürü: hâlâ ne diye oyunda, oynaştasın?
Fâtih’in İstanbul’u fethettiği yaştasın! (BBRB-181)*

Arif Nihat’a göre boşa geçirilen vakitler bozuk saate benzer. Zaman geçiyor görünse bile aslında bozuk saat gibi yerinde saymaktadır. “*Fetih Marşı*”nda Türk gençliğine seslenen şair, onlardan bozuk saat gibi olmamalarını ister. Şair, ilk adımı Türk gencinin ruhunda başlayan bir fetihle gençlerimizi vatanın bekası için bir an önce harekete geçip çalışkan olmaya davet eder:

Bırak; bozuk saatler yalan, yanlış işlesin!

Çelebiler çekilip haremelerde kışlasın!

Yürü aslanım, fetih hazırlığı başlasın... (BBRB-182)

Arif Nihat, bireyin nefsini yenerek tutkularından sıyrılmasını istikrarlı bir çalışmanın neticesine bağlar. Şair, kendini yenmek adına bireyin çalışıp mücadele etmesi gerektiğine inanır. Kişi, egosuna yenik düşmeden biraz sabır, biraz gayret göstererek büyük başarılarla ulaşabilir. Tünelin sonundaki ışığın görünmesine ramak kala pes etmeden benliğini yenme yolunda mücadelesine devam eden insanlar, verdikleri emeğin meyvesini er geç toplamaya başlar. Arif Nihat, “*Pehlivanlar*” şiirinde bu duruma vurgu yapar. Şair, kendini yenmek adına çalışıp irade göstermenin ehemmiyeti kadar, bu iradedeki istikrarın önemine dikkatleri çeker:

Zorluydu karşıma çıkan..

Ne marifetler gösterdim...

Kırk yıl berabere kaldık;

Kırk yıl sonra yere serdim! (BBRB-183)

Şair, “*Kanadlar*” başlıklı şiirinde, atalarımızdan övgüyle bahsederken onların çalışkanlığı üzerinde de durur. Ecdadımız engel, sınır, dur durak bilmeden akından akına koşmuştur. Âdeta zorluklara kafa tutmuşlardır. Onlar için yükselmenin ve zaferler kazanmanın bir hududu olmamıştır. Dinlenmemek üzere yola çıkan şanlı büyüklerimiz, azimleri ve çalışkanlıkları sayesinde bizlere, her millete nasip olmayacak bir maziyi miras bırakmışlardır. Üstün bir gayret örneği göstererek kendilerine zirvelerde yer edinmeyi başaran atalarımız, gösterdikleri kahramanlıklar kadar çalışkanlıkları ile tanınmışlardır:

Engel, sınır, duraklama bilmezdi güçleri...

Hız verdiler, bu güçle, akınlarda atlara! (BBRB-202)

İlim ve irfan sahibi olmak amacıyla çok okumanın önemine dikkat çeken şair, ömrünün son demine kadar kitaplarını elinden düşürmeyen çalışkan kişiden hayranlıkla söz eder. Önü kitap yığınıyla dolu olan bu zat, bütün ömrünü ilime adanmıştır:

Sen ki doldurmuşun ömürlerdir

İlimle sandığını;

Bir binâ çıkmışın kitaplardan,

Önün kitap yığını. (BBRB-211)

Bireyin amaçlarına ulaşması yolunda öncelikle kendi nefsinin yenmesi gerekir. Bunun için başarıya yakıt olan irade, yerinde ve zamanında kullanılmalıdır. Bu durumun önemine işaret eden şair, bireyin hedeflerine ulaşması adına özveride bulunup kendi nefsinin yenmesi konusuna dikkatleri çeker. Şair, aynı zamanda hedeflere ulaşma yolunda engellere takılmadan ve yılgınlık göstermeden çalışmanın önemine vurgu yapar:

Sormadan Aslı semtini

Doldur ışıkla testini..

Yen bu güreşte kendini;

El seni yıkmadan yürü!

Bir şakadır sıcak, soğuk...

Köprü yıkık ve yol bozuk

Olsa da, ey garip çocuk,

Sen –yine– bıkmadan yürü! (BBRB-307)

Arif Nihat, “Selimiye” adlı şiirinde Selimiye Camisi’ne olan hayranlığını dile getirir. Şair, Mimar Sinan tarafından yapılan bu haşmetli yapıdan bahsederken Mimar Sinan’ın çalışkanlığına da atıfta bulunur. Şair, Mimar Sinan’ı ilhamın, çalışkanlığın ve emeğin piri olarak görmektedir:

*İlhâmın, emeğin pîri, ne yaman
Bilmeceler koydu taşlar altına. (DA-15)*

Şair, “Süleymaniye” başlıklı şiirinde göz nuruna iman gücünün katılması neticesinde meydana gelen muhteşem şaheserden hayranlıkla bahseder ve onu meydana getirenleri unutmaz. Süleymaniye Camisi’nin yapımında yüzlerce işçi; çizgileri, noktaları tartarak oya işler gibi cami işlemiştir. Bu işçiler, yıllarca çalışarak böylesi nadide bir eserin yapılmasına vesile olmuştur. Şair, şiirinde ‘yıllarca çalışmış’ ifadesiyle çalışkanlığın önemini vurgular:

*Seni oya oya işlemek için
-Çizgileri, noktaları tartarak-
Yıllarca çalışmış yüzlerce kişi,
Göz nuruna iman gücü katarak. (DA-24)*

Arif Nihat, Mimar Sinan’ın çalışkanlığından her fırsatta övgüyle bahseder. Mimar Sinan, devler gibi eserler bırakmak için, gece gündüz demeden karıncalar gibi çalışmıştır. Bir insan ömrüne sığması zor görünen bu kadar çok yapıya çalışkanlığı sayesinde vücut vermiştir. Şair, “Süleymaniye” şiirinde Mimar Sinan’ın çalışkanlığı karşısında hayrete düşmektedir. Arif Nihat, yaşının katbekat fazlası esere imza atan Mimar Sinan’ı, çalışkanlığın timsali olarak karşımıza çıkarır:

*Sen en yakınısın... bilirsin elbet:
Kaç misli eseri vardır yaşının!
Fakat, söyle: Nasıl sığmış yaptığı,
Bir insan ömrüne Mimar Başî’nin? (DA-30)*

Çalışkan bireyler, zorlukları kolaylaştırmak amacıyla uğraşıp didinirler. Bu durumun farkında olan şair, çalışkanlığın neticesinde insan yaşamının kolaylaştığına vurgu yapar. Şair, dönemin başbakanı Adnan Menderes’in idamı üzerine yazdığı “Tanımamak” şiirinde, Adnan Menderes’in çalışkanlığını örneklendirir. Menderes,

ulaşımın rahat bir şekilde sağlanması için yollar, köprüler yapıp buralardan arabaların ve trenlerin rahat bir biçimde geçmesi için çok çalışmıştır:

Arabalarım katarla

Gitsin diyerek dağ, yayla

Toprağı rdm yollarla... (DA-204)

4.12. Demokratik Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) demokrasi, "*Halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi, el erki, demokratlık*" şeklinde; demokrat, "*Demokrasi yanlısı*" ve demokratik ise "*Demokrasiye uygun*" olarak tanımlanmıştır.

Demokrasi günümüzde her fırsatta dile getirilen ve uygulanmasındaki varlığı sürekli tartışılan bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Her insan, doğuştan eşit ve irade sahibi olarak dünyaya gelir. Dolayısıyla her birey, zgr iradesiyle hareket etme ve düşüncelerini dile getirme hakkına sahiptir. Demokrasi bu işlevi ile bireylere seçme ve iradesini özgürce ortaya koyma hakkını sunar. Bireylerin özgürce yaşayıp kanaatlerini özgürce ortaya koyabilmeleri için, bu değer küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, sadece bir yerde demokratik olma değerine ilişkin bulguya rastlanılmıştır:

Arif Nihat, "*Onlar*" adlı şiirinde; '*kurultay*' kelimesine yer verir. Eski Türk devletlerinde kurultay adı verilen mecliste, devlet işleri demokratik bir ortamda görüşülüp karara bağlanırdı. şair, kurultay kelimesine yer vererek eski Türklerde demokratik bir ortamın mevcut olduğuna dikkatleri çekmeye çalışır:

Yeryüzünün göbeğinde

Kuruldu Kurultayları... (BBRB-12)

4.13. Dinî Kavramlar Etrafında Oluşan Değerlere İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) din kavramı, *“Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet; bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen; inanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü, kült”* şeklinde ifade edilmiştir. Dinî ise *“Dinle ilgili, din üzerine, dinsel”* olarak tanımlanmıştır.

Din ile değerler birbiriyle yakından ilişkilidir. Dinî emirlerin büyük bir çoğunluğu, ahlaki emirlerden oluşmaktadır. Din, insanları ahlaklı yaşamaya zorlar. Akla ve kalbe hitap ederek insanların iyi ahlak sahibi olmalarına yardımcı olur. Böylece, ahlaki değerlerle donatılmış bireylerin yetişmesi kolaylaşır.

Dinî inanç, küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılmalıdır. Çünkü din, çocuğun sağlıklı bir kişilik kazanmasında etkin bir rol oynar. Çocuğun emniyet, korunma, sığınma gibi gereksinimlerini karşılar. Çocuk Allah'a inanmakla emniyet altında olduğunu ve böylece rahatladığını hisseder. Bu nedenle dinî mefhumlar, çocuğun gelişim dönemlerine paralel olarak verilmelidir.

Arif Nihat'ın eserlerinde dinî temalara genişçe yer verdiğini görmekteyiz. Din ve tasavvuf, onun şiirlerinde işlenen temaların başında gelmektedir. Dinî ve tasavvufi unsurlar, özellikle “Dualar ve Âminler” kitabında görülür. Şairin incelenen kitaplarında; Allah inancı, İslam peygamberi Hz. Muhammed sevgisi ve özlemi, İslamın temel şartları, imanlı olma, dua, dinî gün ve geceler, camiler ve ezanlar gibi konular sıklıkla işlenmiştir.

Dinî ve tasavvufi değerlere ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir:

4.13.1. Allah İnancına ve Allah Sevgisine Sahip Olma

Allah inancı ve sevgisi, Arif Nihat'ın şiirlerinde üzerinde sıklıkla durulan konular arasındadır. Konuya yönelik tespit ve yorumlar iki başlık altında incelenmiştir:

4.13.1.1. Allah İnancına Sahip Olma

Kur'an-ı Kerim'de Allah inancına sahip olmanın önemini vurgulayan pek çok ayet yer almaktadır. Örneğin;

“Kullarım sana, beni sorduğunda ben onlara çok yakınım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O hâlde benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulsunlar” (Bakara Suresi, 186).

“Ey insanlar! Resûl size Rabbinizden gerçeği getirdi (bunda şüphe yoktur), şu hâlde kendi iyiliğinize olarak (ona) iman edin. Eğer inkâr ederseniz, göklerde ve yerde ne varsa şüphesiz hepsi Allah'ındır. (O'nun sizin inanmanıza ihtiyacı yoktur). Allah geniş ilim ve hikmet sahibidir” (Nisâ Suresi, 170).

Arif Nihat, Allah inancını ferdî bir boyutta ele alıp kendisine has üslubuyla işlemiştir. Şair, her türlü sıkıntıdan kurtuluşun yolunu Allah'a sığınıp teslim olmakta görmektedir. Arif Nihat'ın çalışma kapsamında incelenen eserlerinde, Allah kavramı; *Tanrı, İlâh, Hakk, Rab, Celâl, Dost, Hâlik, Hüdâ, Mevlâ* gibi varyantlarıyla sıkça kullanılmıştır. Şair, şiirlerinde Allah sevgisi, Allah inancı, Allah'ın büyüklüğü, Allah'a teslimiyet, Allah'a şükretme, Allah'tan yardım isteme gibi konuları sıklıkla işlemiştir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, söz konusu değere ilişkin tespit ve yorumlar şöyledir:

Şair, *“Destan”* adlı şiirinde destan devrine ve destan kahramanlarına duyduğu özlemi anlatır. Şair, o kahramanların dur durak bilmeden fetihler yaptığının bahseder. O kahramanlar, gittikleri yere adaleti götürerek ele geçirdikleri topraklarda yüzlerce yıl hüküm sürmüşler. İslamiyet gelmeden önceki dönemlerde Göktanrı inancına inanan Türkler, bu inancın gereklerine göre Tanrı'nın varlığına ve tek olduğuna inanmışlardır. Arif Nihat, yazdığı şiirde *'Tanrı'* kelimesiyle Allah'ı kastederek Türklerin daha İslamiyetten önceki dönemlerde Allah'a inandıklarını vurgular. O kahramanlar, Tanrı'nın varlığına ve birliğine inanan kimselerdir. Onlar, yaptıkları fetihlerde Tanrı'nın yardımını dileyerek ülkeler avlamayı başarmış yiğitlerdir. Sahip oldukları bu inançları ve Tanrı'ya duydukları yakınlıkları sayesinde, Allah onlara yardım etmiştir:

*Gönül vermişler aya;
Hükmetmişler toprağa, suya...
Tanrı'yla akrabalıkları
Yakındanmış. (BBRB-8)*

Arif Nihat, “*Tesbih*” şiirinde gece vaktini, bir siyah tesbihe benzetir. Tesbihin boncuklarının sırasıyla çekilmesi gibi geceler de, insan ömründen sırasıyla akıp gider. İnsan bu durum karşısında gecenin zifiri karanlığından kurtulup gündüzün aydınlığına kavuşmak ister. Bu sebeple insan, göklere bakarak nur arar. Allah da nur arayan gözlerimize testi testi, kadeh kadeh ışıkları döker. Bu kusursuz düzeni, Yüce Allah böyle kurmuştur. Bu şiirde şairin gece ve gündüz arasındaki döngüyü kuranın tamamen Allah olduğuna vurgu yapması, O’na olan inancının bir göstergesidir:

*Önümüzden geçer, gider...
Bir siyah tesbih geceler;
Bu tesbihi bir çeken var.*

*Göğe açık yüzümüze,
Nur arayan gözümüze
-Testi testi, kadeh kadeh-
Işıkları bir döken var. (BBRB-46)*

Şair, “*Hatıralar Ülkesi*” şiirinde Allah’a şükrederek O’na şükranlarını sunar. Bu şükran, Allah inancının bir gereğidir:

*Takdîrine şükrân, Allah’a şükür,
Yaşayamaz bizde incitme, alay! (BBRB-162)*

Şair, “*İlâhi*” başlıklı şiirinde samimi bir ifadeyle Allah inancını başka bir boyutta ortaya koymaktadır. Okuyucusuna karşı, kendisini bir ağaç olarak tasavvur eden şair, dalında bülbülü olduğunu ve bu canlının her ötüşte Allah’ı zikrettiğini ifade eder:

*Bir ağaçtım, yıktılar
Yeşil binamı...
Dalımda bülbülüm vardı,
Dilinde Allah kelâmı! (BBRB-186)*

Arif Nihat, “Köprü” ismini verdiği şiirinde En’âm Suresi’nin 96. ayetindeki, “O, sabahı aydınlatandır. O, geceyi dinlenme zamanı, Güneş ve Ay’ı (vakitleri tayin için) birer hesap ölçüsü kılmıştır. İşte bu, aziz olan (ve her şeyi) çok iyi bilen Allah’ın takdiridir.” ifadelerine telmihte bulunur. Şair, ‘gece’ diye adlandırılan vakit diliminin, sabah ile akşam arasında kusursuz bir düzen kurduğunu ifade eder. İnsanlar da bu muazzam düzenin akışı içerisinde yaşamını sürdürür. Yüce Allah, bu döngünün böyle olmasını istemiştir:

*Arasına konmuş iki gündüzün;
«Gece» dediğin, bir köprüdür siyah..
Bir ucu akşam,
Bir ucu sabah...
Bugünden yarına nasıl geçerdik,
Bu sağlam köprüyü kurmasa, Allah? (BBRB-188)*

Allah her şeyi belli bir düzen içerisinde yaratmıştır. İnsanoğlu her ne hesap yaparsa yapsın, Allah’ın takdir ettiği daima galip gelir. Bu durumun bilincinde olan Arif Nihat, “Seraplar” şiirinde konuya karşı tutumunu şu dizelerle ifade eder:

*Biliriz biz, fakat, yukarda emîn
Bir düzen var.. taşar hesaplardan. (BBRB-195)*

Şair, güzel bir günde, gönüllerin Allah ile buluşmasını okuyucusunun gözü önünde tablolaştırmıştır. Arif Nihat, yazdığı beyitte ‘Hudâ’ kelimesine yer vererek ruhun bedenden ayrılıp Allah ile buluşmasını bir düğün sevinciyle anlatmaktadır:

*Gökler pırıl pırıldı ve neyler şırıl şırıl;
Bir sûr edip buluştu gönüller Hudâ ile. (BBRB-228)*

Meşakkatli yolları aşmak kolay bir iş değildir. Bu yolda yürümek bile her şeyden önce sağlam bir inanç gerektirir. Arif Nihat, yazdığı beyitte iman sahibi birinin zorlu yolları, taşıdığı Allah inancı sayesinde rahatlıkla geçebileceğini ifade eder:

*Yolda lâkin onu dimdik yürütür
Belde îmânının altın kemeri... (BBRB-235)*

Arif Nihat, kaleme aldığı bir beyitinde ‘*Hak*’ ifadesine yer verir. Şair, çekilen acı ve üzüntüyü Allah’tan başka kimsenin duymadığını ifade eder. Aynı zamanda Hakk’a ulaşan sabah iniltileri tabirini kullanarak Allah’a olan inancını da yineler:

*Kim duyar nâleyi Hak’tan gayri!
Hakk’a vâsıl seherî nâleleriz. (BBRB-237)*

Şair, yazdığı beyitte toprağın altında mezarlar olduğunu belirtir. ‘*Îlâh*’ ifadesiyle de Allah’a seslenerek genellikle dinî mimaride kullanılan kubbelerin O’nun varlığını temsil ettiğini ifade eder:

*Ey cihân, altımızda merkadler;
Ey ilâh, üstümüzde kubbelerin.. (BBRB-248)*

Arif Nihat, yazdığı bir beyitinde, yerin ve göğün sahibi Yüce Allah’a ‘*gönüller gülü*’ diye seslenir. Akabinde, Bakara Suresi’nin 156. ayetine telmihte bulunarak Allah’tan geldiğimizi ve geri O’na döndürüleceğimizi belirtir. Bu durum şairde herhangi bir tedirginlik oluşturmamaktadır. Şair, Allah’a ait olduğumuzu vurgulayarak O’na olan inancını sağlam bir imanla ortaya koymaktadır:

*Ey gönüller gülü, senden geldik:
Sanadır avdetimiz. (BBRB-262)*

Şair; mevsimleri, dağı, denizi, geceyi ve gündüzü yani varlık âlemindeki her şeyi Allah'ın yarattığını ifade ederek O'na olan inancını şu dizelerle belirtir:

Yazla kış, dağla deniz, günle gece...

Ne yarattınsa bütün cennetimiz. (BBRB-262)

Arif Nihat, sahibi olduğumuzu sandığımız bedenlerimizin bile aslında bize ait olmadığını bilincindedir. Şair, Allah'a seslenerek dilimizin, gözümüzün ve kalbimizin O'na ait olduğunu vurgular. Şair, yazdığı beyitin son dizesinde; Allah'ın bizlere emanet ettiği bedenlerimize mukabil davranışlarımız karşısında, O'nun bizden hoşnut olup olmadığını sorgulayarak O'nun rızasını kazanmanın önemini anlatmaya çalışır:

Dil senin, dîde senin, sîne senin;

Söyle ey Hâk, nasıl lezzetimiz? (BBRB-263)

Bizi var edip varlığından haberdar eden Allah'ı sürekli anmamız gerekir. Şair, 'ezkâr' kelimesini kullanarak her göz açışta, zikir ve dualarla Allah'ı anmamız gerektiğinden bahseder:

Her göz açışta bir daha doğmak seher seher;

Günler doğarken, ey dilim, ezkârı okşamak. (BBRB-274)

Şair, Allah'ın en büyük olduğunu ifade eden 'tekbir' kavramını ve Allah'tan başka ilahın olmadığını anlatan 'Lâ ilâhe illallâh' tevhit cümlesini, yani 'tehlil' kavramlarını kullanarak Allah'a olan inancını vurgular:

Göğe tekbir ile çık

Yere tehlil ile gel! (BBRB-281)

İnancımız gereği, sık sık 'Allahü Ekber!' diyerek tekbir getiririz. 'Allah en büyüktür.' manasına gelen tekbirin işlevi de anlamı kadar büyüktür. Allah'tan bağımsız bir mutluluk veya musibet tasavvur etmediğimiz için gerek sevinçliyen gerek

kederliyen Allah'ın büyüklüğüne sığınarak her şeyi O'na bağlarız. Yine namaz kılarken her rekâta 'Allahü Ekber!' sözüyle başlarız. Böylece secde hâlinde, Allah'ın en büyük olduğunu ifade ederek O'na olan kulluğumuzu dil ile ikrar ederiz. Arif Nihat yazdığı beyitte, 'Allahü Ekber' ifadesine yer vererek Allah'a olan inancını ve bağlılığını ifade eder:

Doğrulup «Allahü Ekber» diyerek

Mihrabın önünde elpençe duran. (DA-22)

Atalarımız, Allah'ın yüceliğini ve O'nun kelâmını yaymak için fetihler yapmıştır. Yani, i'lâyı kelimatullah amacı taşımışlardır. Allah'ın varlığına ve birliğine inanıp O'nun hükümlerini insan kalbinin attığı her noktaya ulaştırma gayreti içinde olmak, Allah'a olan inancımızın gerektirdiği bir vazifedir. Şair, "Mersiye" isimli şiirinde; Osmanlı Devleti döneminde milletimizin bu sorumluluğa sahip olduğunu vurgular. Atalarımız, Allah'ın varlığını yaymak ve İslamiyet'i değişik coğrafyalara taşımak için büyük bir gayret göstermiştir. Şair, Allah'a inananları çoğaltıp tevhit nurunu kalplere ve beyinlere nakşettirmek için fetihler yapıldığını aşağıdaki ifadelerle yer vererek anlatır:

Taraf taraf, yedi iklimi Hakk'a davette

Delîl kıldı bizi. (DA-47)

Şair, "Mersiye" şiirinin devamında 'Zât-ı Akdes' söylemiyle her türlü kusur ve noksandan uzak ve yüce olan Allah'a karşı inancını bir kez daha yineler. Aynı zamanda geçmişte, i'lâyı kelimatullah davası güden milletimizin üstlendiği görev gereği Allah'ın dostluğunu kazandığını belirtir:

Kâinâtında Zât-ı Akdes'ine

Halîl kıldı bizi. (DA-48)

Şair “Naat” şiirinde, besmelenin önemine ve her şeye Allah’ın adıyla başlamanın bereket olduğuna dikkatleri çeker. Yapılacak işlere, şefkatle merhamet eden Allah’ın adıyla başlamak O’na olan inancın bir göstergesidir:

Besmele, ekmeğimizin bereketiydi. (DA-63)

Arif Nihat, Allah inancını ruhunun derinliklerinde en samimi duygularla hisseder. Şair, “Münâcât” şiirinde insanların yaratılış itibarıyla zayıf, güçsüz varlıklar olduğunu ve kendi kendine yetemediğini vurgular. İnsanın bu zayıflığı karşısında, her şeye gücü yeten bir Yaradan’ın var olduğuna inanıp O’na dayanması ise, iç huzura kavuşması yolunda insana önemli bir basamak teşkil eder. Şiirin ilk dördlüğünde şair, Yüce Allah’ın sonsuz güç ve kudret sahibi olduğunu; O’na, yapacağı hiçbir işin zor gelmediğini belirtir. Allah, bir işin gerçekleşmesini istediğinde ‘Ol!’ demesi yeterlidir. Şair burada, Bakara Suresi’nin 117. ayetindeki “O, göklerin ve yerin yoktan var edicisidir ve O, bir işin olmasını murad edince, ona yalnızca “Ol!” der, o da hemen oluverir.” ifadelerini âdeta şiirselleştirmiştir:

Zaîfîz, güçsüzüz biz; el

Elindir, kol kolun, Tanrı’m!

Ne oldurmak murâd etsen

Yeter bir tek «Ol!»un, Tanrı’m! (DA-77)

Allah’ın kol kanat gerdiği dul, yetim ve yoksul kimsesiz değildir. Şair, Allah’a inananların hiçbir zaman yalnız olmadıklarını ifade eder. Yüce Allah; O’na inanan, dünyaya geliş gayesinin farkında olan, kul olmanın gerektirdiği görev ve sorumlulukları yerine getirmeye çalışan kimseleri sahipsiz bırakmaz. Bu kimseler, Allah’ın dostluğuyla mükâfatlandırılırlar. Allah’ın dostluğunu kazanmış insan ise gerek dünyada gerek öteki âlemde yalnız değildir. Allah inancının verdiği güç ile garip kimseler, Allah’a sığınarak kendilerini güvende hissedip psikolojik bir rahatlamanın kapılarını aralarlar:

*Bizimçin yerle gökteniz
İzindir, yol yolun, Tanrı'm!
Umar senden inâyetler
Yetîmin, yoksulun, Tanrı'm! (DA-77)*

Arif Nihat'a göre bireyin yaşadığı sıkıntılardan kurtulmasının yegâne yolu, ona nefes aldırıp verdiren Allah'a karşı sağlam bir imanla teslimiyetidir. Arif Nihat insanın; çektiği sıkıntılardan, başına gelen her türlü felâket ve musibetten kurtulup huzur ve mutluluğa erişebilmesini, ancak Allah'ın yardımıyla mümkün görür. Şair, yazdığı dizelerde Allah'ın yardımı anlamına gelen 'nusret' kelimesine yer vererek bu durumu dile getirir. Şair, bu ifadeyle Yaradan'ı yüce bir yardımcı olarak tasvir eder:

*Gider felâket, gelir saadet...
Seninle izzet seninle nusret...
Nasîr'im Allah, Nasîr'im Allah;
Şehîkım Allah, zefîrim Allah! (DA-84)*

Arif Nihat, Allah'ı kendisine en büyük yar ve yardımcı olarak görür. Şair, içinin daraldığı bir sırada, derdini insanlarla paylaşır. Ancak insanlar, onun derdine kulak tıkayıp bu derdi umursamazlar. Şair, bu durum karşısında bir serzenişte bulunarak kulların bu ilgisizliğini, Allah'a şikâyet eder. Bu şikâyet ile Allah inancının verdiği güven ve emniyet duygusunun kanatları altına sığınır. Şair, Allah'tan başka gidilecek bir makamın olmadığını bilincindedir. Arif Nihat, derdine derman olarak Allah'ı seçer. Şair, derdini O'na açarak içini ferahlatır. Sorunun çözümü için Allah'ın kendisine yol göstermesini bekler. Şair, Allah'ın istemesiyle taşıdığı bütün sıkıntılardan kurtulabileceğine yürekten inanır. Bu nedenle derdini Yaradan'a havale ederek O'na teslim olmanın huzuruyla kendisini rahatlatır:

*Bugün içim dar: şikâyetim var...
Duyar makaamın, sağırsa kullar...
Habîr'im Allah, Habîr'im Allah;
Şehîkım Allah, zefîrim Allah! (DA-84)*

Arif Nihat, insanoğlunu dünya denilen handa konaklayan bir misafir gibi düşünmektedir. Ona göre bu handa insana verilen her şey, birer emanet niteliği taşır. Şair, sahibi olduğumuzu sandığımız bedenlerimizin bile gerçek sahibinin bizler olmadığını bilincindedir. Her şeyin gerçek ve mutlak sahibinin Allah olduğunu belirten şair, insanların bu durumu hiçbir zaman göz ardı etmemelerini belirtir. Allah'ın varlığı karşısında insanoğlu aciz ve fakirdir. İnsan, her zaman Allah'a muhtaç olduğunu bilip kulluğunun gereklerini yaparak uhrevi bir zenginliğin kapılarını aralayabilir:

Benim değil can, benim değil ten...

Ki renk, boy, en –bütün- senin... ben

Fakîrim Allah, fakîrim Allah;

Şehikim Allah, zefîrim Allah! (DA-85)

Şair, Allah'a yakın olup onun rızasını kazanmak ister. Bu istekle yükseleceğine, kazananlardan olacağına inanan şair; aksi durumda aşağılara düşeceğini, değersizleşeceğini bilir. Ona göre insanın en büyük arzusu, Allah'ın yakınlığını kazanarak eşrefimahlukat mertebesine ulaşmaktır. Bu nedenle şair, yaptığı her işte Allah'ın rızasını gözetip aldığı her nefeste buna göre yaşamayı diler:

Teveccühündür ümîdim, arzum...

Teveccühünden kalınca mahrûm

Hakîrim Allah, hakîrim Allah;

Şehikim Allah, zefîrim Allah! (DA-85)

Şair, zenginliği malda mülkte, parada pulda görmez. O, yaptığı işlerde Allah'ın rızasını kazanma gayesini taşımayan insanların her durumda fakir olduğunu belirtir. Bu kişiler, gerek dünyada gerek ahirette kendi kötülükleri için çalışan ve hep zararda olan kimselerdir. Oysa asıl zenginliğin Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu bilen insanlar, gücünü Allah'tan alarak gerçek zenginliğe erişebilirler:

*Ne burda servet, ne şurda kıymet!
Yeter bu –şayed- olursa rahmet
Serîrim Allah, serîrim Allah;
Şehîkım Allah, zefîrim Allah! (DA-86)*

Arif Nihat, “Bilmek” başlıklı şiirinde Allah’ın ezelden ebede her şeyi bildiğine vurgu yapar. Bakara Suresi’nin 255. ayetinde “...O, insanların geçmişlerini geleceklerini, yaptıklarını yapacaklarını, saklı tuttuklarını dışa vurduklarını bilir. Bildirdiği şeyler dışında, insanlar O’nun ilminden hiçbir şey kavrayamazlar...” ifadeleri yer alır. Bu ayete telmihte bulunan şair, Allah’ın her şeyi bildiğine tam bir teslimiyetle inanır. Şair, yazdığı bu şiirde, aynı zamanda bir karşılaştırmaya giderek Yaradan ile yaratılan arasındaki farkı ortaya koyar. Yüce Allah her şeyi bilmekte ancak kulları O’nun istediğinden başka bir şeyi bilemezler:

*Bilmek
Boşalacakları bilir,
Dolacakları bilirsin;
Göcekleri bilir,
Kalacakları bilirsin.
Biz, olmuşları bilmeyiz;
Sen, olacakları bilirsin!
Gidecekleri,
Gelecekleri,
Doğacakları,
Ölecekleri;
Ağlayacakları,
Gülecekleri bilirsin...
Biz, olanları bilemeyiz;
Sen, olacakları bilirsin! (DA-89)*

Şairin, Allah’ın her şeyi en güzel şekilde yarattığına dair inancı tamdır. Allah’ın sonsuz yaratma sanatına karşı diyecek bir söz, çizilecek bir hudut yoktur. Şaire göre en

güzel ismi ‘Vedûd’, yani ‘çok merhametli ve şefkatli’ olan Allah’ın nuru, kalplere dolmakta ve yarattığı her şey O’nun huzurunda secdeye kapanarak O’na şükretmektedir:

*Hüsndür şâheserin... san’atına
Yok nihâyet ve hudûd, Allaah’ım!*

*Kalbden kalbe gider nûrun, ey
En güzel ismi «Vedûd», Allaah’ım!*

*Bu tecellî ile yerler, gökler,
Sana yekpâre sücûd, Allaah’ım! (DA-134/135)*

4.13.1.2. Allah Sevgisine Sahip Olma

Kur’an-ı Kerim’de Allah sevgisine sahip olmanın önemini vurgulayan ayetler mevcuttur. Örneğin;

(Ey Muhammed) de ki: Eğer siz Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayıcıdır, merhamet edicidir (Âl-i İmrân Suresi, 31).

Allah ile insan arasındaki sevgi bağı, çift yönlü anlamda düşünülebilecek bir konudur. Burada bu sevginin beşeri boyutu, mahluk olan insanın Allah’ı sevmesi, yani muhabbetullah üzerinde durulacaktır. Yüce Yaradan, bütün varlıkları yokluktan varlığa çıkarıp onların varlıklarını devam ettirir. Bu sebeple inananlar en çok O’nu sevmelidir. Mümin olabilmek için Allah sevgisi gereklidir. Bu durum, Kur’an-ı Kerim’de de ayetlerle açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Arif Nihat da bu bilinçle hareket etmiş ve eserlerinde Allah sevgisine yer vermiştir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, konuya ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, yazdığı bir beyitinde ‘cezbe’ kelimesine yer vermektedir. Cezbe, Allah sevgisiyle insanın kendinden geçmesi hâli olarak tanımlanabilir. Şair, yazdığı beyitte ‘cezbe’ kavramına yer vererek Allah sevgisini ifade eder:

Gideriz yolcular verip elele.

Tadlı sarhoşluğunda cezbelerin. (BBRB-248)

İnsanın, Yüce Allah tarafından hür yaratıldığına ancak Allah için özgürlükten vazgeçebileceğine deyinen şair, yazdığı beyitle Yaradan'a karşı beslediği bağlılığı ve derin muhabbeti ifade eder. Şair, Allah'a yakın olmayı her türlü hürriyetten üstün görmektedir:

Hür yarattın bizi... ammâ ki fedâ

Sana hürriyetimiz! (BBRB-262)

Allah sevgisi karşısında hiçbir engel duramaz. O'nun başlangıçtan beri var olan güzelliğini hiçbir örtü kapatamaz. Varlık âleminde insanoğlunu cezbedip Allah sevgisinden uzaklaştıracak türlü işler olsa da gerçekte Allah'tan ve O'nun sevgisinden başka bir şey yoktur. Şair, yazdığı dizelerde bu durumu anlatmaktadır:

Ebedî aşk dinlemez hâil..

Ezelî hüsne bir ridâ, yoktur!

İki dünyâ, kanad, gönül kuşuna..

Çekil ey gölge... mâsivâ, yoktur! (BBRB-303)

Şair, "Güzellik" ismini verdiği şiirinde Allah'a olan inancını dile getirirken O'na olan sevgisini de ifade eder. Şair, yerin ve göğün Allah sevgisiyle bütün olarak secde hâlinde olduğunu 'sücûd' deyişiyle anlatır:

Bu tecelli ile yerler gökler,

Sana yekpâre sücûd, Allaah'ım! (DA-135)

4.13.2. Hz. Peygamber’e Sevgi ve Özlem Duyma

Kur’an-ı Kerim’de Hz. Muhammed’i bize tanıtan, ona olan itaat ve bağlılığın ölçüleri hakkında bilgiler veren birçok ayet yer almaktadır. Örneğin;

“(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik” (Enbiya Suresi, 107).

“Ve Biz, seni (kâinattaki) insanların hepsi için müjdeleyici ve nezir (uyarıcı) olmaktan başka bir şey için göndermedik. Fakat insanların çoğu bilmezler” (Sebe Suresi, 28).

“Ve muhakkak ki sen, mutlaka çok büyük bir ahlak üzeresin” (Kalem Suresi, 4).

“Kim peygambere itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur” (Nisâ Suresi, 80).

“Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır. Eşleri, onların analarıdır” (Ahzâb Suresi, 6).

Hz. Peygamber’e duyulan sevgi imandandır. “Hiçbiriniz, beni anasından babasından, (hatta) bütün insanlardan daha fazla sevmedikçe iman(ını ikmal) etmiş olamaz.” hadisinden hareketle Hz. Peygamber’i sevmek ve ona olan bağlılık, İslam inancının bir gereği olarak alenen ortadadır. İslamiyette Allah inancından sonra gelen temel inançlardan biri hiç şüphesiz, Hz. Peygamber’e imandır.

Arif Nihat, Hz. Peygamber sevgisi bilincine sahip olan sanatçılarımızdandır. O, yüreği Hz. Muhammed sevgisiyle yanan ve sinesine dolan bu yangını, yazdığı şiirlerle bir nebze olsun dindirmeye çalışan bir şairdir. Hz. Peygamber, insanları doğru yola çağırarak Allah’a götüren bir elçi olduğu için şair, Hz. Peygamber’e büyük bir itibar göstermekte ve ona karşı derin bir sevgi beslemektedir. Bu nedenle Arif Nihat, Hz. Muhammed’e duyduğu derin muhabbeti ve ona olan vuslatın özlemini şiirleriyle ifade etmeye çalışmıştır. Şairin Hz. Peygamber’e karşı hissettiği hasret, onun sadece Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının değil, belki de 20. yüzyılın en güzel naat şiirini yazmasına vesile olmuştur.

Arif Nihat, şiirlerinde Hz. Muhammed’i *peygamber, resul, nebi, elçi, habib-i kibriya* gibi kavramlarla zikretmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, konuya ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, “Su” başlıklı şiirinde Hz. Muhammed’in bahçesindeki gülleri öperim, ifadesiyle Hz. Peygamber’i anarak ona duyduğu sevgiyi ifade etmektedir:

*Muhammed’in bahçesinde
Güllerinden öperim. (BBRB-34)*

Hz. Peygamber, okuma-yazma bilmemektedir, yani ümmidir. Bu durum ayetlerden, hadislerden ve dönemin tarihî olaylarından hareketle açıkça bilinmektedir. Arif Nihat, yazdığı beyitte bu duruma değinerek âlemlere rahmet olan Peygamberimiz’in ümmi olmasına rağmen, Allah’ın buyruklarını insanlara taşıdığını ifade eder. Şair, Hz. Peygamber’i rehber edinen ve dolayısıyla Allah’ın emirlerine uyan kulların, Allah tarafından sevgiyle karşılanacağını belirtir:

*Karşılar Hak, yüce mihmanlarını
Gökten âyet getiren Ümmînin. (BBRB-239)*

Hz. Peygamber, Allah’ın en sevdiği kulu; kulların ise en sevdiği insandır. Yüce Allah en sevdiği kulunu bir gece huzuruna çağırılmış ve arada hiçbir engel olmadan onunla konuşmuştur. ‘Miraç’ adı verilen bu hadise, şairin ruhunda büyük bir hayranlık uyandırmaktadır. Arif Nihat, “Mirâc” ismini verdiği şiirinde; Hz. Peygamber’in Allah’ın huzuruna çıkışı sırasında yüreğinin, kollarının ve başının ruh gibi hafıfladığını ve Hz. Peygamber’in fiziksel manada da göğe yükseldiğine inandığını belirtmektedir. Bu olay, şairin Hz. Peygamber’e olan saygısını ve derin bağlılığını perçinlemiştir:

*Ruhun kadar hafif yüreğin, kolların, başın...
Çıkmaktasın büyük yola, Cibrîl yoldaşın;
«Geldim, dedin, uğurlayanım Mescid-i Harâm...»
Bindin Burâk’a, Mescid-i Aksâ binektaşın. (DA-35)*

Edebiyatımızda, Hz. Peygamber sevgisini işleyen şiir türüne, ‘naat’ denilmektedir. Arif Nihat, naat türünde yazdığı şiirine, türün adını başlık olarak kullanmıştır. Şair, “Naat” başlığını verdiği şiirde, Hz. Muhammed’e duyduğu tarifsiz

sevgiyi ve özlemi işlemektedir. Arif Nihat, Hz. Peygamber'e olan sevgisini ve özlemini dile getirmenin yanı sıra; Hz. Muhammed'in dönemiyle çağımız arasındaki zıtlıkları da sırasıyla döker ortaya ve Hz. Muhammed'in kendi döneminde oluşturduğu İslami değerlerin günümüzde kalmayışı karşısında büyük bir üzüntüye kapılır. Şair, Hz. Peygamber'in temsil ettiği yüksek medeniyet dizgesini, insanlığa tek kurtuluş olarak sunar.

Zenginliğe önem vermeyen Hz. Peygamber, son derece sade bir yaşantıyla İslam dinini yaymanın mücadelesini verir. Onun seccadesi kumlardır. Hz. Peygamber'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğunu devirlerden, diyarlardan gelip günümüze taşıyan ezan sesleri, çağımızda da semada yankılanmaktadır. Bu durum, onun tebliğinin devam ettiğinin kanıtıdır:

Seccaden kumlardı...

.....

.....

Devirlerden, diyarlardan

Gelip göklerde buluşan

Ezanların vardı! (DA-62)

Şair, Hz. Peygamber devrinde yalnızca insanları değil; mescit ve minberleri de mümin olarak tahayyül etmektedir. Tekbir sesleri, kubbelerden taşıp arşı inletmekte ve Hz. Peygamber ile yapılan dualar, mübarek gecelerde Allah'a ulaşmaktadır. Yüce Allah, gördüğü bu manzara karşısında o kadar hoşnuttur ki yapılan hiçbir duayı geri çevirmemektedir:

Mescit mü'min, mimber mü'min...

Taşardı kubbelerden Tekbîr,

Dolardı kubbelere «âmin!»

Ve mübarek geceler, dualarımız,

Geri gelmeyen duâlardı...

Geceler, ki pırıl pırıl,

Kandillerin yanardı! (DA-62)

İnsanlar, Hz. Peygamber'in huzuruna uzak-yakın demeden gelmekte ve Hz. Peygamber'in tebliği karşısında derinden etkilenip Müslüman olarak geri dönmektedir. Hz. Peygamber'e inanıp O'nun yolundan gidenler, hem bu dünyada hem de öteki âlemde kurtuluşa ereceklerdir:

*Kapına gelenler, yâ Muhammed,
- Uzaktan, yakından –
Mü'min döndüler kapından!*

*Besmele, ekmeğimizin bereketiydi;
İki dünyada azîz ümmet,
Muhammed ümmetiydi. (DA-63)*

Arif Nihat, Hz. Peygamber'in yetim, garip ve yoksul olma niteliklerine telmihte bulunup onu yüceltmektedir. Kendisi de bir yetim olan Hz. Peygamber; yetimlere, gariplere, düşkünlere, yoksullara kol kanat gererek onları sahiplenmiştir. Hz. Peygamber'in vefatı karşısında bütün garipler, ona muhtaç kalmışlardır. Onu ananlar, ağlamaklı hâlde, derin bir hasretle tekrar gelecekmiş gibi onun yolunu gözlemektedir:

*Şimdi seni ananlar,
Anıyor ağlar gibi...
Ey yetimler yetimi,
Ey garipler garibi;
Düşkünlerin kanadıydın,
Yoksulların sahibi...
Nerde kaldın ey Resûl,
Nerde kaldın ey Nebî? (DA-64)*

Ruhunu Allah'a, elini ümmetine veren Hz. Peygamber; Hz. Hatice'nin goncası, Aişe'nin gülü, ümmetinin gözbebeği ve göklerin resulüdür. Hz. Peygamber İslam'ı yaymak amacıyla Allah'ın elçisi olarak seçilmiş ve kendisi gibi elçiler yetiştirerek İslam'ı dünyanın dört bir yanına yaymayı başarmıştır:

*Hadîce'nin koncası,
Âişe'nin gülüydün.
Ümmetinin gözbebeği,
Göklerin resûlüydün...
Elçi geldin, elçiler gönderdin...
Ruhunu Allah'a,
Elini ümmetine verdin.
Beşiğin, yurdun, yuvan
Mekke'de bunalırsan
Medine'ye göçerdin. (DA-65)*

Hiz. Peygamber'in on iki amcasından biri olan Ebû Leheb, Hiz. Peygamber'e ve İslam'a karşı durmuştur. Yaptığı zulümlerle adını duyuran Ebû Leheb gibiler günümüzde de yaşamaktadırlar. Öyle ki, Mekke'nin liderlerinden olup tıpkı Ebû Leheb gibi İslam'a karşı duran Ebû Cehil'de günümüzde kıtalar dolaşmaktadır. Yeryüzü Ebû Leheb ve Ebû Cehil gibilerle dolmuştur. Allah'ı inkâr, ihanet, ikiyüzlülük gibi olumsuz durumlar dünyada kol gezmektedir. Arif Nihat, çağımızda bizi biz yapan değerlerimizin yitirilmesinden, insanların riyakârlığından, bozulan ahlaktan ve hakikatin inkâr edilmesinden yana derin bir ızdırap duyarak şikâyet eder. Şair, Hiz. Peygamber'e seslenerek bu durum karşısında yaşadığı üzüntüyü ve ona olan özlemini dile getirir:

*Biz bu dünyadan nereye
Göçelim yâ Muhammed?
Yeryüzünde riyâ, inkâr, hiyanet
Altın devrini yaşıyor...
Diller, sayfalar, satırlar
(Ebû Leheb öldü). diyorlar:
Ebû Leheb ölmedi, yâ Muhammed:
Ebû Cehil, kıtalar dolaşıyor! (DA-65)*

İnsanlar, İslam Peygamberi'nin adımlarını takip etmeyi bırakmış, hatta onun çizdiği hakikat yolunu unutmuşlardır. Arif Nihat, Müslümanların Hiz. Peygamber'in

izinden gitmemeleri karşısında büyük bir üzüntü duymakta ve matem in rengi olan siyahın, Kâbe'ye bugünkü kadar hiç yakışmadığını ifade etmektedir. Bu durum karşısında Kâbe de üzüntülüdür ve şair, Hz. Peygamber'e özlemle seslenerek her şeyin daha kötüye gitmeden onun yeniden iyilikler ve güzellikler getirmesini ister:

*Artık, yolunu bilmiyor;
Artık, yolunu unuttu
Ayaklarımız!
Kâ'be'ne siyahlar
Yakışmamıştır, yâ Muhammed,
Bugünkü kadar! (DA-66)
...
Vicdanlar sakat
Çıkmadan yarına.
İyilikler getir, güzellikler getir
Âdem oğullarına! (DA-67)*

Arif Nihat, yüreğindeki Hz. Peygamber sevgisini ve özlemini “Naat” şiirinin son kısımlarında haykırarak ifade eder. Şair, Hz. Peygamber'e ‘gel’ dese de aslında çağırdığı Hz. Peygamber değildir. Arif Nihat, sembolik bir anlatımla insanlara seslenerek onların yüreğinde yeniden Hz. Muhammed sevgisinin yeşermesini istemektedir. Şair, özlerinden kopup maddeleşen hayatlara karşı Hz. Peygamber'in gelişini, yani yüreklere Hz. Muhammed sevgisinin nakşedilmesini, insanlığın kurtuluş reçetesi olarak görmektedir:

*Gel, ey Muhammed, bahardır...
Dudaklar ardında saklı
Âminlerimiz vardır!..
Hacdan döner gibi gel;
Mi'rac'tan iner gibi gel;
Bekliyoruz yıllardır! (DA-73)*

Hız. Peygamber'in gelişini büyük bir özlemle bekleyen şair, onun gelişiyile yani Hız. Peygamber sevgisinin yeniden kalplere dolmasıyla pervazlara yine güvercinlerin konacağını ifade eder. Âmin seslerinin ise güvercinlerin zikirlerine karışacağını belirten şair, böylece tüm İslam âleminin yeniden altın devrini yaşayacağını ve asrısaaadetteki muazzam tablonun yeniden çizileceğini söyleyerek Kur'an tılâvetiyle bu tabloyu tamamlar:

*Konsun, yine pervazlara
Güvercinler;
(Hû hû) lara karışsın
Âminler...
Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fâtıha'lar, Yâsin'ler! (DA-63, 68, 72, 74)*

Arif Nihat, “Hazret-i Peygamber'in Vefâtı” şiirinde Hız. Peygamber'in vefatı üzerine duyduğu derin üzüntüyü ve ona olan özlemini dile getirir. Hız. Peygamber, Miraç'ta Refref atı ile göğe yükselmiştir. Şair, Hız. Muhammed'in Miraç'ta göğe yükselip yeniden yere inmesiyle vefatı arasında bir ilişki kurarak tıpkı Miraç'ta olduğu gibi yeniden dünyaya inmesini, gerçekleşmesi mümkün olmayan bir dilek olduğunu bilse de istemektedir. Arif Nihat burada, Hız. Peygamber sevgisini ve ona duyduğu tarifi zor olan özlemini yalvarırcasına şu dizelerle kaleme döker:

*Yok mu, ey yolcu, bu yoldan dönmek;
Yeniden Refref'e binmek yok mu?
Göge çıktın yine... lâkin, bu sefer,
Yâ Muhammed, yere inmek yok mu:
Seni görmekte gecikmişleri de,
Gelip, eshâbın edinmek yok mu? (DA-78)*

Hız. Peygamber'in vefatı, yürekleri dağlamıştır. Ashabıkıram, hüngür hüngür ağlamış ve hiçbir ölüm, yüzyıllar boyunca unutulmadan böylesine tazeliğini koruyarak günümüze kadar gelmemiştir. Öyle ki günümüzde bile Hız. Peygamber'in vefatı üzerine,

hâlâ yaş üstüne yaş dökten müminler vardır. Arif Nihat da bu durumu yaşadığı için derin bir üzüntü duymaktadır. Şair, Hz. Peygamber ile ahirette buluşacağı günün hasretiyle yanıp tutuşurken onu dünya gözüyle görememiş olmanın hüznünü de yaşamaktadır:

*Ağlıyor, ağlıyoruz ardından...
Bu sıcak yaşlara dinmek yok mu?
Varmış Ukbâ'da buluşmak... ammâ
Bize dünyâda sevinmek yok mu:
Seni görmekte gecikmişleri de,
Gelip, eshâbın edinmek yok mu? (DA-78)*

Şair, “Müjdeler” ismini verdiği şiirinde Hz. Peygamber’in dünyaya gelmesini sadece insanlara değil, Yüce Allah’ın yarattığı her şeye karşı bir müjde olarak görür:

*Değil insanlara yalnız –ey çağ-
Müjdeler hem yere, hem eşyâya;
Ki Muhammed gelecek dünyâya! (DA-80)*

Hz. Peygamber’in dünyaya teşrif etmesiyle birlikte fenalıklar son bulacaktır. Yapılan kötülükler, cehennemde bir çukur adı olarak bilinen ‘Gayva’ ya gömülecektir. Eğer kötüler, pişman olup af dilerlerse kurtuluşa ereceklerdir. Hz. Peygamber’in yeryüzüne gelişi kötülüklerin yok olup iyilik rüzgârlarının esmesine vesile olacaktır:

*Yaptığından utanıp geçmişte
-Şimdiden- şer, inecek Gayyâ’ya
Ve Muhammed gelecek dünyâya! (DA-80)*

Yüce Allah, buyruklarını insanlığa iletmek için peygamberler seçip göndermiştir. Ancak insanoğlu, zamanla nefsine yenilerek Allah’ın emirlerini ileten elçilerin sözlerini unutmuştur. Hz. Peygamber, kendinden önce gelen peygamberlerin mesajlarının insanlarca unutulması üzerine, unutulmaları hatırlatmak için insanlığa bir güneş olarak doğmuştur:

*Sözde kalmış ulu deryâlığını
Tekrar öğretmek için deryâya
Bir Muhammed gelecek dünyâya! (DA-81)*

Hız. Peygamber'in dünyaya gelişı büyük bir hasretle beklenmektedir. Bu doğum öylesine kutludur ki emvât, yani ölümler bile, ölümlerine değil; Hız. Peygamber'in doğumıyla nurlanan dünyada, onu göremeden öldüklerine üzüleceklerdir ve onu göremeden dünyadan ayrıldıkları için, Hız. Peygamber'in gelişine tanıklık edenlere imreneceklerdir:

*Desin emvât: «Biz erken göçtük»...
Gıbtalar nurlanacak ahyâya,
Ki Muhammed gelecek dünyâya! (DA-81)*

Hız. Peygamber'in en sarıh özelliklerinden biri, güvenilir oluşudur. Daha peygamber olmadan önce çok küçük yaşlardan itibaren insanlar ona, 'Muhammed'ül Emîn' yani, emanete ihanet etmeyen, sözlerinde ve davranışlarında dürüst davranan kişi demişlerdir. Hız. Peygamber, hayatı boyunca kimseye ihanet etmemiş, yalan söylememiş ve kimseyi aldatmamıştır. Arif Nihat, Hız. Peygamber'in herkesçe bilinen bu özelliğine atıfta bulunarak ondan övgüyle bahseder:

*Emîn ellerin gökten indirdiği,
Değişmez hakikat bu dîn-i mübîn:
Bilenler, bilir
Ki Cibrîl emîndir, Muhammed emîn! (DA-248)*

4.13.3. Din Büyüklerine Sevgi Duyma

Din büyükleri, davranışlarıyla saygı duyulan ve örnek alınan kişilerdir. İnananlara yaşantılarıyla yol gösterirler. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren din büyüklerinin hayatları, yaşam tarzları, düşünceleri ve hedefleri anlatılarak onların örnek yaşantılarına çocukların özenmesi sağlanmalıdır. Kişi, sevdiğine benzemek ister.

Çocuklar da sevdikleri kişileri örnek alıp onlar gibi olmak isterler. Çocukların din büyükleriyle özdeşim kurup onları örnek almalarını sağlamalıyız. Mesela; sevginin, hoşgörünün, aşkın, kucaklamanın, şefkatin sembolü haline gelen Mevlânâ'nın yaşantısını çocuğa ilgi çekici bir biçimde sunmalıyız.

Arif Nihat'ın incelenen şiirlerinde; *İslam'ın dört büyük halifesi, Hz. İbrahim, Mevlânâ, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-ı Veli* gibi isimler bu çerçeve içerisinde ele alınabilir.

Arif Nihat, din büyükleri arasında özellikle Mevlânâ'ya tam anlamıyla hayrandır. Tasavvufi şiirlerinin büyük bir bölümünü Mevlânâ sevgisine ve Mevleviliğe ayırmıştır. Bu dokuyla yazılmış şiirlerinde âdeta Mevlânâ aşkıyla yanıp tutuşmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, konuya ilişkin tespitler ve yorumlar şöyledir:

Şair, “*Tesbih*” başlıklı şiirinin son bölümünde ‘*Celâleddîn'i Rumî*’ ifadesiyle Mevlânâ'ya duyduğu saygıyı, onun ellerinden öpeceğini belirterek dile getirir:

*Celâleddîn'i Rumî'nin
Ellerinden öperim. (BBRB-34)*

Arif Nihat, “*Ali*” başlığını taşıyan şiirinde Hz. Ali'ye olan sevgisini ve bağlılığını ifade etmektedir. Şair, bir gönlün Hz. Ali sevgisine yetmeyeceğini ve Hz. Ali yoksa hem bu dünyanın hem de öteki âlemin bir avuç külden ibaret olacağını belirtir:

*Rahmet ol: gönüllere,
Gözlere dökül.. Ali'm!
Yetmez seni sevmeye,
Yetmez bir gönül.. Ali'm!
Sen yoksan, iki dünyâ
İki avuç kül.. Ali'm! (BBRB-184)*

Ruhu Mevlânâ aşkıyla dolup taşan Arif Nihat, bu sevgisini “*Gündönümü*” şiirinde alenen ortaya koyar. Burcu burcu kokan Konya toprağı, şairi kendisine

çekmektedir. Mevlânâ'nın kabri Konya ilinde bulunduğu için Arif Nihat, dostlarına öldüğünde kendisini buraya, Mevlânâ'nın yanına gömmeleri için vasiyet eder:

Dostlarım, dostlarım, gündönümüdür..

Ölürsem atmayın ortaya beni!

Bir yer açın Mevlâna'nın yanında.

Yatırın, yatırın oraya beni!

Burcu burcu kokup çeker uzaktan

Mevlâna toprağı, Konya'ya beni! (BBRB-185)

Şair, Mevlânâ'sız bir hayatı çöle benzeterek onsuz hayatı anlamsız ve boş görmektedir. Mevlânâ yoksa şairin yapacağı bir iş, sığınacağı bir yer yoktur. Arif Nihat, fırsat buldukça Konya'ya gidip Mevlânâ'nın dergâhına yüz sürmektedir. Ancak Yeşil Türbe'nin çeşitli sebeplerle kapısına kilit vurulması, Arif Nihat'ı Mevlânâ'dan ayrı düşürmüştür. Şair, bu durum karşısında serzenişte bulunur:

Bana çöller gibidir şimdi hayat;

O kadar boş, o kadar ma'nâsız...

Gezerim âvâre,

Gezerim me'vâsız

Ne deyim ben size ey

Bırakanlar beni Mevlânâ'sız! (BBRB-222)

İslam âleminde, iki önemli Kubbe-i Hadra (Yeşil Kubbe) bulunmaktadır. Bunlardan biri, Hz. Peygamberin Medine'de bulunan kabri üzerindedir. Diğer ise büyük tasavvuf âlimi Hz. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin türbesi üzerindeki kubbedir. Konya ilinde bulunan ve günümüzde ismi 'Mevlânâ Müzesi' olarak değiştirilen Kubbe-i Hadra, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin yattığı türbedir. Bu tamlama aynı zamanda, Arif Nihat'ın 'Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor' adlı eserinin önemli ve hacimli bir kısmını da oluşturmaktadır. Şair, kitabının 'Kubbe-i Hadra' bölümünde coşkun bir lirizmle Mevlânâ'ya duyduğu yoğun aşkı dile getirmektedir. Şair, Konya'da Hz. Mevlânâ öncülüğünde Mevleviliğin doğup yayıldığına ancak onun bu dünyadan göçmesiyle

Konya'ya asırlardır geçmeyen bir hüznün çöktüğüne değinir. Mevlânâ yurdu Konya'nın ihtişamı ve itibarı artık sadece kitabelerden anlaşılmaktadır. Şair, bu sebeple Kubbe-i Hadra civarına hüznle baktığını söyler:

*Mahzûn Konya'nın dayanıp bir kenârına
Baktım hüznle Kubbe-i Hadrâ civârına.*

*Mâzî kitâbelerde okur ihtişamını,
Ağlar kitâbelerde kalan i'tibarına. (BBRB-236)*

Mevlânâ ruhuyla beslenen Arif Nihat, ona olan sevgisini ve bağlılığını; '*pîr, yar ve sultan*' ifadeleriyle satırlara döker:

Uyu Pîr'im, uyu yârim, uyu Sultânım, uyu! (BBRB-243)

Arif Nihat, sırrı kalbinde gizli, nuru alnında açıkça görünen veliler arasında başta Mevlânâ'yı sonrasında sırasıyla Hacı Bektaş-ı Veli'yi ve Hz. Ali'yi sayarak onların toplandıkları mecliste gönüllerin fethedileceğini ifade eder:

*Sırrı kalbinde hafîler alayı.
Nûru alnında celîler geliyor;
Ülkeler fethine Mevlânâ'lar,
Hacı Bektaş'lar, Alî'ler geliyor;
Yer açın, bezme velîler geliyor! (BBRB-244)*

Hadra, Arapçada yeşil anlamına gelmektedir. Mevlânâ Celâleddin'i Rûmî'nin yattığı türbe olan Kubbe-i Hadra, yeşil kubbe demektir. Arif Nihat'a göre burası, Hızır'ın doğduğu dergâh ve yeşilin dünyaya geldiği yerdir. Burası, yeşil renge âdeta beşik olmuştur ve umudun vatanıdır. Çünkü yeşil, umudun rengidir. Kubbe-i Hadra da bir umut kapısıdır. Şair, bu durumu şöyle ifade ederek Mevlânâ'ya olan bağlılığını örtük bir anlatımla hissettirir:

*Ey Kubbe-i Hadrâ, Hızır'ın doğduğu dergâh
Ey Kubbe-i Hadrâ yeşilin mehd-i zuhûru! (BBRB-249)*

Arif Nihat yazdığı bir beyitinde, İslamı yaymak amacıyla yıllarca dolaşan ünlü mutasavvıf Hallâc- Mansûr'a yer vermektedir:

*Yedi iklimde seslenir Mansûr;
Şimdi dağ taş bütün enîne gelir. (BBRB-260)*

Arif Nihat'ın ruhunda ve gönlünde Mevlânâ sevgisi çok ayrı bir yere sahiptir. Şairin Konya'ya olan yakınlığı Mevlânâ'ya olan yakınlığından ve bağlılığından ötürüdür. Mevlevî olan şair, Mevlânâ'nın yanı sıra, Konya'ya da hayrandır. Yazdığı şiirde, Konya'nın Mevlânâ'yı bağrına bastığını ifade eden şair, Mevlânâ'nın türbesinin bulunduğu Kubbe-i Hadrâ'nın da yasemin ve fesleğenlerle süslendiğini belirtir:

*Bahtiyardır, işte basmış bağrına
Konya Mevlânâ'sını...*

*Yâseminler, fesleğenler süslemiş
Kubbe-i Hadrâ'sını. (BBRB-280)*

Arif Nihat, yüreğinin en derinlerinde hissettiği Mevlânâ hasretini şu beyitlerle dile getirmektedir:

*Hasretin tütmededir, Mevlânâ,
Canevimden yine canlar dolusu! (BBRB-284)*

Arif Nihat, Mevlânâ sevgisine yer vererek yazdığı şiirlerinde mana âleminin kapılarını aralamaktadır. Şair, Mevlânâ'dan aldığı ilhamlarla şiir yazdığını ve onun ağzından şiir söylediğini dile getirirken aynı zamanda hayat pusulasının Mevlânâ olduğunu ifade eder:

*Ne şiir söyledimse hepsi onun;
Eserim vâridât-ı Mevlânâ
Ve hayâtım hayât-ı Mevlânâ (BBRB-291)*

Mevlevilikte önemli merhaleler kateden Arif Nihat, Mevlânâ'ya gönülden bağlıdır. Şair, “*Kitâb*” başlıklı şiirinde onu maneviyatla dolup taşmış bir hükümdar olarak düşünür ve onun kıymetini anlamak için Mevlânâ'nın ünlü eseri *Mesnevî*'nin tek başına yeterli olacağını ifade eder. Arif Nihat, Mevlânâ'nın bir peygamber olmadığı hâlde ‘*Mesnevî*’ gibi kutsal bir kitap yazmasından övgüyle bahseder:

*Bir hükümdarsın semâvî, mâverâî, ma'nevî!
Kadrini isbât için kâfî eserdir Mesnevî!*

*Sen değilsin bir nebî.. lâkin kitâbın var senin;
Öyle kudsî, öyle rûhânî hitâbın var senin! (BBRB-299)*

Şaire göre Mevlânâ çok büyük bir zattır. Hatta onun uykusu bile bir ibadet gibidir. Onu görmek, insanın her türlü dert ve tasasını unutturacak kadar büyük bir mutluluk sebebidir. Arif Nihat “*Mevlânâ*” başlıklı şiirinde Mevlânâ sevgisini yüceltmektedir:

*Kirpiklerin var, uyku...
Uykun var, istihâre...
...
Bir katre nûrun, ey Pîr,
Bin mübtelâya çâre! (BBRB-302)*

Arif Nihat, Hz. Peygamber için yazdığı “*Naat*” şiirinde Hz. Peygamber’e olan sevgisini ve özlemini dile getirmekle kalmaz; Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’ye de yer vererek dört büyük halifenin İslam’a hizmetlerine dikkatleri çeker:

Ebûbekir’de nûr, Osman’da nurlar...
Kureyş uluları, karşılarında
Meydan okuyan bir Ömer bulurlar;
Alî’nin önünde kapılar açılır,
Alî’nin önünde eğilir surlar. (DA-72)

Hiz. İbrahim, Kur’an-ı Kerim’de adı en çok geçen peygamberler arasında yer almaktadır. Kur’an’da, Hiz. İbrahim’in putları kırması sebebiyle putperestlerce ateşe atılıp yanmadığından bahsedilir. Arif Nihat da şiirinde bu duruma telmihte bulunarak Hiz. İbrahim’in ateşlere atıldığı hâlde yanmadığını ancak ona silahların kıydığını ifade eder:

Döndü korlarla alevler bir ılık iklîme:
Mancınık kıydı, ateş kıymadı İbrâhîm’e! (DA-151)

Arif Nihat, tam anlamıyla bir Mevlânâ hayranı olmakla beraber, şiirlerinde Yunus Emre ve Hacı Bayram-ı Veli’yi de unutmaz. Şair, dualarının bu mümtaz şahsiyetler aracılığıyla Allah’ın makamına ulaştırılmasını “Münâcât II” şiirinde şu ifadelerle dile getirir:

Ey Yûnus Emre, ey Hacı Bayram ve ey Celâl;
Siz erdirin duâmızı Dergâh-ı İzzet’e. (DA-188)

Arif Nihat, “Yunus” başlıklı şiirinde büyük mutasavvıf Yunus Emre’nin mistik yönlerine yer verir. Yunus Peygamber’in vârisi olarak gördüğü Yunus Emre’yi, veli bir kişilik ve gerçek bir rehber olarak ifade eder:

Nebî Yûnus’un vârisi
Velî Yûnus’um! (DA-243)

4.13.4. Dua Etmek

Dua, insanoğlunun acizliği ve zayıflığı karşısında Allah'ın sonsuz güç ve kudret sahibi olduğunun, kul tarafından Allah'a hissettirilmesidir. Dua, müminle Allah arasında kurulan güçlü bir bağ olup Allah ile haberleşerek uzakları kendine yakın etmektir. Hz. Peygamber bir hadisinde: *“Dua, rahmet kapılarının anahtarıdır.”* yine, *“Dua müminin silahı, dinin direği, göklerin ve yerin nurudur.”* diyerek duanın önemini açıklamaya çalışmıştır. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de de dua etmenin önemi üzerinde sıklıkla durulmuştur. Örneğin;

“Rabbimize yalvara yalvara ve için için dua edin. Şüphesiz O, haddi aşanları sevmez” (Araf Suresi, 55).

“Rabbini, sabah akşam, yüksek olmayan bir sesle, kendi kendine, ürpertiyle, yalvara yalvara ve için için zikret. Gaflete kapılanlardan olma. Şüphesiz Rabbinin katında olanlar, O'na ibadet etmekten büyüklenmezler” (Araf Suresi, 205-206).

“Rabbiniz dedi ki: Bana dua edin size icabet edeyim. Doğrusu bana ibadet etmekten büyüklenen (müstekbir)ler; cehenneme boyun bükmüş kimseler olarak gireceklerdir” (Mümin Suresi, 60).

“O, Hayy (diri) olandır. O'ndan başka ilah yoktur; öyleyse dini yalnızca Kendisi'ne halis kılanlar olarak O'na dua edin. Alemlerin Rabbine hamdolsun” (Mümin Suresi, 65).

“Allah'ı ayaktayken, otururken ve yan yatarken zikredin” (Nisâ Suresi, 103). ayetlerinden de anlaşılacağı üzere dua etmek, dinimizde son derece hassas ve önemli olan bir konudur.

Dua kavramı, Arif Nihat'ın şiirlerinde sıkça işlenen konulardan biridir. Şair, yazdığı şiirlerde Allah'a sık sık dua etmektedir. Onun şiirlerinde *dua, âmin, hatim, hamd, niyaz, senâ ve evrad* gibi duayla ilişkili kavramlar pek çok yerde geçmektedir. Bu yönüyle Arif Nihat'ın aynı zamanda bir *“dua şairi”* olduğunu da söylememiz mümkündür.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, dua etme değerine ilişkin tespit ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Şair, *“Mektup I”* şiirinde Allah'a seslenerek evi koruması, evin üzerindeki bulutların beyaz ve göklerin mavi kalması için O'na dua etmektedir:

*Periler korusun, melekler korusun
Baharla açılan evi...
Üstünde bulut beyaz kalsın, Tanrı 'm,
Gökler mavi! (BBRB-53)*

Arif Nihat, “İlâhi I” başlıklı şiirinde yıldızların okumayı bilmemeleri karşısında üzgündür. Şaire göre, yıldızlar okuma bilselerdi; şairin avuçlarından dualarını okuyabileceklerdi:

*Okuma bilmesin yıldızların...
Revâ mı, Allah 'ım, revâ mı?
Ki, bilseler avuçlarımdan
Okurlardı duâmı! (BBRB-186)*

Arif Nihat, “Seraplar” şiirinde Allah’a şu ifadelerle dua etmektedir:

*Olacak neyse olsun, Allah 'ım,
Bizi sen kurtar ıstıraplardan! (BBRB-195)*

Arif Nihat, insanların besmeleyle gözlerini dünyaya açtıklarını ve sonunda Allah’a edilen dualarla ebediyete uğurlanacaklarını söyler:

*Dünyâda besmeleyle açılmış hayâtlar
Encâma erdi Hakka varan bir duâ ile. (BBRB-227)*

Şeffâf mavinizden abdest alıp el açtım...
Artık yakındayım, ey gökler, duyun duâmı! (BBRB-258) diyen şair, dua ifadesine bir kez daha dikkatleri çekmektedir.

Arif Nihat, Allah’ın emrettiği şekilde yaşayıp O’nun rızasını kazanmayı ve O’na iyi bir kul olmayı ister. Bu sebeple Allah’ın rızasını kazanabileceği işler vermesi için

O'na dua eder. Şair, Allah'ın hoşnutluğunu kazanabileceği meşguliyetler haricinde bir iş istememektedir. Dualarında bu duruma yer verir:

*Kulluğundan, rızândan hâric
Ümûr verme bana! (BBRB-297)*

Şair, başkalarının ağlamasına sevinip bundan mutluluk duyacaksa Allah'ın kendisine mutluluk vermemesi için dua eder. Arif Nihat, kendi faydası ve mutluluğu için başkalarının üzülmelerini istememektedir:

*Yolumda haz duyacaksam elin bükâsından
Sürûr verme, ilâhî, sürûr verme bana! (BBRB-297)*

İnsanın iç huzura erişmesi için aldığı her nefeste Allah'ı hatırlaması ve daima O'na yönelmesi gerekir. Sadece çaresizlikle kıvrandığımız anlar da değil, çok mutlu olduğumuz zamanlarda da Allah'ı anmamız ve O'na şükretmemiz icap eder. Arif Nihat, “Yoktur” başlıklı şiirinde bu duruma dikkatleri çeker ve içten gelerek yapılan bir duanın önemine işaret eder. Şair, kendisine seslenmekte ve ellerini açıp samimiyetle dua etmesini kendisinden istemektedir. Çünkü ona göre, kabul olunmayacak dua yoktur:

*Ey nesiller, gönül susuzluğuna
Aşktan tatlı bir devâ yoktur!*

*Dâimî bir visâl hâlidir, aşk...
Başka yol, başka mâcerâ, yoktur.*

*Aç duâlarla, Ârif, ellerini;
Müstecâb olmadık duâ, yoktur. (BBRB-303)*

Şair, “Süleymaniye” şiirinde Mimar Sinan'a ve azamet devrinin kudretli padişahı Sultan Süleyman'a layık nesiller göndermesi için Allah'a dua eder:

«Allah'ım, diyorum, lâıyk adaşlar
Gönder Sinan'ına, Süleyman'ına!» (DA-27)

Arif Nihat “Dua” başlıklı şiirinde Allah’a yalvarır ve vatan topraklarının kıyamete kadar bizde kalması için sağlam bir ihlasla yürekten dua eder. Allah’ın yardımını olmadan bu devletin ve milletin varlığını idame ettirmesi mümkün değildir. Bunun farkında olan şair, Allah’a tam bir teslimiyetle dua eder. Şair, ezan seslerinin vatan toprağının en ücra köşesinde bile yankılanmasını istemektedir. O, ezan seslerinin duyulmadığı an, vatan coğrafyasının elden çıkmış olacağının bilincindedir. Arif Nihat, kurulan yeni devletin devamı ve bekası için ezanların susmamasını dilemektedir. Millî ve manevî bütünlüğümüzü ayakta tutan minarelerdeki ezan seslerinin gücünün farkında olan şair, bu sesin her zaman duyulması için Allah’a yalvarır. Şair; vatanını içtiği su, yediği ekmek ve alıp verdiği nefes gibi mübarek görür. O, harcı Müslümanlık ile yoğurulan bu toprakların Müslümansız kalmaması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilelebet payidar kalabilmesi için Allah’a yakararak dua eder:

*Biz, kısık sesleriz.. minareleri,
Sen, ezansız bırakma, Allaah'ım!*

...

*Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız
Ve vatansız bırakma, Allaah'ım!*

*Müslümanlıkla yoğrulan yurdu,
Müslümansız bırakma, Allaah'ım! (DA-44/46)*

Arif Nihat, duaların arasında ve sonunda yer verilen ‘Allah kabul etsin.’ manasına gelen ‘âmin’ ifadesi ile yapılan dualar neticesinde, kubbelerin âmin sesleriyle dolduğuna değinmektedir:

Dolardı kubbelere «Âmin!» (DA-62)

Arif Nihat, mübarek gecelerde yapılan duaların kabul olduğunu şu dizelerle anlatmaktadır:

*Ve mübarek geceler, dualarımız,
Geri gelmeyen duâlardı... (DA-62)*

Şair, insanoğlunun Yaradan karşısındaki acizliğinin farkındadır. Her durumda Allah’a muhtaç olduğunun bilincinde olan şair, beş vakit Allah’a el açıp O’ndan kendisini bağışlamasını ve kendisine merhamet etmesini dilemektedir:

*Diler rahmet, el açmış, beş
Vakit Ârif kulun, Tanrı ’m! (DA-77)*

Arif Nihat, önce en çok ihtiyacı olanların sonra da en lâıyk olanların yapılan hatimden sevabını almaları için “*Hatim Duâsı*” başlıklı dörütlüğünde şöyle dua etmektedir:

*İnanan kullarının, büyük inâyetinle
Başlayarak –ancak- bugün tamamladıkları
Bir Hatm ’in sevâbından hissedâr et, Allaah ’ım,
Önce en muhtacları, sonra en lâıyıkları! (DA-82)*

Arif Nihat, “*Duâ II*” şiirinde Allah’ın nurunun karanlıklara bir aydınlık gibi doğmasını istemekte ve herkesin O’nun rahmetinden istifade etmesini dilemektedir. Şair, kabirlerin Allah’ın bağışladığı günahkârlarla dolup taşması için dua etmektedir:

*Kara gündeysel, ufka nûrundan
Doğsun –artık- fecirler, Allaah ’ım!
Rahmetinden –dolup dolup- taşsın
Dışlar, içler, kabirler Allaah ’ım! (DA-83)*

Arif Nihat, “Ni’metler” başlıklı şiirinde yaptığı dualar karşısında elinin boş dönmeyeceğini, Allah’ın bu duaları kabul edeceğini ve kismetlerin bu gece kollarından taşacağını belirtmektedir:

*Gayri, boş dönmez duâlardan elim;
Kollarımdan taşı kismetler bu şeb... (DA-114)*

Şair, “Ateş Böcekleri” şiirinde dualarının kabul olduğunu ve isteklerine kavuştuğunu belirtir. Şair, ayrıca herkesin gönlünden geçen arzularının gerçekleşmesi için dua eder:

*Ben erdim, âlemin
Ersin bütün gönülleri, artık, murâdına! (DA-118)*

Arif Nihat, Allah’ın emirlerine uyarak ibadet ve dualar etmesinin boş yere olmadığını, bunun neticesinde Allah’ın ona yardım ettiğini belirtmektedir:

*Boş değilmiş ki tâatımla duâm,
Tanrı lûtfuydu gördüğüm yardım. (DA-200)*

4.13.5. İslam’ın Beş Temel Şartı ve İlgili Kavramlar (Ezan ve Abdest)

İslam dini, hayat dinidir. İslam’ın şartları olan; kelime-i şehadet getirmek, namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek ve hacca gitmek inananların yaşamında önemli bir yer tutar.

Kur’an-ı Kerim’de bizlere İslam’ın şartlarını bildiren muhtelif ayetler yer almaktadır:

“Şüphe yok ki ben Allah’ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl” (Tâhâ Suresi, 14).

“Biz her ümmete, yalnız Allah’a kulluk etmeleri ve tağuttan da sakınmaları için Rasul gönderdik” (Nahl Suresi, 36).

“Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin”
(Bakara Suresi, 43).

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı” (Bakara Suresi, 183).

“Onda apaçık deliller, Makam-ı İbrahim vardır. Oraya kim girerse, güven içinde olur. Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah’ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse (bu hakkı tanınmazsa), şüphesiz Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (Kimseye muhtaç değildir, her şey O’na muhtaçtır)” (Âl-i İmrân Suresi, 97).

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, konuya dair tespit ve yorumlar aşağıda sıralanmıştır:

Arif Nihat, “Ev” adlı şiirinin bir bölümünde; sabah ezanlarının inananlar için bir ümit, akşam ezanlarının ise bir avunma olduğunu ifade eder:

Ki bir Allah evine bakan camlarda

Ezanlar sabah ümit, akşam teselli. (BBRB-57)

İslam’ın beş şartından ilki, ‘kelime-i şehadet’ getirmektir. İnsan ömrü kelime-i şehadet ile başlayıp kelime-i şehadet ile nihayet bulmaktadır. Allah’tan başka bir ilah olmadığına inanıp Hz. Peygamber’in Allah’ın kulu ve resulü olduğuna tanıklık etmek, İslam’ın en özlü ifadelerinden biridir. Arif Nihat “Çocuklar” başlığını taşıyan şiirinde, çocuklar uykudayken parmaklarının şehadet getirmekte olduğunu belirterek İslam’ın şartlarına yönelik bir bulguya yer verir:

Uyandırmayın: uykuda

Şehâdet getirmekte parmakları! (BBRB-140)

İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaşa ‘gaza’ denilmektedir. Atalarımız özellikle Osmanlı Devleti döneminde, İslamiyet’i yaymak amacıyla Müslüman olmayan bölgelere seferler düzenlemiş ve düzenlenen bu seferler sonucunda yeni yerler ele geçirmiştir. Arif Nihat

“Gemiciler” başlıklı şiirinde; yapılan fetihlerden sonra savaş gemilerinde gözcülerin nöbet tuttıkları kulelerde ezan okuduklarına değinir:

*Ba ’zan av getirir günün meltemi:
Yeni bir gazâda yeni bir gemi,
Bizden olur, elimize geçti mi:
Ezan okuturuz çanaklığında! (BBRB-166)*

Arif Nihat “Bursa” başlıklı şiirinde, ezan seslerinin Bursa’nın Yeşil semtinden yükseldiğini belirtir. Allah’ın büyüklüğünü ve O’ndan başka bir ilah olmadığını haykıran tekbir ve tehlil sesleri de başlamak üzeredir. Şair, şadırvanda Bursa tarihinin uluları tarafından beklendiğini düşünerek onlara karışmanın heyecanı ile abdest almaya yönelir:

*Yeşil’den bir çağırın var
Batıları, doğuları...
Nerdeyse başlıyor Tekbîr
Ve Tehlîl uğultuları...
Şadırvanda beni bekler
Târihimin uluları. (BBRB-173)*

Mekke’de bulunan, Müslümanlarca kible olarak kabul edilen ve hac ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yere ‘Kâbe’ denilmektedir. Arif Nihat yazdığı beyitte, Müslümanların hac vazifesini yerine getirmek amacıyla Kâbe’nin etrafında yığın yığın biriktiğini anlatır:

*Çağlayan çağlayan bu ümmetler
Birikir çevresinde Kâ’be’lerin. (BBRB-248)*

Namazda elleri dizlere bağlayıp öne doğru eğilmeye ‘rükû’ ve namazda ayakta durmaya ‘kıyam’ denilmektedir. Şair, rükû ve kıyam gibi namaz kavramlarına yer

vererek namaz kılmanın önemine dikkatleri çekmekte ve bunun dünya sınırları içerisinde yaşanabilecek şahane bir tablo olduğunu ifade etmektedir:

*Şâhâne manzaraydı dünyâ sınırlarında
Bir kubbenin rükû'u, bir zirvenin kıyâmı. (BBRB-258)*

Arif Nihat, ezanlar okunduğu sıra namaz kılmak için seccade istediğini ve kendisine yerin seccade olarak verildiğini belirtir:

*Hakkın şafak şafak okunurken ezanları
Seccâde istedim, yeri seccâde verdiler. (BBRB-269)*

Şair, yazdığı şiirlerde camilere geniş bir yer vermiştir. Hatta camiler konusunda bu kadar çok şiir yazan tek şairimiz, Arif Nihat'tır diyebiliriz. Şair, camileri din ve cemiyet hayatının en önemli mekânlarından biri olarak kabul etmektedir. Böylece camiler, ezanları ve hatimleriyle Arif Nihat şiirinin dekoru içerisinde hayat bulmuştur. Arif Nihat “Süleymaniye” şiirinde, Süleymaniye’yi dün ile bugün arasında bir köprü olarak görür. Şair, şadırvanda abdest alanların değiştiğini ancak Süleymaniye Camisi’nin işlevinin hep aynı kaldığını belirtir. Arif Nihat, Süleymaniye’nin şadırvanında kaçınıcı neslin abdest aldığını sorgularken abdest alıp namaz kılmanın önemine de örtük bir biçimde yer verir:

*Kaçınıcı nesildir aptes alanlar,
Şadırvanlarında, havuzlarında? (DA-20)*

Arif Nihat, “Süleymaniye” şiirinde ‘teravih namazı’ ifadesiyle namazı farklı bir boyutta ele alır:

*Bilmeyiz, ey mabet, yerde mi, yoksa
Gökte mi kılınır teravilerin? (DA-21)*

Arif Nihat, “Ziyaret” şiirinde namaz konusuna şu ifadelerle dikkatleri çekmektedir:

*Ki şu yamaçlarda öper, beş vakit,
Yeşil seccâdeler, alınlarından. (DA-33)*

Arif Nihat, İslam’ın beş şartından biri olan namaz kılmanın önemi üzerinde sıklıkla durmaktadır. Şair, bir sabah namaz vaktinin geldiğini bildirmek için bir çağrı niteliği taşıyan ezan sesini duyar. ‘*Esselatu hayrun minen nevm*’ yani, *namaz uykudan daha hayırlıdır*, diyen çağrı, Arif Nihat’ın ruhunda büyük bir heyecan uyandırır. Şair, insanın sabah ezanıyla uyanıp en güzel çağlarında namaz kılmasının vereceği huzuru, “*Sabah Ezanı*” şiirinde şöyle anlatır:

*«Uyan!» diyen o güzel
Nidâya aç odanı;
Açıp, güzelliği en güzel
Çağında tanı;
Vakit seher vakti,
Ezan sabâh ezanı!
Uyan ey Ârif, uyan;
Uyar uyuklayanı,
Ki yerle gök -şimdi-
Ezanların vatani;
Vakit seher vakti,
Ezan sabâh ezanı! (DA-75)*

Namaz, arada hiçbir vasıta olmadan kulun Allah’a meramını arz etmesidir. Kul ile Allah arasındaki bu ulvi münasebet, imanın alametidir. Bunun bilincinde olan Arif Nihat, “*Münâcât I*” başlıklı şiirinde inancını davranışa dönüştürerek namaz kılar. Şair, günde beş vakit namaz kıldığını, dileklerini gerçekleştirmesi için Allah’a dualar ettiğini ve O’ndan gelen her şeye razı olduğunu şu dizelerle ifade eder:

*Diler rahmet, el açmış, beş
Vakit Ârif kulun, Tanrı'm
Ve der: «Lûtfunla, çeşmenden
Senin kâfi dolun, Tanrı'm!» (DA-77)*

Şair, suyu olmayan toprağın bir işe yaramayacağını düşünenlere karşı çıkmaktadır. Çünkü şair, suyun bulunmadığı yerlerde abdest almak gerektiğinde toprak ile abdest alınabileceğini, yani teyemmüm edilerek namaz kılınabileceğini hatırlatır:

*«Suyu yokmuş.. bu hâliyle ay toprağı neye yarar?»
Diyenlere cevap verdim: «Teyemmüm etmeye yarar!» (DA-244)*

4.13.6. Amentü Etrafında Oluşan Değerler (İmanlı Olma)

Amentü, Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) “Arapça ‘inandım’ anlamına gelen ve İslamiyetin temel inançları olan ‘Allah’a, onun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah’tan geldiğine inanma’yı dile getiren söz” şeklinde tanımlanmıştır.

Kur’an-ı Kerim’de konuya yönelik ayetler yer almaktadır. Örneğin;

“Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberi’ne, Peygamberi’ne indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur” (Nisâ Suresi, 136).

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah’a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir” (Bakara Suresi, 177).

Çalışmanın bu bölümünde; incelenen eserlerde tespit edilen kadere, kitaplara, meleklerle ve ahiret gününe imana dair örneklerle yer verilecektir.

4.13.6.1. Kadere İnanmak

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) kader kavramı, “Yazgı” olarak tanımlanmıştır.

Kamer Suresi'nin 49. ayetinde “*Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık.*” buyrulmaktadır. Bu ayet, Allah'ın her şeyi belli bir düzende yaratıp onların kaderlerini tayin ettiğini bildirmektedir.

Arif Nihat, çalışarak başarmanın bilincinde olan bir şairdir. Ancak bazı durumlarda kaderin belirleyici olduğunu ve sonucun değişmesinin asla mümkün olmadığını şiirlerinde yer yer dile getirir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde kadere imana ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*Affi-ı Umumî*” şiirinde kader konusundaki fikirlerinin değiştiğini hissettirir ve ‘*takdir, mukadderat ve kader*’ kavramlarına yer vererek Allah'ın her şeyi olması gerektiği gibi yarattığını vurgular. Şair, O'nun yarattıklarını başıboş bırakmadığını bilmekte ve kadere isyan etmemektedir:

*Kazayı, belâyı, eceli;
Hâbil'i, Kaabil'i;
Melek olduğuna güç inandığım
Azrâil'i
Affettim.
...
Seni de;
Takdir, mukadderat, kader;
Seni de affettim. (BBRB-32/33)*

Arif Nihat, “*Pınarbaşı*” şiirinde ‘*alın yazıları*’ ifadesiyle yazgı, yani kader gerçeğine dikkatleri çeker:

*Bir yaz çık Pınarbaşı'na,
Beyaz köpüklere eğil...
Alnının yazılarını
Suyla yıka, bulutla sil. (BBRB-85)*

Şair, “Soğanlı Dağlarında Saya Gecesi” başlıklı şiirinde Sarıkamış faciasına değinmektedir. Soğanlı Dağları, I. Dünya Savaşı sırasında donarak ve mermilere hedef olarak toprağa düşen otuz bin kahramanın yattığı yerdir. Arif Nihat, askerlerimizin dondurucu soğuk karşısında can vermelerinin kader olduğunu ve Allah'ın bunu böyle takdir buyurduğunu belirtir:

Yazan, böyle yazmış.. oldu olanlar. (BBRB-167)

Arif Nihat yazdığı bir beyitte, hayata aşkla tutunduğunu ve hayatın verdikleri karşısında boyun eğip ‘kaderdir’ dediğini vurgulamaktadır. Şair, kaderini kabullenışıyle aynı zamanda kaderiyle barışık olduğu izlenimini vermektedir:

*Biz aşk u şevk ile bastık hayâtı bağrımıza...
Ne söylediyse «Kaderdir.» dedik; kabûl ettik... (BBRB-278)*

Arif Nihat “Mirâs” başlıklı şiirinde, insanların önce ruhlarının yaratıldığını ve daha sonra bedenlerinin yeryüzüne gönderildiğini söyler. Yazdığı şiirle insanoğlunun yaratılış serüvenini tasvir eder. Şair, Allah'ın böyle olmasını istediği için böyle olduğunu vurgularken aynı zamanda ilahi dengenin düzenine dikkatleri çeker:

*Rûh Hakk'ın ve beden arzındır:
Biri gökler, biri yer teslimî...*

*Bu küçük mîrâsın,
Böyledir, böyle olur taksîmi! (DA-42)*

Arif Nihat, “*Mersiye*” şiirinde ‘*rûz-i ezel*’ ifadesine yer vererek kader inancına vurgu yapmaktadır. Ruziezel, alın yazısının yazıldığı ezel günü anlamına gelmektedir. Allah’ın milletimizi, ruziezelden beri asil yarattığını söyleyen şair, kader inancına gönderme yapmaktadır:

Hudâ, ki rûz-i ezelden asil kıldı bizi. (DA-47)

Arif Nihat, insan hayatına kaderin hâkim olduğunu ve insanın kaderine mâhkum olduğunu düşünmektedir. Şaire göre, insanın doğru yolu bulup hidayete ereceği kaderinde yazılmamışsa insanın hidayete ermesi mümkün değildir:

*Takdir yazmayınca ezelden hidâyeti,
Takdir dönmeden kişi, ermez hidâyete. (DA-188)*

4.13.6.2. Kitaplara İnanmak

Arif Nihat’ın çalışma kapsamında incelenen eserlerinde, Müslümanların kutsal kitabı olan Kur’an-ı Kerim’de geçen surelere yer verdiği tespit edilmiştir.

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) Kur’an “*İslam dininin temel ilkelerini, Hz. Muhammed’e gönderilen Tanrı buyruklarını içeren, Müslümanlığın temel kitabı, Kur’an-ı Kerim, Kelam-ı Kadim, Mushaf, Mushaf-ı Şerif*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Kur’an-ı Kerim, Allah’ın emir ve yasaklarını bildirip insanları doğru yola iletmek için Cebrail adlı melek aracılığıyla Hz. Muhammed’e indirilen son mukaddes kitaptır. Yüce Allah, Kur’an’ın kendisi tarafından indirildiğini aşağıdaki ayette açıkça belirtmektedir:

“Ona ne önünden ne de ardından batıl gelemez. O, hüküm ve hikmet sahibi, övülmeye lâyık olan Allah tarafından indirilmiştir” (Fussilet Suresi, 42).

Kur’an-ı Kerim, değerler yönüyle çok zengin bir içeriğe sahiptir. Köylü (2007, s. 66) konu hakkındaki görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

Kur’an-ı Kerim, içinde barındırdığı ilke, kanun, kurallar ve değerler yönüyle günümüz insanına birçok mesajlar sunmaktadır. Kur’an, insana değer kazandıran, onun davranışlarını değerlendiren bir kitaptır. İyi okunur ve doğru anlaşılırsa; dünyanın özlemine çektiği ideal insanlar yetişebilir. Kur’an’ın getirdiği değerlerin bir diğer

önemli özelliği de onların belirli bir zaman dilimi veya toplumla sınırlı olmayıp insanoğlu yaşadığı sürece önemini kaybetmeyecek evrensel nitelikli değerler olmasıdır.

Arif Nihat'ın şiirlerinde Kur'an kavramı; '*Fatiha, İhlas, Yasin*' gibi sure adlarıyla birlikte anılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde kitaplara imana ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde sıralanmıştır:

Arif Nihat, "*Hakkuşları*" şiirinde Kur'an-ı Kerim'in Hz. Peygamber'e, Cebrail vasıtasıyla indirilmesine şöyle telmihte bulunur:

Nidadır, indi Kur'an'dan... (BBRB-35)

Arif Nihat, "*Kapısız Hacı Ahmet*" şiirinde ölüm temasını işlemektedir. Şair soyunun dayandığı Kapısız Hacı Ahmet'in ölümünü anlattığı şiirinde, '*Fâtiha*' ifadesiyle Kur'an-ı Kerim'in ilk suresinin ismine yer vermektedir. Fatiha, ölenin ardından okunan surelerden biri ve en çok okunanıdır. Şair, ölen kişi için Fatiha okunmasını ister ve Allah'ın rahmeti dışında kalan şeylerin boş olduğunu anlatır:

Yolcudan Fâtiha, Tanrı'dan rahmet...

Bir varmış, bir yokmuş ondan ötesi... (BBRB-44)

Arif Nihat, "*Hisar'lar*" şiirinde de '*Fâtiha*' ifadesiyle Kur'an-ı Kerim'in ilk suresinin ismine yer verir:

Geldim size tatlı ninnilerle,

Ey Fâtiha bekleyen mezarlar... (BBRB-180)

Arif Nihat, ölmüş bir insanı, dinî amaçlar doğrultusunda toplumdan uzaklaşıp yalnız yaşayan bir kişi olarak tasvir ettiği beyitinde; ölü kişinin mezarına yalnızca Fatiha'nın ve İhlas'ın ulaştığını ifade eder:

Ey münzevî, gelenler uzaktan bulut bulut

İhlâs'larla Fâtiha'lardır mezârına. (BBRB-236)

Arif Nihat, ‘Kün!’ ifadesiyle Kur’an-ı Kerim’den bir ayete yer vermektedir. Bu ifade şairin, Allah’a olan imanının şüpheyi yer bırakmadığını da göstermektedir. Allah bir şeyin olmasını dilediği zaman ona, ‘Ol!’ demesi yeterlidir:

*Haşmetle çekilmiş gibi yerden göğe doğru
«Kün!» emri kınından. (BBRB-259)*

Arif Nihat yazdığı beyitte, Kur’an-ı Kerim’in 36.suresi olan Yasin Suresi’nin ismine yer vermektedir. Şair, Yasin Suresi’ni okuyan birisinin ‘mübîn’ ile biten ayetlerde durup nefes aldığını belirtir:

*Ki okur safha safha Yâsîn’i;
Nefes almak diler, «mübîn»e gelir. (BBRB-260)*

Arif Nihat, “Yatır” şiirinde ‘İhlas, Fatiha ve Yasin’ sure isimlerine yer vererek Kur’an-ı Kerim’i sabah, öğlen, akşam okumayı; tıpkı bir insanın günde üç öğün yemek yiyip karnını doyurması gibi temel bir ihtiyaç olarak görür. Şair, yapılan hatimlerin önemine dikkatleri çekerek hatim yapmayı bir ziyafet olarak nitelendirir:

*Ki, İhlâs’lar Fâtiha’lar
Kahvaltıydı,
Yâsin’ler öğle yemeği
Ve ziyâfetti Hatimler... (DA-53)*

Arif Nihat, “Naat” şiirinde de ‘Fatiha ve Yasin’ sure isimlerine yer verir:

*Mübarek akşamdır;
Gelin ey Fâtiha’lar, Yâsin’ler! (DA-63)*

4.13.6.3. Meleklerle İnanmak

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) melek kavramı, “*Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık, ferişte*” olarak tanımlanmıştır.

Bakara Suresi'nin 98. ayetinde “*Her kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail'e ve Mikâil'e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır.*” buyrulmaktadır. Bu ayet ile meleklerin varlığı Kur'an-ı Kerim'de apaçık belirtilmiş ve meleklerle iman etmenin önemi vurgulanmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, meleklerle iman değerine ilişkin örnekler rastlanmıştır. Bahsi geçen başlıca örnekler şöyle sıralanabilir:

Arif Nihat, “*Affetmek*” şiirinde ‘*Azrâil*’ ifadesine yer vermektedir. Azrail, Allah'ın emri ile insanların canını almakla görevli olan meleğin adıdır. Şair, Azrail'in canlar alması karşısında onun bir melek olduğuna güçlkle inandığını belirtmekte ve onu affettiğini söylemektedir:

Melek olduğuna güç inandığım

Azrâil'i

Affettim. (BBRB-32)

Şair, “*Ses*” şiirinde ölen kimseyi mezarında sorguya çeken ve sual melekleri olarak bilinen ‘*Münkir*’ ve ‘*Nekir*’ meleklerine yer verir:

Sonra söyleyin Münkir Nekir'e:

Hazırlasınlar sual listesini. (BBRB-205)

Arif Nihat, yazdığı bir beyitte ‘*Cibrîl*’ ifadesine yer vermektedir. Cibrîl, yani Cebrail, Allah'tan peygamberlere haber getiren, Allah'ın emir ve yasaklarını peygamberlere vahiy eden melektir:

Yeşerir çöl de yarın:

Çöle Cibrîl gelir ilkaaha. (BBRB-283)

Şair, “*Mirâc*” şiirinde Mirâc hadisesi esnasında, Cebrail’in Hz. Peygamber’e rehberlik ettiğini belirtmektedir:

Çıkmaktasın büyük yola... Cibrîl yoldaşın. (DA-35)

4.13.6.4. Ahiret Gününe İnanmak

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) ahiret kavramı, “*Dinî inanışa göre, insanın öldükten sonra dirilip sonsuza dek kalacağı ve Tanrı’ya hesap vereceği yer, öbür dünya, öteki dünya*” olarak tanımlanmaktadır.

Ankebut Suresi’nin 64. ayetinde “*Bu dünya hayatı ancak bir eğlence ve oyundan ibarettir. Ahiret yurduna gelince, işte gerçek hayat odur. Keşke bilselerdi!*” buyrulmaktadır. Bu ayet, ahiretin varlığını alenen ortaya koymaktadır.

Arif Nihat, ahiret kavramı ve ahiretle ilişkili ‘*kıyamet, günah, sevap, cennet*’ gibi kavramları dikkat çekecek oranda kullanmıştır. Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde, ahiret inancına ilişkin tespit ve yorumlar şöyle sıralanabilir:

Arif Nihat, “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” başlıklı şiirinde kahraman askerlerin şehadetlerine yer verir. Şair, ‘*ahiretten uzanan şehit ellerinin*’ fâniler tarafından edeple öpülmesi gerektiğini, yani şehitlerin manevi huzurunda saygıyla durulması gerektiğini belirtir. Çünkü biz onları göremesek de onlar, öteki âlemden bizleri izlemektedir:

Destânını yapmış, kasîdeye kanmış...

Bir el ki ahretten uzanmış,

Edeple gelip birer birer

Öpsün diye fâniler. (BBRB-17)

Şair, “*Mersiye*” şiirinde ‘*kevser*’ kavramını kullanarak ahiret inancına yönelik bir bulguya yer verir. ‘Zemzem’ suyu, Kâbe yakınlarında bir kuyudan çıkmaktadır. ‘Kevser’ ise Cennet’in ortasından akan bir ırmaktır. Arif Nihat, ‘*Zemzem’den Kevser’e koşan susuzlar*’ diyerek ahiret inancına vurgu yapar:

*Dolmuş, taşarken
Pınarlar, havuzlar;
Zemzem'den Kevser'e
Koşan susuzlar
Şu gökleri bir daha,
Bir daha aşmazlar mı... (BBRB-38)*

Kıyamet, Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) “*Tek tanrılı dinlerin inanışına göre dünyanın sonu ve bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü, kıyamet günü, mahşer günü*” şeklinde tanımlanmaktadır. Arif Nihat, “*Aramak*” şiirinde ‘*kıyamet*’ kavramını kullanarak ahiret inancına yönelik bir bulguya yer verir:

*Kıyamete kadar sabır
Tesbih çekecek ve deli
Parmaklarını sayacak... (BBRB-91)*

Arif Nihat, “*Günler*” şiirinde ahiret inancına yönelik bir bulguya yer verir. Şair, ağaçların yemişini ve kovanların balını kendisine helal etmeden öbür dünyaya gitmek istemediğini belirtir:

*Gidebilir miyim, helâl etmeden
Ağaçlar yemişi, kovanlar balı? (BBRB-206)*

Arif Nihat, “*Gölge*” şiirinde ahiret inancına doğrudan vurgu yapan bir ifadeye yer vermektedir:

*Ötede, öbür dünyada
Başlayınca hayata
Yeniden. (BBRB-208)*

Şair, yazdığı bir beyitte ‘*bir başka kâinat*’ ve ‘*bir başka yurt*’ ifadeleriyle öbür dünyayı kastetmektedir:

Bir başka kâinâta, bir başka yurda yol var. (BBRB-258)

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) cennet kavramı, “*Dinî inanışlara göre imanlı, dünyada iyi işler yapmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt*” olarak ‘Tuba’ ise cennette bir ağaç olarak tanımlanmaktadır. Arif Nihat yazdığı şiirde, Tuba ağacına yer verir. Şairin ahirete ait bir kavrama yer vermesi ahiret inancını vurgular niteliktedir:

*Bu nûr âvîzelerdendir,
Bu yaprak koptu Tûbâ'dan. (BBRB-265)*

Arif Nihat, “Ziyaret” şiirinde mermeri, cennet köşesinden fışkırmış gibi güzel bulmaktadır:

*Bir cennet köşesi fışkırmış gibi
Bu mermer bu toprak yığınlarından. (DA-32)*

Arif Nihat, “Yelkenler” başlıklı şiirinde ölümü yaprakların döküldüğü bir günde gemilerin dünyadan ayrılışına benzetmekte ve bu dünyadan ahiret âlemine göçenler olduğunu belirtmektedir:

*Yaprakların döküldüğü bir yolculuk günü,
Dünyâdan ayrılan gemiler, âhiretteler! (DA-130)*

Arif Nihat, ölümden sonra yeni bir hayatın var olduğuna tam bir teslimiyetle inanır. Şair, bu dünyanın gelip geçiciliğinin farkındadır. O, insanın geçici olan bu dünyada nasıl bir yaşam sürdürüyse ebedî olan ahirette de ona göre bir muamele göreceğine yürekten inanmaktadır:

*Kulaklarını açıp duysun nesiller;
Yarına da söyle sen bunu, güne de:
Birine lâyük olan, iki dünyâdan;
Lâyık olur, ey Ârif, öbürüne de! (DA-152)*

Arif Nihat, her insanın içinde uzun yaşama isteğinin olduğunu farkındadır. Ancak ona göre ne kadar yaşandığı değil, nasıl yaşandığı önemlidir. Çünkü şair, dünya hayatının ahiret için bir tarla olduğunu bilincindedir ve insan bu dünyada ne ektiye ahirette onu biçecektir:

*Her duâmızda, muhakkak ki, uzun
Yaşamak isteği var:
Eni olmazsa -eğer- bir ömrün
Boyu olmuş.. ne çıkar! (DA-153)*

Arif Nihat, yazdığı “Yolculuk” şiirinde insanlara seslenmekte ve onları uyarmaktadır. Şair, dünya malının ahiret için hiçbir fayda sağlamadığını söylemekte ve insanlardan ahiret için faydalı ve güzel işler yapmalarını istemektedir:

*Hâlâ mı çekiyor seni
Eteğinden evin, odan:
Yetiş Cennet’e ey yolcu,
Cennet’te güz başlamadan! (DA-154)*

Arif Nihat, “Cennet- Cehennem” başlıklı dörtlüğünde Allah’ın emrettiği şekilde yaşamayan ve yaptığı kötülüklerden dolayı cehenneme gidecek olanların yakacağını bu dünyadan kendinin götürdüğünü; Allah’ın emrettiği gibi yaşayıp cennete gidecek kişilerin ise yaptıkları iyilikleri bu dünyadan beraberinde ahirete götürdüğünü belirtmektedir. Şaire göre insanın yaptığı her şey, kendi iyiliğine veya kötülüğüdür:

*Dediler: «Cehennemde odun bulunmaz;
Yolcu, yakacağını kendi götürür!»
Anladım, ki Cennet’e giden de burdan
Gülünü zambağını kendi götürür! (DA-176)*

Şair, insanı insan yapan meziyetleri taşımayanların her iki dünyada da lanete layık olduğunu belirtir:

*Kim reddederse insanı insan yapan yönü
Lâyık odur, derim, iki dünyada la'nete! (DA-188)*

4.13.7. Ölüm Gerçeğinin Farkında Olmak

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) ölüm kavramı, “*Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ankebût Suresi'nin 57. ayetinde “*Her can ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz.*” buyrulmaktadır. Ayette belirtildiği üzere, ölümsüz hiçbir canlı yoktur. İyi bir Müslüman'dan bu gerçeğin farkında olması beklenir. Arif Nihat da bu gerçeğin farkında olarak ölüm temasına eserlerinde yer vermiştir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde koyuya dair bulgu ve yorumlar şöyledir:

Şair, “*Mersiye*” şiirinde bedenlerin toprağa karışıp eridiğini ifade etmesi ile ölüm gerçeğine vurgu yapmaktadır:

*Altı toprak, üstü yaprak tenlerin
Altı, üstü toprak oldu.
Eridi tenler, eridi:
Biri tüy, biri yaprak oldu. (BBRB-37)*

Şair, “*Sabriye*” başlığını verdiği dörtlükte ölümün genç-yaşlı dinlemediğini ve vakti gelince bir çocuğun bile ölebileceğini, küçük bir çocuğun ağzından anlatır:

*Alıp getirdiler, ölüyüm diye..
Toprak beğenmedi, küçüğüm diye..
Yalvardım yakardım «bırakın beni,
Sekiz on yaş daha büyüyüm!» diye. (BBRB-115)*

Arif Nihat, dünyaya besmeleyle açılan hayatların ölüm sebebiyle yapılan dualarla sona erdiğini ve böylece kabir hayatının başladığını belirtir. Şair yazdığı şiirde

toprağı, yavrusuna yatması için yer hazırlayan bir anneye benzeterek dünyadaki hayatın artık sona erdiğini, ölüm gerçeği karşısında söylenecek söz olmadığını ve bedenlerin toprağa teslim edildiğini ifade eder:

*Dünyâda besmeleyle açılmış hayâtlar
Encâma erdi Hakka varan bir duâ ile.*

*Koynunda toprak anne hazırlattı bir döşek..
Diller susup uzandı boyunlar rızâ ile. (BBRB-227)*

Arif Nihat, “Uçmak” şiirinde ölümden kaçışın olmadığını belirtmekte ve canı almakla görevli olan Azrail meleğine seslenmektedir. Şair, Azrail’in can alırken nezaketli davranmasını istemekte ve bedenine de ölüm gerçeği karşısında dayanıklı olmasını telkin etmektedir:

*Bir meleksen, görelim: Azrâîl,
Can alırken de nezâket göster!*

*Bu iş –ergeç- olacak, ey bedenim;
Sen de bir parça metânet göster! (DA-43)*

Arif Nihat yaşlılık döneminde kaleme aldığı “Yolcu” şiirinde, yalnızlığıyla yoldaş olduğunu belirtmekte ve kendisini, ölüm meleği olan Azrail’in gelmesini dört gözle bekleyen garip bir gezgin olarak tasvir etmektedir:

*Ben ki yalnızlığım la hemrâhım...
Melek-ül- Mevt’i yolda karşılamak
İsteyen bir garib seyyâhım! (DA-79)*

İnsanların ölüm gerçeğini daima hatırlamaları ve bu doğrultuda yaşamaları gerekir. Arif Nihat, insanoğlunun kaçınılmaz sonu unutup dünyalık heveslere

dalmalarından şikâyetçidir. Şair, ölümler için dua edilmediğine üzülmekte ve bu durum karşısında ölümlerin birbirlerine dua ettiklerini ifade etmektedir:

Kendilerini çarçabuk unutanların yerine.

Baktım: ölümler Fâtiha okuyor birbirlerine. (DA-192)

Ecel kavramı, TDK güncel Sözlük'te (2018); “*Tanrıca önceden kararlaştırılmış olduğuna inanılan ölüm zamanı, yaşamın sonu*” olarak tanımlanmaktadır. Dünyadaki yaşamın son bulması ve ölüm zamanının gelmesi ‘ecel’ kavramıyla ifade edilmektedir. Arif Nihat “*Ecel*” başlıklı beyitinde, önünde sonunda ecelin geleceğini, vakitli vakitsiz demeden her canlının erken ya da geç ölümü tadacağını ve bundan kaçışın mümkün olmadığını belirtmektedir. Şair, ölümün yaşının olmadığını ve insanın ancak Allah'ın takdir ettiği kadar yaşayacağını bilincindedir:

Eceldir bu... ergeç, gelir;

Müsemma, kazâ... hepsi, bir! (DA-195)

Arif Nihat, toprağa seslendiği şiirinde ölüm dolayısıyla toprağa teslim olmaktadır. Ancak bu teslimiyeti bir yok oluş olarak görmeyen şair, kabir hayatını bir anneyle yavrunun güven içerisinde kucaklaşarak uyuması şeklinde tasvir eder. Şair, bilmeyenlerin buna ölüm diyeceğini ancak gerçekte yeni bir hayatın başladığını anlatır:

Sen ki va'dinle, müjdesin, toprak!

En hakikatlı gözdesin, toprak!

Yatalım, sözleşip, koyun koyuna...

Bilmeyenler, «ölüm» desin, toprak! (DA-198)

4.13.8. Dinî Gün ve Gecelere Hürmet Etmek

Dinî gün ve geceler, insanların iç dünyasına hitap etmekte ve onların dinî duygularını ön plana çıkarmaktadır. Arif Nihat da bunun bilincinde olup yazdığı

şiiirlerde dinî gün ve geceleri unutmamıştır. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, konuya ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Şair, “*Kubbeler*” şiirinde ‘*mübârek aylar*’ ifadesiyle recep, şaban ve ramazan aylarını kasteder. Arif Nihat, mübarek üç ayların camilerden uğurlandığını ve sonrasında bayramın geldiğini anlatır:

*Allah’a giden yol buralardadır;
Kapılar açılır şerefelerden
Burdan uğurlanır mübârek aylar,
Bayram burda başlar arifelerden. (BBRB-77)*

Kadir Gecesi, ramazan ayı içerisinde yer alan ve Müslümanlar açısından son derece önemli olan bir gecedir. Çünkü Kur’an-ı Kerim, yeryüzüne bu gece indirilmiş ve Kadir Suresi’nde bu gece anlatılmaktadır. Arif Nihat, yazdığı beyitte Kadir Gecesi’nde, Kur’an-ı Kerim’in yeryüzüne indirilişinin müjdelendiğini ve her tarafın nurla dolduğunu ifade eder:

*Müjdesin her sene dünyâya Kadir’ler dolusu;
Nûrsun gözlere göklerde bedirler dolusu! (BBRB-296)*

Arif Nihat, “*Süleymaniye*” şiirinde şevval ve zilhicce aylarına yer vermektedir. Şevval, ramazan ayından sonra gelen ve bu ayda tutulan altı günlük oruçla tüm yılı oruçlu geçirmiş gibi sevabın kazanıldığı bir aydır. Zilhicce ise Kurban Bayramı’nı içerisinde barındıran ve ilk on günü çok faziletli olan bir aydır. Şair, yaşadığı sevinci sanki bu ayların gelmiş olmasıyla ilişkilendirmektedir:

*Bir büyük düğün var.. söyle; şevval mi
Girdi, zilhiccenin onunda mıyız? (DA-24)*

Miraç Gecesi, recep ayının 27. gecesinde yaşanan ve Hz. Peygamber’in göğe yükseldiği gecedir. Miraç hadisesi bu gecede gerçekleşmiş ve beş vakit namaz farz kılınmıştır. Bu gece, Müslümanlar tarafından kutsal sayılan gecelerden biridir. Arif

Nihat, yazdığı “*Mirâc*” şiirinde Hz. Peygamber’in en büyük mucizelerinden birinin gerçekleştiği geceye, Miraç Gecesi’ne yer verir:

*Ruhun kadar hafif yüreğin, kolların, başın...
Çıkmaktasın büyük yola... Cibrîl yoldaşın;
«Geldim, dedin, uğurlayanım Mescid-i Harâm...»
Bindin Burâk’a, Mescid-i Aksâ binektasın. (DA-35)*

Berat Gecesi, Hz. Peygamber’e Cebrail aracılığıyla peygamberliğinin bildirildiği şaban ayı içerisinde yer alan ve Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilen gecelerden biridir. Berat Gecesi, bol tövbe ile günahlardan arınmayı ve kurtuluşu temsil etmektedir. Arif Nihat, “*Berat Gecesi*” beyitinde bu gecede dolunaya seslenmekte ve ondan namaz kılmak için ay ışıklarının seccadesi olmasını istemektedir:

*Berat Gecesi
Ey bedir, önüme yay ışıkları,
Ki seccâdem olsun ay ışıkları! (DA-76)*

Arif Nihat, “*Dua II*” şiirinde Berât ve Kadir Geceleri’nin yine her yıl müjdelere getirdiğini ifade etmektedir:

*Yine tebşîrler getirsin –her
Yıl- Berât’lar, Kadir’ler, Allaah’ım! (DA-83)*

4.13.9. Dinî Mekânlara Yönelik Duyarlılık

İnsanlar, dinî duygularını yansıtabilmek ve Allah’a olan şükranlarını iletebilmek amacıyla mimariden faydalanmışlardır. Bu doğrultuda camiler, mescitler, kubbeler ve türbeler inşa etmişlerdir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde konuya ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat “*Kubbeler*” başlıklı şiirinde, bir caminin yapımında sadece maddi imkânlarla sahip olmanın yeterli olmayacağını anlatmaya çalışır ve dinî yapıların inşasını, kurşunun eritilip mermerin çekilmesinden ibaret görmez. Şaire göre, minareler ve kubbeler gibi dinî dokuyu bünyesinde barındıran mekânlar, maddî unsurlardan ziyade yaptığı işe ibadet boyutuyla bakan insanların varlığıyla yani manevi bir güçle meydana gelmektedir:

Dün başlar seferber, eller seferber;

Kurşun eritildi, mermer çekildi.

Bunlar, bu kubbeler, bu minareler

Akçayla olacak şeyler değildi. (BBRB-76)

Arif Nihat, “*Ev*” şiirinde Allah’ın evi olarak tasavvur ettiği camilerin kapılarının kapanmadığına ve özellikle namaz vakitlerinde camilerde aşırı hareketlilik olduğuna dikkatleri çeker:

Kapanmaz kapısı Allah evinin,

Ki beş vakit gürül gürüldür içi. (BBRB-80)

Arif Nihat’ın şiirlerinde en fazla değindiği konulardan biri, camilerdir. Şair, camiler konusunda oldukça hacimli şiirlere imza atarak bu konuda her biri birer şaheser olan şiirleri edebiyatımıza kazandırmayı başarmıştır. Arif Nihat, bu konuya değindiği şiirlerinde bir yandan camilerimizi anlatırken diğer yandan bu camilerimizin bakımsızlığından ve kaderine terk edilmişliğinden yakınır. Şair, “*Lâri Câmisi*” ismini verdiği şiirinde tam da bu duruma değinerek Lâri Camisi’nin kimsesizliği, boynu büküklüğü karşısında duyduğu üzüntüyü dile getirmeye çalışır. Lâri Cami, Edirne’de Hekimbaşı Lâri Çelebi tarafından yaptırılan, Türk mimari yapısının muhtelif tezahürlerini yansıtan bir yapıdır. Lâri Camisi ihtişamlı bir devrin nabız atışlarına şahitlik eden bir şaheserdir. Ancak bu şahitlik, ihmalsizlikler sonucunda penceresiyle kapısının ayırt edilemeyecek hâle geldiği ve pencerelerinin kapı olarak kullanıldığı, çatlamış kubbesinin deliklerinden gökyüzünün mavisinin görüldüğü, yağmur sularının bu çatlaklardan içeri dolduğu, binbir emekle yazılan duvar yazılarının yağmur sularıyla

renk ve şekil güzelliğini yitirdiği bir hâle dönüşmüştür. Şair, Lâri Camisi'ni zamanın tahribi ve insanların umursamazlıkları sonucunda düştüğü bu olumsuz durumdan kurtarmak için, insanları duyarlı olmaya davet eder. Arif Nihat, '*Yetişin dostlar*' ifadesiyle onları Lâri Camisi'ne sahip çıkmaya; böylesi tarihî camilerin mabet olma işlevinden uzaklaştırılıp bir taş yığını hâline dönüştürülmemesi için insanları duyarlı davranmaya davet eder:

*Delik deşik bir hâtıra
Eski güzel yapıdan;
Ayıramaz gelip geçenler,
Pencereyi kapıdan!*

*Merâk edip sorsanız,
Adı, «Lâri Camisi»...
Görünür kubbesinin aralıklarından
Gökyüzünün mâvisi.*

*Belli: ağlamış yazılar,
Sağnakta...
Ki çoğu, hâla,
Ağlamakta!*

...
*Yetişin dostlar: gidiyor
Lârî Câmisi elden! (DA-8/9)*

Arif Nihat, "*Murâdiye*" şiirinde Edirne'de bulunan Murâdiye Camisi'nin insanların ilgisizliği yüzünden cemaatsiz kaldığını anlatmaktadır. Caminin cemaati yerine, yamaçtaki damlar secdeye kapanmaktadır. Muradiye Camisi'nin ona canlılık katan cemaatinden yoksun kalışı, şairde bu camiye yönelik bir duyarlılık geliştirmiştir:

*Cemâatidir yamaçta
Secdeye kapanan damlar
Ve mübârek toprağında
Yatar mübârek adamlar*

*Nerdedir şamdanlarını
Eliyle yakan akşamlar? (DA-11)*

Şair, “*Selimiye*” başlıklı şiirinde Selimiye Camisi’ni eşsiz bir yapı olarak karşımıza çıkarır. Selimiye, güzelliğinden ve yüceliğinden taviz vermeden asırlardır tarihî dokusunu koruyup varlığını sürdüren kültürel bir mirastır. Selimiye Cami, doğuda ve batıda benzeri olmayan, zamana yenik düşmeden mabet olma işlevini sürdüren heybetli bir yapıdır. Edirne’de inşa edilen bu heybetli yapının, zamanın tahrip etme özelliği karşısında dimdik ayakta olduğunu vurgulayan şair; yetişmekte olan nesillerde bu yapıya karşı bir duyarlılık geliştirmek ister. Arif Nihat, Selimiye’yi korunup yarınlara ulaştırılması gereken ata yadigârı olarak görür. Şair, tepeye konmuş nazlı bir kuğuya benzettiği Selimiye Camisi’nin ürkütülmemesini, yani ona herhangi bir zarar verilmemesini ister ve bu konuda insanları duyarlı davranmaya davet eder:

*Söyleyin zemâne yolcularına;
Ey Çiftekumrular, ey güvercinler:
Şu tepeye konmuş nazlı kuğuyu ürkütmesinler! (DA-16)*

Arif Nihat “*Selimiye*” şiirinde Edirne’de bulunan Selimiye Camisi’nin zamanın getirdiği değişikliklere direnmesine rağmen, insanların ilgisizliği karşısında aynı dirayeti gösteremediğini vurgular. Selimiye’yi inşa edenler onun cemaatinde azalma olacağını düşünmemişlerdi. Selimiye’nin cemaati azalmış, avlusu küçülmüştür. Çünkü insanlar, ibadethânelere karşı eskisi gibi duyarlı değildir. Oysaki Arif Nihat’a göre Selimiye’ye avlu niyetine bir kıta ancak kâfi gelmektedir:

*Ne bilsin Selimler, ne bilsin Sinan,
Ki avlun bu kadar küçülecekti...
Ey ilâhî kubbe; sana avlu, bir
Kıta gerekti! (DA-19)*

Süleymaniye Cami, İstanbul'da yer alan dinî mekânlardan biridir. Arif Nihat, “Süleymaniye” şiirinde Süleymaniye'nin yazıları ile çinilerinin solmamasını, kubbelerinin başımızdan eksik olmamasını ve bu haşmetli yapının ilelebet varlığını sürdürmesini dilemektedir. Şair aynı zamanda, gelecek nesillerin de Süleymaniye'nin havasını solumasını istemektedir:

*Tatsın yarınlar da çiçeklerini:
Yazıların, çinilerin solmasın!
Ey Süleymaniye, Süleymaniye,
Başımızdan kubben eksik olmasın! (DA-22)*

Arif Nihat, Süleymaniye'nin ihtişamı karşısında âdeta büyülenmektedir. Allah'ın bir evi olsa ancak böyle güzel olabileceğini söyleyen şair, bu caminin ülkemizde inşa edilmesini büyük bir mutluluk kaynağı olarak görmekte ve insanların bunun farkında olmalarını beklemektedir:

*Ne mutlu çevrene, ne mutlu bize,
Ki seçmişsin ülken diye bu yurdu!
Ey sanat, gerçekten, Ulu Tanrı'nın
Bir evi olsaydı böyle olurdu! (DA-31)*

Arif Nihat “Ma'bed” başlıklı dördtlüğünde, Ayasofya'nın ibadete kapatılmış olması karşısındaki üzüntüsünü ifade eder. Şair, Ayasofya'yı ibadete kapatanlar kadar açtırmayanlara da sitem etmektedir. O, yetişen neslin Ayasofya'ya sahip çıkmadığını düşünmekte ve ona sahiplik etmeyenlere karşı serzenişte bulunmaktadır:

*Beş vakit, loşluğunda, saf saftık;
Da'vetin vardı –dün- ezanlarda..
Seni -ey ma'bedim- utansınlar
Kapayanlar da, açmayanlar da! (DA-162)*

4.14. Doğruluk ve Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) dürüst kavramı, “*Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse)*” şeklinde; dürüstlük ise “*Doğruluk*” olarak tanımlanmıştır. Bu açıklamalardan hareketle dürüstlüğün doğrulukla aynı anlama geldiğini söyleyebiliriz.

Doğruluk ve dürüstlük, hayatın bütün alanlarında aranan ve uygulanması gereken yüce değerlerdendir. Düşünce, söz ve davranışlarda hak ölçüsünü aşmamak; söylenen söze yalan, yapılan işe hile katmamak; din ve dünya işlerinin tamamında doğru olmak oldukça önemlidir. İslami ve insani hayatın güvencesi doğruluk ve dürüstlüktür. İslam dininin insanlarda görmek istediği davranışların başında doğruluk ve dürüstlük gelmektedir. Öyle ki, Hud Suresi'nin 112. ayetinde Hz. Peygamber'e, “*Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür.*” buyrulmuştur.

Dürüstlük; yalandan uzak duran, başkalarını aldatıp kandırmayan, sahtekârlığa başvurmayan, özü ve sözü bir olan insanların temel özellikleri arasında yer alır. Bu nitelikler düşünüldüğünde dürüstlük, insanlar arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam etmesinde kilit noktadır. Her birey, karşısında dürüst insan görmek ister. Çünkü dürüst insan, aynı zamanda güvenilir insandır.

Güvenilir insanlar, saygı görürler. Sözünde ve davranışlarında doğruluktan taviz vermeyen bireyler, çevreleri tarafından takdir edilirler. Dürüst insanlar kimsenin hakkını yemez, hile yapmaz, yalana tenezzül etmezler. İdeal insanın en temel nitelikleri arasında dürüst olması gelir. Öztürk (1991, s.123) konu hakkındaki görüşlerini şu ifadelerle özetlemektedir:

Dürüst olma; sağlıklı iletişim ve güven için ön koşul niteliğindedir. Bu hususa yeteri kadar özen göstermek toplumsal rollerimizi hakkıyla uygulamamızı gerektirir. Birbirine güven duymayan bireylerin bir

arada yaşaması hem ilişkileri etkiler hem de kalkınmayı. Toplumu çağdaş uygarlık seviyesine çıkarmak adına her birey dürüstlüğü ilke edinmelidir. Böylelikle sağlıklı iletişim kurup ilerleme yoluna gitmeliyiz.

Dürüstlüğün temeli aile içinde atılır, okul ortamında gelişerek devam eder. Öncelikle anne ve babalar, yalandan uzak durup çocuklarına da bu özelliği kazandırmaya çalışmalıdır. Çocuğun okul ortamıyla tanışması ile birlikte küçük yaşlardan itibaren dürüst yetişmesi için gerekli şartlar sağlanmalıdır. Böylece son derece önemli bir değer olan doğruluk ve dürüstlük, çocuklara küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır.

Arif Nihat da eserlerinde yer yer dürüstlük vurgusu yapar. Şairin çalışma kapsamında incelenen eserlerinde dürüstlük değerine ilişkin tespit ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Şair, “*Yolcular*” şiirinde doğruluktan ayrılmayan insanlar için, ‘*Demir el, tuçtan ayaklar...*’ ifadesine yer vererek onların daha güçlü olmaları için dilekte bulunur. Allah’ın yolundan ayrılmayan, doğru yolda olan ve dürüstlüğü prensip hâline getirmiş kişilerin gücünün artmasını isteyen şair, bu ifadeyle doğruluk değerinin önemine vurgu yapar:

Hak yolunda gidenlere

Demir el, tuçtan ayaklar.. (BBRB-31)

Arif Nihat, “*Hatıralar Ülkesi*” isimli şiirinde hatıraları konu edinir. Şair, hatıralar ülkesinde güven ve dürüstlüğün egemenlik sürdüğünü vurgulayarak örtük bir biçimde doğruluk değerine atıfta bulunur. Ayrıca şiirde emanete sahip çıkma hususuna da değinilir:

Korkulmaz emânet etmekten burda

Pamuğu ateşe, ateşi suya,

Kuzuyu kurda! (BBRB-160)

Arif Nihat “Aslanköy” şiirinin bir bölümünde, Aslanköy’de; yalanın, yalancılığın ve yanlışın barınamadığına dikkatleri çeker. Aslanköy’de içi dışı bir, özü sözü doğru insanlar yaşamaktadır. Buranın insanı, dürüstlüğe büyük önem vermektedir:

*Aslanköy.. kardeşe, eşe çevrilen
Okların çarpılıp kırıldığı yer;
Yanlışın, yalanın, yalancılığın,
Uçurumlarından devrildiği yer! (BBRB-174)*

“Söylemek” şiirinde doğruluğun sesi olduğunu belirten şair, bu yolda tek kalsa bile yanlışın sevinmemesini söyler. Doğru, er ya da geç galip gelecektir. Doğruya itiraz edenlerin itirazları karşısında, şairin de söyleyecekleri vardır her zaman. Arif Nihat, doğruyu haykırmaktan vazgeçmeyeceğini belirtir:

*Hakkın safında tek bile kalsam sevinme sen:
Ey i’tirâz, yaz yazarım; söyle söylerim! (BBRB-199)*

Doğrunun sesi olmak önemli bir erdemdir. Bunun yanı sıra; doğru sözü, yerinde ve vakti gelince söylemek de en az doğruyu söylemek kadar mühimdir. Şair, bu düşüncesini şu dizelerle belirtmektedir:

*Biliyorduk yerinde söylenmiş
Bir sözün özge kıymet olduğunu... (BBRB-300)*

4.15. Duyarlı Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Duyarlılık kavramı, Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK 2018); “*Duyarlı olma durumu, uygunluk, duyarlık, hassaslık*” şeklinde ifade edilmiştir. Duyarlılık, bireylerin başkalarına karşı kendini sorumlu hissetmesi ve bu sorumluluktan ötürü harekete geçmesidir.

Duyarlılık, içinde hareket eylemini barındırması yönüyle farkındalık kavramından ayrılır. Farkındalıkta bir etki söz konusuysa duyarlılıkta hem etki hem de

bu etkiye karşı gösterilen bir tepki söz konusudur. Yani duyarlı olabilmek için farkında olmak ön koşuldur, fakat tek başına yeterli değildir. Mevcut olaya ya da duruma karşı ya fiziksel ya da düşünsel bir tepkimizin olması gerekir.

Bireyin içinde yetiştiği topluma ve çevreye karşı duyarlı olması, mutlu ve huzurlu bir ortamın oluşmasını sağlar. Bünyesinde ilgi, sorumluluk, hassasiyet, yardımseverlik gibi kavramları barındıran duyarlılık değerinin çocuğa erken yaşlarda kazandırılması gerekir.

Arif Nihat'ın şiirlerinde yer alan duyarlılık değerine ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Arif Nihat'ın en başat vasıflarından biri milliyetçiliğidir. Şair, özellikle eski Türk tarihinden büyük bir hayranlıkla bahseder. “*Destan*” adlı şiirinde Türk tarihinin destansı devirlerine ve destansı kahramanlarına duyulan özlemi anlatmaya çalışırken bu konuya karşı bir duyarlılık da geliştirmek ister. Bu topraklar, bugünün nesillerine atalarımızdan kalan mirastır. Şair, atalarımızın yaptığı fetihlerle bu toprakların yurt hâline getirildiğine vurgu yapar. Aynı zamanda bu topraklarda rahatça yaşayabilmemizi, atalarımıza borçlu olduğumuzu dolaylı olarak ifade eder. Arif Nihat, insanları bu konular üzerine düşündürerek bu toprakların nasıl yurt yapıldığına ilişkin bir duyarlılık geliştirmek ister:

Bize bin yıllık armağan

Şu parıltı kılıçlarından

Ve şu serin, kuytu gölge

Kanadlarındanmış. (BBRB-7)

Arif Nihat, “*Onlar*” isimli şiirinde Türk ordularının toprak denilen olguyu nasıl ‘vatan’ yaptıklarını terennüm eder. Bu topraklar, atalarımızın yaptığı türlü fedakârlıklar neticesinde bizlere vatan olarak miras kalmıştır. Emsalleri görülmeyen şanlı yiğitlerin yurt yaptığı bu topraklar üzerinde bizler elbette gezip tozacağız ama asla onların aziz hatıralarını unutmayacağız. O şanlı kahramanlar, ihtiramla anılıp her fırsatta yâd edilecek; destanları mutlaka yazılacaktır. Şair bu durumdan bahsettiği şiirinde, soru cümleleri kullanarak anlatımına bir etkileyicilik katar. Ancak, bu soruların cevabını kendisi vermeyip okuyucusuna bırakır. Arif Nihat, böyle davranarak okuyucusunda

önce bir farkındalık oluşturur, ardından da konuya karşı bir duyarlılık geliştirmeyi amaçlar:

Onlardan kaldı bu toprak...

Biz gezip tozmayalım mı?

Yabanlar kıskanır diye

Destan da yazmayalım mı? (BBRB-12)

Şair, “Cezaevi” isimli şiirinde cezaevlerinde yatan mahkûmların psikolojilerine dikkatleri çekmek ister. Cezaevlerinde yatan herkes suçlu değildir. İçlerinde henüz ak ile karanın ayrımı yapılmadan özgürlüğünden, sevdiklerinden alıkoyulan mahkûmlar da vardır. Onların dertleriyle dertlenecek kimsecikler yoktur orada. Bu nedenle onlar, dertlerini içine atıp gözyaşlarını içine akıtırlar. Konuşacak birine hasret kalan bu mahkûmlar, içlerindeki bu üzüntüyle uyuyamamaktadırlar. Şair, bu mahkûmlara karşı romantik bir muhayyile ile yaklaşır. Böylece onların ruh hallerine karşı okuyucuda bir duyarlılık geliştirmeyi amaçlar:

Koğuştta içlere süzülür yaşlar..

Ot yastıklarına yaslanıp başlar,

Konuşmaya dalar yastıklarıyla...

...

Fakat gecelerdir, şu uzun uzun

Düşünen garip genç, nasıl uyusun

Yüreğindeki cam kırıklarıyla? (BBRB-159)

“Fetih Marşı”nda Türk gençlerine seslenen şair, tarihimizin ulvi şahsiyetleriyle bugünün gençlerini özdeş tutar. Arif Nihat, İstanbul’un fethine 21 yaşında nail olan Fatih Sultan Mehmet Han’ın torunlarının, taşıdıkları değer in farkına varmalarını ister. Gençlerimizin her birini Fatih, Selim, Süleyman, Sinan olarak gören şair; bu gençlerin uyuyan destanlarını uyandırmalarını, yani damarlarında dolaşan asil kanı keşfedip atalarının izinden gitmelerini ister. Mustafa Kemal Atatürk’ün, *Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır*, sözünü akıllara

getiren şair, gençlerimizde fetih ruhunun canlılığını korumaya karşı bir duyarlılık geliştirmek ister. Türk genci; anadan, babadan, yârdan, canından yani kendisi için değerli olarak gördüğü şeylerden vazgeçip gerçek değerın farkına vardığı gün, bir millet yeniden şahlanıp yürüyecektir. Bunun bilincinde olan Arif Nihat, Türk gencinde, taşıdığı değere yönelik bir duyarlılık oluşturup onları uyandırmak ister:

Sen de geçebilirsin yardan, anadan, serden..

Senin de destanını okuyalım ezberden...

Haberin yok gibidir taşıdığın değerden...

...

Bu kitaplar Fâtih'tir, Selim'dir, Süleyman'dır;

Şu mihrab Sinânüddin, şu minâre Sinan'dır;

Haydi artık, uyuyan destanını uyandır! (BBRB-181/182)

Şair, “Yıldönümü” şiirinin bir bölümünde gürültüye karşı bir farkındalık ve duyarlılık oluşturmaya çalışır. Bir kutlama sırasında insanların çıkardıkları gürültünün yarasaları bile etkilemesinden bahsederek çıkarılan gürültünün şiddetine dikkatleri çeker. Bu gürültüye şehrin nasıl dayandığını sorgulayan şair, duyduğu rahatsızlığı dile getirmeye çalışır. Çizilen bu tablo, okuyucuyu da etkilemekte ve onlarda da aynı duyarlılığı oluşturmaya amaçlamaktadır:

Gürültüden, gümbürtüden

Yarasalar, uyanmada.

Gürültünün böylesine

Şehir, nasıl dayanmada? (BBRB-194)

Şair, “Hayri Tümer” başlıklı şiirinde dünyanın gelip geçici olduğunu vurgular. Misafir olduğumuz bu dünyada, aldığımız her nefes büyük bir lütuftur. Bizler için bir nimet sayılan bu nefesleri boşa harcamamalıyız. Arif Nihat bu bilinçle ‘yerinde söz söyleme’nin önemine dikkat çekerek bu konuda okuyucuda bir duyarlılık geliştirmeyi amaçlar:

*Biliyorduk yalancı dünyâda
Nefesin ilk ni'met olduğunu;*

*Biliyorduk yerinde söylenmiş
Bir sözün özge kıymet olduğunu... (BBRB-300)*

Arif Nihat, “Küçük” adlı dördlüğünde ilgisizlikten sitem eden bir çocuğa karşı duyarlılık geliştirmeyi ister. Büyükler kendi aralarında sohbet etmektedirler. Küçük çocuk, bu durumu sessizce izlemektedir. Büyükler âdeta çocuğu dışlamış gibidir. Çocuk, böyle düşünmektedir. Kendisiyle ilgilenip sevgi göstermeyen büyüklerle, bir gün büyüüp kendisine yapılan muameleyi onlara yapacağını ima etmektedir. *Bugünün küçüğü, yarının büyüğü* atasözüne atıfta bulunan şair, bu çocuğun bir gün büyüyeceğini ve kendisine yapılan bu muameleyi unutmayacağını vurgulayıp büyükleri çocuklarla ilgilenme ve onlara vakit ayırma konusunda cimri davranmamaya davet eder:

*Siz kucak kucağayken, köşemde böyle,
Sustuğuma bakmayın... var, diyeceğim;
Bana, küçüğüm diye, yüz vermeyene
Ben de büyüyünce yüz vermeyeceğim! (DA-144)*

4.16. Estetik Duyguların Geliştirilmesi Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Estetik, kelime anlamı olarak duyum, duyulur algı, duyu ile algılamak gibi anlamlar taşır. Kelime anlamından hareketle estetiği, duygusallığın sağladığı bir bilim olarak düşünebiliriz ancak bu durumda duygusallığın kapsamı çok geniş olacaktır. Estetik ise bu alanı tümüyle değil de bu alandaki güzellik fenomenini inceler (Tunalı, 2012, s.15). Değerler kapsamında incelenen estetik kavramı, Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) “*Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, bediiyat; güzellik duygusu ile ilgili olan; güzellik duygusuna uygun olan*” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir değer olarak estetik, insanın beğeni alanına giren, hoşuna giden durumlarla ilgilidir.

Estetik zevk, çocuğun iyi ve güzel olana yönelmesini sağlar. Bu sebeple estetik değeri gereken önemin verilmesi ve bu değerin küçük yaşlardan itibaren çocuğa kazandırılması gerekir. Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde bir değer olarak estetiğin kullanımı şu şekildedir:

Arif Nihat “Ağaç” şiirinde ağacı, dalları birbirine karışan ve üzerine kuşların konduğu estetik bir betimlemeyle karşımıza çıkarır. Şair, ağacın rengiyle kokusuyla ve tadıyla bir ziyafete dönüştüğünden bahseder ve okuyucunun gözünde estetik bir tablo çizer:

*Karışmış dallar dallara,
Kuşlarını çağırır yollardan.
Uçurur kuşlarını yollara...
Rengiyle, kokusyla, tadıyla
Ziyafet olmuş. (BBRB-61)*

Arif Nihat, “Kubbeler” şiirinde şiirin betimsel gücünü kullanarak estetik değeri yer verir. Şair, ‘Boyası göz nuru, fırçası kirpik...’ ifadesi ile cami içerisinde yer alan çinilerin büyük bir emek neticesinde meydana geldiğini anlatır ve bu güzellik karşısında büyülenir. Şair, sanatın insanda uyandırdığı estetik hazzın farkında olarak bu güzelliğin keyfini çıkarmaktadır:

*Çiniler, çiniler taze çiniler:
Boyası göz nuru, fırçası kirpik...
Ey sanat, «Kuruyan dallarımıza
Bir yeşil yaprak ver!» demeye geldik. (BBRB-80)*

Arif Nihat, “Sen III” başlıklı şiirinde betimlemelerden faydalanarak estetik değerini kullanır. Şiirde küçük bir çocuk, kelimelerle çizilen bir tablo ile okuyucunun gözünün önüne getirilir. Çocuğun fiziki özelliklerinde, güzellik ve beğeni kavramları kendini göstermekte; sesi, konuşması, sarı saçları ve yeşil gözleriyle çocuk, güzel olarak betimlenmektedir. Bu şiirde çocuk, başlı başına estetik bir öge olarak karşımıza çıkar:

*Sana vermiş veren, sulardan ses;
Sana vermiş veren; şiiirden dil...
Yaratılmışsın ayrı topraktan..
Hamurun, toprağın bizimki değil!
Saçların var, ki başka türlü sarı;
Gözlerin var, ki başka türlü yeşil! (BBRB-120)*

Şair “Porsuk’ta Düğün Var” şiirinde, Porsuk Nehri ve çevresinde yaptığı betimlemeler ile estetik değerini karşımıza çıkarmaktadır. Porsuk çevresinde yapılan düğünün güzelliğinin anlatıldığı şiir, şairde hoş intibalar bırakmıştır. Çekik gözlü güzel köylü kızları, karanfil dolu eller; akşamın gelmesi ile Porsuk’taki ışık ve renk cümbüşü şairin yüreğine işlemekte ve onda derin bir hayranlık uyandırmaktadır:

*Çevrende çekik gözlü güzeller;
Karşında karanfil dolu eller;
Dallarda yuvar, yerde köyün var..
Porsuk'ta düğün var!*

*Yansın sular, akşamlar, nehirde;
Arkamda kalan mutlu şehirde
Senden doğacak gün, bana dün var..
Porsuk'ta düğün var! (BBRB-128)*

Arif Nihat “Selimiye” şiirinde, Selimiye’yi güzelliğın yeryüzüne vurduğu bir mühür olarak görmektedir. Şair, tarih boyunca ne doğuda ne batıda böylesi bir güzelliğın görülmediğini söylemekte ve görülse bile Selimiye’yi, gösterilmesi mümkün olmayan bir kuğuya benzetmektedir. Bu ifadeler, okuyucunun estetik algısını ve beğenisini destekler niteliktedir:

*İşte târîh, işte batıyla doğu...
Görenler, gösterebilir böyle bir kuğu! (DA-14)*

Şair, betimlemelerden faydalananak Selimiye'nin duvarları, minareleri ve sütunları ile 'taptaze, dimdik, dipdiri' olduğunu ve zamana meydan okuyabilen bir güzellik ile canlılığından hiçbir şey kaybetmediğini belirtir. Okunduğu an zihinde canlandırılabilen bu ifadelerde estetiğin hâkimiyetini görmemiz mümkündür:

*Duvarlar, sütunlar ve minâreler,
Başlıbaşına bir eser, her biri...
Duvarlar, sütunlar ve minâreler,
Duruyor taptâze, dimdik, dipdiri! (DA-16)*

Selimiye'nin duvarına konulmuş her taş, konulduğu yeri beğenmiştir. Arif Nihat, Selimiye'nin inşasında en ufak bir kusur görmemektedir. Ona göre Selimiye, matematiğin mimariyle buluşmasıdır. Şair, Selimiye'deki bu ölçülülüğü bir güzellik unsuru olarak karşımıza çıkarmakta ve okuyucuya şiir vasıtasıyla aktarmaktadır:

*Ne bir el sürçmesi, ne de bir yanlış...
Ki en ufak zerre, kımıldamamış.
Kıl kadar ileri, kıl kadar geri...
Her parça beğenmiş konduğu yeri. (DA-16)*

Şair; estetikle ilişkili güzellik, hoşluk ve süs gibi kavramları kullanmadan Selimiye'nin güzelliği karşısında büyülenmeye devam etmektedir. Şair, Selimiye'nin çinilerinin taptaze olduğunu söylemekte ve bu tazeliği, çinilerin renkleriyle anlatmaya devam etmektedir. Burada çiniler, desenleriyle değil de mavi ve yeşil renkleriyle ön plana çıkmaktadır. Renklerin bir süs unsuru olarak kullanıldığı dörtlükte şair, bu renklerde konuşan dilin Türk'ün dili ve Türk'ün sanatı olduğunu vurgulayarak estetiği hem görsel hem de duygusal açıdan ele almaktadır:

*Bildik çinilerin körpeliğinde
Konuşan dili;
Mâvi, Akdeniz
Mâvisiydi; yeşil, Kıbrıs yeşili. (DA-18)*

Arif Nihat, “Süleymaniye” şiirinde Mimar Sinan’ın sanatı karşısında duyduğu hayranlığı gizleyememektedir. Mimar Sinan’ın dehası, şairi hayrete düşürmektedir. Mimar Sinan, böyle güzel bir yapıyı vücuda getirdiği için şair ona hayranlık duymaktadır. Aynı zamanda bakınca hem göze hem ruha hitap eden böylesi bir güzellik, şairin yazdığı şiirde estetik unsuruna yer vermesini kolaylaştırmaktadır:

*«Bu ne hikmet!» derken kendi kendime
«Bu ne hikmet!» dedi ses oyunları...
Ululuk, incelik, mâna, renk, oyun...
Nasıl birleştirmiş Sinan, bunları? (DA-23)*

Arif Nihat, Süleymaniye’nin kurşunlarında menekşelerin; mermerlerinde ise kar çiçeklerinin açtığını söyleyerek alışılmadık bir bağdaştırmaya yer vermektedir. Burada bir beğeni söz konusudur. Süleymaniye’nin yapısında yer alan kurşunlar ve mermerler, üzerinde çiçek varmışçasına bir güzelliği bünyesinde barındırmakta ve bu güzellik insanlara estetik bir haz vermektedir. Şiirin devamında şair, Süleymaniye’nin çinilerinin lâle ve sümbül desenleriyle süslü olduğunu ve halıların narçiçekleriyle kaplı olduğunu söylemekte ve aynı dörtlükte ikinci kez estetik unsuruna yer vermektedir. Şiirde, Süleymaniye âdetâ bir çiçek bahçesi gibi betimlenmekte ve çiçekler birer estetik öge olarak karşımıza çıkmaktadır:

*Menekşeler açar kurşunlarında
Ve mermerlerinde kar çiçekleri...
Çinilerin orda lâle-sümbüldür,
Halıların burda nar çiçekleri. (DA-24)*

4.17. Fedakârlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Değer eğitimi, bireyin iyi bir kişilik sahibi olması amacıyla yapılan bir eğitimidir. Bu eğitimin kapsamında yer alan önemli bir değer de fedakârlıktır. Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) fedakârlık kavramı, “Özveri, özverilik” olarak tanımlanmıştır. Şener (1997, s.191) ise fedakârlığı önemli bir sebep ve amaç uğruna sıkıntıya girmek

veya zorluklara göğüs gerebilmek şeklinde ifade etmiştir. Tanımlardan anlaşılacağı üzere fedakârlık, bir işte sadece kendi çıkarlarımızı düşünerek hareket etmememiz ve yeri geldiğinde menfaatlerimizden vazgeçebilmemizdir.

Karakteri oluşturan değerler sayıldığında çoğu zaman fedakârlıktan söz edilmez. Oysaki fedakârlık, bir insanda bulunması gereken önemli bir özelliktir. Fedakâr insan, kendi istekleri kadar başkalarının isteklerine önem verir. Bazı durumlarda gerekirse kendi ihtiyaçlarını ikinci plana atar ve inandığı değerler uğruna feragat edebilir. Bu özellikler düşünüldüğünde bencillikten uzak, fedakâr insanların yetiştirilmesi hem insan ilişkileri hem de toplumun geleceği açısından büyük bir önem taşır. Bu sebeple fedakârlık değeri yetişmekte olan çocuğa kazandırılmalıdır.

Arif Nihat'ın çalışma kapsamında incelenen şiirlerinde, fedakârlık değerine ilişkin tespit edilen bulgu ve yorumlar şöyledir:

İnsanların; dini, vatani, milleti, ailesi, arkadaşları vb. için gerektiğinde fedakâr davranması gerekir. Asya, “*Kubbeler*” ismini verdiği şiirinde fedakârlık değerine ilişkin bir bulguya örtük biçimde yer verir. Yapılan kubbelerin, minarelerin parayla değil; insanların döktüğü alın teri ve göz nuru neticesinde meydana geldiğini şiirin değişik bölümlerinde ifade eder. Şair, kubbelerin yapımı sırasında çalışan insanların fedakâr olduklarına şu ifadelerle değinir:

Nice başbuğların açtığı yolda;

Biri yardan geçmiş, öteki serden. (BBRB-77)

Fedakârlık değerinin başka bir ismi olsaydı, hiç şüphesiz bunun adı ‘annelik’ olurdu. Annelerimizin bizler için yaptıkları fedakârlıklar her zaman göz önündedir. Bunun bilincinde olan Arif Nihat, “*Anne*” isimli şiirini bir annenin ağzından kaleme alır. Şiirdeki anne; çocuğunun eliyle bir şeyi tutup alamadığı, ayağıyla yürüyemediği, diliyle konuşamadığı yıllarda; yani bebeklik döneminde çocuğuna el, ayak, dil olmuştur. Bizlere kol kanat olan annelerimiz, fedakârlık gibi soyut bir kavramın yeryüzündeki somut örnekleridir:

*Elinin ermediği,
Dilinin dönmediği
Çağlarda, yavrum;
Kolun, kanadın ben oldum..
Dilin, dudağın ben oldum! (BBRB-154)*

“Fetih Marşı”nda Türk gençliğine seslenen Arif Nihat, onlardan fedakâr olmalarını ister. Yeni yetişen nesillere, fetih ruhu ekseninde ilahi sevgiyi ve milletimizin tarih içindeki büyüklüğünü bağlanılacak yüce değerler olarak gösteren şair, gençlerimize fedakâr olmalarını öğütler. Arif Nihat; anadan, yârdan, candan geçip vatanı ve milleti için fedakâr davranan Türk gençliğinin destanlaşacağını şu dizelerle ifade eder:

*Sen de geçebilirsin yardan, anadan, serden..
Senin de destanını okuyalım ezberden... (BBRB-181)*

Arif Nihat, ömrünü ilime adayan, ilim öğrenmek adına rahatını terk ederek bu uğurda fedakârlıkta bulunan kişiye hayranlık duymaktadır:

*Kucak kucak vererek
Olanca varlığını
Sen ki doldurmuşun ömürlerdir
İlimle sandığını. (BBRB-211)*

İnsanın, ailesine ve vatanına olan bağlılığı yüceltilen değerler arasında yer alır. Şair, yazdığı şiirde bu iki meziyeti bünyesinde toplamış fedakâr kişiden hayranlıkla söz eder. Arif Nihat şiirde, ailesine ve vatanına bağlı olan ve varını yoğunu bu iki kutsalı korumaya adayan bireye böyle fedakâr olduğu için hayranlık duymaktadır:

*Gerçek Türk, gerçek insandı;
Bağlıydı yuvaya, yurda...
Varlığını, sağlığını
Harcamış bu uğurda... (DA-201)*

4.18. Geçmişe (Türk Tarihinin Geçmiş Dönemlerine) Özlem Duyma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Millî ve manevi değerlere sıkı sıkıya bağlı olan Arif Nihat, geçmişte var olan ve yaşadığı dönemde de var olmasını istediği değerleri eserlerinde başarılı bir biçimde işlemiştir. Geçmişe olan hayranlığını dile getirirken kimi zaman bu hayranlıkla beraber, geçmişe olan özlemini ifade etmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, Türk tarihinin geçmiş dönemlerine özlem duyma değerine ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, yazdığı şiirlerde geçmişe duyduğu özlemini, geçmişe olan hayranlığı eşliğinde dile getirir. Şair, “*Destan*” o altın çağların zaferler getiren atlarını olağanüstü varlıklar olarak tasvir eder. O atların üzerindeki süvariler ise destansı özelliklerle donatılmıştır. Şehirler ve ülkeler avlayan o kahramanlar, yolları eline dolayıp yeni ülkeleri avlamışlardır. Şair, geçmiş karşısındaki bu hayranlığını özlemle ifade eder:

*O zaferler getiren atların
Nalları altındanmış;
Gidişleri akına,
Gelişleri akındanmış.*

*Yolları eline dolayan;
Beldeler, ülkeler avlayan
Süvarileri varmış ki,
Oğuz, Bilge Süleyman'mış. (BBRB-7)*

Şair, “*Devler*” şiirinde kahramanları, köprüleri sarsarak geçen devlere benzeter ve o kahramanlardan övgüyle söz eder. Gerçekte yaşamış ve destanî nitelikler kazanmış o kahramanlar, asırlar boyunca arzı titreten, yeryüzüne şanıyla hükmeden yiğitlerdir. Ancak şu an bakıldığında geçmiş, masallara özgü kahramanlar ve hadiselerle örülü görünür. Çünkü destanların benzerleri tekrar etmediği ve yetişen nesiller, o kahramanların torunları değilermiş gibi yaşadıkları için destanlar unutulup masallaşmıştır. Şair, destan ruhunun kaybediliş acısını büyük bir üzüntüyle ifade eder:

Sarsarak köprüleri
Devler geçti bu yollardan:
Dudaklarında Hun Türküleri.
...
Bir dünya doldu boşaldı...
Yazık ki adları, destanlardan
Masallara kaldı! (BBRB-9)

Arif Nihat, Türk tarihinin destansı devirlerinde yaşayıp destanlaşan kahramanları ve onların kazandıkları zaferleri özler. Türk ordularının geçtiği yollara, kahramanların bıraktıkları ayak izlerine ve o altın çağlara derin bir hasret duyan şair; aynı zamanda yıllar, asırlar geçmesine rağmen yeniden o günlerin gelmemesi karşısında derin bir üzüntüyle sitem eder:

Yıllar yığın yığın o gündenberi...
Ne bir destan parçası,
Ne bir zafer kemeri! (BBRB-10)

Şairin bitip tükenmek bilmeyen mazi hasretini dile getirdiği şiirlerinden biri, “Onlar” adını taşır. Arif Nihat, eski çağları ve o çağların yetiştirdiği adsız sansız kahramanları özlemle anar. Bu topraklar, atalarımızın kahramanlıkları neticesinde vatan olmuştur. Bir zamanlar ecdadımız dünyaya hükmetmiştir. O kahramanların gür sesleri, ülkenin her tarafında yankılanmakla kalmamış; onların emirleriyle dağlar bile yerinden oynamıştır. Şair, bu şiiriyle anlı şanlı mazimize ve bu mazimizin yetiştirdiği kahramanlara olan özlemini bir kez daha terennüm eder:

Nerde kaldı o çağlar ki
Analar kurt doğururdu,
Hilkat insan çamurunu
Destanlarla yoğururdu.

*Nerde o yiğitler ki gür
Sesleri ülkeyi bürür,
«Yürü!» dese dağlar yürür,
«Dur!» dese kalpler dururdu? (BBRB-11)*

Milletimiz, cihana hükmetme idealini geçmiş dönemlerde gerçekleştirmiştir. Öyle ki ecdadımız, bayrağını tüm dünyada dalgalandırarak geniş bir coğrafyaya hâkim olmuştur. Ancak zamanın ve koşulların değişmesi ile başka milletler o coğrafyaları ele geçirmiştir. Bu toprakların kaybedilişi üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen, şairin üzüntüsü büyük, acısı hâlâ tazedir. Arif Nihat, duyduğu derin üzüntüyü ve hissettiği acıyı “Ağıt” şiiriyle dizelere döker. Şair, ‘Ağıt’ şiirinde elden çıkan vatan coğrafyasının güzide parçalarını, okuyucusuyla paylaşarak onlarda da bir üzüntü meydana getirir ve Meraga, Semerkant, Caber, Tiyanşan, Aral gibi eski Türk yurtlarının bizlere şimdilerde gurbet olmalarını büyük bir acı eşliğinde dışa vurur. Şair, atalarımızın ayak izlerinin günümüzde de hissedildiği, ancak bizim toprağımız olmaktan çıkan Caber Kalesi’nin, Tiyanşan Dağları’nın ve Aral Gölü’nün kaybı neticesinde kendi varlığını bile gereksiz görür. O, vatan topraklarının bizden ayrılışının acısını o kadar derinden hisseder ki Tanrı’nın bile bu elemle ağlamasını ister. Şair, bu acıyı dile getirirken aynı zamanda bir de mazi özlemiyle yanıp tutuşur. Fırat, Dicle, Aras Nehirleri topraklarımız içerisinde doğup yakın bir tarihte yurdumuzun topraklarında denize dökülürlerdi. Bu akarsuların kaynağı, hâlâ bizim topraklarımızda olsa da Fırat, Dicle ve Aras Nehirleri günümüzde başka ülkelerin denizlerine dökülmektedir. Bu sonuca tahammül edemeyen şair, bu toprakların günümüzde bizim olmaması karşısında iç geçirerek geçmişe olan özlemini aşağıdaki dizelerle ifade eder:

*Caber yok, Tiyanşan yok, Aral yok...
Ben nasıl varım?
Ağla, ey Tanrı dağlarından
İndirilmiş Tanrım!*

Şu yakın suların

Kolu neden bükülmez?

Fırat niçin, Dicle niçin, Aras niçin

Benden doğar, bana dökülmez? (BBRB-13/14)

Arif Nihat, “Ağıt” şiirinin devamında da dünle bugün arasındaki zıtlığa dikkat çekerek Türk tarihinin geçmiş dönemlerini anar. Şair; Orta Asya’dan yayılıp Anadolu ve Balkanlara hükmederek büyüyen bir milletin, bugünkü hâlini anlamakta güçlük çeker. Dün bizim olup bugün pasaportumuzun sorulduğu yerlerin elden çıkışı, şairin içinde kanayan bir yara hâline dönüşür. Okuyucusuna, ‘Biz ne idik, ne olduk?’ dedirten şair, büyük bir coğrafyadan çıkıp küçük bir coğrafyaya sıkışıp kalmamızın acılarını yansıtır. Arif Nihat, dün vatan coğrafyasının sınırları içerisinde yer alan, günümüzde ise bizlere el olmuş İdil, Tuna ve Nil Nehirleri aracılığıyla bunu bir kez daha ifade eder:

Ben ki, ateşle konuşurdum, selle konuşurdum

İtil'le, Tuna'yla, Nil'le konuşurdum. (BBRB-14)

Şair, “Selimler” başlıklı şiirinde geçmişe ve kahramanlara olan özlemini, Türk tarihinin yetiştirdiği büyük hükümdarlar aracılığıyla ifade eder. Şiirde, bir bütün olarak ele aldığı Osmanlı padişahlarından özellikle I, II ve III. Selim’i değişik yönleriyle anan şair, yeni Selimlerin dünyaya geleceğini ancak bunlar içerisinde I. Selim, yani Yavuz gibilerinin doğmayacağını belirtir. Arif Nihat’ın, vatan topraklarına toprak katan Yavuz Sultan Selim’in üstün meziyetlerini düşündürmesinin yanı sıra ‘yavuz’ sözcüğünün kelime anlamına da dikkatleri çektiği görülür. Yavuz; iyi huylu, yiğit, mert, becerikli, çalışkan gibi anlamlara gelir. II. Selim Kıbrıs’ı fethetmesiyle III. Selim ise musikiye olan düşkünlüğüyle şairin hayranlığını kazanmıştır. Arif Nihat, bu niteliklere sahip hükümdarların dünyaya kolay kolay gelmeyeceğini vurgular. Bununla da yetinmeyen şair; kağanların, hakanların, başbuğların doğacağını ancak Cengizler, Gaziler, Oğuzlar gibi hükümdarların cihana bir daha zor geleceğini ifade ederek geçmişe olan özlemi bu yolla bir kez daha dışa vurur:

*Ağlasın taşlara kapanıp tarih:
Selim'ler gelir de Yavuz'lar gelmez,
Kağanlar, hakanlar, başbuğlar doğar
Cengiz'ler, Gazi'ler, Oğuz'lar gelmez! (BBRB-16)*

Farklı Türk devlet ve beylikleri tarafından son bin yılda Türk egemenliği altında olan Kerkük, vatan toprağının önemli bir parçası kabul edilir. I. Dünya Savaşı sonucunda işgal edilen bu bölge, maalesef elden çıkan topraklarımız arasında yer alarak günümüzde de bizler için kanayan bir yara hâline dönüşmüştür. Kerkük; dil, din, kültür ve tarih bağlarıyla Türk coğrafyasının ayrılmaz bir parçası olarak görülürken haksız işgaller sonucunda, bizden koparılır. Arif Nihat, “*Kerkük*” adını taşıyan şiirinde Kerkük’ün bizden ayrılışının hüznünü yansıtarak o coğrafyaya duyduğu özlemi dile getirir:

*Bulamazsınız ey turnalar, artık,
Çocukluğumuzu gölgeleyen söğüdü
Arasanız da bucak bucak,
Dağılsanız da bölük bölük...
Ki yıllar, analarla babaları gömdü;
Biz, Kerkük’ü gömdük! (BBRB-178)*

Kerkük’ün kaybedilişinin ardından yıllar geçmesine rağmen Arif Nihat, bu acıyı unutamamıştır. Şair; ata mirası olan Kerkük’e sahip çıkıp onu koruyamamanın derin üzüntüsünü, okuyucunun ruhunda âdeta canlandırır. Perdeleri örtük, lambaları sönük olan şehir, üzerinde taşıdığı yılların yükü ve işgalcilerin zulmü altında ezilmiştir. Hatıralar arasında bölük pörçük anılan Kerkük, onun asıl sahipleri tarafından ihmal edilmiştir. Şair, “*Kerkük*” şiiriyle o coğrafyaya duyduğu özlemi hüznü bir şekilde ifade eder:

*Perdeleri örtük,
Lambaları sönük,
Sirtında yıllar yük,
Hatıraları kırık dökük*

Bir yer olacak orada..

Adı, «Kerkük»! (BBRB-178)

Şair, “*Hisarlar*” isimli şiirinde doğrudan ifade etmemekle birlikte, Anadolu ve Rumeli Hisarlarına örtük bir biçimde yer verir. Hisarlar, tarih içerisinde yapılaş gayelerini ifa edip görevlerini tamamlamışlardır. Günümüzde tarihî işlevlerini yitirip turistik mekânlara dönüşmelerinin karşısında Hisarlar, öksüz bakışlarıyla mazilerini aramaktadırlar. Geçmişin ihtişamına görsel boyutta tanıklık eden bu mekânlar, o ihtişam devirlerini sözel olarak anlatamamaktadırlar. Şair, bu şiiriyle büyük bir özveri neticesinde meydana getirilen ancak zamanla mazideki ihtişamını kaybeden Hisarlardan özlemle bahseder:

Mâziyi arar derin sular da

Öksüz öksüz bakan nazarlar;

Târihime kök salan Hisar’lar –

Târîhimi isterim– susarlar! (BBRB-179)

Türk tarihinde çok önemli bir yere sahip olan ‘bozkurt’ motifi, Arif Nihat tarafından dün-bugün mukayesesini eşliğinde ele alınır. “*Bizim Değildir!*” adını verdiği şiirinde Türk halk edebiyatının önemli ozanlarından olan Dadaloğlu’nun sözlerine telmihte bulunan şair, dün ile bugünü eleştirel bir bakış açısıyla karşılaştırarak maziye duyduğu özlemi örtük bir biçimde ifade eder:

Bozkurd’un bükülmüş kolu..

Yollar, köpeklerin yolu...

«Bizim!..» deme, Dadaloğlu:

Dağlar da bizim değildir! (BBRB-191)

Arif Nihat, “*Naat*” başlıklı şiirinde geçmişe duyduğu özlemi dinî bir boyutta ele alır. Şair, sanatkarların Hz. Peygamber’e duyduğu sevgiden esinlenerek eserlerini

vücuda getirdikleri günleri özler. Arif Nihat, sanatçıların tekrardan bu kaynaklardan beslenerek eserler üretmelerini beklemektedir:

Yüreklerden taşsın

Yine, imanlar!

İtrî bestelesin Tekbîr'ini;

Evliyâ okusun Kur'an'lar!

...

Na'tini Gaalip yazsın, Mevlid'ini Süleyman'lar!

Sütunları, kemerleri, kubbeleriyle

Geri gelsin Sinan'lar! (DA-73)

İstanbul, Hz. Peygamber'in övgüsüne nail olan bir şehirdir. Sadece İstanbul'u övmekle kalmayan Hz. Peygamber, İstanbul'u fethedecek komutandan da övgüyle bahseder. Fatih Sultan Mehmet Han, İstanbul'u fethederek Hz. Peygamber'in övgüsüne mazhar olur. Şair, “*Uyan Ey Fatih Uyan*” şiirinde Hz. Peygamber'in övgüsünü kazanan Fatih Sultan Mehmet'e seslenir. Şair, dün-bugün arasındaki farkı gözler önüne sererek geçmişteki itibarımızın yok olduğunu ifade eder. Ayrıca Fatih Dönemi'ne duyduğu özlemi de bu şiir aracılığıyla dile getirir:

Oldu geçmiş de yalan:

Bize mîrâsından

Bu, demek, elde kalan!

Uyan ey Fâtih, uyan! (DA-242)

4.19. Geleneksel Unsurlara (Değerlere) İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Gelenek, Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018); “*Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon*” şeklinde tanımlanmıştır. Kısaca gelenek, bir toplumun sahip olduğu maddî ve manevî değerlerin bütünüdür.

Yetişmekte olan bireylere, toplumu ayakta tutan geleneksel değerlerin kazandırılması, o toplumun varlığını idame ettirmesi açısından son derece önemlidir. Arif Nihat, bu bilinç doğrultusunda eserlerinde geleneksel unsurlara yer vererek bu değerleri okuyucusuyla buluşturur.

Söz konusu değerin çalışma kapsamında incelenen şiirlere yansması aşağıda değerlendirilmiştir:

Kökeni çok eskilere dayanan düğün geleneklerimiz, milletimizin hayat felsefesini ve dinî inançlarını yansıtır. Arif Nihat, “*Mersiye*” şiirinde ‘*al duvaklı gelin*’ ifadesine yer vererek düğün kültürümüzle ilgili bir geleneğe değinir. Bilindiği üzere Türk kültüründe geğmişten günümüze kırmızı renge yüklenen anlam son derece önemlidir. Hatta kırmızıyı, Türklerin rengi olarak nitelendirebilmemiz de mümkündür. Türk kültüründe bu derece önem arz eden kırmızı rengi, geçmiş çağlarda Türk gelinler düğün giysisi olarak giyerlerdi. Günümüzde beyaz renk olarak giyilen gelinlikler, geçmiş dönemlerde kırmızı renktedir. İçinde bulunduğumuz çağda, her ne kadar geleneksel gelin kıyafetlerinin yerini beyaz gelinlik almış olsa da Türklerde, gelinin baba evinden çıkarken yüzüne ‘al duvak’ örtülmesi ve baba ocağından çıkışı sırasında gelinin beline ‘al kuşak’ bağlanması, kırmızı rengin düğün kültürümüz açısından önemini gösterir. şair de ‘*al duvaklı gelin*’ ifadesiyle düğünlerimizde gelinin baba evinden çıkışı sırasında yüzüne örtülen al duvak örtme geleneğine atıfta bulunur:

Al duvaklı gelindi biri. (BBRB-40)

‘*Kırk*’ sayısı, hem Türk kültüründe hem de İşlam inancında kutsal kabul edilir. Türk destanlarında ve halk inanışlarımızda kırk sayısına sıkça rastlanır. İşlamiyetin kabulüyle Kur’an-ı Kerim’de de kırk sayısına yer verilir. Kırk sayısı, Türk kültüründe zamanla ilgili olarak kırk gün, kırk gece ve kırk yıl ifadeleriyle karşımıza çıkar. Arif Nihat, “*Masallarla*” şiirinde kırk sayısını zamansal olarak çokluk bildirme göreviyle kullanıp geleneğimizde bu sayının önemine dikkat çeker:

*Senin kırk gün, kırk gecelik düğünün,
Benim kırk gün, kırk gecelik yasım var. (BBRB-66)*

Düğünler, evliliği ilan etmek ve toplumun huzurunda evliliğin onaylanmasını sağlamak amacıyla yapılan törenlerdir. Türk kültüründe düğün merasimleri, birtakım kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleşir. Düğünün geleneklere en uygun biçimde gerçekleşmesi için düğün sahipleri büyük bir çaba gösterirler. Kültürümüzde düğünlerin ifade ettiği anlamdan hareketle şair, “İmbikler” şiirinde ‘düğün olacak’ ifadesine yer vererek kültürümüzde düğün geleneğine atıfta bulunur:

*Bu uzaktan gelen akşamla düğün
Olacak, belli gelinliklerden... (BBRB-133)*

Arif Nihat, “Hüs-ü Aşk” isimli şiirinde ‘gerdek’ söylemiyle düğün kültürümüzle ilgili bir başka geleneğe yer verir. Gelinle damadın, karı koca olduğu geceye ‘gerdek gecesi’ denilmektedir. Resmî nikâh, dinî nikâh ve düğün merasiminin ardından gerdek adı verilen birleşme gerçekleşir. Damat; sağdıcı ve yakın arkadaşlarının teşvikiyle ya da beraberindekilerle namaz kılıp ilahiler eşliğinde gerdek odasına sokulur. Kültürümüzde bu gelenek hâlâ önemini korumaktadır:

*Her akşam bir düğün, her
Sabah gerdek sabâhı. (BBRB-143)*

Türk kültüründe ‘üç’ ve ‘yedi’ sayıları; hayırlılık, uğurluluk gibi anlamları taşır. İslamiyet öncesi ve sonrası dönemlerde uğurlu kabul edilen ve kendilerine birtakım mistik değerler atfedilen üç ve yedi sayıları, günümüzde de geleneğimiz içerisindeki önemini korur. Arif Nihat, “Konya” başlıklı şiirinde bu sayılara atıfta bulunarak bu sayıların geleneğimiz içindeki önemini örtük bir biçimde vurgular:

*Tuğlayla, tunçla, mermerle;
Çadır kubbeyle, kemerle
Yükselmededir Üçler’le
Yediler’in konakları. (BBRB-169)*

Şair, “*Kerkük*” adını verdiği şiirinde, kültürümüzde yer edinen ‘*muska*’ kavramına ilişkin bir bulguya yer verir. Türk kültüründe muska; varlıkları hastalık, kötülük, nazar gibi zararlı dış etkenlerden koruması için ya da taşıyana iyilik ve güzellik getirmesi için yapılır. Muskalar; içerisindeki kâğıda dinî değer taşıyan cümleler yazılarak dışarıdan deri, gümüş veya altın bir kaplama ile muhafaza edilirler. Arif Nihat, kaleme aldığı şiirde ablanın hastalanması üzerine muska yapıldığına değinerek şiirinde geleneksel bir unsura yer verir:

Birgün, hastalanmış ablam;

Muska da kâr etmemiş, ekşi toprak da... (BBRB-176)

Her milletin kendine has millî bir sembolü vardır: Amerikalılar kartalı, İngilizler aslanı, Fransızlar horozu, Ruslar ayıyı, Çinliler ejderi, İranlılar parsı kendilerine millî sembol olarak seçmişlerdir. Bizim kültürümüzde ise ‘*bozkurt*’ motifi millî ve manevi bir değer taşır. ‘Bozkurt’ sembolü, tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar varlığını sürdüren ve kültürümüz açısından çok önemli bir yere sahip olan tarihî bir motiftir. Bozkurt simgesi, Adriyatik’ten Çin Seddi’ne kadar 350 milyonluk Türk dünyasını kucaklayan ve Türklüğü temsil eden millî bir semboldür. Bozkurtun bağımsızlığına düşkün olması, esareti kabullenmemesi; güçlü, dayanıklı, cesur olması; aile hayatına bağlılığı gibi pek çok özelliği Türk milletinin karakteristik özellikleriyle örtüşür. Bu özellikler, atalarımızın bozkurtu millî sembol seçmelerinde rol oynayan başlıca etkenler olmuştur. Arif Nihat, “*Bizim Değildir!*” adlı şiirinde, bozkurtun geri plana atılmasından yakınır ve Türk kültürü açısından önemli bir yere sahip olan ‘bozkurt’ motifini ön plana çıkarır:

Bozkurd’un bükülmüş kolu..

Yollar, köpeklerin yolu... (BBRB-191)

Türk mitolojisinde kutsal hayvan ve millî bir sembol olma özelliğini taşıyan kurt, Türk milletinin başına kötü bir iş geldiğinde veya milletimizin varlığını tehlikeye düşüren bir durum belirdiğinde ortaya çıkar ve yol gösterici, kurtarıcı olma nitelikleriyle milletimizin varlığını idame ettirmesini sağlar. Arif Nihat’ın geleneğimizde mühim bir

yer edinen ‘kurt’ motifine değindiği şiirlerinden biri, “O” başlıklı şiiridir. Şair, “O” isimli şiirini Mustafa Kemal Atatürk için yazmıştır. Arif Nihat bu şiirinde, Mustafa Kemal Atatürk’ün özellikleri ile kurdun özelliklerini bağdaştırır. Şair, destanlarda yer alıp milletimize zor zamanlarda yol gösteren ve milletimizi engebeli yollardan düzlüğe çıkaran kurdun özellikleri ile Mustafa Kemal’in özellikleri arasında ilişki kurar. Şiirde Mustafa Kemal Atatürk, ‘yol gösterici’ olması bakımından asil kanlı, duman renkli kurda benzetilerek şiirde geleneksel bir unsura yer verilir:

*Yol gösteren başıyla ne çok benziyor, bakın,
Dostlar, asîl kanlı, duman rengi kurda o! (BBRB-203)*

Ağaçlara ‘çaput bağlama’ geleneği, Türk kültüründe kendine yer edinmiş gelenekler arasında yer alır. Türklere Şamanizm inancının mirası olarak kalan çaput bağlama geleneğinde çaput bağlanan ağaçlar, ‘bilgeliği ve olgunluğu’ temsil eden yaşlı ağaçlardır. Bu ağaçlar kökleriyle toprağa, dallarıyla göğe uzandıklarından yerle gök arasında bir köprü olarak düşünülürler. Bu inancın etkisi, günümüzde de varlığını korur. İnsanlar, türbe ve yatır gibi mekânlara giderek orada yatan kişiden bir şeyler ister. Arif Nihat, insanların türbelere gidip dua edecekleri yerde, bu mekânlar etrafındaki ağaç ve taşlara çaput bağlamalarını anlamsız bulur. Şair, istediğine ulaşmak isteyen insanın her şeyden önce emek verip çabalaması gerektiğine inanır. Bu noktadan hareketle Arif Nihat, “Yatır” şiirinde, bir evliyanın duygularına tercüman olmaya çalışır. Yatırda yatan evliya, ziyaretçilerinden dua bekler. Ancak ziyaretçileri, dua edecekleri yerde yatırın etrafında yer alan ağaçlara çaputlar bağlayarak dileklerinin gerçekleşmesi için bu yolla ondan medet umar. Ziyaretçilerin bu davranışları karşısında hayıflanan evliya, bağlanan çaputların yara sargısına benzediğini ifade ederek bunların lüzumsuzluğunu açıkça dile getirir. Böylece şair, bir evliyanın ağzından kaleme aldığı şiirinde çaput bağlama geleneğini eleştirir:

*Ya siz ne istersiniz, ey
Köyümün erkekleri, kadınları?
Ben neyleyim, kendi yaralarınıza
Sarın bunları...*

*Bağladıklarınız benzer
Yara sargısına. (DA-58)*

Düğün kültürümüzde yer edinen yaygın geleneklerden biri, gelinin duvak telini kapmaktır. Duvak tellerini alıp saklamak ve bunun kısmet açıp uğur getireceğine inanmak, kültürümüzde yaşayan önemli bir gelenektir. Özellikle kısmeti kapanan kızlar, kısmetlerini açmak için gelinin duvağından bir tel kopararak bunun kısmetlerini açacaklarına inanırlar:

*Kapışılmaktadır gümüş teller...
Belki bir tel, üç elde üç pay olur. (DA-95)*

Nazar gerek kültürümüzde gerek dinimizde varlığı yadsınmayan bir gerçektir. İnsanoğlu geçmişten günümüze kadar, nazar gibi olumsuz bir durumun etkisinden korunmak için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Hemen her evde nazar boncuğu ya da nazardan korunmak adına herhangi bir nesneyle karşılaşmamız mümkündür. Nazara karşı boncuk kullanılması, Türklerin çok eski çağlardan beri uyguladıkları bir yöntemdir. Küçük çocukları, kötü niyetli bir bakışın etkisinden kurtarıp nazardan korumak için onlara nazar boncuğu takılır. Arif Nihat, “Çocuk” adlı şiirinde bu geleneğe yönelik bir bulguya yer verir:

*Kimsenin değmesin –fakat- nazarı;
İri fırüzeler takın çocuğa! (DA-100)*

“Gelinlik” adlı beyitinde şair, kültürümüzde gelin olup gelinlik giymenin önemine dikkati çeker. Şiirde genç bir kız; annesinin, ninesinin gelinliğini giyip gelin olduğunu söyler ve kendisinin de annesinin gelinliğini giyerek gelin olacağını belirtir:

*Dedim: «Annem, gelin olmuş ninemin gelinliğiyle:
Ben de gelin olacağım annemin gelinliğiyle!» (DA-148)*

4.20. Gurur Duyma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Değerler eğitimi kapsamında yer alan gurur duyma; bir kişi, olay ya da durumla övünmektir. Arif Nihat, beğenip gurur duyduğu durumları eserlerinde başarılı bir biçimde ele alır.

Söz konusu değer in incelenen şiirlerde tespiti ve bu değere ilişkin yorumlar aşağıda verilmiştir:

Arif Nihat, “*Anne*” başlıklı şiirini bir annenin ağzından kaleme alır. Şiirde geçen anne, duygu ve düşüncelerini içten bir üslupla dile getirir. Şiir, annenin çocuğuna karşı duyduğu derin sevgiyi göstermesi bakımından son derece dikkat çekicidir. Anneliği tadan kadın, ona artık kendi ismiyle seslenilmesinin bir öneminin kalmadığını ve ‘*onun annesi*’ hitabının ona yettiğini ifade eder. Şiirdeki anne, anneliğin bir kadın için en üstün merteye olduğunu vurgulayarak bununla gurur duyar:

Artık isterlerse, adımı

Söylemesinler bana:

«Onun annesi» diyorlar.

Bu yeter, sevgilim, bu yeter bana! (BBRB-155)

Arif Nihat, kalpleri fethedip gönüller tahtında semavi bir saltanat kurma gayesiyle yaşamış bir sanatçımızdır. O, hayatı güreş meydanına çıkmaya benzetir. Şaire göre ‘hayat’ adı verilen bu güreş meydanında insanın kendini yenmesi, tutkularından sıyrılması ve kendi iç fethini gerçekleştirmesi en büyük zaferdir. Şair, “*Pehlivanlar*” şiirinde bu konuya değinir. İnsanoğlunun nefsini yenmesi yolunda gösterdiği mücadeleyi, gurur duyulacak bir durum olarak nitelendirir. Arif Nihat, yazdığı şiirde nefsini yenmek adına meşakkatli yollardan geçtiğini, bu yollarda uzun uğraşlar sonucunda kendini yendiğini ve bu başarının ardından kendisiyle gurur duyulduğunu ifade eder:

Dağlar, taşlar hikâyemi

Destan edip söylemişler..

Bana «Gölgesini yıkan

Ârif Pehlivan» demişler! (BBRB-183)

Şair, “*Kanadlar*” şiirinde atalarımızla gurur duyar. Şiirde, ilk olarak Türklerin egemenlik sahasına değinen şair, daha sonra ecdadımızın ‘*nizamıâlem*’ yani tüm dünyaya ilahi düzeni getirme ülküsüne yer verir. Atalarımız her dönemde, gönüllerini mazluma liman ederek onlara kol kanat germiştir. Ayrıca bağımsız yaşamayı ilke edinen ve bu uğurda her türlü mücadeleyi göze alan ecdadımız, yeryüzünde özgürlüğün timsali olmaktan ziyade özgürlüğün kendisi olmayı başarmışlardır. Arif Nihat, ecdadımızın sahip oldukları vasıflarla gurur duyduğunu yazdığı dizelerle şöyle ifade eder:

Hürriyetin misâli değil, kendisiydiler;

Lâyıktılar dilimde en üstün sıfatlara! (BBRB-201)

Mimar Sinan tarafından inşa edilen Süleymaniye Camisi, sanatın yeryüzüne vurduğu mühürlerden biri olarak kabul edilir. Türk milletinin şanlı mazisi, bütün ihtişamıyla Süleymaniye Camisi’nde âdetâ vücut bulmuştur. Süleymaniye; zamana meydan okuyan, asırlar geçmesine rağmen değerinden hiçbir şey kaybetmeyen görkemli bir yapıdır. O, bir iman şaheseridir. Bu eserin kıymetinin farkında olan Arif Nihat, böylesi bir yapının bizim vatanımızda inşa edilmiş olmasıyla gurur duyar. Aynı zamanda şair, Süleymaniye’nin güzelliğini yere göğe sığdıramaz. Yüce Allah’ın yeryüzünde bir evi olsaydı, bunun Süleymaniye gibi olacağını ifade ederek Süleymaniye’yi yüceltir. Arif Nihat, yazdığı dizelerde bu şaheserin bizim topraklarımızı vatan seçmesinin gururunu yaşar:

Ne mutlu çevrene, ne mutlu bize,

Ki seçmişsin ülken diye bu yurdu!

Ey sanat, gerçekten, Ulu Tanrı’nın

Bir evi olsaydı böyle olurdu! (DA-31)

Arif Nihat, “*Mersiye*” şiirinde alın yazısının yazıldığı ezel günden bahseder. Şair, Türk milletinin alın yazısına; İslamiyet’i yedi iklimde yayma görevinin yazıldığını belirterek bununla iftihar eder. Şair, böylesi kutsal bir göreve nail olan milletimizle gurur duyar:

*Hudâ, ki rûz-i ezelden asîl kıldı bizi,
Resûl-i Ekrem'e birgün vekîl kıldı bizi:*

*Taraf taraf, yedi iklimi Hakk'a davette
Delîl kıldı bizi. (DA-47)*

4.21. Hatayı Kabullenme ve Hatalardan Ders Çıkarma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İnsanlar, doğaları gereği yanlış yapmaya müsait canlılardır. Hiçbirimiz kusursuz ve mükemmel olmadığımıza göre hata yapmamız da kaçınılmazdır. Burada önemli olan nokta ise yapılan yanlışın kabullenmek, o yanlıştan dolayı pişmanlık duymaktır. Çocukların küçük yaşlardan itibaren yaptıkları yanlışları kabullenip bunlardan ötürü pişmanlık duymaları, bu yanlışları bir daha tekrar etmemelerine yardımcı olacaktır. Bu sebeple bu değer çocuklara kazandırılması gerekir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, bu değere ilişkin tespit ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Arif Nihat, “*Altı Kızlar*” şiirinde İstanbul’un Kuştepe Mahallesi’nde oturan; yaşları üçü on yedi, ikisi on dört ve en küçüğü ise sekiz olan altı kızın ölümü üzerine duyulan üzüntüyü işler. Şiirin yazıldığı yıllarda Kuştepe, harabeyi andıran bir gecekondu semtidir. Burada oturan çocuk yaştaki altı kızdan bir hafta boyunca haber alınamaması üzerine, bu kızların evden kaçtıkları düşünülür. Ancak sekizinci gün, kızların cesetlerinin bulunmasıyla etraf yasa boğulur ve evden kaçtıklarının düşünülmesiyle bu kızların günahlarının alındığı anlaşılır. Şair, böylesi yanlış bir düşünceden dolayı insanların günah alarak hata ettiklerini ifade eder:

*Günahlarını almışsınız çocukların:
Can vermeğe gitmiş meğer
Altısı birden yavrucağların
Karanlık yığınlar altında! (BBRB-111)*

Arif Nihat, “*Yanlışlar*” başlıklı dördlüğünde hatalardan ders çıkarmanın önemi üzerinde durur. Şiirde, önünde fırsat varken yanlışlarını düzeltmesi için bahsi geçen sanatçıya ikazlarda bulunulur. Ancak sanatçı, yanlışlarının da birer sanat olduğunu belirterek örtük bir biçimde hatalardan ders alıp bunları tekrarlamayacağına dair bir ifadeye yer verir:

Dediniz: «Hiç pürüz bırakma, düzelt..

Ki vakit var önünde... fırsattır!»

Bunu sizden duyunca san'atçı,

Dedi: «Yanlışlarım da san'attır!» (DA-229)

4.22. Hediyeleşme Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Hediyeleşme, kişilerin birbirlerine karşı olan sevgilerini ifade etmelerinin göstergelerinden biridir. İnsanlar zaman zaman hediyeleşerek birbirlerini düşünüp sevdiklerini anlatmaya çalışırlar. Gerek dinimizde gerekse kültürümüzde önemli bir yer edinen hediyeleşme kavramı, çocuğun küçük yaşlarda kazanması gereken bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, bu değere ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, “*Devler*” şiirinde hediyeleşme değerine ilişkin bir bulguya yer verir. Şair, tarihte Türklerin kurduğu ilk devlet olan Asya Hun Devleti’nin cihan hâkimiyeti ülküsü doğrultusunda yeryüzünü egemenlik altına alarak arzı titrettiğinden bahseder. Geçmişte Türk orduları, dur durak bilmeden akından akına koşmuştur. Ordularımızın akınlarda yükselttikleri bayrak ve tuğlar, rüzgârda uğuldayarak tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Şair, bu uğultuyu fırtınalara armağan ettiğimizi belirterek örtük bir biçimde hediyeleşme değerine yer verir:

Fırtınalara armağan olsun

Göğüsler dohusu Hun

Türküleri! (BBRB-10)

“Yaşamak” şiirinde Arif Nihat, hediyeleşme değerine dolaylı bir biçimde değinir. Şair, mecazlı bir söyleyişle kanatlarını, bulutları ve havayı kuşlara armağan olarak bıraktığını ifade eder. Şiirde ‘armağan’ sözcüğüne yer verilmesi, hediyeleşme değeri kapsamında değerlendirilmektedir:

*Kuşum dilediği dalda
Yapsın yuvayı;
Ona armağan bırakıyorum
Kanatlarımı, bulutları, havayı. (BBRB-24)*

Arif Nihat, “Su” şiirinde ‘armağan’ sözcüğüne yer vererek hediyeleşme değerine atıfta bulunur. Şair, kendisi adına sonsuz bir sevginin Allah’a armağan olarak götürülmesini ister:

*Bir Ârif’ten bin gönül
Armağan götür Hakka! (BBRB-34)*

Şairin “Mersiye” şiirinde, ‘armağan’ sözcüğüne yer vermesi hediyeleşme değerini akıllara getirmektedir:

*Lâlesi göklere armağan
Al duvaklı gelindi biri. (BBRB-40)*

Arif Nihat, “Mektup” adını verdiği şiirinde ‘Dudaklarımdan alınına / Bir ağabey armağanı!’ ifadelerine yer vermesi, alna konan bir öpücüğün bile bir armağan değeri taşıdığını anlatır:

*Ve birgün, dönersem yanına
Dudaklarımdan alınına
Bir ağabey armağanı! (BBRB-53)*

“*Mektup II*” başlığını taşıyan şiirinde şair, sonbaharı sevdiklerine armağan ettiğini belirterek hediyeleşme değerine mecazi bir söylemle yer verir:

Sevdiklerime armağan

Bıraktım bir güz mevsimi. (BBRB-70)

4.23. Hoşgörü Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) hoşgörü, “*Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans*” biçiminde tanımlamıştır. Seyyar’a göre (2004, s.329), “Kanunlara ve etik kurallara aykırı olmadıkça, sevmeyen ya da onaylanmayan şeylerin varlığına tahammül göstermek”tir. Kısaca hoşgörüyü; dil, din, ırk, görüş vb. ayrımları yapmayıp kendimize davranılmasını istediğimiz gibi başkalarına davranmak ve saygı göstermek şeklinde tanımlayabiliriz.

Hoşgörü, İslamiyette ve Türk kültüründe çok önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam dini, hoşgörü üzerine kuruludur. Yine, en eski çağlardan günümüze kadar Türk töresinin temel parçalarından birini hoşgörü oluşturmaktadır.

Bireylerin gerek doğuştan getirdiği gerek sonradan edindiği çeşitli özellikleri vardır. Hiçbir insan, bir diğerrinin aynısı değildir. Bireyin kendisinden farklı olandan rahatsızlık duymaması, ancak hoşgörü değerini kazanmasıyla sağlanabilir. Bizden farklı düşünenleri, düşüncesinden dolayı yadırgamadan onlara tahammül göstermesini bilmeliyiz. Böylece, hem insanlar arası hem de toplumlar arası ilişkilerin daha sağlıklı sürdürülmesi sağlanır.

Yaman (2014, s.225-226) hoşgörünün önemine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

İnsanlığın gittikçe mekanikleştiği bir zamanda, hem birey hem aile kurumu hem de iş ortamları açısından en fazla ihtiyaç duyduğumuz duygulardan birisi de hoş görülmek ve hoş görebilmektir. Yüreklerin her geçen gün daha da katılaştığı, ruhların ayırık otlarında boğulduğu bir zamanda, hoşgörü duygusu en önemli ihtiyaçlarımızdan birisidir.

Bireylerin barış ve huzur içinde, birbirlerine saygı duyarak yaşamaları için hoşgörü değeri, yetişmekte olan çocuğa küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, hoşgörü değerine ilişkin tespitler aşağıda örnekler eşliğinde ortaya konmuştur:

Arif Nihat, “*Aff-ı Umumî*” şiirinde var oluş gayesine anlam arayışlarını sona erdirerek iç huzura ulaşmanın kapılarını aralar. Şair, insanın kaygılarından ve sıkıntılarından kurtuldukça kendini daha çok mutlu hissedeceğini tamamen anlamış durumdadır. Öyle ki onu beğenmeyen, hor gören; geçmişte ve gelecekte karşısına çıkan herkesi, hatta kendisine yapılan yanlışları bile hoşgörüyle karşılayıp hepsini affettiğini belirtir:

*Bahçemi beğenmeyen çiçekleri de,
Soframı hor gören yemekleri de,
Gelmişleri de, gelecekleri de
Affettim. (BBRB-33)*

Arif Nihat, “*Anne*” şiirini bir annenin ağzından kaleme alır. Şiirde bahsi geçen anne; çocuğunun yaptığı yaramazlıklarından dolayı usanmadığını, verdiği eziyetlere rağmen yorulmadığını, hatta onu kırması karşısında bile gücenmediğini ifade eder. Şiirdeki anne, çocuğu tarafından kırıldığı anlarda bile çocuğuna hoşgörülü davranmaktadır:

*Usanmadım, yorulmadım, çekinmedim...
Gün oldu, kırdın..
İncinmedim. (BBRB-156)*

Şair, Mevlânâ’nın türbesinin bulunduğu Kubbe-i Hadrâ ziyaretine gelenlerin bir kusur işlemişlerse affedilmelerini ister. Şair, ziyaretçilerin kusurlarının hoşgörüyle karşılanmasını bekler:

*Geldik eşiğinden seni öpmek dileğiyle..
Zâirlerinin affet eğer varsa kusûru... (BBRB-249)*

Arif Nihat, Mevlânâ'yı konu edindiği şiirlerinin birinde, şiirini Mevlânâ'nın ağzından kaleme alır. Şiirde Mevlânâ, ziyaretine gelemeyenleri anlayışla karşılayıp hoşgörölü davranmaktadır:

Bîtâb isen, aşır gelemeszen bu yolları

Yolcum, üzölme... gönlümü gönlünde bil yine! (BBRB-275)

4.24. İkramda Bulunma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İkram, Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018); “*Konuğu ağırlama; bir şeyi armağan olarak verme, sunma; sunulan şey*” olarak tanımlanmaktadır. Misafire ikramda bulunmak, hem Türk kültüründe hem de İslam dininde çok önemli bir yere sahiptir. Hz. Peygamber: “*Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse misafirine ikramda bulunsun.*” buyurarak bizleri bu konuda teşvik etmektedir. Bireyler arasındaki saygı ve sevgiyi perçinlemesi sebebiyle ikramda bulunma değeri, yetişmekte olan çocuğa küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, söz konusu değere ilişkin sadece bir örneğe rastlanmıştır:

Arif Nihat, dünyada faydasız, boş işlerle uğraşanlara bir küçük kadeh de olsa iradenin sunulmasını isteyerek örtük bir biçimde ve mecazi bir söylemle ikramda bulunma değerine yer verir:

Günler boyunca hûşu hebâ eylemişlere

Dünyâda bir küçük kadeh olsun irâde sun! (BBRB-268)

4.25. İyilikte Bulunma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) iyilik sözcüğü, “*Karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem, ihsan, inayet*” anlamlarıyla açıklanmaktadır.

İyilik, İslamiyette üzerinde sıklıkla durulan kavramlardan biridir. İslam dini, insanları iyilik yapmaya ve iyiliksever olmaya teşvik etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de konuya yönelik birçok ayet yer almaktadır. Örneğin;

“(Mallarınızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.” (Bakara Suresi, 195).

“Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor” (Nahl Suresi, 90).

“Şüphesiz Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanlar ve iyilik yapanlarla beraberdir” (Nahl Suresi, 128).

“İşte biz iyilik yapanları böyle mükâfatlandırırız” (Saffat Suresi, 80).

İyilikte bulunma, insan olmanın gereklerinden biridir ve insanlar arası ilişkilerin temelinde yer alması gereken önemli bir değerdir. Toplumun beraberliği ve huzurun devamı açısından iyiliksever insanların çokluğuna ihtiyaç vardır. Bu sebeple iyiliksever çocukların yetiştirilmesi toplumun geleceği açısından oldukça önemlidir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, bu değere ilişkin sadece bir örneğe rastlanılmıştır:

Arif Nihat, Yüce Allah’a yakardığı şiirlerinin birinde O’na, iyi insan olmasına yardımcı olması için dua eder. Şair, birilerini üzmemeyi ve bundan mutluluk duymayı istemez. O, insanlara zarar vermekten ve onlara kötülük yapmaktan son derece çekinmektedir. Şair, Allah’ın bahsettiği zekâyı bile insanların menfaati ve iyiliği için kullanmayı diler. Her şeyi verenin Allah olduğunun bilincinde olan şair, yazdığı dizelerle iyilikte bulunmanın önemine şöyle dikkatleri çeker:

Ufuk ufuk açılan lâyezâl fecrini ver,

Fücûr verme bana!

...

Fesâda kullanacaksam en ince zerresini

Şuûr verme bana! (BBRB-297)

4.26. Kadına Bakış Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Türk kültüründe kadın, her dönemde değerli bir varlık olarak kabul edilmiş ve toplumsal sistem içerisinde kadınlar geniş haklara sahip olmuşlardır. Türklerin Orta Asya’daki varlığından itibaren İslam dininin kabul edildiği 8. yüzyılın ortalarına kadar

olan dönemde, Türk kadını toplumsal konum bakımından büyük ölçüde erkekle eşit görülmüştür. Nitekim Hun hâkimiyetinin sürdüğü devirlerde devletin başı olan hakan, eşi hatun ile birlikte devleti yönetmiştir. Türklerin ilk yazılı belgesi olan Orhun Kitabeleri'nde de Türk kadınından saygı ile bahsedilmiştir. Devlet ve milletle ilgili önemli kararların alındığı kurultaylara hatunlar da katılmıştır. Yine bu dönemlerde evli kadın kutsal sayılmış, ona hakaret edenler cezalandırılmıştır. Türk kültüründe bilinen gelenek ve görenekler her yönüyle geçmiş dönemlerde kadınların erkeklere denk olduklarını ispatlar niteliktedir.

Kadın, İslamiyetin kabulüyle birlikte toplumsal hayatta erkeğin gerisindeymiş gibi görünse de İslam dini de kadına ve kadının doğurgan yapısına kutsal bir açıyla yaklaşarak cenneti, annelerin ayakları altına sermiştir.

Kadın, insan soyunun devamı açısından olmazsa olmaz unsurdur. Aynı zamanda kadına yüklenen toplumsal fonksiyonla kadın; yuva yapıcı, eşinin en büyük yoldaşı, çocuklarının ilk öğretmeni olarak çeşitli şekillerde edebî eserlerde yer edinmiştir.

Arif Nihat da kadın temasını ayrıntılı bir şekilde işlemiş ve günümüzde kadının toplumdaki yerini eleştirel bir bakış açısıyla ele almıştır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, söz konusu değere ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, “*Altı Kızlar*” başlıklı şiirinde bir gecekondu mahallesinde yaşayan altı kızın dramını işler. Şiirde, bu kızların eve dönmemeleri üzerine başta kaçtıkları düşünülmüş ancak sekiz gün sonra cesetleri bulunmuştur. ‘*Atılmış, itilmiş, unutulmuş bir mahalle*’ olarak betimlenen Kuştepe, yoksul kişilerin yaşadığı bir yerdir. Bu mahallede yaşayıp üçü on yedi, ikisi on dört, ve en küçükleri sekiz yaşında olan kızlar, küçük yaşlarda hayatın çilesini omuzlarına almışlardır. Şiirde, kızların çileli yaşamlarıyla ön plana çıkmaları kadına bakışın önemli bir boyutudur. ‘*Sepetleri kollarında, çilelerine râzı*’ söylemi bir bakıma kadınlarımızın küçük yaşlardan itibaren yaşadıkları zorlu hayatı anlatmaktadır:

Atılmış, itilmiş, unutulmuş

Bir mahalleden

Sepetleri kollarında, çilelerine râzı

Altı yürek, altı gövde, altı kaderdi giden! (BBRB-110)

Okul çağında oldukları hâlde, yoksulluk yüzünden okula gidemeyen ve çalışmak zorunda bırakılan kızlarımız vardır. Şiirden anlaşıldığı üzere, bu kızlar okula gitmeyip çalışmaktadır. Kızların gittikleri yerden dönmemeleri üzerine, ilk olarak kaçtıklarının düşünülmesi toplumun kadına ve kız çocuklarına veremediği değerin bir göstergesidir:

*Ağız ağıza verip demiştik: «yazık,
Dünya gerçekten değişti artık..
Birer ikişer derken
Altışar altışar
Kaçmaya başladı kızlar...
Hem bu kadar çabuk, bu kadar erken.» (BBRB-111)*

Şair, “Temmuz” isimli şiirinde kadını namusun sembolü olarak ele almaktadır. Şiirde, ‘kadınlığın gizlemesi’ ve ‘dudaklarına dudak değmemesi’ anlatımları kadının, kadınlığını daha anlamlı hâle getirmektedir:

*Açmadan aşka körpe kollarını,
Açıyor Temmuzun sıcaklarına...*

*Gizleyen renkler kadınlığını,
Benziyor gökte gökkuşaklarına.*

*O kadar gölgesiz, temiz bir yüz,
Ki dudak değmemiş dudaklarına... (BBRB-121)*

Arif Nihat, “Onlar II” şiirinde kadınların dişiliklerini ön plana çıkarmaktadır. Şair, kadınların öpülüp sevidikçe güzelleşeceğini ifade eder:

*Gelişmiş gövdeler üstünde sâkin, mutlu yüzlerle
Öpülmekten, tadılmaktan güzelleşmiş güzellerdir. (BBRB-130)*

Arif Nihat, “*Onlar III*” başlıklı şiirinde yine kadının dişiliğini ön plana çıkarır. Kadınların hayatı sevdirdiğinden bahseden şair, onların nefesleriyle evlerin ısındığına değinir:

*Ba’zan içimizdeler, kilitli;
Ba’zen dilimizde adlarıyla.*

*Önden, yandan tamamlanırken
Yüz hatları gövde hatlarıyla*

*Onlar bize sevdire hayâtı
Yumuşak ve sıcak hayatlarıyla.*

*Birgün bizi kendi göklerinde
Onlar uçurur kanadlarıyla.*

*Evler ısınır nefeslerinden;
Dolsun odalar da tadlarıyla! (BBRB-131)*

Arif Nihat, “*Kadın*” başlıklı şiirinde Araf Suresi’nin 189. ayetine telmihte bulunur. Ayetikerimede: “*Sizi bir tek candan (Âdem’den) yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini (Havva’yı) yaratan O’dur...*” denmektedir. Bu ayette belirtildiği üzere Yüce Allah, Hz. Âdem’e bir can yoldaşı vermek için ilk kadın olan Hz. Havva annemizi yaratmıştır. Hz. Havva, Yüce Allah’ın takdiriyle Hz. Âdem’in kaburga kemiğinden yaratılarak vücut bulmuştur. Arif Nihat, bu ayetten hareketle kendisinden ayrılan kaburga kemiğinin yerinin hâlâ sızladığını ifade eder:

*Masal değil onu benden yarattığın, Mevlâ:
İçimde koptuğu yer, sızlamaktadır hâlâ! (DA-215)*

Şair, “*Gelin*” adlı şiirinde evlilik meselesini ele alır. Evlenme neticesinde düne kadar ‘kız’ olarak nitelendirilenlerin, bir gecede ‘kadın’ ismini almalarına değinir. Şair;

'başka ev, başka örtü, başka yatak' ifadeleriyle de kızların 'el kapısı' olarak nitelendirilen evlere gelin olarak gitmelerine göndermede bulunur:

*Başka ev, başka örtü, başka yatak
Bularak kız yatıp kadın kalkmak... (DA-218)*

Arif Nihat, "Acele" başlıklı dördlüğünde kız çocuklarının erken yaşlarda evlenmelerine karşı çıkar. Şair, küçük yaşta yapılan evlilikleri şu dizelerle eleştirir:

*Sorarım: nedir bu kızların
Böyle aceleleri;
Ki erkenden babaları dede yaparlar,
Nine ederler anneleri! (DA-219)*

4.27. Kahramanlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kahraman, hiçbir menfaat gözetmeden toplumun yararı uğruna her türlü fedakârlığı gösteren ve gerektiğinde canını feda edebilen kişidir. Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) kahraman, "Savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren (kimse), alp, yiğit" olarak kahramanlık ise, "Kahramanca davranış, yiğitlik" şeklinde tanımlanmıştır.

Kahramanlık, Türk tarihinin en eski dönemlerinden itibaren yetiştirilecek insan tipinde aranan en temel özelliklerden biri olmuştur. Bu nedenle atlı-göçebe yaşam tarzının ideal insan tipi, kahramanlık meziyetleriyle donatılmıştır. Çünkü toplumun ve devletin geleceği büyük oranda kahramanların başarısıyla eş değer görülmüştür. Bu sebeple kahramanlık, geçmişte olduğu kadar günümüzde de üzerinde durulması ve çocuğa küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gereken önemli bir değerdir.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde, kahramanlık değerine ilişkin tespitler aşağıda örnekler eşliğinde değerlendirilmiştir:

Arif Nihat, Türk tarihine damgasını vurmuş kahramanları yazdığı şiirlerde yere göğe sığdıramaz. Destan devrine ve destan kahramanlarına karşı büyük bir hayranlık duyan şair, "Devler" isimli şiirinde eski Türk tarihinin kahramanlarına yer vererek

onları över. Şair, o devrin yiğitlerini kemikle et yığınınan ibaret görmekten kaçınır ve onları ‘kurt’ olarak nitelendirir. O çağlarda doğan insanların gözü pek birer kahraman olduklarını vurgulayan şair, kahramanlık değerini yüceltir:

*Nerde kaldı o çağlar ki
Analar kurt doğururdu,
Hilkat insan hamurunu
Destanlarla yoğururdu? (BBRB-11)*

“Devler” şiirinde ‘kurt’ olarak nitelendirilen kahramanların gür sesleri ülkeyi sarmış, onların fermanlarıyla yer yerinden oynayıp dağlar yürümüştür. Arif Nihat, o devlerin sözünü geçirip emirleriyle orduları yürütmelerini kahramanlık olarak nitelendirir:

*Nerde o yiğitler ki gür
Sesleri ülkeyi bürür,
«Yürü!» dese dağlar yürür,
«Dur!» dese kalpler dururdu? (BBRB-11)*

Milletimizin ruhundaki kahramanlıkların birer yansıması olan hükümdarlarımız, gösterdikleri kahramanlıklar neticesinde, tarihin sayfalarına adlarını altın harflerle yazdırmayı başarmışlar. “Dünya, bir hükümdara geniş; iki hükümdara dardır.” anlayışından hareketle yola çıkan Türk hükümdarları, yaptıkları kahramanlıklarla hem gönülleri hem de ülkeleri fethetmişlerdir:

*Daha kalsa dünya meydanlarını
İki şehsüvara dar bulacaktı. (BBRB-16)*

I. Dünya Savaşı’ndan sonra topraklarımız, türlü haksızlıklarla elimizden alınır. Kahramanların zor günlerde doğduklarının farkında olan Arif Nihat, oluşan bu adaletsiz tablo karşısında yeni kahramanların gelip tıpkı Mustafa Kemal gibi topraklarımızı yeniden almanın mücadelesini vermesini ister. Şair, “Kalk Yiğidim!” şiirinde Gazi

Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı'nı başlatmasına ve gösterdiği kahramanlıklara atıfta bulunarak yeni kahramanların doğuşunu sabırsızlıkla bekler:

Kalk yiğitim, yine dağbaşını duman aldı...
Parçalandı bir kıtanın toprakları,
Aslan payını aslan olmayan aldı...
Kalk yiğitim, yine dağbaşını duman aldı. (BBRB-20)

Arif Nihat, “Aramak” şiirinde kahramanlık değerine ilişkin bir bulguya yer verir. Şair yazdığı şiirde, adsız kahramanların ruhlarının dünyayı gezip dolaştığına vurgu yapar:

Kahramanlar var, adsız
Dolaşırlar şu dünyayı;
Gezip tozarlar maksatsız. (BBRB-90)

Mersin'in bir dağ kasabası olan Aslanköy'ün doğal güzelliklerinin anlatıldığı “Aslanköy” şiirinde Arif Nihat, Aslanköy'ün insanlarını son derece doğal bulur. Orada yaşayan her Mehmet'i ve her Ayşe'yi birer aslan parçası olarak gören şair, onların aslan gibi yürekli ve kahraman olduklarını ifade eder:

Aslanın «Mehmetçik», «Ayşecik» diye
En doğru adıyla çağrıldığı yer. (BBRB-175)

Türk-İslam mefkûresinde çok önemli bir yere sahip olan İstanbul'un fethi, atalarımızın gösterdiği kahramanlıkların en bariz örneklerinden biridir. İstanbul, 6 Nisan 1453'ten 29 Mayıs 1453'e kadar süren kuşatma neticesinde fethedilir. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethi için ordusuyla surların üzerine yürür; surları top ateşine tutar ve dağlardan çektiriler, kalyonlar yürütür. Fatih, bir gece içinde yetmiş iki parça gemiyi karadan yürütüp Haliç'e indirerek üstün bir kahramanlık örneği sergiler. Arif Nihat kaleme aldığı “Fetih Marşı” şiirinde, her gencimizi Fatih Sultan Mehmet gibi birer kahraman olmaya davet ederek yazdığı şiirle fetih ruhunun canlılığını şaha kaldırır:

*Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;
Dağlardan çekdiriler, kalyonlar çekilecek..
Kelpetenlerle sûrun dişleri sökülecek! (BBRB-181)*

Arif Nihat, “*Fetih Marşı*”nda gençlerimizin kendilerini hor görüp küçümsememelerini ister. İstiklâl Marşı’mızın “*Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.*” dizesine “*Göster: Kabaran sular nasıl yıkar bendini!*” dizesiyle atıfta bulunan şair, gençlerimize öz güveni ve cesareti telkin ederek onları kahramanlığa davet eder:

*Göster: kabaran sular nasıl yıkar bendini!
Küçük görme, hor görme –delikanlım- kendini! (BBRB-181)*

İstanbul’un fethi sırasında, aldığı ok yaralarına aldırış etmeden sancağı surlara dikip görevini başarıyla yerine getirdikten sonra şehadete yürüyen Ulubatlı Hasan, kahramanlığın timsali olmayı başarmıştır. Şair, “*Fetih Marşı*”nda Ulubatlı Hasan’dan selam getirdiğini söyleyerek gençlerimize, onun gösterdiği kahramanlığı hatırlatır:

Sana selâm getirdim Ulubadlı Hasan’dan... (BBRB-182)

“*Pehlivanlar*” şiirinde nefsinin isteklerinden ve tutkularından sıyrılmasını bir hamaset örneği olarak sunan şair, gösterdiği bu başarı karşısında çevresi tarafından kahraman ilan edildiğini belirtir:

*Dağlar, taşlar hikâyemi
Destan edip söylemişler..
Bana «Gölgesini yıkan
Ârif Pehlivan» demişler! (BBRB-183)*

Arif Nihat, “*Taşbebekler*” şiirinde örtük bir biçimde kahramanlık değerine yer verir. Şair, ‘*Dağ gibi zeybekler*’ benzetmesiyle güçlü, mert, cesur, kahraman kimseleri kasteder. Şair, kahramanların yaşadığı bu vatan topraklarında karışıklık çıkarmaya çalışan fesat kişilere anlam veremediğini söyler:

- *Kimlerdir böyle kaşık şıkırdatan uzakta*
- *Dağ gibi zeybeklerin diz vurduğu toprakta? (BBRB-196)*

İnsanın, inandığı davası uğruna her türlü mücadeleyi göze alması gerekir. “Taşbebekler” şiirinde şair; kolları sargılı olan ve davası uğruna bileklerinin kırılmasına dahi aldırmayan kişinin durumunu, üstü kapalı bir biçimde kahramanlıkla ilişkilendirir:

- *Bu sargılı kollar ne?*
- *Bunlar mı? Bükülmemek*
- Uğruna kırılmayı*
- Göze almış bilekler. (BBRB-197)*

Arif Nihat, “Kanadlar” şiirinde, atalarımızla iftihar eder. Şair, “Güneş tuğumuz olsun, gökyüzü çadırımız.” anlayışı doğrultusunda ülkeler fetheden, mazluma kol kanat geren, şerri yeryüzünden söküp atmaya çalışan ve kötülere baş eğdiren ecdadımızın gösterdiği kahramanlıklardan övgüyle söz eder:

- «*Olmaz!*» diyen ağızda yarım kaldı sesle söz...
- Onlar, baş eğdirirdi baş eğmez inadlara! (BBRB-202)*

Bir evliyanın duygularına tercüman olmaya çalıştığı “Yatır” şiirinde Arif Nihat, orada yatan evliyanın hislerini anlatır. Şair; evliyanın, bileği güçlü, cesur ve kahraman kimselere gönül verdiğini, kendisini onlara yakın hissettiğini söyleyerek kahramanlık değerini dolaylı bir biçimde yüceltir:

- Ki gönül vermişti erlerin*
- Tunç bileklisine, demir kuşaklısına... (DA-52)*

Şair, “İzmir” başlıklı dördlüğünde İzmir’in kızları ve kadınlarını lâle ve gül; erkeklerini ise efe olarak nitelendirir. Arif Nihat, burada ‘efe’ söylemiyle İzmir’in erkeklerinin yiğitliğine atıfta bulunarak kahramanlık değerine yer verir. Şair, I. Dünya

Savaşı sonrasında İzmir'in işgal edilmesi karşısında, efelerin silaha sarılıp düşmana fırsat vermemelerini akıllara getirir. İzmir'in düşman işgalinden kurtarılması büyük oranda efelerin kahramanlıkları neticesinde gerçekleşmiştir. İzmir'in erkeği efedir; İzmir'in kalesi de düşmanlar için tunç gibi sert; dostlar için kadife gibi yumuşaktır:

*Senin kızın, kadının
Lâle, gül... erkeğin –ey İzmir- efe...
Tunçtandır kalen, yabanlar için
Ve dost için kadife! (DA-159)*

Arif Nihat “*Savaşçılar*” isimli dördlüğünde, cephede fetih bayraklarını dalgalandırmak için huduttan hududa koşan, ömrünü savaşlarda geçiren ve öldükten sonra da unutulmayan alnı ak, başı dik yiğitleri överek kahramanlık değerini yüceltir:

*Mevsimlerinin çoğu geçmişti savaşlarda;
Alın olarak açık, baş olarak diktiler...
«Anlaşılsın, dediler, bir savaşçı olduğu!»
Ölenin başucuna kargısını diktiler. (DA-160)*

Türk ordularının müzikle coşturulması geleneğinin kökeni, ilk Türk devletlerine kadar uzanır. İlk Türk devletlerinde görülen bu gelenek, Osmanlı Devleti'nde profesyonel bir boyuta ulaşır. Barış zamanlarında askerî ruhun canlılığını korumak, savaşlarda ise ordumuzun cesaretini arttırarak askerlerimizin kahramanca savaşmalarını sağlamak amacıyla Osmanlı Devleti, ‘*mehter*’ adıyla bir askerî mızıka teşkilatı kurar. Mehter, Osmanlı Devleti kara ordularının resmi bandosudur. Türk geleneğinde azamet ve hamasetin sembolü hâline dönüşen mehter, yüzyıllarca Osmanlı Devleti'nin ululuğunu ve kahramanlıklarını davullar eşliğinde haykırmıştır. Arif Nihat, “*Mehter II*” başlıklı mısralarıyla cenazesinde mehter çalınmasını, yani o ruhla kahramanca gömülmesini vasiyet eder:

*Ölüm Marşı varsın, alınsın:
Cenâzemde mehter çalınsın! (DA-164)*

16. yüzyıl halk ozanlarımızdan olan Koroğlu, adaletin peşinde koşan, mertliğiyle ün salmış ve yiğitlikle özdeşleşmiş bir halk kahramanıdır. Arif Nihat, “*Koroğlu*” başlıklı şiirinde; Koroğlu adlı yiğidin ölmediğini, atıyla aramızda gezindiğini ifade ederek kahramanların ölmeyeceğini vurgular ve kahramanlık değerini yüceltir:

Öldü zannetmeyin: «Koroğlu» denen

Yiğit yaşar, hâlâ!

Yola çıkmış, sürüp beyaz atını...

O at, koşar, hâlâ! (DA-230)

Arif Nihat, “*İstanbul*” başlıklı dördlüğünde İstanbul’u, ‘*Beline surlardan kemer kuşanmış*’ bir şehir olarak tasavvur eder. Beline surlardan kemer kuşanmış olan bu şehir, o kemeri çözebilecek olan kahramanını beklemektedir. Şair, İstanbul’u fethetmenin öyle kolay bir iş olmadığını vurgulayıp bu fethi ancak kahraman birisinin gerçekleştirebileceğini ifade eder:

Yiğidini seçmek için İstanbul,

İsteklilerini imtihan eder:

Beline surlardan kemer kuşanmış;

«Kim çözebilirse ben, onunum!» der. (DA-231)

Avrupa’nın en büyük ikinci akarsuyu olma özelliğine sahip olan Tuna Nehri, Osmanlı Devleti için maddi boyutunun yanı sıra, manevi boyutu da olan bir nehirdir. Türk tarihinde adına pek çok türkü, şarkı ve şiir yazılmış olan Tuna; atalarımızın bir zamanlar atlarını suladığı ve kahramanlıklarını sergilediği yerdir. Arif Nihat, “*Tuna*” isimli şiirinde ordularımızın Tuna’ya dayanıp Haçlıları yendiği günleri okuyucunun gözünde canlandırır. Şair, Tuna sırtlarında at koşturup kahramanca can veren yiğitleri ‘*koç*’ olarak nitelendirir:

Gazâdır.. arada bizim saftan da

Koçlar düşer Tuna’ya. (DA-234)

Kurtuluş Savaşı'mızın kahramanlarından olup adı sanı pek duyulmayan binlerce şehidimiz vardır. Bunlardan biri de 'Köşker Duran'dır. O, I. Dünya Savaşı'ndan sonra - 1920 yılında- Adana'nın Fransızlar tarafından işgali üzerine istilacılara Adana'da ilk kurşunu atan yiğittir. Köşker Duran, bir dut ağacına tırmanıp kendisini kamufle ederek keskin nişancılığı sayesinde Fransız askerlerini tek tek avlayan ve aynı dut ağacına açılan yaylım ateşi sonucunda 21 yaşında şehit düşen bir Millî Mücadele kahramanımızdır. Arif Nihat, “Şehid Duran'ın Kitabesi” şiirinde Şehit Duran'ın son nefesini teslim etmeden önce bile hasmın üzerine gittiğini şehit olduktan sonra da silahını elinden bırakmadığını söyleyerek ona duyduğu hayranlığı ifade eder:

*Ey son deminde, son kurşuniyle de
Attığını vuran;*

*Ey şehid olduktan sonra da eli,
Tetikte duran. (DA-240)*

4.28. Kanaatkârlık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kanaat; sözlükte elde bulunanla yetinmek, kısmetine/hakkına razı olmak, başkasının elindekine göz dikmemek, tamahkâr/açgözlü olmamak gibi anlamlara gelir (Doğan, 1996, s.594). İslam ahlakında ise kanaat, kişinin Allah'ın kendisine dünya nimeti olarak verdiği paya rıza göstermesi, kısmetine razı olması, başkalarının elindekine göz dikmeyip tok gözlü olmasıdır (Çağrı, 2001, s.289). Kanaat sözcüğünden hareketle kanaatkârlık, “Elinde bulunan ile yetinme, verilen nimetlerden razı olma, az çok rızık mübarek sayma, israftan ve ihtirastan kaçınma”dır (Seyyar, 2003, s.253). Güncel Türkçe Sözlük (TDK, 2018) kanaatkârlık kavramını, “*Azla yetinen, elindeki ile yetinen, kanık, kanaatli, yetingen*” olarak tanımlar.

Kanaatkâr olma, dinimizde teşvik edilen davranışlar arasındadır. Yüce Allah, Bakara Suresi'nin 172. ayetinde “*Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah'a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah'a şükredin.*” buyurarak insanları kanaatkâr olmaya çağırır. İnsanın açgözlülük etmemesi, rızık

verenin her zaman Allah olduğunu bilip buna göre yaşaması ve kişinin şükretmesini bilmesi kanaatkârlıktır.

Yaman’a göre (2014, 231-232) “Biz, insanları yönlendiren duygulardan birisi de ‘kanaat’tır. Var olanla yetinmek, şükretmek, sabretmek ama sürekli çalışmak ve bize tahsis edilmiş olan rızkı aramaya çıkmak insani erdemlerin en yücelerindendir. Azla yetinmeyen çoğu bulamaz. Paylaşmayana pay verilmez. Nefse dur demeden, hür olunmaz!”

Kanaatkâr olmak, tembel olmak demek değildir. Tam aksine çok çalışmak ve istemek, bu değerın temel anlayışını oluşturur. Kanaatkâr insanlar; çalışırlar, çabalarlar, zenginleşmeyi arzularlar. Bunun yanında da elinde bulunan ile yetinip Allah’ın verdiği rızka rıza gösterirler. Kanaatkârlığın özünde ‘Allah bugünlerimizi aratmasın.’ düşüncesi vardır. Dücâne Cündioğlu, *"Kanaatkârlık, yok olanın yokluğunda değil, var olanın yokluğunda dahi huzur ve sükûn içinde olmaktır."* ifadeleriyle kanaatkârlığı güzel bir biçimde açıklamaktadır.

Elindekilerle yetinmeyip sürekli fazlasını isteyen ve bu uğurda toplumsal normları hiçe sayan maddiyatçı insanların yetişmesi toplum hayatında ciddi sorunlara yol açar. Azla yetinip küçük şeylerle mutlu olabilen çocukların yetişmesi ise toplumsal huzur açısından son derece önemlidir.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde, kanaatkârlık ile ilgili tespitler aşağıda örnekler eşliğinde değerlendirilmiştir:

“*Hakkuşları*” şiirinde; ‘*Bir lokma, bir hırka...*’ söylemine yer veren şair, bu sözle dünyalık hırslardan ve bencilliklerden sıyrılarak maneviyata yönelmeyi, yani kanaatkâr olmayı vurgular. Lokmanın dünyalık lezzetleri, hırkanın da makamı temsil ettiğini düşünürsek Arif Nihat bu cümleyle hırs ülkesinin sınırlarını çizerek. ‘*Bir lokma, bir hırka...*’ felsefesiyle yaşayan insanların gözü yükseklerde olmaz. Bu kimseler, çalışıp alın terlerini akıttıktan sonra kazandıklarına rıza gösterirler. Rızkı verenin Allah olduğunu bilip az olsa da bununla yetinirler. Kişinin az şeyle yetinip çok malda gözünün olmaması, kanaatkâr olduğuna işaret eder. Ancak burada şu hususu belirtmekte fayda vardır: Bu söz çalışmamayı değil, nefsimizi ve hırsımızı kontrol etmemizi öğütlemektedir. Kanaatkârlık, aynı zamanda ihtiyaçlarından artakalan kazancı, bir yerlere yığmayıp dinimizin emrettiği yerlere ulaştırmayı da ifade eder. Varlık içinde yüzüp ‘*Bir lokma, bir hırka...*’ anlayışıyla kanaatkâr davranmak son derece önemli bir

erdemdir. Şair yazdığı şiirde, bu anlayışın dervişlerden miras kalmasını isteyerek kanaatkârlık değerine yer verir:

Soyha kalsın erlerden

Bir lokma, bir hırka... (BBRB-35)

“Günler” şiirinde Arif Nihat, günlerden bir beklentisinin kalmadığını, hırslarından arındığını anlatmaya çalışır. Çevresindeki insanlar günleri sayıp söylerken şair, ‘gözüm yok’ ifadesiyle örtük bir biçimde kanaatkârlık değerini ima eder:

Günü söylemekte çevremdekiler...

Ne çıkar: ha cuma olmuş, ha salı!

Gözüm yok: arkamda kalan günlerin

Yarisından daha çoğu, yamalı! (BBRB-206)

Arif Nihat, tasavvufi duyuş ve düşünüş tarihimizde önemli bir yere sahip olan Mevlevilik akımına özel bir ilgi duyar. Şairin Mevlevilikle tanışıp Mevlânâ dergâhına bağlanması, hayatında birçok değişikliği beraberinde getirir. Şair, tasavvufla tanışmasının ardından Mevleviliği ‘devlet’ olarak nitelendirirken ‘bu devlet bana kâfi’ söylemiyle de Mevleviliğin kendisine yettiğini belirterek örtük bir ifadeyle kanaatkârlık değerine ilişkin bir örneğe yer verir:

Ey pîr, bu devlet bana kâfi.. (BBRB-220)

Arif Nihat, “Yuvalar” şiirinde aşk temasını ele alır. Şair, Leyla ile Mecnun’un aşkına telmihte bulunarak Leyla’nın kişisel özelliklerine değinir. Leyla; mal, mülk ve lüks karşısında son derece ilgisiz davranmaktadır. Şair, Leyla’nın bu özelliklerinden hareketle onu kanaatkâr olarak nitelendirmektedir:

Ki ne dârât, ne mal!...

Bunların hepsine bîgâneydi. (DA-109)

4.29. Kararlılık Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kararlılık kavramı, Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018); “*Kararlı olma durumu, istikrar*” olarak tanımlanmıştır. Kararlılık, kişinin bir karar verip bu karara sadık kalması hâlidir. Bireyin düşündüğü veya istediği şeyi yapmaktan vazgeçmemesi ve bu yolda çabalaması kararlılıktır. Goethe: “Kararlılık ve süreklilik, insanın saygıdeğer tarafıdır.” diyerek kararlı olmanın önemini vurgular. Bireyin aldığı kararların arkasında durması ve bu yolda çabalaması son derece önemlidir. Çocuklar, erken yaşlarda kararlılık değeriyle tanıştırılmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde söz konusu değere ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, “*Hatıralar Ülkesi*” şiirinde yavrularını ‘*Ergeç gelecekler!*’ diye bekleyen annenin kararlılığını ifade eder:

*Bekler anne, burda yavrularını;
«Ergeç gelecekler!» diyerek, emin... (BBRB-163)*

Arif Nihat, “*Fetih Marşı*” şiirinde gençlerimizi fetih iklimine çeker. Şair, Türk gencinin kendisine güvenmesini ister. Çünkü Türk genci, inandığı dava uğruna kendisinden emin ve kararlı bir biçimde yürürse milyonları arkasında bulacaktır:

*Delikanlım, işâret aldığın gün atandan
Yürüyeceksin... millet yürüyecek arkandan! (BBRB-182)*

4.30. Misafirperverlik Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Aile üyeleri dışında ailenin barındığı meskene, iyi niyetle ve belirli bir süre kalmak için gelen insanlara misafir denir (Alkan, 1991, s.741). Misafiri seven, misafir ağırlamayı bir meziyet haline getirmiş insanlara da misafirperver ya da konuksever denir. Kapısı herkese açık olan, misafir ağırlamaktan hoşlanan, misafire maddi varlığının el verdiği ölçüde yediren, içiren insanlar misafirperverdir (Özdemir, 1991,

s.740). Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018); “*Konukseverlik*” olarak tanımlanan bu kavram; konuğa verilen önem, değer ve yaklaşımların bütünüdür.

Misafirperverlik, milletimizin dünyaca kabul edilmiş meziyetlerinden biridir. Türk misafirperverliği, diğer toplumları her zaman şaşırtmış ve bir o kadar da bize hayran bırakmıştır. Kültürümüzde; ‘*Misafir odası, Tanrı misafiri*’ gibi deyimlerin; “*Misafir on kismetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır.*” ve “*Misafir bereketi ile gelir.*” gibi çeşitli atasözlerinin varlığı, Türklerde misafire verilen değer anlatılması bakımından son derece önemlidir.

Misafirperverlik, insanları birbirine yakınlaştırarak toplumsal ilişkileri kuvvetlendirir. Türk kültürünün yapı taşlarından olan misafirperverlik değerinin toplumsal birlik ve beraberliğin korunup devam ettirilmesi için küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması gerekir.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde, misafirperverlik değerine ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*Hatıralar Ülkesi*” başlıklı şiirinde misafirperverlik değerine atıfta bulunur. Şair, intak sanatından faydalanarak hatıraları konuşturur. Hatıralar, kapılarının her mevsim herkese açık olduğunu ifade ederek misafire verilen önemi mecazi bir söylemle ortaya koyar:

*Uğrayana imrenene, her mevsim,
Açıktır, açıktır kapımız bizim! (BBRB-160)*

“*Hatıralar Ülkesi*”nde, misafirperverliğin önemi bir kez daha vurgulanır:

*Yoklayan çıkarsa eşiğimizi,
Yürekler ve sesler, diyecek: «Buyrun!»
Kalmak isteyen yeri hazırdır,
Kalanlar memnûn. (BBRB-161)*

Veliler beldesi Konya, Arif Nihat’ın şiirlerinde bir mana şehri olarak ele alınır. Konya, Hz. Mevlânâ’nın izlerini taşıması ve Mevleviliğin yeşerdiği topraklar olması sebebiyle Arif Nihat’ın şiirlerinde kendisine genişçe yer bulmuştur. Şair, “*Konya*”

başlıklı şiirinde; Konya’da ‘mutlu/mutsuz, umutlu/umutsuz’ demeden herkese açık kucakların olduğunu belirtir. Mevlânâ’nın dünyaca ünlü “*Gel! Ne olursan ol, gel.*” sözünü akıllara getiren dörtlükte Konya, herkese kucak açan hoşgörölü ve misafirperver bir şehir olarak karşımıza çıkar:

*Görün mutluya, mutsuza;
Görün kutluya, kutsuza;
Umutluya, umutsuza
Açık duran kucakları! (BBRB-169)*

Arif Nihat, “Söylemek” şiirinde evinde sık sık sohbetler yapıldığına ve konuk ağırladığına değinir:

*Sık sık evimde sohbet olur; gel: misafire,
Kendim su içtiğim geceler, «zahle» söylerim. (BBRB-200)*

Şair, kaleme almış olduğu beyitinde öksüzlere seslenir. Onları, cennet gibi terennüm ettiği bir yere çağırarak oradaki misafirperverliğe değinir:

*Dar değildir; gelin, ey öksüzler..
Bütün öksüzlere kâfi yeri var. (BBRB-251)*

Şair, aşağıdaki beyitinde Mevlevi dergâhında gördüğü misafirperverliği örtük bir biçimde işler:

*«Geldim, dedim, bu halkada elpençe durmaya...»
Lûtfettiler, oturmak için yer de verdiler. (BBRB-269)*

Arif Nihat, Mevlânâ’nın ağzından yazdığı beyitte, ziyaretçilerinin misafir olarak geldiğini ve sofrasının hiç boş olmadığını belirtir:

Akşam, gelir garîb misafirlerim benim...

Dün boş değildi sofralarım; boş değil yine. (BBRB-275)

Mevlânâ, yalnızca yaşadığı yüzyıla değil; tüm zamanlara damgasını vuran engin hoşgörüsüyle tüm insanlığı kucaklayan bir gönül eridir. Vefatının ardından asırlar geçmesine rağmen kabrinin bulunduğu ‘Kubbe-i Hadrâ’ civarı, her yıl binlerce ziyaretçinin akınına uğramaktadır. Yurdun dört bucağından gelen ve binlerce ziyaretçiyi ağırlayan Mevlânâ, Arif Nihat’ın şiirlerinde misafirperverliğiyle de anılmaktadır:

Geliyor her köşeden düşkünler:

Ne ilâhî, ne misâfir-perver

Çadırın var Pîr'im! (BBRB-293)

Şair, “*Niyâz Penceresi*” şiirinde, ululara seslenerek sofralarına bu akşam misafir geleceğini duyurur:

Yer verin halkanızda ey ulular:

Ki bu akşam (simât)a mihman var! (BBRB-301)

Arif Nihat, “*Yatır*” başlıklı şiirinde bir evliyanın ağzından misafirperverlik değerini işler. Evliya’nın ikramda bulunması, misafirperverlik değerine ilişkin bir örnektir:

Ne dilerse getiririm;

Elimle toplar, elimle

Uzadır, veririm:

Gelsin kuzularım kahvaltısına! (DA-56)

“*Yatır*” şiirinde evliya, ziyaretçilerine seslenir. Ziyaretçilerini kapısına davet eden evliya, onları bir dahaki gelişlerinde yatıya bırakmak istediğini belirterek misafirperverlik değerine dolaylı bir yolla vurgu yapar:

*Ey geçenler hayâtın yarısını,
Ey gelenler hayâtın yarısına,
Ey hepsi, benim kadir bilir ziyâretçilerim;
Sizindir göğsüm, yerim...
Yine buyurun Evliyâ'nın
Kapısına...*

*Bir daha sefere, beklerim
Gece yatısına! (DA-61)*

4.31. Nezaket Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) nezaket, “*Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik*” olarak tanımlanmıştır. Nezaket, saygı ile iç içe geçmiş bir kavramdır.

Nezaket sahibi insanlar; incedir, söyledikleri kulağa hoş gelir ve iltifat etmesini iyi bilirler. Tanıdık birini görünce ona gülümsemek, onunla selamlaşmak ya da sokakta hiç tanımadığımız yaşlı bir teyzeye karşıya geçmesi için yardımcı olmak birer nezaket örneğidir. Nezaketli davranma alışkanlığının çocuğa kazandırılması, birbirine saygı duyup düşünceli davranan bireylerin yetişmesini sağlar. Bu sebeple küçük yaşlardan itibaren nezaket değeri çocuğa kazandırılmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde nezaketli olma değerine ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*Uyumak*” şiirinde ‘çocuk sevgisi’ alt temasını ele alır. Şair, bu şiirde nezaket değerine örtük bir biçimde yer verir. Uyuyan bebeklerin yanına melekler, yeri incitmeden sessizce gelmektedirler. Şair, ‘*Ayaklar incitmez yeri...*’ söylemiyle bu değere dolaylı yoldan değinir:

*Kapılar açılır sessiz,
Ayaklar incitmez yeri... (BBRB-58)*

Arif Nihat “*Kiraz Yaylası*” şiirinde, kiraz çiçeklerinin koparılmadan dalında koklandığını ve olgunlaşan kirazların tane tane toplandığını söyler. Şair, kirazların koparılırken ağacın dallarının hırpalanmadığını ifade ederek ağaçlara nazik davranıldığını belirtir. Yani sadece insanlara karşı değil, bir ağaca bile saygılı ve ince davranmamız gerekir. Şairin böyle bir kullanıma yer vermesi, nezaket değerine ait bir bulguyu örneklemektedir:

*Çiçeği dalında koklanır,
Yemişi tane tane toplanır,
Hırpalaya hırpalaya yolmazlar.
Dallarda çıkılır mercan avına... (BBRB-63)*

Arif Nihat, “*Gölge*” şiirinde ölüm temasını işlemektedir. Şair; ölen kişiye, mezarının nerede olmasını istediğinin sorulup sorulmadığını ifade ederek nezaket değerine örtük bir biçimde yer verir:

*Sordunuz mu «yer yüzünün neresini
Beğenir?» diye
Ve «nerde daha iyi
Dinlenir?» diye? (BBRB-207)*

“*Gölge*” şiirinin devamında şair, nezaket değerine bir kez daha örtük bir anlatımla yer verir. Şiirde vatan, öldükten sonra bile ‘*mübârek memesi*’ emilecek bir anne olarak tasvir edilir. Aynı zamanda öbür dünyada, anayı ve yavruyu incitmemek ifadesiyle nezaket değeri çağrıştırılır:

*Ötede, öbür dünyada
Başlayınca hayata
Yeniden;
Anayı da, yavruyu da
İncitmeden
Verin ağzına, verin*

Vatan annenin

Mübarek memesini! (BBRB-208)

Arif Nihat, “Uçmak” şiirinde Azrail’e seslenir ve Azrail’den can aldığı sırada nazik davranmasını isteyerek mecazi bir söylemle nezaket değerine vurgu yapar:

Bir meleksen, görelim: Azrâîl,

Can alırken de nezâket göster! (DA-43)

Arif Nihat “Renkler” başlıklı şiirinin son beyitinde, biten bir ziyafetin ardından boşalan bardaklara şükranların doldurulması, yani ziyafeti verene teşekkür edilmesi gerektiğine vurgu yapar. Bu, nezaket değerine ilişkin bir bulgudur:

Ârif, sona erdiyse ziyâfet

Bardaklara şükrânını doldur! (DA-106)

4.32. Ölçülü Olma (Ölçülülük) Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) ölçülülük, “Ölçülü, dengeli olma durumu, ılım, itidal” olarak tanımlanmıştır. Ölçülü olma; duygu, düşünce ve davranışlarımızda dengeli ve kontrollü yaşamayı ifade eder.

Bireyin nitelikli insan olmasının koşullarından biri, kendini bilmesidir. Kendini bilen insan; neyi, nasıl ve ne kadar yapması gerektiğinin bilincindedir. O, hayatının her alanında aşırılıklardan uzak durur. Hayat, ölçülü ve dengeli olmakla anlamlı, yararlı ve güzel olur. İnsanlar, aile ve toplum hayatlarında bir çizgide durması gerektiğini bilmelidirler. Yaman (2014, s.123) insanın ölçülü olması gerektiğini şu ifadelerle açıklamaktadır:

İnsanın fitratı vasatı gerektirir. Yani; insan için aşırılıklar, abartılar, ölçüsüzlük ve dengesizlikler genellikle sıkıntıyla sonuçlanır. Bu bakımdan insanoğlunun her durumda kendini makul bir sınırdan tutması en doğru yoldur. İnsanda doğal olarak var olan nefis, istek, arzu, hırs, ihtiras, öfke vb. doğal ve normal ölçülerde karşılanması insan için en uygun olanıdır. Bunlar karşılanırken ifrata ve tefrite düşülmesi ister istemez sıkıntıyı beraberinde getirecektir.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de insanların ölçülü ve dengeli olmalarını emretmektedir. Kur'an'da yalnızca iman, ibadet, tebliğ, ilim, ekonomi, sosyal, ahlaki vb. konularda uyulması gereken esaslar yer almaz; yürümemizden konuşmamıza, yememizden içmemize kadar her alanda ölçülü ve dengeli olmamız bildirilir. Lokman Suresi'nin 19. ayetinde Yüce Allah, “*Yürüyüşünde tabî ol. Sesini alçalt. Çünkü seslerin en çirkini, şüphesiz eşeklerin sesidir!*” buyurarak insanları yürüyüşlerinde mütevazı olmaya, konuşmalarında ise alçak sesle konuşmaya davet eder. Bu ayet, dünya ve ahiret mutluluğu için ölçülü olmak gerektiğini açıkça bildirmektedir.

Aşırılıklar, bireyin yaşamını zorlaştırarak çeşitli sıkıntılara yol açmaktadır. Duygu, düşünce, davranış ve insan ilişkilerimizde ölçülü ve dengeli davranmamamız hayatı çekilmez hâle getirir. Bu sebeple her durumda ölçülü davranmak gerekir. Dolayısıyla çocuklara da küçük yaşlardan itibaren ölçülü davranmaları telkin edilmelidir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

İnsanlar sürekli sakin olamazlar. Tabiatımız gereği bazı durumlar karşısında, sinirlenip çabucak öfkeye kapılabilmekteyiz. Bu anlarda sonradan pişman olabileceğimiz durumlara yol açmamak için, öfkemizi kontrol altında tutmamız ve ölçülü davranmamız gerekir. Şair, “*Söylemek*” adlı şiirinde tam da bu duruma vurgu yapar. Arif Nihat, öfkesinin içten geldiğini ancak bu öfkeye kapılıp sorunları şiddetle çözmediğini söyler. Şair, öfkesini ifade etmenin yolu olarak dili, yani şiiri seçmiştir. İstemediği durumlara fiziki şiddetle cevap vermek yerine, sözel olarak uygun bir dille karşılık verdiğini söyleyerek ölçülü davrandığını belirtmektedir:

Öfkem de şefkatim kadar içten gelir benim;

Ancak, ayakla, elle değil; dille söylerim! (BBRB-199)

Konuşma yeteneği, insana muazzam bir üstünlük sağlamasının yanında, ağır bir sorumluluk yüklemektedir. Huzur ve mutluluğun sırrı bir yönüyle, dilimize sahip çıkmaktan geçer. Çok konuşmak ve boş konuşmak yerine, düşünerek konuşmak gerekir. Arif Nihat, “*Söylemek*” şiirinde geçen bir beyitte ölçsüz ve hesapsız konuşmalardan

hoşlanmadığını belirtir. Şair, konuşmalarında ölçüyü, dengeyi yakaladığını ve düşünerek konuştuğunu ifade eder:

Hoşlanmam ölçüsüz ve hesapsız konuşmadan:

Tartar, hesâbeder, düşünür; öyle söylerim. (BBRB-200)

4.33. Özgürlük Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) özgürlük, “*Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî; her türlü dış etkidен bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet*” şeklinde tanımlanmıştır. Hayek’e göre (1990, s.11) özgürlük, “Bir insanın başkalarının zorlaması olmadan davranabilmesi, hareket edebilmesidir.”

Özgürlük, bireyin kendini gerçekleştirebilmesi açısından son derece önemli olan bir değerdir. Humboldt (2000, s.736) özgürlük değerine ilişkin düşüncelerini şu ifadelerle anlatmaktadır:

İnsanoğlunun gerçek amacı, yani ebedi ve değişmez akli ilkeler tarafından salık verilen ve geçici arzularca belirlenmeyen amacı, kemale erinceye kadar kendi güçlerini en üst düzeye çıkacak şekilde gerçekleştirmektir. Bu oluşumun gerçekleşmesi için özgürlük en başta gelen ve onsuz olmaz koşuldur.

Özgür insan, öncelikle tüm yönleriyle kendini tanır, keşfeder; daha sonra kendi hür iradesiyle karar verip başkalarına göre hareket etmez. Çocuklara küçük yaşlarda kazandırılması gereken bir değer olarak karşımıza çıkan özgürlük, bireyin kendi kararlarını vererek daha mutlu olmasını, kendine olan güveninin artmasını sağlayan bir değerdir.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde özgürlük değerine ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*Kuşlar*” isimli şiirinde kuşlara seslenerek onlardan yasakların olmadığı bir bahçe bulmalarını ister. Şairin; gökte kanatların, yerde ise ayakların özgürce dolaştıkları bir bahçeyi arzulaması özgürlük değerine yönelik bir bulgudur:

*Bir bahçe bulun ki, kuşlarım,
Göğünde kanadlar,
Yerinde ayaklar
Yüzebilir, gezebilir, tozabilir. (BBRB-26)*

Arif Nihat, “*Yolcular*” şiirinde örtük bir biçimde özgürlük değerine değinir. Şair, ‘*kanatlar*’ ve ‘*hürriyet*’ kavramlarına yer vererek özgürlük değerine göndermede bulunur. Arif Nihat, bunalımda olan insanların kanatları ile uzaklara gidebilmelerini ve yerle gök arasında özgürce dolaşabilmelerini ister:

*Bunalıp boğulmuşlara
Kanatlar, yollar, uzaklar...
Yerle göğün arasında
Hürriyete salınacaklar;
Masallara kalsın artık
Bayraklar, tüller, duvaklar! (BBRB-31)*

“*İnanmak*” şiirinde şair, yine örtük bir biçimde özgürlük değerini işler. Şair, önünde ayların ve yılların birer basamak gibi dizildiğini belirtip bu basamakların çıkamadığı yerlere kanatlarıyla çıkmayı arzular. Burada ‘*kanatlar*’ söylemi, özgürlük değerini çağrıştırmaktadır:

*Yolumuzda aylar, yıllar
Basamak basamak...
Basamakların çıkamadığı yere
Kanatlarınla çıkmak... (BBRB-55)*

Arif Nihat, “*Çocuklar*” başlıklı şiirinde beşiklerin salıncakları kısıktığını ifade eder. Beşikler bir başkasına bağımlı olmayı, sınırlı ve dar bir alanda yaşamayı; salıncaklar ise özgürlüğü ifade etmektedir:

Niçin kıskanır? anladım

Beşikler salıncakları! (BBRB-140)

Şair, “*Nûr*” şiirinde yer alan bir beyitte ‘*hür mâvi*’ söylemiyle özgürlük değerini akıllara getirir. Sessizce tüten bir ocaktan çıkan dumanlar, gökyüzünün hür mavisine karışmaktadır. ‘Mavi’nin özgürlüğü simgelediğini düşündüğümüzde şair, ‘*hür mâvi*’ söylemiyle âdeta özgürlüğün derecesini pekiştirmektedir:

Hür mâvisi mes’ûd semânın,

Doğmuş şu dumanlar tüten âsûde ocaktan. (BBRB-145)

Arif Nihat, “*Havuz*” şiirinde gür saçlarını, hür bir hareketle omuzlarından atan birini tasvir etmektedir. Şair, ‘*hür bir hareket*’ söylemiyle özgürlük değerini örtük bir biçimde çağırıştırır:

Rû’yâdan uyanmış gibi silkindi güzel baş;

Gür saçları, hür bir hareket, attı omuzdan... (BBRB-148)

Şair, “*Çizgiler*” şiirinde ruhların ilahi aşka özgürce uçmaları için gökyüzündeki katların yaratıldığını ifade ederek özgürlük değerine atıfta bulunur:

Uç ey ebedî aşk.. ki uçsun diye ervâh

Gök kubbede katlar yaratılmış. (BBRB-149)

Arif Nihat, “*Gemiciler*” şiirinde denizcilerin denize olan tutkularını işlerken aynı zamanda özgürlük değerine de yer verir. Şair hürriyetin; duvar ve damla sınırları çizilmiş evler gibi dar mekânlarda olmadığını belirtir ve özgürlüğün, bir ada gibi tasvir ettiği gemilerde olduğunu vurgular. Şaire göre özgürlük, kıyılarda ve toprakta değil; engin denizlerde dir:

*Duvara, çatıya ve dama nispet
Kendisini enginde gösterir ebed..
Kıyıda, toprakta değil hürriyet;
Kıyının, toprağın uzaklığında! (BBRB-166)*

“Yıldönümü” şiirinde ‘Kadın erkek, çoluk çocuk / Zincirinden boşanmada.’ ifadelerine yer veren şair, özgürlük değerine örtük bir biçimde göndermede bulunur:

*Kadın erkek, çoluk çocuk
Zincirinden boşanmada. (BBRB-194)*

Arif Nihat, “Taşbebekler” şiirinde el etek öpen, baş eğip zincirlere vurulan ve başkalarının çizdiği sınırlara göre yaşayan insanları eleştirerek bu olumsuz tablo karşısında onları, özgürlük değerinin varlığını düşündürmeye yöneltir:

*- Hürriyetin nesi var, bu en gürbüz çağında
- Elinde kelepçeler, ayağında köstekler...
Bilirse boyun eğip beklemesini eğer
Demirlerini yarın biraz gevşetecekler. (BBRB-196)*

Arif Nihat, “Kanadlar” başlıklı şiirinde Türk milletinin üstün vasıflarına vurgu yapar. Şair, Türklerin hürriyetin örneği değil, bizzat kendisi olduğunu ifade ederek milletimizin özgürlüğüne olan düşkünlüğünü yüce bir değer olarak karşımıza çıkarır:

*Hürriyetin misâli değil, kendisiydiler;
Lâyıktılar dilimde en üstün sıfatlara! (BBRB-201)*

Şair, ölüm temasını işlediği bir dördlüğünde gökyüzündeki atların eğerli bir hâlde hür mavilerin içerisinde ruhları beklediğini ifade eder. Şair, ‘hür mâviler’ söylemiyle özgürlük değerini dolaylı bir anlatımla vurgular:

*Gözlerde hüzüün ve elde mendil..
Teşyî'e çıkar yabancı, yerli:
Hür mâvilerin eşiklerinde
Atlar bizi bekliyor eyerli. (BBRB-217)*

Azat bir hâlde yola çıkan çıplak birinin maviler giyinmeye gittiğini belirten şair, mecazi bir söylemle özgürlük değerine yer verir. Bilindiği üzere mavi renk, özgürlüğü simgeler:

*Gidiyor yolları tutmuş, âzâd,
Mâviler giymeye uryan sultan. (BBRB-223)*

Arif Nihat, 'hürriyet' kavramına yer verdiği bir beyitte ıssız gecelerin, hürriyete boynunu öksüz öksüz uzattığını ve zikre dalan bir baykuşun sesini dinlediğini ifade ederek örtük bir biçimde özgürlük değerini işler:

*Uzatıp boynunu hürriyete öksüz öksüz
Dinler, ıssız geceler, zikre dalan pûhûyu... (BBRB-243)*

Şair, 'Ey hür çocuk' ifadesine yer verdiği şiirinde, bir yeniliğe kanat açan çocuğun bu değişimini işlerken özgürlük değerine göndermede bulunmaktadır:

*Ey hür çocuk, kanadlı çocuk; sen de anladın
Gönlünde başlıyan o mukadder tahavvülü. (BBRB-257)*

"Süleymaniye" başlıklı şiirinde 'hür çocuklar' söylemine yer veren şair, çocukların Süleymaniye'nin ezanlarıyla özgürce büyüdüğünü ifade eder:

*Fetih beldesinin hür çocukları,
Büyür beslenerek ezanlarınla... (DA-20)*

“*Geceler*” şiirinde gündüz işlenen günahlar karşısında azat olmayı isteyen şair, gecelere seslenir ve günahlarından kurtulup özgürleşmeyi ister:

*Bizi âzâdedin, güzel geceler,
Günün vebâlinden! (DA-36)*

“*Yatır*” şiirinde ruhu, kanadı ve yüreği olduğunu ifade eden evliya, özgür olduğunu örtük bir biçimde vurgular:

*Rûhum var, kanadım, yüreğim var:
Benim de isteğim, benim de dileğim var! (DA-52)*

“*Yudumlar*” şiirinde ‘*hür bir endam*’ söylemine yer veren şair, özgürlüğe atıfta bulunmaktadır:

Hür bir endâm... bir beyaz lâle... (DA-112)

“*Fröyd*” başlıklı beyitinde Arif Nihat, psikianaliz üzerine çalışmalarda bulunmuş olan Freud’u eleştirir. Freud’un bilinç üzerine çalışmalar yapıp bilincin tutsağı olmasını tenkit eden şair, Freud’a şuurun köstebeği değil de kuşu olmasının daha yerinde olacağını anlatır. Yani bilince tutsaklık karşısında özgürlüğü savunur:

*Şuûrun köstebeği olmuş Fröyd, gönüllü;
Fakat, kuşu olmayı düşünmemiş birtürlü. (DA-168)*

Arif Nihat, “*Basamaklar*” şiirinde ‘*yelken*’, ‘*kanad*’ ve ‘*mâvi*’ ifadeleriyle okuyucunun zihninde özgürlük değerini çağrıştırmaktadır:

*Yelken olsun, kanad olsun bize de
Ey uzaklar, mâvi! (DA-202)*

4.34. Öz Güven Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) “*İnsanın kendine güvenme duygusu*” olarak tanımlanan öz güven kavramı, bireyin kendine ilişkin olumlu tutumlara sahip olması, kendini sevmesi, kendiyle barışık olması, kendini olduğu gibi kabul etmesi ve yeterli olduğunu düşünmesidir. Öz güven, kişinin değersizlik hissinden arınmasıdır.

İnsanın kendine güvenmesi, başarılı olması açısından son derece önemlidir. Çünkü insanın bir işi yapabilecek beceriye sahip olması, o işi başaracağı anlamına gelmez. Bu noktadan hareketle öz güven başarı açısından gereklidir.

Öz güveni yüksek olan bireyler, bir işi başarmak için çok çaba gösterirler. Olumsuzluklarla karşılaştıklarında kolayca pes etmezler, aksine ısrarlı ve sabırlı davranırlar. Yine bu bireyler, olumsuzluklar karşısında kendilerini değersiz hissetmek yerine, durumu bir gelişme fırsatı olarak değerlendirip sahip oldukları güce inanırlar. Böylece nesnel bir bakış açısıyla problemlerin üstesinden gelmeye çalışırlar. Bu açıdan bakıldığında öz güven kavramı, eğitimde üzerinde durulması ve küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması gereken önemli değerlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde öz güven değerine ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*Sen*” başlıklı şiirinde dilediğine kendisini sevdirebilecek kadar öz güveni yüksek olan bir kişiye yer verir:

*Bir gönül var mı, kendini
Sevdiremeyeceğin? (BBRB-99)*

Arif Nihat, “*Fetih Marşı*” şiirinde Fatih Sultan Mehmet’i büyük zaferlere imza atmasıyla, Yavuz Sultan Selim ile Sultan Süleyman’ı yaptıkları seferler sonucunda kazandıkları büyük zaferleriyle, Mimar Sinan’ı emsalsiz eserlere vücut vermesiyle ve Ulubatlı Hasan’ı kahramanlığıyla Türk gencinin karşısına çıkarır. Atalarımız kendilerine olan güvenleri neticesinde neler yapabileceklerini göstermişlerdir. Gençlerimiz de atalarından aldığı güçle büyük işler yapabilecek kabiliyettedir. Yeter ki

kendilerine değer verip kendilerini küçük görmesinler. Şair, gençlerimizin kendilerine güvenmelerini öğütleyerek öz güvenin önemine dikkatleri çeker:

Küçük görme, hor görme –delikanlım– kendini! (BBRB-181)

Arif Nihat “Yol” şiirinde, her şeyin insanın kendi içinde başlayıp kendi içinde bittiğini anlatır. Kendine güvenmenin ne kadar önemli olduğunu vurgulayan şair, yolların insanın içinde olduğunu ve kendine güvenen insanın amacına er geç ulaşacağını ifade eder:

*Hükmü mü var boyun, enin?
İçten açıksa yelkenin
Yollar içindedir senin
Yollara çıkmadan yürü! (BBRB-306)*

“Rol” başlıklı dörtlüğünde insanların sahtekârlığına ve ikiyüzlülüğüne dikkatleri çeken şair, kendisinin sadece Arif Nihat rolünü oynadığını ifade etmekte ve yazdığı dörtlükle kendine olan güvenini ortaya koymaktadır:

*Onlar oynayadursun perdelerde, sahnede
Kral, dilenci, sofı, gelin, dâmat rolünü:
Ben oynarım dünyâda –mevsimlerdir, yıllardır-
Ârif Nihat rolünü! (DA-151)*

4.35. Sabırlı Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) sabır kavramı, “*Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç; olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme*” olarak tanımlanmıştır. İçinde bulunulan kötü duruma tahammül göstermek anlamına gelen sabır, insan için en büyük erdemlerden biridir. İnsanın öfkesine yenilmemesi, üzüntü ve acıları tam bir sükûnet içinde karşılaması, yorucu bir görevin sıkıntılarına tahammül

edebilmesi sabrın varlığına bağlıdır (Hökelekli, 2013, s.117). Sabır, insanın kendi iradesi dışında gerçekleşen sıkıntı, güç ve zorluklara paniğe kapılmadan, tedirgin olmadan ve şikâyet etmeden soğukkanlılıkla tahammül göstermesidir (Seyyar, 2003, s.343).

Sabır değeri, dinimizde kendine geniş yer bulan bir kavramdır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim' de sabrı emretmekte, sabır gösteren insanları bu özelliklerinden dolayı övmekte ve Âl-i İmrân Suresi'nin 146. ayetinde *“Allah, sabredenleri sever.”* buyurmaktadır. Sabır, bela ve musibetler karşısında kuldan beklenen erdemli bir davranıştır. Öyle ki Allah, Hz. Peygamber'i bile çeşitli musibetlerle imtihan etmiş, bu durum karşısında da sabrı tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber: *“Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı bir mükâfat verilmemiştir.”* buyurarak sabrın bir mükâfat olduğunu belirtmiştir.

Sabır, bireyin herhangi bir musibetle karşılaştığı andan itibaren tahammül gösterip o durumdan kurtulmak için çabalaması ve isyan etmeden metanetini korumasıdır. Sabırlı insanlar, menfi durumlar karşısında güçlü durarak her şeyin Allah'tan geldiği bilinciyle hareket edip iç huzura kavuşurlar. Sabırlı olma değeri, bireye kazandırılarak kişinin yaşamını kolaylaştırıp daha anlamlı kılması sağlanmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, *“Saatler”* şiirinde zor imtihanlardan geçtiğini ve ağır çileler çektiğini vurgular. Şair, gösterdiği sabrın büyüklüğü karşısında sabır taşlarına seslenir ve onlardan gösterdiği sabra dikkat çekmelerini ister:

*Kanatlarımı taşıdım
Denizler, dağlar aşırı...
Dinleyin çilemi ey
Sabır taşları! (BBRB-65)*

“Aramak” şiirinde sabrın bile sabır çekip kıyamete kadar beklediğini vurgulayan şair, şu ifadelerle sabır değerine atıfta bulunur:

*Kıyamete kadar sabır
Tesbih çekecek ve deli
Parmaklarını sayacak... (BBRB-91)*

Bir annenin, çocuğunu büyütürken verdiği emeği ve çocuğunun yaramazlıkları karşısında gösterdiği sabrı “Anne” şiirinde anlatmaya çalışan şair, annenin ağzından şu dizeleri aktarır:

*Usanmadım, yorulmadım, çekinmedim...
Gün oldu, kırdın..
İncinmedim. (BBRB-156)*

Süleymaniye Camisi, 1550-1557 yılları arasında Mimar Sinan tarafından, Kanunî Sultan Süleyman adına yapılmıştır. Mimar Sinan, İstanbul’da yaşanan depremlerden dolayı caminin temelini oturması için bir süre beklemiştir. Bu bekleme sonucunda caminin yapımı, 7 yıl gibi uzun bir zaman almıştır. Arif Nihat, “Süleymaniye” şiirinde Mimar Sinan’ı kutlamak için bekleyenlerin sabırlı kullar olduğunu ifade etmektedir:

*Sabırlı kullardır Koca Sinan’ı
Gönül gönül, dil dil kutlamak için
Bekleyebilenler 9 nisanı. (DA-30)*

“Uçmak” şiirinde ölüm temasına yer veren şair, ölüm gerçeği karşısında bedeninin biraz dayanıklı ve sabırlı olmasını istemektedir:

*Bu iş –ergeç- olacak, ey bedenim;
Sen de bir parça metânet göster! (DA-43)*

Arif Nihat, “Gülmek” başlıklı dördlüğünde, büyükler tarafından küçümsenen bir çocuğa seslenir. Ona hep çocuk kalmayacağını, bir gün büyüyeceğini söyleyen şair, eğer sabrederse bugün ona gülenlerin yarın onu güldüreceğini ifade eder:

*Yukardan bakarlar gülerler sana;
Demek, ey çocuk, hor görürler seni!
Fakat, sabredersen görürsün: bugün
Gülenler, yarın güldürürler seni! (DA-227)*

4.36. Sadakat ve Vefa Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) sadakat, “İçten bağlılık; sağlam, güçlü dostluk” vefa ise “Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı” olarak tanımlanmıştır. Tanımlardan hareketle sadakat, samimi ve güçlü bir dostluk; vefa ise, dostluk ve bağlılıkta devamlılığı esas alan değerler olarak ifade edilebilir.

Bireyler, samimiyet üzerine kurulu sağlam ve güçlü ilişkilere sahip olmak isterler. Aynı zamanda, böylesi bir ilişkinin devamlılığını da arzularlar. Sadakat ve vefa kavramları, tam da bu noktada karşımıza çıkar. Çünkü temelinde bu kavramları barındırmayan ilişkilerin, güçlü ve sürekli olması beklenemez. Güçlü ilişkilerin kurulabilmesi ve kurulan bu ilişkilerin sürekliliğinin sağlanabilmesi için sadakat ve vefa değeri, yetişmekte olan bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, kişinin ahlaki gelişimi açısından önemli olan bu iki değere ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, uzun yıllar Adana'da öğretmen olarak görev yapmıştır. Adana'dan sürgün edilmesi üzerine buradan ayrılmak zorunda kalan şair, Adana'ya duyduğu hasreti “*Mektup II*” isimli şiirinde dile getirir. Arif Nihat bu şiirinde, hayatının önemli bir kısmını geçirdiği Seyhan ve çevresine olan bağlılığını anlatarak sadakat ve vefa değerlerine ilişkin bulgulara bir arada yer verir:

*Seyhan'ın bir yastıkta
Yattım yazlarıyla!...
Akrabalığım vardır
Kumlarıyla, sazlarıyla. (BBRB-72)*

Arif Nihat, “*Hisarlar*” ismini verdiği şiirinde Anadolu ve Rumeli Hisarlarının tarihteki işlevine vurgu yapar. Hisarlar, tarihsel görevlerini icra etmiş ve zamana karşı yenik düşüp çağımıza yabancılaşmışlardır. Ancak Hisarların çevresinde yatan şehitler, dirilerden Fatiha ve dualar beklemektedirler. Şair, yazdığı şiirde dualarla geldiğini söyleyerek şehitlere karşı sadakat ve vefa değerine ilişkin bir bulguya yer verir:

*Geldim size tatlı ninnilerle,
Ey Fâtîha bekleyen mezarlar... (BBRB-180)*

“*Gündönümü*” şiirinde dostlarına seslenen Arif Nihat, öldüğünde kendisini rastgele bir yere gömmemelerini ister. Şair, Mevlânâ’nın yanına gömülmesini vasiyet eder ve dostlarını bu hususa dikkat etmeleri konusunda uyarır. Şair, aynı zamanda bu isteğini gerçekleştirmeleri için dostlarını vefalı davranmaya davet eder:

*Dostlarım, dostlarım, gündönümüdür..
Ölürsem atmayın ortaya beni! (BBRB-185)*

“*Yatır*” şiirinde yatırda uyuyan evliya, ziyaretçilerini sadık ve vefalı bulduğunu ifade eder:

Ey hepsi, benim kadir bilir ziyâretçilerim. (DA-61)

“*Hüsni Reşid Soykan’ın Kitâbesi*” şiirinde vefat eden kimsenin ardından vefalı olmanın önemini vurgulayan Arif Nihat, Yasin Suresi’ni okumaya zaman yoksa en azından bir Fatiha’nın okunarak bir vefa örneği segilenmesi gerektiğini belirtir:

*Vakit ister, bilirim, hayli uzundur «Yâsin»..
Durma: Bekler seni akrânın, eşin...
Lûtfedersen yetişir bir kısacık «Fâtîha», din
Kardeşin Hüsni Reşid Soykan için! (DA-154)*

“*Polat Turfânî*” şiirinde ölenin ardından vefalı olmanın önemini bir kez daha vurgulayan şair, ölümün ayrılık olmadığını ve ölenle aradaki bağın hiç kopmayacağını şu dizelerle ifade eder:

«*Gitsen de, derim, kalmada bağlar, aramızda
Çağlar boyu benden sana, senden bana doğru!*» (DA-199)

“*Süleyman Sırrı Aybar’ın Kitâbesi*” şiirinde ölen kişi, adı anıldığı sürece yaşadığını ifade eder. Bu şiirde, ölenin adına sevenleri tarafından iyilikler yapılması ve yapılan hayırlarla ölen kişinin adının yaşatılması sadakat ve vefa değerine ilişkin bir bulgu olarak karşımıza çıkar:

*Ey kalanlar, sayılmam ölmüş ben,
Unutulmazsa (Sırrı Aybar) adım! (DA-200)*

4.37. Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) sağlık kavramı, “*Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet*” olarak tanımlanmıştır. Sağlık; bireyin zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal yönlerden iyi durumda olmasıdır.

Dinimiz, insan hayatına ve sağlığına büyük önem vermiştir. İnsanın hem bu dünyadaki vazifelerini yapabilmesi hem de öteki âleme hazırlanabilmesi için sağlıklı olması gerekir. Sağlık, Yüce Allah’ın insanlara bahsettiği en büyük emanet ve nimet olarak gösterilmiştir. İnsanların bu emanete sahip çıkması ve bu nimetin kıymetini bilmesi gerekir. Kanunî Sultan Süleyman’ın “*Halk içinde mu’teber bir nesne yok devlet gibi / Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi*” beyiti, sağlıklı olmanın önemini etkileyici bir üslupla anlatmaktadır. Beyitte, alınan her bir nefesin değerini bilmek gerektiği; en büyük zenginlik ve nimetin sağlık olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Çünkü bütün cihan bizim olsa bile sağlık olmadan bunun bir değeri olmaz. Yaman (2014, s.209-210) sağlığın ne denli önemli olduğuna şu ifadelerle dikkat çekmektedir:

İnsan olarak bizlere bağışlanan en önemli nimet akıl, ruh ve beden sağlığıdır. Bunlar olmadan, dünya nimetlerinden hiçbirisinin anlamı ve önemi yoktur. O hâlde, sınırlı ömrümüzü güzel ve nitelikli geçirmek, hayattan zevk almak, yararlı ve kalıcı güzel işler yapmak istiyorsak öncelikle sağlığımızı korumak zorundayız. Sağlıksız bir insanın kendine de başkalarına da bir faydası olmaz.

Mutluluğun başı öncelikle sağlıktır. Sağlık olmazsa hiçbir şeyin tadı tuzu olmaz. “*Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.*” atasözünden hareketle özellikle çocuklara sağlıklı olmanın önemi küçük yaşlardan itibaren benimsetilmeli; sigara, içki, uyuşturucu gibi sağlığı tehdit eden maddelerden uzak durmaları sağlanmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde söz konusu değere ilişkin sadece bir örneğe rastlanılmıştır:

Kanser, kalp ve akciğer hastalıkları başta olmak üzere birçok hastalığa sebep olan sigara; insan sağlığını her açıdan olumsuz yönde etkiler. Şair, bu duruma duyarsız kalmaz. Envaitürlü sigaralar karşısında, kendisine en zararlı olanı sorulduğunda ‘*içilmeyeni*’ cevabını veren şair, sigaranın her türlü zararlı olduğunu ve hiçbir şekilde içilmemesi gerektiğini belirtir:

Dolup taşar camekânlarda her çeşit sigara;

O eskidir, bu yeni...

«*En az zararlı olan, hangi cinstir?*» dersen

Derim: «*İçilmeyeni*» (DA-227)

4.38. Saygı Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) saygı, “*Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram; başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu*” olarak ifade edilmiştir. “Saygı karşımızdakine onu düşündüğümüzü hissettirmektir. İnsanların dili, ırkı, cinsiyeti ne olursa olsun, ayırmadan farklılıklarını kabul etmektedir. Saygı, insanların arasındaki olumsuzlukları olumluya çeviren bir bağ, insanlar arasında en güzel iletişim kapısıdır. Kendine ve başkalarına değer vermek, çevresinden değer görmektir” (Perese, 2005, s.8).

Loomans ve Loomans (2005, s.11) birçok değerin temelinde saygının yer aldığını aşağıdaki ifadelerle vurgulamaktadır:

Saygı, sadece temel değerlerden biri değil, aynı zamanda birçok değerin de temelidir. Örneğin, eşitlik değerinin temelinde eşit saygı vardır. Bunun yanı sıra saygı, insanlara daha fazla sevgi ve daha az korku; daha fazla mutluluk ve daha az acı; daha fazla başarı ve daha az başarısızlık yolunda bilgi yüklü sezgileri ve pratik fikirleri bir araya toplayan bir kuşatıcı bir değer olma niteliğindedir.

İnsan ilişkilerinin temelinde yer alan ve de yer alması gereken temel değer, saygıdır. İnsanların birbirlerini sevmeye zorunlulukları olmasa da saygı gösterme zorunlulukları vardır. “Başkalarına saygı duymak ve saygılı davranmak onlardan da saygılı davranış görmek için karşılıklı saygı duyulması gerekir. Saygıya dayanmayan ilişkiler insanları bir arada tutmaz, aksine onları birbirinden uzaklaştırır” (Güngör, 2010a, s.70).

Saygılı olmak, bir insanın sahip olması gereken temel değerlerden biridir. Bu sebeple de değerler eğitimi kapsamında, çocuğun küçük yaşlardan itibaren saygılı olma davranışını kazanması gerekir.

Arif Nihat’ın çalışma kapsamında incelenen eserlerinde saygı değerinin işlevine dikkat çektiği tespit edilmiş ve bu değere ilişkin bulgu ve yorumlar iki başlık altında toplanarak örnekler eşliğinde verilmiştir:

4.38.1. Genel Manada Saygı

Saygı değerinin içerik ve boyutlarını kesin çizgilerle belirtmek mümkün olmasa bile şunu belirtmekte fayda olacaktır: Saygı kavramını, sadece bireyin diğer insanlara karşı takındığı bir davranış şekli olarak algılamamak gerekir. İnsan, başkalarına karşı olduğu kadar kendine, çevresine, canlı ve cansız diğer varlıklara da saygılı olmalıdır. Ayrıca bireyin tarihî ve kültürel değerlere karşı da saygılı bir tutum sergilemesi son derece önemlidir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere ilişkin tespit ve yorumlar şöyledir:

Bursa, tarihî dokusu ve manevi yapısıyla dikkatleri üzerine çeken bir şehrimizdir. Asırlık çınarları, saygıyla geçilmesi gereken avluları, sahip olduğu

kemerleri ve kubbeleriyle bir tarih tapusudur. Arif Nihat, “*Bursa*” şiirinde Bursa’nın sahip olduğu ulvî, tarihî ve kültürel değerlere yönelik saygı duyulması gerektiğini vurgular:

*Çınarların elinden öp,
Saygıyla geç avluları:
Bu kemerler, bu kubbeler
Târîhinin kapuları..
Gökten yere inmiş, uyur
Uluların uluları. (BBRB-171)*

“*Ziyaret*” şiirinde şair, üç kız kardeşin örnek yaşantılarıyla geçmiş dönemlerin eli öpülecek kadınlarından olduğunu ifade ederek onlara saygı duyar:

*Üç kardeş, üçü de evvel zamanın
Eli öpülecek kadınlarından... (DA-33)*

Bilindiği üzere, kültürümüzde el öpmek, büyüklerimize saygımızı ifade etmenin önemli göstergelerinden biridir. Toplumumuzda yaşça büyük insanlara saygı konusu, geçmişten bugüne önemini korumaktadır. Arif Nihat’ın, bir düğün merasimi sırasında gelinin büyüklerin elini öpmek amacıyla eğilip doğrulduğunu ifade etmesi saygı değerine ilişkin bir bulgudur:

*Eğilir, doğrulur gelin el öpüp;
Çizgiler, gövdesinde yay yay olur. (DA-95)*

4.38.2. Şehitlik ve Şehitlere Duyulan Saygı

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) şehit kavramı, “*Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse*” şeklinde tanımlanmıştır. Allah yolunda, din, vatan, namus ve mukaddes değerler uğruna canını feda eden kimse şehit olarak tanımlanabilir.

Bir millet yalnız bir insan yığını, bir bayrak yalnız bir kumaş parçası, bir vatan da yalnız kuru bir toprak değildir. Mithat Cemal Kuntay'ın ifadesiyle “*Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır / Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.*” Yani milleti, bayrağı ve vatani; millet, bayrak ve vatan yapan şey, uğruna dökülen şehit kanlarıdır.

Şehitlerimiz; vatan, millet ve bayrak uğruna canlarını feda ederek bu değerleri bizlere emanet etmişlerdir. Bizler de bu emanetlere sahip çıkıp onları gelecek nesillere en güzel şekilde teslim etmekle sorumluyuz. Bu kutsal görev, şehitlerimize olan saygımızın bir gereğidir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere ilişkin tespit ve yorumlar şöyledir:

Bakara Suresi'nin 154. ayetinde, “*Allah yolunda öldürülenlere ölümler demeyin. Bilakis onlar diridirler, fakat siz anlayamazsınız.*” buyrulmaktadır. Bu ayet, şehitlerin ölü olmadıklarını ve şehitliğin büyük bir merteye olduğunu anlatmaktadır. Arif Nihat, “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” başlıklı şiirinde bu duruma atıfta bulunarak şehitler tepesini bayrağımızın beklediğini ve şehitlerimizin nefes almak için rüzgâr bekleyen diriler olduğunu söyler. Aynı zamanda şair, şehitlerimizin meçhul asker olmadığından, onların yattığı toprağın ve tuttuğu bayrağın belli olduğundan bahsedip şehitlere saygı duyulması gerektiğini vurgular:

*Şehitler tepesi boş değil,
Biri var, bekliyor...
Ve bir göğüs nefes almak için
Rüzgâr bekliyor.*

*Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye,
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli.
Kim demiş Meçhul Asker diye? (BBRB-17)*

Şehitlerimiz, yaptıkları kahramanlıklar neticesinde her iki dünyada da övgülere mazhar olmuştur. Bize düşen ise onların kahramanlıklarına layık olmaktır. Şehitlere

olduğu gibi şehitliklere de saygı duyulması gerekir. Aynı zamanda şair, şehitlikleri her açıdan temiz gidilmesi gereken yerler olarak belirtir. Arif Nihat, şehitliklerde yüksek sesle yapılan konuşmaları, övgüleri, nutukları, alkışları ve yapma çiçekleri uygun görmez. Şair, şehit analarının ve şehit çocuklarının yapacağı dualar ile yaz ve kış beyaz açan doğal çiçeklerin şehitler için yeterli olacağını ifade eder:

Öpelim temizse dudaklarımız...

Fakat basmasın toprağına

Temiz değilse ayaklarımız.

Rüzgârını kesmesin gövdeler...

Sesinden yüksek çıkmasın

Nutuklar, kâsideler!

Geri gitsin alkışlar, geri...

Geri gitsin ellerin

Yapma çiçekleri!

Ona oğullardan, analardan

Dilekler yeter...

Yazın sarı, kışın beyaz

Çiçekler yeter. (BBRB-18)

Tepeler; kimi zaman bir şehit türbesi, kimi zaman bir evliya beldesi, kimi zaman da bir caminin kubbesidir. Arif Nihat, yazdığı “*Tepeler*” şiirinde yurdumuzun belli başlı tepelerini saymakla bitiremez. Ancak tüm tepeleri gölgesinde bırakan bir tepe vardır: Allahuekber Tepesi. Şaire göre bu tepe, tüm tepelerimizin kubbesidir. Çünkü Allahuekber Tepesi’nde şehitlerimiz yatmaktadır. Yakın tarihimizin acılarını içinde barındıran bu tepe, şehitlerimizin ulvi hatıralarının nişanesidir:

Lâle, Menekşe tepesi...
Fakat hepsinin kubbesi
Allahüekber dağında
Allahüekber tepesi. (BBRB-83)

Arif Nihat, “*Sarıkamış Şehitleri*” şiirinde; Sarıkamış şehitlerini unutmaz ve Allahuekber Dağı’nı Sarıkamış şehitlerinin mezar taşı olarak tasavvur eder:

İçlenmeyin «nişanımız yok!» diye...
Ki Allahüekber dağı, taşınız!
Açılın kırların çiçeği olup
Ve kuşları olup cıvıldaşınız! (BBRB-164)

Arif Nihat, “*Naat*” şiirinde cihat uğruna şehadet şerbetini içen yiğitleri anar. Şair; Bedir’de, Uhud’da, Hayber’de Allah yolunda şehit olan kahramanlara yer verir ve onlara saygı duyar:

Bedir’de, Uhud’de, Hayber’de
Hak’kın yiğitleri, şehîd olurlar... (DA-72)

Arif Nihat, “*Şehit Duran’ın Kitâbesi*” şiirinde I. Dünya Savaşı’ndan sonra Adana’nın işgal edilmesi üzerine istilacılara ilk kurşunu sıkıp sonrasında şehit edilen Köşker Duran’ı saygıyla anmaktadır. Şair, Köşker Duran’ın yaptığı kahramanlık karşısında gurur duymakta ve onun şehadetini dualarla anmaktadır:

Ey şehid olduktan sonra da eli,
Tetikte duran;

Şu hür ovanın, hür beldenin aslan
Çocuğu Duran:

Yazılsın destanın ve hâtırana

Okunsun Mevlid'ler, okunsun Kur'an! (DA-240)

4.39. Sevgi Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) sevgi, “*İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu*” olarak tanımlanmıştır. “Sevgi, bir kimseye ya da bir şeye karşı insanda oluşan, onu gerektiğinde büyük özverilere götürebilen, yakınlık, ilgi, beğeni gibi bağlarla ifadesini bulan duygusal bir hâldir” (Bilhan, 1991, s.896).

Sevgi değeri İslamiyette üzerinde durulan duygulardan biridir. Sevgi, dinimizde iman etmenin ön koşulu olarak görülmüş ve Hz. Peygamber, “*İman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olmazsınız.*” hadisi ile iman etmenin birbirimizi sevmekle mümkün olacağını buyurmuştur.

Yaman’a göre (2014, s.225) “Toplumumuzda genel kabul gören temel değerlerin başında sevgi gelir. Çünkü sevgi; her derdin ilacı, insanlığın miracı, gönüllerin huzuru, kalplerin süruru, dertlerin devası, ruhların sevdasıdır. Sevgi, insan olabilmenin ta kendisidir.”

Sevgi duygusu, açlık ve susuzluk gibi ömür boyu devam edecek ihtiyaçlardan biridir. “Sevmek, insanın en önemli psikolojik gereksinimlerinden biridir. Pek çok psikolojik ve bedensel rahatsızlıkların temelinde sevgisizliğin yattığı söylenebilir. Sevmeyen, sevilmeyen, başkaları ve toplum tarafından benimsenmeyen kişi tüm silahlardan daha tehlikelidir; çünkü her türlü tutarsız davranışın kaynaklarından biri de sevgisizliktir” (Sönmez, 1994).

“Sevgi; uyum, karşılıklı yardımlaşma, dayanışma, anlaşma ve en genel anlamda da gerekliliğe dayanan barışın temelidir. Bu temel oluş, sevginin karşılıklılığı gerektirmesinden, böylelikle de ben ile birlikte ötekini gözetmekten, yani ilişkinin karşılıklılığını zorunlu kılmasına dayanır” (Veysal, 2010, s.70). “Sevgi merhamet, fedakârlık ve şefkat gibi unsurları içerir. Bu unsurlar yalnızca insan bencillikten arınıncaya ortaya çıkar” (Manaf, 2012, s.37).

Bireyin; üzerinde yaşadığı toprağa değer vermesi, vatana kutsallık atfetmesi, bayrağı namusu gibi koruyup her şeyden sakınması; doğaya, hayvanlara, yaşama olan

bağlılığı vs. sevgi değerinin birer sonucudur. Sevgi türlerinin bir bütünü oluşturduğunu belirten Bilhan (1991, s.896) şunları söylemektedir:

Allah sevgisi, çocuk sevgisi, doğa sevgisi, vatan sevgisi, anne-baba sevgisi gibi birçok sevgi türü bulunmakla beraber sevgi bir bütündür. İnsan sevgisi olmadan doğayı, doğa sevgisi olmadan vatani sevmek mümkün olmaz. Bununla birlikte bazı sevgiler çok daha belirgin, çok daha şiddetli olarak kendisini hissettirebilir.

İnsan ruhunu olgunlaştıran manevi gıdalardan biri olan sevgi, çocuklarda her türlü iyiliğin yeşermesini sağlar. Sevgiden mahrum olarak yetişen çocuklar, katı yürekli ve zalim olmaya daha yatkın olur. Yaratılan her şeyi, Yaradan’dan ötürü sevmek gerektiğini ve sevginin temel bir ihtiyaç olduğu kadar insani bir değer olduğunu küçük yaşlarda çocuklara öğretmemiz, bütün kötülük ve olumsuzlukları ortadan kaldırarak huzur ve mutluluk dolu bir ortamın oluşmasına yardımcı olur.

Arif Nihat’ın incelenen eserlerinde, sevgi değerine ilişkin bulgular aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir:

4.39.1. Vatan Sevgisi

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) vatan, “yurt” olarak yurt ise “*Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan*” şeklinde tanımlanmıştır. “Vatan, devletin hâkimiyet alanı ve sınırlarını oluşturan toprak parçasıdır. Deniz ve hava sahasının yanı sıra yer altı ve yer üstü kaynakları da vatan kavramının bir parçasıdır. Her devletin mutlaka bir vatani vardır. Çünkü toprak olmadan hâkimiyet, hâkimiyet olmadan da vatan olmaz” (Doğan, 2005, s.133).

Evsiz barksız insanların güven ve huzur içerisinde yaşamaları mümkün değildir. İnsanlar, başlarını sokmak için tek odalı da olsa bir eve ihtiyaç duyarlar. Milletler de güven ve huzur içerisinde yaşamak için bir vatana muhtaçtırlar. Ancak vatan öyle rastgele bir toprak parçası değildir. Kafalı (1999, s.35) vatan kavramını şu ifadelerle anlatmaktadır:

Vatan, gelişigüzel bir toprak parçası olmayıp uğrunda asırlarca can verilen, büyük ülküler yolunda bağrına binlerce şehit gömülen bir hazinedir. Bu yönüyle Türk milleti için vatan, atalarından miras kalan mukaddes bir yadigâr, şehit kanlarıyla ıslanmış kutsal bir değerdir. Türkler kültürel anlayışlarına uygunluğu dolayısıyla değer ölçüsü olarak en başta toprağı kabul etmişlerdir.

Türk milleti, tarih boyunca dünyanın değişik coğrafyalarına hayat vererek bu yerlerin Türk vatani haline gelmesi için çabalamıştır. Milletimiz, Orta Asya'dan Kafkaslara; Kafkaslardan Anadolu'ya; Anadolu'dan Balkanlara ve Avrupa'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyayı fethederek değişik zamanlarda çeşitli devletler kurmayı başarmıştır.

Türk milletin karakteristik özelliklerinden biri olan vatanseverlik, milletimizin asırlar boyunca başka milletlerin boyunduruğu altına girmeden bağımsızca yaşamasını sağlamıştır. Vatanseverlik; devlet, millet, dil, bayrak, marş gibi millî ve manevi değerleri yücelten mukaddes bir sevgidir. Ülkemizin bugünleri açısından olduğu kadar, yarınları açısından da büyük önem arz eden ve millî birlik ve beraberliğimizin teminatı olan vatanseverlik değeri, yetiştirilen çocuklara küçük yaşlardan itibaren sağlam bir şekilde kazandırılmalıdır. Vatan sevgisiyle dolup taşan, vatani ve milleti uğruna tereddüt etmeden canını feda edebilecek bireylerin yetiştirilmesi; gerek ailelerin gerekse eğitimcilerin üzerinde önemle durması gereken millî bir vazifedir.

Arif Nihat'ın çalışma kapsamında incelenen eserlerinde vatanseverlik değeriyle ilgili bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Türk milletin egemenlik sahası, “*Güneş tuğumuz olsun, gökyüzü çadırımız!*” anlayışından hareketle bütün yeryüzüdür. Atalarımız, gök kubbedeki ayı, ipekten bir bez parçasına asarak onu bayrak yapmıştır. Atalarımız yeryüzünde o bayrağı diktiği ve ayak bastığı her yeri vatan bilmiştir. O toprakların tasarruf hakkı bütünüyle onlarındır. Şair, “*Onlar*” şiirinde bu duruma vurgu yaparak sıradan bir toprak parçasının nasıl vatan yapıldığını anlatır:

*Kopardılar ayı gökten,
Bir ipek dala astılar...
Yurt dediler, gölgesine
Ayaklarını bastılar. (BBRB-12)*

Barış, insanoğlunun huzur ve güven içinde yaşamasını sağlayan ve önemi her fırsatta dile getirilen bir değerdir. Mustafa Kemal Atatürk'ün “*Yurtta sulh, cihanda sulh!*” sözünden de anlaşılacağı üzere, devletimizin gerek yurt içinde gerek diğer ülkelerle olan ilişkilerinde temel prensip hâline getirdiği önemli değerlerden biri,

barışseverliktir. Ancak vatanımızı tehdit eden, birlik ve beraberliğimize gölge düşüren bir durum söz konusu olduğunda o noktada barış önemini yitirir. Arif Nihat, “Marş” şiirinde yaşam sevgisiyle dolu olup barış ve huzur içinde yaşamamanın güzelliğine değinir. Ardından da vatanın değerine vurgu yapar. Dörtlükten anlaşılacağı üzere vatan değerlidir, mahvına sessiz kalınamaz. Türk milleti, vatan toprağının bir karışığı için gerekirse on savaşa girmekten çekinmez. Vatanın bir çakıl taşı bile düşmanın eline bırakılmayacak kadar değerlidir:

Gök mavi, başak sarışın...

Tadı, ne güzel barışın!

Fakat senin on savaşa

Değer, ey yurt, bir karışın! (BBRB-93)

Vatan toprağı her şeyden değerli ve kutsaldır. Vatan, bir annedir ve bizler onun çocuklarıyız. Yaşasak da ölsek de vatan sevgimiz ebediyen sürecektir. Çünkü vatan, öldükten sonra da ‘mübarek memesi’ emilecek aziz bir annedir. Arif Nihat, “Gölge” şiirinde bunu şu dizelerde ifade eder:

Ötede, öbür dünyada

Başlayınca hayata

Yeniden;

Anayı da, yavruyu da

İncitmeden

Verin ağzına, verin

Vatan annenin

Mübarek memesini! (BBRB-208)

Şair, “Kubbe” şiirinde ‘vatan toprağı’ söylemiyle örtük bir biçimde vatanın önemine vurgu yapar:

*Bir kubbe, ki ses vermede çın çın
Altında ve üstünde ezanlar...*

*Koynunda vatan toprağı gül gül ve muhîti
Çepçevre vatanlar! (DA-39)*

Vatan toprağının ifade ettiğı anlamı milletimiz, tarih öncesi dönemlerden günümüze taşıyıp asırlarca dünyaya vatanseverliğin dersini vermiştir. Vatan olmadan hiçbir şey olmaz. Vatan her şeyden değerlidir. Arif Nihat, “Dua” şiirinde Allah’a yalvarır. Şair; bizleri sevgisiz, susuz, havasız ve milletimizi vatansız bırakmasın diye, Allah’a dua eder:

*Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız
Ve vatansız bırakma, Allaah'ım! (DA-46)*

Dağlar, vatan toprağının en zirve noktalarını teşkil eden yeryüzü şekilleridir. İnsanoğlunu yüceliğine maruz bırakan ve heybetiyle gönülleri fetheden dağlar, kendisine kutsiyet atfedilen mekânlardır. Arif Nihat’ın şiirlerinde de dağlar önemli bir muhteva unsuru olarak karşımıza çıkar. Öyle ki, Anadolu toprakları içerisinde yurdun en yüksek ve en yüce dağı olan Ağrı Dağı ile Türklüğün sembolü olan Tanrı Dağı, şair tarafından kendisine isim olarak seçilir. Arif Nihat, vatan toprağının yüce dağlarıyla kendi kimliğini özdeş tutarak vatan sevgisini farklı bir bağdaştırmayla karşımıza çıkarır:

*Ön adım «Ağrı Dağı»,
Soyadım «Tanrı Dağı». (DA-155)*

Bir destan coğrafyası olarak bilinen Ergenekon, milletimizin yok olma tehlikesi karşısında var oluş mücadelesini kazandığı yurdun adı olarak karşımıza çıkar. Milletimiz, Ergenekon adını verdiği kapalı mekâna, bir avuç insanla sığınıp burada çoğaldıktan sonra yeryüzüne yeniden yayılır. Ergenekon, Arif Nihat tarafından, Türk milletinin doğduğu ‘ana karnı’ olarak nitelendirilir. Bir bebek, nasıl ki anne karnında güven içerisinde yaşıyorsa milletimiz de soyunun çoğaldığı Ergenekon adlı vatanda

güven içerisinde yaşamıştır. Şair, “*Ergenekon*” başlıklı dördlüğünde bu durumu ifade ederken aynı zamanda Ergenekon adlı hayalî yurda duyduğu sevgiyi dile getirir:

*Anlatıyor, diyorlar ki: «Çıkmışız biz, yeryüzüne
Rahatlığında beslenip büyüdükten sonra onun.»
Ben diyorum ki: «Öyleyse
(Ana karnı) olsa gerek ma'nâsı, (Ergenekon)un.» (DA-155)*

Şair, “*Yurd*” başlıklı dizelerinde; vatan toprağında yenen ekmeğin, katık olmadan yavan hâlde yense bile tatlı olduğunu belirterek vatan sevgisine atıfta bulunur:

*Senin tatlıdır herşeyin;
Katık istemez ekmeğin. (DA-159)*

Arif Nihat, “*Çanlar*” şiirinde dönemin iktidar partisine tenkitte bulunur. Şair; mevcut yönetim anlayışıyla vatanın istikbalinin tehlikeye düştüğünü belirterek Mustafa Kemal Atatürk’ün emeklerine acıdığını ifade eder. Şair, yazdığı şiirde bu gidişata sessiz kalmaz ve vatanımıza sahip çıkma noktasında insanları uyarır:

*-Emeklerine acıyan kimdir?
-Ata'n, Ata'n, Ata'n!
-Tehlikede olan nedir?
-Vatan, vatan, vatan! (DA-187)*

Arif Nihat, “*Münâcât II*” şiirinde ‘*son yurt*’ dediği Anadolu’nun selamete çıkması için Allah’a dua eder:

*Son yurdu sen çıkar, ulu Tanrı'm selâmete:
Yol kaldı bir yılan boyu ancak, felâkete! (DA-188)*

Arif Nihat, “*Macaristan Ağıtı*” başlıklı şiirinde Macaristan’da yapılan katliamlara değinerek Macarların ‘*Vatan, vatan!...*’ diyerek ağladıklarını ifade eder:

*Kalmadı mı yeryüzünde
Bir yer «Macaristan» diye,
Ki beş kıtada Macar'lar,
Ağlar «Vatan, vatan!...» diye. (DA-196)*

Toprağa kutsal bir değer yükleyen 'vatan' kavramı, Arif Nihat tarafından üzerinde titizlikle durulan bir konudur. Şair, toprağı kendisine en gerçek hakikat olarak seçmiştir. Öldüğünde bile toprakla kucaklaşmasını bir müjde olarak görmektedir:

*Sen ki va'dinle, müjdesin, toprak!
En hakikatlı gözdesin, toprak!
Yatalım, sözleşip, koyun koyuna...
Bilmeyenler, «ölüm» desin, toprak! (DA-198)*

Arif Nihat, “*Polat Turfânî*” şiirinde; Doğu Türkistan ve Türk'ün asırlık ülküsü 'Turan' hayaliyle yaşayan Turfanlı Polat'ın yaşam öyküsü üzerinden vatan sevgisine yer verir. Doğu Türkistan'ın Turfan şehrinde dünyaya gelen Turfanlı Polat, Çin zulmü karşısında ana yurdundan koparılıp gurbete düşer. Turfanlı Polat, öksüzlüğü tatmış; vatan hasretinin ızdırabını ruhunda derin sancılarla yaşamış ve son nefesini Doğu Türkistan ve Turan özlemiyle vermiştir:

*Dönmekte bugün –gurbeti ardında bırakmış-
Turfân'lı Polat, anne vatan Turfân'a doğru!
Yıllarca çekip hasreti, öksüzlüğü... sonra
Dönmek ne güzel şey, batılardan tana doğru
...
Lâkin, sorarım, Ey Polat: «Ölmek mi gerekti
Yol bulmak için ilk vatan Tûran'a doğru?» (DA-199)*

Arif Nihat, “*Rûhi Soyer'in Kitâbesi*” şiirinde, şiirin atfedildiği Rûhi Soyer'in vatanına bağlılığını ve onun bu uğurda her şeyini feda ettiğini söyler. Şair, Rûhi Soyer'in vatanına olan bağlılığından hareketle onun gerçek bir Türk olduğunu belirtir:

*Gerçek Türk, gerçek insandı;
Bağlıydı yuvaya, yurda...*

*Varlığını, sağlığını
Harcamıştı bu uğurda...(DA-201)*

Kurtuluş Savaşı sırasında kadın, erkek; genç, yaşlı demeden eli silah tutan herkes cepheye koşarak vatanına sahip çıkmıştır. Öyle ki kundaktaki bebeğini sırtına alıp cephane taşımak için cepheye koşan kahraman Türk kadını; vatan sevgisinin, evlat sevgisinin çok ötesinde olduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Emzikli bebeğini doyurmak yerine, bebeğiyle beraber vatan savunmasına giden ve bebeğini doyurmak için 'Süd Molası'nın verilmesini bekleyen Türk kadını, orada vatanseverliğin destanını yazmıştır:

*Cephane kollarında kadınlardan çoğunun
Emzikli oldukları kaçmış –demek- gözünden,
Ki bir şey anlamadı Ta'limat'ta gördüğü
«Süd Molası» sözünden. (DA-232)*

Arif Nihat, "Boğazlar" adlı dörtlüğünde 'İstanbul ve Çanakkale Boğazlarını' hayati önem arz eden sinir merkezleri olarak işler. Boğazlar, birlik ve beraberliğimizi korumanın ve bu topraklarda bağımsız bir şekilde yaşamamızın teminatıdır. Şair yazdığı dörtlükte, bir zamanlar üç kıtada at koşturup yedi denizde gemi yüzdüren milletimize, yitirdiği toprakları anımsatır. Arif Nihat, kaybettiğimiz yerler karşısında yapabileceğimiz bir şey kalmadığının farkındadır. Ancak Boğazlar hâlâ bizimdir. Boğazlara uzanan bir el olursa milletimiz, 'Niçin?' sorusunun cevabını bile beklemeden o eli kırmasını bilir. Çünkü Boğazlar, Türk milletinin nefes borusudur:

*Bir el görünce uzanmış, «Nedir senin kastın?»
Deyip бүker, kırarız.. beklemez cevap, sorumuz:
Ne ülkeler, ne denizler çıkardık elden... ama
Bilen bilir, ki Boğazlar, bizim nefes borumuz! (DA-239)*

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) fetih kavramı, “*Bir şehir veya ülkeyi savaşarak alma*” olarak tanımlanmıştır. Bir ülkenin sınırlarını genişletmesi ve büyümeyi gaye edinmesi de “*vatan sevgisi*” kapsamında değerlendirilebilir. Yapılan çalışmada Arif Nihat'ın Türk tarihinde yapılan fetihlere büyük bir hayranlık ve sevgi beslediği tespit edilmiştir:

Arif Nihat, “*Destan*” başlıklı şiirinde atalarımızın yaptığı fetihlere dikkatleri çeker. Atalarımız, akından akına koşarak yeni topraklar kazanıp farklı ülkeleri fethetmişlerdir:

O zaferler getiren atların

Nalları altındanmış;

Gidişleri akına,

Gelişleri akındanmış.

Yolları eline dolayan;

Beldeler, ülkeler avlayan

Süvarileri varmış ki,

Oğuz, Bilge, Süleyman'mış. (BBRB-7)

Şair, bir zamanlar Türk toprağı olup günümüzde sınırlarımızın dışında kalan coğrafyalara karşı olan özlemini “*Ağıt*” şiirinde anlatır. Arif Nihat, Orta Asya'dan Anadolu ve Balkanlara kadar topraklarını büyüterek gelen milletimizin, günümüzde gerek toprak gerek değer anlamında küçülmesi karşısında derin bir üzüntüye kapılır. Turancılık ülküsü doğrultusunda kaleme alınan bu şiirde Caber Kalesi, Tanrı Dağları, Tiyaşan Dağları ve Aral Gölü tek tek anılır. Aynı zamanda yakın bir zamana kadar yurdumuzda doğup yurdumuzun sınırlarında denize dökülen Fırat ve Dicle Nehirlerinin günümüzde başka ülkelerin denizine dökülmesi şairin ruhunda sarsıntılara sebep olur:

Caber yok, Tiyaşan yok, Aral yok...

Ben nasıl varım?

Ağla, ey Tanrı dağlarından

İndirilmiş Tanrım!

Şu yakın suların

Kolu neden bükülmez?

Fırat niçin, Dicle niçin, Aras niçin

Benden doğar, bana dökülmez? (BBRB-13/14)

Şair, “*Selim’ler*” şiirinde Osmanlı padişahlarından I, II ve III. Selim’i anar. Özellikle I. Selim, yani Yavuz Sultan Selim’in yaptığı fetihlere dikkat çeken şair, onun hükümdarlığı boyunca yeni toprakları ele geçirdiğini vurgular. Arif Nihat, Karadeniz’in kuzeyine başka bir devletin egemen olmasından son derece rahatsızdır. Şaire göre, eğer Yavuz Sultan Selim yaşasaydı Karadeniz’in tamamını fethedip oraların da bizim olmasını sağlardı:

Daha kalsa dünya meydanlarını

İki şehsüvara dar bulacaktı.

Takvimler gününden gün almasalar

Belki Karadeniz ak olacaktı. (BBRB-16)

Arif Nihat, “*Kubbeler*” şiirinin bir kısmında Türk tarihinin fetihlerle dolu olmasına değinir:

Taraf taraf, kol kol şu yamaçlardan

Aktıkça fetihler tarihi Türk’ün

Kubbeler erecek birgün murada

Ve minareler dal verecek birgün. (BBRB-79)

Şair, “*Gemiciler*” şiirinde yeni toprakların gaza anlayışı doğrultusunda fethedildiğini ve fethedilen topraklarda ilk olarak ezan okutulduğunu ifade eder:

Ba’zan av getirir günün meltemi:

Yeni bir gazâda yeni bir gemi,

Bizden olur, elimize geçti mi:

Ezan okuturuz çanaklığında! (BBRB-166)

Arif Nihat, “*Kanadlar*” başlıklı şiirinde atalarımızın yaptığı fetihler sonucunda gün doğusundan gün batısına kadar, üzerinde güneşin batmadığı bir sahaya egemen olduklarını vurgular:

Vaktiyle sahibiydiler onlar, şu göklerin. (BBRB-201)

Arif Nihat, “*Fetih Kuşu ve Fâtih*” başlıklı beyitinde Türk tarihinin zaferlerle dolu fetihlerine duyduğu özlemi şu dizelerle belirtir:

*İçim, diyor ki: (Yok mu yer, sesinde başka besteye;
Dalımda –her sabah- bu kuş, öter «Fetih, fetih...» diye?) (DA-156)*

İstanbul, 29 Mayıs 1453’te Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmiştir. Şair, İstanbul’un fethine “*İstanbul*” başlığını taşıyan dizelerle yer verir:

*Duyup mayıs ayının sonlarında ilk ezanı
Dedim: «Benim göğüm -artık- ezanların vatanı!» (DA-161)*

Arif Nihat, “*Fetih Beldesi’nde Bir Çan Kulesi*” başlıklı beyitinde bir çan kulesinin fethine atıfta bulunur:

*«Seni minâre etmek, kolay olacak!» dedik;
Ki, bir çanın fazlaydı, bir de şerefen eksik! (DA-232)*

Şair “*Tuna*” başlıklı şiirinde Avrupa’nın en önemli su yolu olan Tuna Nehri’ne yapılan akınları anlatır:

*Tachısı, haçlısı bir olmuş, gelir;
Haçlar düşer Tuna’ya!
Gazâdır.. arada bizim saftan da
Koçlar düşer Tuna’ya. (DA-234)*

Arif Nihat, “*Süleyman Orduları*” adlı şiirinde Türk ordularının Edirne’nin Tunca Nehri’nden yola çıkıp kaynağını Almanya’dan alan Tuna Nehri’ne kadar ilerleyişini konu alır. Şair, yapılan fetihlere şu dizelerle değinir:

*Böyle gitmişti Tunca’dan Tuna’ya
Zaferin anlı şanlı yolcuları! (DA-235)*

4.39.2. Millet Sevgisi

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) millet kavramı, “*Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Millet sevgisine sahip olan bireyler, faydalı işler yapmaya çalışarak vatanını ve milletini kalkındırmak için çabalarlar. Vatanını sevip millete hizmet etmeyi şerefli bir görev bilen bireylerin yetişmesi, oldukça önemli ve üzerinde titizlikle durulması gereken bir konudur.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere yönelik bulgu ve yorumlar şöyledir:

Aslanköy, Mersin’de bir dağ kasabasıdır. “*Aslanköy*” başlıklı şiirde Arif Nihat, memleket sevgisinin yanı sıra millet sevgisine ilişkin bir bulguya yer verir. Şair, Aslanköy’ün insanlarını, kar suları gibi saf ve temiz olarak nitelendirir. Aslanköy’ün insanının mayası Yörük, hamuru Türk olduğu için onların karakterini sağlam olarak gören şair, millete duyduğu sevgiyi bu yolla ifade eder:

*Aslanköy, Aslanköy, kar sularının
Köpürüp köpürüp durulduğu yer;
Yörük mayasının, Türk hamurunun
Çağlayan suyuyla yoğrulduğu yer! (BBRB-175)*

Arif Nihat, Mustafa Kemal Atatürk için yazmış olduğu “*O*” başlıklı şiirinde; Mustafa Kemal Atatürk’ü yüceltmesinin yanında, yer yer Mustafa Kemal’in millet sevgisine vurgu yapar. Şair, Mustafa Kemal’in Türk milletiyle aynı testiden su içtiğini,

yani aynı soydan gelip aynı ülküye koştuğunu belirtir ve Mustafa Kemal'in milletimize her durumda sahip çıkacağını ifade ederek onun millet sevgisine değinir:

*Millet kalır mı hiç yuvasız, kimsesiz garîp
Milletle aynı testiden içmiş olur da o! (BBRB-203)*

Arif Nihat, “Öksüzler” başlıklı dördlüğünde çalışmak maksadıyla yurt dışına giden insanlarımızın hâline üzölmektedir. Şair, Hz. Peygamber'e seslenerek bu insanların onun ümmeti ve kendisinin milleti olduğunu belirtmektedir:

*Gidip iş bulanlar, vatandan uzakta;
Kalanlarsa yurdunda öksüz, yetîmdir!
Nedir, yâ Muhammed, olanlar? bu millet
Senin ümmetindir, benim milletimdir! (DA-198)*

4.39.3. Bayrak Sevgisi

Bayrak tabiri Türkçe bir kelime olup Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018), “Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş, sancak” olarak tanımlanmıştır.

Bayrak eski devirlerden beri Türkler açısından değerli bir sembol olmuştur. İslamiyetten önce ve sonra Türk devletlerinde hükümdara, kumandanlara, kahramanlara ve ordunun değişik kısımlarına mahsus olarak ayrı renklerde ve ayrı motiflerde çeşit çeşit bayraklar vardı (Köprölü, 1992, s.248+). Bayrak, günümüzde de değerli bir sembol olarak varlığını sürdürmektedir.

Milletimizin bayrak değerine bakış açısı diğer milletlerden daha farklıdır. Örneğin; ABD'de ülke bayrağını yakmak özgürlük olarak algılanırken bizim ülkemizde böyle bir fiil büyük bir saygısızlık olarak değerlendirilir. Bayrağımıza hakaret veya saldırı fiillerine karşı çeşitli cezalar belirtilmiş ve bayrağımız; Anayasa, kararnameler, kanunlar, nizamnameler ile koruma altına alınmıştır.

Bayrağı bir kumaş parçası olmaktan çıkarıp ona kutsal bir değer vermek tarih ve kültürle ilgilidir. Bayrak; bir milleti millet yapan en önemli ve yegâne bağımsızlık sembollerinden biri olup vatan topraklarında özgürce yaşamının teminatıdır. Kurtuluş Savaşı yıllarında milletimiz; bayrağımızı düşürmemek, düşürülen yerlerde ise yeniden yükseltmek amacıyla canı pahasına büyük bir mücadele vermiş ve bu uğurda her yaştan ferdiyle işgalcilere karşı yaptığı savaşta kanını dökmekten çekinmemiştir. Milletimizin döktüğü kanlar da bayrağımızın kırmızısını katmerlemiştir. Milletimiz açısından son derece kutsal bir değer olan bayrak sevgisi, önce aileler sonra da okullar tarafından çocuklara aşılanmalıdır.

Türk milleti açısından namus gibi sevilip korunan bayrağımız, Arif Nihat'ın şiirlerinde coşkulu bir anlatımla işlenmiştir. Bu da onun, '*Bayrak Şairi*' olarak tanınmasını sağlamıştır. Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde söz konusu değer, aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, arzı titreten kahraman Türk ordularını '*devler*' olarak nitelendirir. Devlerin önünde '*tulgalı başbuğlar*' yürümektedir. Onların semaya yükselttikleri bayrak ve tuğlar, rüzgârda dalgalanıp uğuldamaktadır. Gökyüzünde dalgalanan bayraktan çıkan bu uğultu, Türk ordularına güven vermekte ve onların asırlarca yeryüzüne hükmetmelerini sağlamaktadır. Bayrak değeri, "*Devler*" şiirinde şöyle anlatılmaktadır:

Tulgalı başbuğlar

Ve rüzgârda

Bayraklar, uğultular, tuğlar... (BBRB-9)

Arif Nihat, "*Onlar*" başlıklı şiirinde atalarımızın, sıradan toprak parçalarını vatan yapmak uğruna şehadet şerbetini içmelerine değinir. Onlar, vatan yaptıkları toprak için başlarını adamaktan çekinmemişlerdir. Bununla da yetinmeyen atalarımız, bayrağı olmayan coğrafyalara, bayraklarını dikerek bayrak sevgisini gittikleri yerlere taşımışlardır:

*Yurda, baş dedikleri bir
Ağır adakla geldiler
Ve şu bayraksız dünyaya,
Bayrakla geldiler. (BBRB-11)*

Hâkimiyet sahası olarak yeryüzünün bütününü ‘vatan’ olarak benimseyen atalarımız, gökyüzündeki hilali ipek bir bez parçasına sembol olarak seçip onu gök kubbede dalgalandırmışlardır:

*Kopardılar ayı gökten,
Bir ipek dala astılar... (BBRB-12)*

Arif Nihat Asya, “*Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*” adlı şiirinde al bayrak uğruna can veren ve dökülen kanlarla bayrağın kırmızısını katmerleyen şehitlerimizi saygıyla anar. Şehitlerimiz, bu toprak ve bu bayrak uğruna şehadet şerbetini içmiştir. Her şehit mezarının başında, uğruna can verilen al bayrak dalgalanır. Bu sebeple şehitlerimizin mezarları sahipsiz değildir. Al bayrağımız gökyüzünde dalgalandıkça şehitlerimizin kalpleri çarpmaya ve nabızları atmaya devam edecektir:

*Şehitler tepesi boş değil,
Biri var, bekliyor...
Ve bir göğüs nefes almak için
Rüzgâr bekliyor. (BBRB-17)*

Bayrak, milletimizin kahramanlıklarını besleyen ve destansı bir maziye sahip olmasında önemli rol oynayan mukaddes bir varlıktır. Sembolik anlamını destanlardan alan bayrağımızın kırmızı rengi, milletimizin Türklük ve İslamiyet uğruna oluk oluk akıttığı şehit kanlarını simgeler. Hristiyanlıktaki ‘haç’a karşı, İslamiyetin sembolü olan ‘hilal’i ve üzerindeki beş köşeli yıldızla İslam’ın beş şartını temsil eden bayrağımız, bizi biz yapan kutsallarımızdandır. Bayrağımızın taşıdığı anlamlar, Arif Nihat’ın kaleminde en güzel ifadelerle kendisine yer edinmiştir. Türk bayrağını, görsellikten şiirselliğe taşıyan “*Bayrak*” şiiri, Arif Nihat’ın Türk edebiyatında ‘*Bayrak Şairi*’ olarak

tanınmasını sağlamıştır. Kırmızı zemin üzerinde beyaz ay ve yıldız ile mavi gökleri süsleyen al bayrak, şair tarafından 'kız kardeşimin gelinliği' ve 'şehidimin son örtüsü' söylemleriyle son derece mukaddes bir hüviyete bürünmüştür. Milletimiz için tıpkı bir ışık gibi aydınlatıcı olan bayrağa 'sen' diye hitap eden şair, ona duyduğu derin bağlılığı ve samimiyeti bu hitap ile ifade etmektedir. Bu bayrak, milletimizin verdiği özgürlük mücadelesini kazanması neticesinde topraklarımızda dalgalanarak destanını yazdırmıştır. Şaire göre, ay yıldızlı bayrağın destanı yeryüzünde ebediyen okunup yazılmaya devam edecektir:

*Ey mavi göklerin beyaz ve kırmızı süsü...
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım. (BBRB-22)*

Bayrak sevgisiyle dolup taşan Arif Nihat, al bayrağa herkesin onun gözüyle bakmasını ve ona saygı duymasını ister. Şayet bayrağımıza bir saygısızlık söz konusu olursa şair, saygısızlığı yapanın yanına bunun kâr kalmayacağını belirtir:

*Sana benim gözümlle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selâmlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım. (BBRB-22)*

Al bayrağın gönderde dalgalanması şaire güven vermektedir. Bayrağımız semada dalgalandıkça emniyet içinde olduğumuzu belirten şair, bizler için asıl ışık kaynağının gökyüzündeki güneş ve ay olmadığını ifade eder. Arif Nihat'a göre bayrağımızın üzerindeki ay ve yıldız, aydınlık içerisinde yaşamamız için yeterlidir:

*Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgede bana da, bana da yer ver!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar;
Yurda ay-yıldızının ışığı yeter. (BBRB-22)*

Arif Nihat bayrak sevgisi uğruna, Sarıkamış'ta kış mevsimi şartlarından dolayı donarak şehit olan, sıcak çöllerde ise gözünü kırpmadan savaşan askerlerimizin durumuna atıfta bulunur. Bayrak, karlı dağlarda üşüyen askerleri rengiyle ısıtan; sıcakta ise onlara gölge olan bir sığınaktır. Bayrak, insanı zor anlarında korur ve gözetir. Bayrağın verdiği güven duygusundan dolayı şair, son derece huzurludur:

*Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızılığında ısındık;
Dağlardan çöllere düştüğümüz gün
Gölgene sığındık. (BBRB-23)*

Arif Nihat, bayrağımızı 'barışın güvercini' ve 'savaşın kartalı' olarak nitelendirir. Bayrak adı verilen nazlı çiçeğin, bütün çiçeklerden yüksekte açması şairin en büyük arzusudur. Şair, al bayrağın dalgalandığı topraklarda özgür doğduğumuzu ve bayrağımız gönderde dalgalandığı sürece özgür öleceğimizi vurgular. Şair, altında doğduğu bayrağın dibinde son nefesini vermeyi dilemektedir:

*Ey şimdi süzgül, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim. (BBRB-23)*

Türk bayrağı, milletimizin namus ve şeref sembolüdür. "Bayrak" şiirinin son dördlüğünde bu duruma atıfta bulunan Arif Nihat, bayrağa 'her şeyim' diyerek seslenir. Şair, yeryüzünün tamamını bayrağımızın dikileceği toprak parçası olarak görür. Öyle ki, bayrağa duyduğu sevgiden ötürü ona seslenerek bayrağın yeryüzünde yer beğenmesini ister. Şair, yüksek yerlerde açan nazlı çiçek için her şeyi yapmaya hazırdır:

*Tarihim, şerefim, şiirim, herşeyim;
Yeryüzünde yer beğen
Nereye dikilmek istersen
Söyle, seni oraya dikeyim! (BBRB-23)*

Bayrak, dünyanın birçok ülkesinde kutsal kabul edilip öpülmektedir. Arif Nihat, “*Mektup II*” şiirinde bayrağa duyduğu sevgiden dolayı onu bir sevgili gibi görüp öpen kızların olduğunu, bu kızların bayrakla nişanlandığını söylemekte ve bayrak sevgisine yönelik bir bulguya yer vermektedir:

Bayrağımı öpen kızı

Bayrağıma nişanladım. (BBRB-71)

“*Fetih Marşı*” şiirinde Türk gençlerine seslenen Arif Nihat, gençlerimizin burçlara bayrak olacak kumaş kadar değerli olduklarını vurgulamakta ve böylece gençlerimizin yanı sıra bayrağımızı da yüceltmektedir:

Sen ki burçlara bayrak olacak kumaştasın. (BBRB-182)

4.39.4. Dil Sevgisi

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) dil kavramı, “*İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban*” olarak tanımlanmıştır. Ergin’e göre (2005, s.13) “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir.”

“Dil, duygu ve düşüncüyü insanlara aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir kitle veya yığın olmaktan kurtararak, aralarında ‘duygu düşünce birliği’ olan bir cemiyet yani ‘millet’ hâline getirir” (Kaplan, 1985, s.8). Aksan’a göre (2007, s.13) “Bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü, dildir. Bireyleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar; kuşaktan kuşağa aktarılacak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin bir halkası durumuna getirir.”

Dil, bir milleti ayakta tutan, onun varlığını ve devamlılığını sağlayan en önemli unsurdur. Milletin varlığı, ancak dilin varlığıyla mümkündür. Dolayısıyla dilin millet hayatındaki yeri oldukça önemlidir.

Bireyin ana dilini sevmesi ve onun kıymetini bilmesi, milletin varlığını idame ettirmesinin teminatıdır. Bu noktadan hareketle yetişmekte olan bireylere, dil sevgisinin kazandırılması son derece hassas bir konudur.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde, doğrudan dil sevgisine ait bir bulguya rastlanılmamıştır. Ancak “*Ağıt*” şiirinde örtük bir hâlde dil sevgisi işlenmiştir. Arif Nihat, Sangaryos’u Sakarya, İkonyom’u Konya yapan bir dilin olduğunu ifade ederek fethedilen coğrafyalardaki yer isimlerinin Türkçeleştirildiğine dikkatleri çeker:

Ben ki, ateşle konuşurdum, selle konuşurdum

İtil'le, Tuna'yla, Nil'le konuşurdum.

«Sangaryos»u «Sakarya» yapan,

«İkonyom»u «Konya» yapan

Dille konuşurdum. (BBRB-14)

4.39.5. Türk Büyüklerine Duyulan Sevgi

Bir milletin kendi büyüklerine sevgi göstermesi, millet olmanın büyük vasıflarından biridir. Milletler, büyüklerine duyduğu saygı ve sevgiyi; tarih dersi kitaplarında dile getirerek büyüklerinin anıt ve heykellerini dikerek onlar için anma törenleri düzenleyerek gösterirler.

Toplumun beklentilerine uygun ideal vasıflara sahip insan modelinin yetişmesinde ve kültürel kimliğin şekillenmesinde, Türk tarihine mal olmuş büyüklerimizin yeri yadsınamaz. Atsız (1972) konu hakkında şunları söylemektedir: Daha ilkokul çağındaki çocuk, tarih kitabında okuduğu büyüğü görerek yüreğinde ona karşı yakınlık duyar; bu yakınlıktan doğan sevgi, o büyüğün milletine kadar uzanarak çocukta önce millet sevgisini, sonra o büyüğe benzemek duygusunu, daha sonra da millete hizmet etmek ihtirasını uyandırır.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere ilişkin tespit ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, “*Kubbeler*” isimli şiirinde ünlü hattat Mahmut Yesârî’yi ve Mimar Sinan’ı hayranlıkla anar:

*Biri hattın; biri mermerin, tuncun,
Kurşunun sırrını aramış, bulmuş;
Yesârî elinde «lâfza-i Celâl».
Sinan'da kubbeyle minare olmuş. (BBRB-80)*

Geçmiş iyi anlaşıldığı takdirde geleceğin daha iyi olacağının bilincinde olan şair, “*Fetih Marşı*” şiirinde tarihimizin ulvi şahsiyetlerini bugünün gençlerine rehber olarak gösterir. Şair; Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Mimar Sinan ve Sultan Süleyman’ı anarken aynı zamanda onlara duyduğu derin sevgiyi de ifade eder:

*Bu kitaplar Fâtih’tir, Selim’dir, Süleyman’dır;
Şu mihrab Sinânüddin, şu minâre Sinan’dır;
Haydi artık, uyuyan destanını uyandır! (BBRB-182)*

Arif Nihat, Mustafa Kemal Atatürk için yazmış olduğu “*O*” başlıklı şiirinde Mustafa Kemal Atatürk’ü över ve ona hissettiği derin sevgiyi kaleminin mürekkebinden damlayan dizelere döker. Şair, Türk kültüründe son derece önemli bir yer edinen ve Türklüğün millî sembolü olan ‘*kurt*’ motifine yer vererek Mustafa Kemal’i asil kanlı, duman rengi kurda benzetir. Arif Nihat, destanlarımızda ‘*yol gösterici*’ olarak karşımıza çıkan ve ‘*Türk soyunu yok olmaktan kurtaran*’ kurt sembolü ile Mustafa Kemal Atatürk’ün ‘*yol gösterici*’ ve ‘*kurtarıcı*’ olarak Hızır gibi yetişmesi arasında bağlantı kurar. Şair, yazdığı bu şiirle Mustafa Kemal Atatürk’e duyduğu sevgiyi dile getirir:

*Yol gösteren başıyla ne çok benziyor, bakın,
Dostlar, asil kanlı, duman rengi kurda o!*

*Yurdum duâ duâ avuç açmıştı göklere...
Gökten Hızır gelir gibi gelmişti yurda o! (BBRB-203)*

Arif Nihat, Türk musikisinin önemli isimlerinden olan Buhurizâde Mustafa İtri Efendi’yi anarak ona duyduğu sevgiyi örtük bir biçimde işler:

Itri, reyhanlara kalmış; adı reyhanlarda.. (BBRB-224)

Arif Nihat, Buhurizâde Mustafa Itri Efendi'yi andığı bir başka beyitinde onun ünlü eseri 'Nevâkâr'a yer verir. Şair, Itri'nin 'Nevâkâr' bestesiyle gökyüzüne mest bir hâlde çıkmak istediğini belirterek Itri'ye ve onun sanatına duyduğu sevgiyi ifade eder:

*Çıkmak semâya bestelerin bestesiyle mest;
İtrî halâvetiyle Nevâkârı okşamak. (BBRB-274)*

Şair, "Selimiye" şiirinde Selimiye Camisi'ni Osmanlı padişahı I. Selim'den kalma eşsiz ve çok yönlü bir miras olarak görür. Öyle ki bu miras, Osmanlı ihtişamının günümüzde de atan nabzıdır. Böyle emsalsiz bir esere vücut vererek sanatın mührünü yeryüzüne vuran sanatkâr ise Mimarbaşı Sinan'dır. Arif Nihat, yazdığı şiirde devrin cihan padişahı I. Selim'e ve onun mimarı Sinan'a duyduğu sevgiyi ve hayranlığı vurgular:

*Selim'lerden kalma muhteşem mîrâs,
Sinan'lardan kalma şanlı hediye. (DA-14)*

Türk tarihinin her sayfası, tarihe yön vermiş ulvi şahsiyetlerle beslenmiştir. "Selimiye" şiirinde Türk tarihini ve tarihe adını altın harflerle yazdıran Türk büyüklerini yücelten şair, günümüzde Selimlerin ve Sinanların yetişmemesi karşısında derin bir üzüntüye kapılır. Şairin bu üzüntüsünün altında yatan sebep, bu iki Türk büyüğüne duyduğu hayranlık ve sevgiden ötürü gelmektedir:

*Fakat -tarihime, adıma yazık!-
Ben ne Selim, ne de Sinan'ım artık! (DA-19)*

Ahmet Karahisâri, Süleymaniye Camisi'ndeki kubbe yazılarını yazan ve yazıya getirdiği yenilikler ile tanınan ünlü bir hattattır. Yesâri ise, I. Abdulhamit zamanında yaşamış ve yazıları hayranlıkla temaşa edilen Osmanlı hat ustasıdır. Arif Nihat,

“Süleymaniye” adlı şiirinde bu iki isme yer vererek onlara duyduğu sevgiyi ve hayranlığı ifade eder:

*Gövde kıvrımları, saç örgüleri
Yaşatmış duvarda Karahisâri
Ve burada kavuşmuş aradığına,
İlhamını buradan almış Yesârî. (DA-25)*

Arif Nihat’ın şiirlerinde en çok yer verdiği Türk büyükleri arasında, Mimar Sinan ve Kanunî Sultan Süleyman gelir. Şair, Mimar Sinan’ın sanatına hayrandır ve bu hayranlığını her fırsatta dile getirir. Arif Nihat, “Süleymaniye” şiirinde; mimarının eşsiz dehası Mimar Sinan’ın ve ihtişam devrinin haşmetli padişahı Kanunî Sultan Süleyman’ın bizlere örnek olmak için dünyaya geldiklerini belirtir. Şair, onlara duyduğu derin muhabbetin bir yansıması olarak Allah’a dua eder ve O’ndan, bu iki Türk büyüğüne layık adaşlar göndermesini ister:

*Bakıp, bize örnek olsunlar diye
Yolladığı iki kahramanına
«Allah’ım, diyorum, lâyük adaşlar
Gönder Sinan’ına, Süleyman’ına!» (DA-27)*

Mimar Sinan, Arif Nihat’ın indinde sanatın yeryüzündeki eşsiz mührüdür. Şair, birçok şiirinde Mimarbaşı’nı hayranlıkla anar. “Naat” şiirinde geçen dizelerde de bu sevgisini ve hayranlığını gizlemez:

*Sütunları, kemerleri, kubbeleriyle
Geri gelsin Sinan’lar! (DA-73)*

Arif Nihat, “Fatih’in Bayrağı” başlıklı dizelerinde Fatih Sultan Mehmet’e olan hayranlığını dile getirir. Din, vatan ve millet aşkından güç alan Fatih Sultan Mehmet, şairin yücelttiği ve saygıyla andığı bir Türk büyüğüdür:

*Millet, vatan ve Din ona –ömrünce- verdi güç:
Ay, gökyüzünde birdi... onun bayrağında uç! (DA-230)*

Arif Nihat, “*Süleyman Orduları*” isimli şiirinde Kanunî Sultan Süleyman’dan övgüyle bahseder. Onun ordusunda yer alan askerlerin Türk soyunun mutluları olduğunu ifade eden şair, Kanunî Sultan Süleyman’a duyduğu saygıyı ve sevgiyi ‘*ulu hakan*’ ifadesiyle pekiştirir:

*Ulu hâkanlarıyla yollardan
Böyle geçmiş Süleyman orduları. (DA-235)*

Süleyman Şâh, Osmanlı Devletini’nin kurucusu Osman Bey’in dedesidir. Fırat Nehri’ni geçmeye çalıştığı sırada boğularak ölmüştür. Arif Nihat, “*Süleyman Şâh’ın Kaderi*” başlıklı dördlükte Süleyman Şâh’ın boğularak ölmesine atıfta bulunur ve ona duyduğu sevgiyi dile getirir. Şair, Süleyman Şâh’ın mezarının sular altında kalacağı haberi karşısında derin bir üzüntüye kapılır:

*Mutsuz Süleyman Şâh’ın mezarı, su altında
Kalacakmış.. ibretle düşündüm bunu, demin...
Dedim ki: «Ulu Tanrı’m,
Bir kerre boğulduğu yetmedi mi dedemin?» (DA-236)*

4.39.6. Anneye Duyulan Sevgi

Anne sevgisi; İslam dininde, Türk kültüründe ve evrensel değerler içerisinde yer alan kutsal bir sevgi türüdür. Yüce Allah, Kur’an-ı Kerim’de “anne” kavramına çeşitli ayetlerle yer vererek anne ve babamızı sevip onlara iyi davranmamızı emretmiştir:

“İnsana da, anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun süttten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: “Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır” (Lokman Suresi, 14).

“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle. Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: “Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı” (İsrâ Suresi, 23-24).

Anne; sevgi, şefkat ve fedakârlığın timsalidir. Bu sebeple çocuğun yüreğine bir ömür tesir eder. Haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğimiz annelerimize saygı duyup sevmek, her çocuğun kazanması gereken yüce bir değerdir.

Arif Nihat, anne sevgisini kendi annesine duyduğu sevgi ve annelerin insan hayatındaki önemi üzerinde durarak işler. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, elde edilen bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat’ın çocukluğu çok zor şartlar altında geçmiştir. Yedi günlük iken babasını kaybetmiş ve annesinin evlenip Filistin’e gitmesi üzerine şair; dedesi, babasının amcası ve halası tarafından büyütülmüştür. Hayatı boyunca anne özlemi çeken şair, bu özlemini yazdığı şiirlerde içten bir anlatımla ifade etmiştir. Şair, “*Masallarla*” şiirinde samimi bir dille anne özlemini ve annesiz büyüyen bir çocuğun çektiği ızdırabı çocuksu bir duyarlılıkla dile getirmektedir. Yazdığı şiirde annesinin beşiğini seve seve sallayacağını belirten şair, bu ifadeyle annesizliğin çocuk kalbine verdiği elemi hissettirmeye çalışmaktadır:

*Benim de bir annem olsa annemin
Beşiğini seve seve sallardım;
Gülse güller açılırdı içimde
Ve ağlasa inci inci ağlardım. (BBRB-66)*

Arif Nihat “*Masallarla*” şiirinde, annesine seslenerek onun oğlu olmanın verdiği gururu haykırır. Şair, annesinin balkondan saçını sarkıtırsa saçlarına tırmanarak yukarı çıkacağını çocuksu bir anlatımla ifade eder:

*Oğlun oldum ey anneler annesi...
Türküce de masalca da bilirim,
Şehnişinden sarkıtırsan saçını
Saçlarına tırmanarak gelirim. (BBRB-67)*

Arif Nihat “Gül” başlıklı dördlüğünde, şefkat ve merhamet dolu bir annenin vurduğu yerde değil, öptüğü yerde gül biteceğini ifade ederek anne sevgisine duyduğu ihtiyacı dile getirir:

*-Ancak- ey abla kadın, anne kadın,
Öptüğün yerde senin, gül bitti! (DA-139)*

Şair, “Güzellik” başlıklı dördlüğünde hastalık, sevgisizlik ve annesizlik yüzünden çektiği sıkıntılı günleri ima ederek anne sevgisine duyduğu ihtiyacı belirtir:

*Hastalık, sevgisizlik, öksüzlük...
Neler geçirdim ben! (DA-139)*

Arif Nihat, “Anne” başlıklı dördlüğünde anne şefkatinden yoksun ve annesiz büyüdüğünü belirtir. Buna rağmen yeniden dünyaya gelecek olsa yine kendi annesinden doğmak istediğini ifade ederek ona duyduğu yüce sevgiyi şu dizelerle dile getirir:

*İki öksüz gibiydik, anneciğim;
Belki südsüz de kaldım.. öyleyken,
Yeniden gelmek olsa dünyâya,
Yine ben, doğmak isterim senden! (DA-140)*

4.39.7. Çocuk Sevgisi

Çocuklar, içlerinde kötülüğü barındırmayan dünyanın en masum varlıklarıdır. Toplumun en küçük ferdi olan çocuklara karşı sevgi beslemek, insani bir erdemdir. Aynı zamanda, çocukların gelecek nesilleri oluşturacağı ve toplumların da sağlıklı bir geleceğe sahip olmalarının sağlıklı nesillerle mümkün olabileceği göz önüne alındığında, çocuklarla olan ilişkilerde sevginin varlığı oldukça önemlidir.

Çocuk sevgisi, Arif Nihat’ın şiirlerinde değindiği konulardan biridir. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*Murat*” başlıklı şiirinde çocuk sevgisine yönelik bir bulguya yer verir. Şair, yaşadığı çocuk sevgisinin kalbinden taşmakta olduğunu belirtmektedir:

*Müjdeler, müjdeler, müjdelerle gel,
Sevgisi kalbimden taşan çocuk...
Başına limon çiçeklerim,
Ellerine güller yakışan çocuk! (BBRB-49)*

Arif Nihat, “*Fırat*” başlıklı şiirinde çocukların dilinde her şeyin güzelleştiğini ifade etmektedir:

*Ey beyaz çocuk, sarışın çocuk,
Dilinde herşey güzelleşen
Cana yakın çocuk...
Kızım, kardeşim... (BBRB-54)*

Arif Nihat, vefat eden bir kız çocuğuna duyduğu özlemi anlattığı “*Uyuyor musun?*” şiirinde çocuk sevgisini âdeta şiirselleştirmiştir:

*«Bak, şuram sıyrıldı..» diye kendini
Hâlâ, bebek bebek, soyuyor musun?*

*Yazı yazar, yahut resim yaparken
Yine ellerini boyuyor musun?*

*Dudağımdan öpen bir adın vardı,
Ki, hâlâ, öpüyor.. duyuyor musun?*

*Kuzular uyandı, kuşlar uyandı,
Güller uyandı.. Sen uyuyor musun?*

*Koşa koşa gelip, «Yorulдум.» diye
Elimi kalbine koyuyor musun?*

*«Daha pek erkendir, biraz büyüsün!»
Diyorlardı.. Söyle: Büyüyor musun?*

*Yoksa isyan edip parmaklarınla
En tatlı yaşını sayıyor musun?*

*Kuzular uyandı, kuşlar uyandı,
Güller uyandı.. Sen uyuyor musun?*

*Yarı yosun, yarı zambak kokunu,
Yine, buğu buğu yayıyor musun?*

*Çocuk olmadığını orda görmüştüm:
Hâlâ, trabzandan kayıyor musun?*

*İçinden köpükler gibi taşığın
O yarım şeyleri giyiyor musun?*

*Kuzular uyandı, kuşlar uyandı,
Güller uyandı.. Sen uyuyor musun? (BBRB-107/108)*

Şair, “Beşik” başlıklı şiirine görmeye dayalı imajlara yer vererek kısacık saçlı, koşup atlayan bir çocuk tasviriyle başlar. Şiirin ilk bölümünde, bütün çocuklarda görülebilecek özelliklere yer verir. Bu özellikler: ‘koşup atlamak, kelebek avlamak, uçan kuşları alkışlamak, ceviz taşlamak, gül-yemiş-kabuk toplamak ve çiçek koklamak” şeklindedir. Şair, her şeyi bir eğlence aracı olarak gören çocuğun zamanla büyüyüp anne olduğunu şiirin ikinci bölümünde ifade eder. Bir zamanlar çocuk iken büyüyüp anne olan kadın, kendi çocuğunun nabız atışlarını dualarla kontrol etmeyi, ağlamayı ve geceler boyu beşik sallamayı öğrenir. Gecenin karanlığında, kısılmış kandillerin altında,

sırma saçlarıyla beşik başında bebeği için titreyen bir anne tasviri, okuyucunun zihninde çocuk sevgisini çağrıştırır:

*O yeşil gözler, uzun kirpikler,
Şimdi -lâkin- biliyor ağlamayı;*

*O sedef parmaklar,
Nazlı bir nabzı duâlarla tutup yoklamayı.*

*İsterim: müjdemo ver, ey ebediyyet, Leylâ'm
-Artık- öğrendi beşik sallamayı.*

*Ve kısılmış gece kandillerinin altında
Sırma saçlar, omuzundan, su olup çağlamayı! (BBRB-135)*

Arif Nihat, “Çocuklar” şiirinde çocuk sevgisine yer vermekte ve ancak çocuklar uyuduğu zaman oyuncakların uyuduğunu ifade etmektedir. Şair, aynı zamanda çocuklar uykudayken parmaklarının şehadet getirdiğini ifade etmektedir:

*Çocuklar uyurken ancak, uyur
Yorulmuş oyuncakları.*

*Uyandırmayın: uykuda
Şehâdet getirmekte parmakları! (BBRB-140)*

Arif Nihat, “Anne” başlıklı şiirinde bir annenin ağzından çocuk sevgisini dile getirir. Şiirdeki kadın, her türlü sıfatı bir kenara bırakıp anneliğiyle ön plana çıkmak istemektedir. Çocuğunu her şeyden çok seven kadın, onun bir dediğini iki etmemek için çırpındığını söyler. Aynı zamanda çocuğunun ilk ve son oyuncağı olduğunu, her an onun mutluluğu için çalışıp onu eğlendirdiğini ifade ederek çocuğuna olan sevgisini anlatır:

Artık isterlerse, adımı

Söylemesinler bana:

«Onun annesi» diyorlar.

Bu yeter, sevgilim, bu yeter bana!

Bir dediğini iki

Etmeyim diye öyle çırpındım ki

Ve seni öyle sevdim, sana

O kadar ısındım ki..

İlk oyuncağın

Ben oldum, yavrum,

Son oyuncağın

Ben oldum! (BBRB-155/156)

Yeni doğan bir çocuğun doğduğu ay, yakınları tarafından bayram kabul edilmiştir. Arif Nihat, çocuk sevgisini dile getirdiği şiirinde herkesin çocuğu görmek için can attığını ifade etmektedir:

Bayram olmuştu şurda doğduğu ay;

Geldiniz, hep, akın akın, çocuğa! (DA-100)

4.39.8. Hayvan Sevgisi

Güven (2014, s.90) insanların hayvanlara karşı ilgi ve sevgi göstermesi gerektiğini şu ifadelerle anlatmaktadır:

İnsanoğlu içerisinde yaşadığı dünyada tek başına var olmamaktadır. Onunla birlikte aynı hayatı paylaşan bir diğer canlı grubu ise hayvanlardır. İnsanların varolduğu ilk zamandan bugüne insanlara faydası olan hayvanlar, kimi zaman bir insanın en büyük yardımcısı, kimi zamansa insanın en sadık dostudur. Bu nedenle insanoğlu, aynı hayatı paylaştığı bir diğer canlı türü olan hayvanlara da ilgi ve sevgi göstermelidir.

Çocuklar, hayvanlara karşı büyük bir ilgi ve sevgi duyarlar. Dolayısıyla çocukların hayatında, hayvanların önemi büyüktür ve çocuklara küçük yaşlardan itibaren hayvan sevgisinin kazandırılması gerekir.

Şairin eserlerinde, hayvan sevgisine ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*Lâleler*” başlıklı şiirinde kuşlara seslenir. Şair, kuşların vatanının dallar olduğunu ve dallardaki kuş yuvalarının laleleri andırdığını belirterek hayvan sevgisine yönelik bir ifadeye yer verir:

*Şakı ey kuş, vatanındır dallar...
Andırır dalda yuvan, lâleleri... (DA-37)*

Arif Nihat, “*Yatır*” şiirinde geçen bir bölümde arıların, güvercinlerin ve atların bu dünyanın güzellikleri olduğunu söylemekte ve hayvan sevgisine yönelik bir bulguya yer vermektedir:

*Küme küme, yığın yığın
Arılar, hüsnüyusuflar, güvercinler, atlar;
Eller, ayaklar, etekler, kanadlar
Güzellikleriydi
Dünyânın. (DA-51)*

Arif Nihat’ın, ölen bir evliyanın ağzından kaleme aldığı şiirinde evliya, güvercin ve kumruların mezarının etrafında dolaşmasını istemekte ve onların artık kendi kuşları olduğunu söylemektedir. Şair, ‘*yavrular*’ ifadesiyle de kuşlara duyduğu sevgiyi derin bir bağlılıkla anlatmaktadır:

*Tünesin taşıma güvercinler,
Dalıma kumrular...
Onlar, artık, benim
Kuşlarım oldular.*

*Kimi, güneşlenmeye otursun;
Kimi ip atlasın,
Uçurtma uçursun,
Oynaşsın çevremde yavrular! (DA-56/57)*

4.39.9. Doğa Sevgisi

Doğa, insanın içinde yaşadığı yerdir. İnsanoğlu yediği ekmekten içtiği suya kadar her ihtiyacını doğadan temin eder. İnsan hayatında bu denli önem arz eden bir kavramın varlığının küçük yaşlardan itibaren çocuğa sevdirelmesi gerekir. Çocukların doğa sevgisiyle büyümeleri, ileriki dönemlerde doğayla iç içe yaşayıp onu korumalarını sağlayacak ve gelecek nesillere bu emaneti en güzel şekilde teslim etmelerine destek olacaktır. Dolayısıyla doğanın ve çevrenin sevilip korunması gerektiği, çocuklara küçük yaşlarda verilen eğitimlerle ve sağlanan yaşantılarla mutlaka kazandırılmalıdır.

Bireyin doğayı koruyup sonraki nesillere sağlam bir biçimde bırakmasının önemine değinen Güven (2014, s.90-91) bu düşüncesini şöyle özetlemektedir:

İnsanoğlu yaşadığı dünyanın her türlü imkânlarından faydalanabilmek ve bunu sonraki kuşaklara aynı sağlamlıkta aktarabilmekle yükümlüdür. İnsanın yaşadığı doğayı, çevreyi koruması ve onu sonraki kuşaklara sapasağlam bir şekilde bırakması, sonraki kuşakların daha sağlıklı bir çevrede yaşaması için büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle insan yaşamış olduğu doğayı sevmeli ve onu korumalıdır.

Arif Nihat'ın şiirleri, coğrafyayla yakından ilgilidir. Doğanın önemli bir parçasını teşkil eden dağlar ve tepeler, onun şiirleri içerisinde önemli bir yer tutar. İnsanı yüceliği karşısında aciz bırakan ve ihtişamın sembolü olarak kabul edilen dağlarla şairin son derece ilgili olması, onu bir '*dağlar şairi*' olarak da karşımıza çıkarır. Ayrıca Arif Nihat'ın şiirlerinde; '*su, nehir, dalga, köpük, kum, çakıl, rüzgâr*' gibi doğaya ait unsurlar hemen göze çarpar. Yine doğanın bir parçası olan '*ağaçlar, çiçekler, toprak*' kavramları da şiirlerde pek çok yerde geçer.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, şairin doğa sevgisine ve doğanın güzelliklerine genişçe yer verdiğine yönelik bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “Ağaç” başlıklı şiirinde yaşlı bir ağaca duyduğu sevgiyi anlatır. Şair, ağacın gölgesine uzanıp su ve kuş seslerine dalmanın büyük bir mutluluk kaynağı olduğunu ifade eder:

*Su sesine, kuş sesine dalarak
Gölgesine uzanmak
Saadet olmuş. (BBRB-61)*

Arif Nihat, “Kiraz Yaylası” başlıklı şiirinde kiraz ağaçlarından bahseder. Şair, kirazların çiçeğinin dalından koklandığını, olgun kirazların hırpalamadan tane tane toplandığını ve kiraz ağacının gölgesine uzananların asla pişman olmadığını belirtir:

*Çiçeği dalında koklanır,
Yemişi tane tane toplanır,
Hırpalıya hırpalıya yolmazlar.
Dallarda çıkılır mercan avına...
Gölgesinde uzananlar pişman olmazlar. (BBRB-63)*

Arif Nihat, “Mektup II” şiirinde ‘kum, çakıl, dalga, köpük, su, saz, yamaç, rüzgâr’ gibi doğaya ait unsurları âdetâ kendi benliğiyle bütünleştirmiştir. Şair, Seyhan Nehri’nin kıyısında suyun tadını doyasıya çıkardığı günlere özlem duymaktadır:

*Dalgalarıyla oynaşır,
Köpüklerinde yatardım;
Suyun tadını kurbağalar
Çıkarmadı, ben çıkardım. (BBRB-68)*

Arif Nihat’ın yazdığı şiirlerde dağlar önemli ve geniş bir yer tutar. Ona göre dağlar yüksekliğin, yüceliğin, heybetin ve ihtişamın sembolüdür. Şair, dağlardan edindiği bu izlenimleri, yazdığı şiirlerde zengin bir muhteva unsuru olarak kullanmaktadır. O, “Dağlar” başlıklı şiirini bu doğrultuda kaleme almıştır. Arif Nihat,

dağları tek tek fiziki özelliklerine göre incelemiş ve onların yücelikleri ve ulaşılmazlıkları karşısında hayranlığını gizleyememiştir:

*Dağlar var karanlık, dağlar var beyaz.
Korka korka eteğinden öper yaz;
Ağrıdağ, Babadağ, Gâvurdağ, Ilgaz
Kubbelerdir... dolaşır, aşılmaz. (BBRB-73)*

Arif Nihat, “Güz” adlı şiirinde sonbaharın güzelliklerini tasvir eder. Şaire göre sisli bulutlardan yağan yağmur, etrafı bir tül örtülmüş gibi göstermektedir. Aynı zamanda dağlar ve dereler kınalanmış gibidir. Güzün başladığı eylül mevsimi, güzellikleri ile kendisini belli etmektedir. Şair, gördüğü bu manzaranın seyrine doyamadan güz mevsiminin hemen bittiğini söylemektedir:

*Şimdi gökten yere, tel tel yağmur...
Şimdi sis, gölge, ılık tül tül olur!
...
Kınalanmış gibi dağlar, dereler
Ne güzel güz, ne güzel eylül olur!
...
Muhteşem yangını güz ülkesinin,
Doymadan seyrine, bir gün kül olur! (BBRB-137)*

Arif Nihat, “Mavi” şiirinde denize seslenmektedir. Şair, denizin mavi rengi dışındaki her şeyi başkalarına verebileceğini söylemekte ve denizin renginin yalnızca kendisinin olmasını istemektedir:

*Balıkların, kandillerin...
Ne varsa, olsun ellerin:
Bana mavini ver, deniz! (BBRB-153)*

Arif Nihat, denize olan sevgisini dile getirirken denizi kendi benliğiyle bütünleştirmektedir:

*Hergün pırıl pırıl, lekesiz, temiz...
O, bize benzer; biz ona benzeriz...
Ki dalgalansa da bulunmaz deniz;
Uzanır ebedî berraklığında! (BBRB-166)*

Arif Nihat, “Yol” adlı şiirinde laleye, güle ve zambağa basmadan yani onları incitmeden yürümek gerektiğini ifade eder. Şair, doğa sevgisinin yanı sıra çevreye karşı duyarlı olmak gerektiğini de vurgular:

*Hiç kıyılır mı basmağa
Lâleye, gülle zambağa...
Öyle hafifle, toprağa
Gölge bırakmadan yürü! (BBRB-306)*

Şair, “Nisan” başlıklı şiirinde ilkbahar mevsimini anlatmaktadır. Bu mevsimin kıyamete kadar sürmesini dileyen şair, etrafın çiçeklerle süslendiğini ve nisan yağmurlarının yağdığını belirtmektedir:

*Semendir, fesleğendir,
Şakaayıktır nevâhî...*

*Bu mevsim, tâbemaşşer,
Devâm etsin, îlâhî!*

*Yağan, bârân-ı nîsan;
İtırlar, ıtrîşâhî! (DA-107)*

4.39.10. Yaşam Sevgisi

Yaşam sevgisi, insanları hayata bağlayan ve insanların bardağı dolu taraflarından görmelerini sağlayan bir sevgi çeşididir. Bu sevgi, insanların ne kadar zor günler geçirseler de hayata sıkı sıkıya tutunmalarını sağlar. Hayat, acı ve tatlı günleriyle bir bütündür. Ne tamamen siyah ne de tamamen beyazdır. Kolaylıkların yanında zorlukları da içinde barındırır. Çocukları hayata hazırlarken onlara hayatın bu yönü gösterilmeli, onların gerçekçi bir bakış açısıyla yaşama olumlu yönde bakmaları sağlanmalıdır.

Güven (2014, s.92) yaşam sevgisinin önemini şu cümlelerle özetlemektedir:

Yaşam sevgisi insanı bu dünya hayatında ayakta tutan, ona mücadele gücü veren en önemli duygudur. Bu duyguya sahip olan bireyler her yeni güne daha sağlıklı, daha umut dolu başlayacak, çevresine vermiş olduğu pozitif enerji sayesinde diğer insanlarla daha etkili ve nitelikli iletişim kurabilecektir. Yaşam sevgisini yitiren insanların kendilerine de yaşamış oldukları toplumlara da hiçbir faydası dokunmaz. Bu nedenle her insan bu duyguya sahip olmalı ve bunu diğer insanlara aşılayabilmelidir.

Arif Nihat, yaşadığı o kadar olumsuzluğa rağmen eserlerinde hayata olumlu bakan, yaşamın tadına varan ve yaşama sevincini dile getiren bir sanatçımızdır. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere yönelik bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat'a göre insan içinde bulunduğu anın tadını çıkarmalıdır. Şair, “*Emek*” şiirinde bal zamanı arılarla bal yapıp çiçek mevsiminde çiçeklerle kokmak gerektiğini ifade eder:

*Arılarla bal yap, çiçek mevsimi,
Çiçeklerle kok! (BBRB-51)*

Şair, hayatı dolu dolu ve yaşamın içine karışarak yaşamak gerektiğini “*İnanmak*” şiirinde belirtir. İnsan rüzgârla esmesini, sularla akmasını bilmelidir:

*Boşaltmak takvimden günleri.
Günlerin üstünden yollara bakmak.
Rüzgârla esmek, sularla akmak. (BBRB-55)*

Arif Nihat, “Pınarbaşı” şiirinde hayatın olduğu her yerde güzelliklerin de olduğunu söyler:

*Başını beklesin dağlar...
Mevsim ayağına gelsin:
Doğduğun yerde ey hayat,
Geçtiğin yerden güzelsin. (BBRB-85)*

Arif Nihat, yazdığı dörtlükte yaşam sevgisini âdeta yaşama karışırçasına anlatmaktadır:

*Belli, seviyorsun yeri;
Güzel buluyorsun gökleri...
Söyle: Kuşlar neyin olur,
Dallar neyin? (BBRB-99)*

4.39.11. İnsan Sevgisi

İnsan sevgisi, beraberinde pek çok güzelliği getiren bir sevgi türüdür. İnsanlar birbirlerini sevdikçe dünya güzelleşir ve gerek bireyin dünyasında gerekse toplumda, barış ve huzur ortamı sağlanır. Daha huzurlu ve güzel bir dünya için insanları sevmeyi çocuklara küçük yaşlardan itibaren öğretmemiz gerekir.

Yaman’a göre (2014, s.93) “Yüce Yaradan’ın muhabbet hamurundan yarattığı biz insanoğlu, yalnızca, mayamızdaki sevgi tomurcuklarını açtırdığımızda sevgi pınarlarına ulaşmış oluruz. Seveceğiz herkesi. Saf, katıksız ve ön yargısız. Her canlı ve cansız varlık sevimliye layıktır felsefesiyle...”

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde söz konusu değere yönelik sadece bir örneğe rastlanılmıştır:

‘Yaratılanı sevdik, Yaradan’dan ötürü.’ felsefesinden hareketle Arif Nihat, insanların yanı sıra yaratılmış olan her şeye karşı sevgi beslemek için Allah’a dua etmektedir:

*Halka, mahlûka sevgiden gayri
Kusûr verme bana! (BBRB-297)*

4.39.12. Karşı Cins Duyulan Sevgi

İbn-i Arabî sevgi için, “*Sevgi, seveni sevilene bağlayan bir bağıdır ve sevgi, sevenin var oluşudur.*” diyerek seven ve sevilen arasındaki bağı ifade edip bunun bir var oluş olduğunu belirtmiştir. Sevgi denildiğinde akla ilk gelen sevgi türlerinden biri, iki karşı cins arasındaki duygusal çekimdir. Arif Nihat da sevginin bu boyutuna şiirlerinde çeşitli şekillerde değinmiştir. Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde söz konusu değere ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*İnanmak*” adlı şiirinde içtiği suda ve soluduğu havada sevdiği kadını bulduğunu söylemektedir. Şair, yuvasına dönüp eşini karşısında görünce yaşadığı huzuru kelimelerle tarif edememektedir:

*Bardaktan seni içmek,
Seni teneffüs etmek havada...
Dolaşmak, dolaşmak, sana dönmek:
Seni bulmak yuvada...
...
Dışarda herkes gibi seslenmek sana
Ve koynunda söylemek asıl adını... (BBRB-55)*

Şair, “*Sen I*” başlıklı şiirinde sevdiği kıza seslenir ve onun edasına karşı koyabilecek bir gönül olmadığını söyler. Arif Nihat, sevdiğinin geçtiği yola ve elinin değdiği her türlü eşyaya farklı anlamlar yüklemektedir:

*Bir gönül var mı, kendini
Sevdiremeyeceğin?
Neden değişiyor geçtiğin
Yolun havası,
Niçin var başka mânası,
Elini sürdüğün şeyin? (BBRB-99)*

Arif Nihat, “*Sen II*” şiirinde kendisini bir bardak olarak tahayyül etmekte ve sevdiği kişiden başka kimsenin onu kırmamasını istemektedir:

*Çocuk da, ufak da olsam;
Kadeh de, bardak da olsam
Ve kırılacak da olsam
Kırmasın senden başkası! (BBRB-104)*

Arif Nihat, “*Kucak*” şiirini, sevdiği kadının ardından ona duyduğu hasreti anlatarak kaleme alır. Şair, sevdiği kişinin gidişyle köşe bucak her tarafın tıpkı kendisi gibi onu aradığını, evdeki her eşyanın onu özlediğini ve beklediğini anlatmaktadır:

*Her gün adını söyleyip
«Nerde?» diyor köşe bucak...*

*Elini bekliyor lâmba;
Elini bekliyor ocak..*

*Özlemiş yüzünü ayna;
Özlemiş saçını tarak!..... (BBRB-109)*

Arif Nihat, “*Nûr*” başlıklı şiirinde beşerî aşktan sıyrılıp ilahî aşka yönelişi anlatmaktadır. Şair, karşı cinse duyulan aşkı manevi aşka yönelişte bir köprü olarak görmektedir:

*Bir yol gidiyor rûha bedenden;
Bir yol gidiyor kalbe dudaktan.*

*«Ten, ten...» diye seslendi dilim, bir nice yıldır..
Rûhum, gücenip bakma uzaktan. (BBRB-144)*

Arif Nihat, “Aynalarda Kalan” şiirinde geçmiş dönem aşklarına telmihte bulunmaktadır. Şair; Ferhat’ın Aslı’sı, Mecnun’un Leylâ’sı olduğunu ancak bu zamanda böyle sevgilerin kalmadığını örtük biçimde ifade ederek bu durumdan yakınmaktadır:

*Neyimiz var ki, bizim... onlardan
Kiminin Ash’ı varmış, kiminin Leylâ’sı! (BBRB-150)*

Şair, yazdığı bir dördlükte her türlü bilmecenin çözüldüğünü ancak aşk denilen düğümün bilinmezlerle dolu olduğunu belirtir. Toprakta her şey silinip gitse de sevgilinin ayak izleri durmaktadır:

*Bir bir çözülür lügaz, muammâ;
Lâkin bu ne ukdedir, bilinmez:
Herşey silinir de toprağında,
Leylâ’m, ayak izlerin silinmez! (BBRB-216)*

Arif Nihat, Mevlânâ aşkını işlediği şiirinde; Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın birbirlerine olan sevgilerine de göndermede bulunur. Şair, Hz. Âdem’in Cennet’te yaşamaktan vazgeçebileceğini ancak Hz. Havva’sız olamayacağını söyler:

*Cennetinden geçer Âdem, lâkin
Olamaz Havvâ’sız. (BBRB-222)*

Şair, “Dönüş” başlıklı şiirinde sevdiğinin yüzünü düşünerek her türlü mutluluğu tattığını ifade etmektedir. Onu görmediği zamanlarda da sevgilinin hayali şairin düşlerini süslemektedir:

*Şu yüzde -gaalibâ- bana
Saâdetim selâm eder...
Gecemde -sonra- varlığı,
Hayâl olup devâm eder! (DA-96)*

Arif Nihat, “Yuvalar” şiirinde Leylâ ve Mecnun aşkına telmihte bulunarak Kays’ı mecnun, Leylâ’yı mecnûne olarak nitelendirir:

*Sormayın: Kays ile Leylâ nedir?
Biri Mecnun, biri mecnûneydi! (DA-109)*

Şair, “Kokular” şiirinde de Leylâ ve Mecnun aşkına karşılıklı konuşmalar ile yer verir:

*Mecnun dedi: «Rûhunla ve kalbinle benimsin.»
Leylâ dedi: «Gel; kanda kanım, tende tenimsin!»
...
Mecnun dedi: «Oldum sana bin cân ile bende...»
Leylâ dedi: «Bulsun arıyanlar seni bende!»
...
Mecnun dedi: «Sînende yer almış benin olsam!»
Leylâ dedi: «Çöllerde bu akşam gelin olsam!»*

*Mecnun dedi: «Artık, yuva olsun sana bağrım!»
Leylâ dedi: «Tütsün gece, koynunda buhârım!» (DA-122/123)*

Arif Nihat, “Düğün” adlı dördlüğünde birbirini seven iki insanın evlenip kavuşmasını anlatır. Şair, ömrünün sonuna kadar varlıkta ve yoklukta sevdiğinin yanında olduğunu söylemektedir:

*Yakınlık el ele, hep, duygular gönül gönüle;
Senindi gündüzüm, ey can... içim içinden emin...
Demek, artık gecem de ömrümce,
Varım, yoğunla senin! (DA-145)*

Arif Nihat, “*Sen*” ismini verdiği beyitinde sevdiği kişide aradığı her şeyin var olduğunu söyleyerek ona duyduğu sevgiyi ve hayranlığı ifade etmektedir:

*Koku, tad, sıcak... sende her aradığım vardı:
Seni soğuk bulanlar, ısıtamayanlardı. (DA-222)*

4.40. Sır Tutma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) sır kavramı, “*Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey*” şeklinde ifade edilmiştir. Sır tutma ise, “*Verilen bir sırra hürmet etmek, başkalarının sırlarına saygı göstermek ve onları öğrenmeye gayret etmemek, sır saklamayı bilmek, sırdaş olmak*” (Bayram, 2014, s.329)tır.

İnsanlar, en çok güvendikleri kişiler ile sırlarını paylaşırlar. Bu güvenin zedelenmemesi adına, kişilerin sırlara sahip çıkması ve bunu hiçbir durumda ifşa etmemesi gerekir. Bu şuurla çocukların küçük yaşlardan itibaren, bu hususa dikkat ederek yetiştirilmeleri gerekir. Arif Nihat da eserlerinde bu gerçeğe dikkat çekmiştir. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde sır tutmanın değerine yönelik bulgular aşağıda değerlendirilmiştir:

Ba’zan içimizdeler, kilitli. (BBRB-131) diyen şair, bu söylemiyle sır tutma değerine ilişkin bir bulguya yer vermektedir.

Arif Nihat, “*Söylemek*” şiirinde sırları açığa vurmaktan kaçındığını ve ancak söylenebilecek hâle geldiklerinde sırları söyleyebileceğini ifade eder:

*Sırlar kalır –fakat– yine ifşâ edilmedik..
Geldikçe hepsi söylenecek hâle.. söylerim. (BBRB-200)*

4.41. Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018) “*Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet*” olarak tanımlanan sorumluluk değeri, Hökelekli (2013, s.57) tarafından, “Sorumluluk, kişinin kendisine ve başkalarına özen ve bakım göstermesini, yükümlülüklerini yerine getirmesini, toplumsal sürece katılmasını, acılarını dindirmeye çalışmasını ve daha iyi bir dünya için çaba harcamasını içeren bir erdem” olarak ifade edilmiştir. Buhurcu'ya göre (2010, s.1) “Sorumluluk, kişinin üzerine aldığı ya da yapmak zorunda olduğu bir iş için gerektiğinde hesap vermesi; aynı zamanda yapılan işin, alınan kararların sonuçlarına katlanabilmesidir.” Sorumluluk en kısa biçimde, kişinin kendi davranışlarının sonucunu üstlenmesi olarak tanımlanabilir.

Sorumluluk değeri, herkesin sahip olması gereken önemli bir değerdir. Birey, davranışlarının hesabını önce kendi vicdanına, sonra diğer insanlara verebilmelidir.

Sorumluluk değerinin çeşitli özellikleri vardır: “Sorumluluğun, toplum değerlerine ve kurallarına saygı gösterme, özellikle muhtaç insanlara karşı duyarlı olma; toplumun maddi ve manevi hayatından ve geleceğinden özellikle varlıklı kişilerin imkânları ölçüsünde sorumlu olmaları; erdemli ve güzel davranışların sonuçlarını benimseyerek üstlenmek gibi nitelikleri vardır” (Seyyar, 2004, s.643).

Ülkemizin kalkınıp daha çok gelişmesi adına sorumluluklarının farkında olan bireylere ihtiyacı vardır. Çünkü sorumluluk sahibi insanlar, üstlendikleri vazifeyi en iyi şekilde sonuçlandırmak maksadıyla var güçleriyle çalışırlar. Bu noktadan hareketle bilinçli, çalışkan, öz verili vatandaşlar yetiştirmek ülkemizin geleceği için son derece önemlidir. Sorumluluk değeri başta aile olmak üzere, okul ortamında bilinçli bir şekilde öğretmenlerce çocuğa aşılanmalıdır. Bunun için çocuklara, ödevler ve çeşitli görevler verilebilir. Ayrıca çocukları, sorumluluk değerini yansıtan edebî eserlerle buluşturarak da bu değerın kazanılmasına yardımcı olabiliriz.

İnceleme kapsamında ele alınan sorumluluk değerine ilişkin bulgu ve yorumlar, aşağıda örnekler eşliğinde verilmiştir:

Arif Nihat, “*Yaşamak*” başlıklı şiirinde yaşamı en büyük sorumluluk olarak gördüğünü örtük bir söylemle dile getirir. Şair, yaşadığı olumsuzluklar karşısında isyana

düşmüşcesine bir tutum sergiliyor görünse de hayatının sorumluluğunu üstlenmekte ve yaşamak için direnmektedir:

*Unuttum kimlere dost olduğumu,
Şaşırdım kimlere tapacağımı;
Yaşamak bir vazife olmasaydı
Ben bilirdim yapacağımı! (BBRB-24)*

Arif Nihat, “*Fetih Marşı*” şiirinde gençlerimizi sorumlu davranmaya davet eder. Şair, gençlerimizin zevkleri ve sefaları uğruna boşa vakit geçirmelerine karşı çıkmakta, onlardan kendilerine bir hedef belirlemelerini ve bu hedef doğrultusunda çabalamalarını istemektedir. Tarihimizde büyük işler başarmış Fatih Sultan Mehmet Han, İstanbul’u fethettiğinde henüz 21 yaşında idi. Gençlerimiz eğer bu örneği idrak ederlerse onlar da genç yaşlarda büyük başarılarla imza atabilirler:

*Yürü: hâlâ ne diye oyunda, oynaştasın?
Fâtih’in İstanbul’u fethettiği yaştasın! (BBRB-181)*

Türk gencinin gündelik ve boş işleri bir kenara bırakmasını isteyen şair, gençlerden vatan uğruna çalışıp çabalamanın sorumluluğunu almalarını istemektedir. Arif Nihat, sadece Türk erkeğinden yana bir beklentiye girmemekte ve Türk kızını da sorumlu davranması konusunda uyarmaktadır. Şair, millî ve manevi değerlerimize sıkı sıkıya bağlı evlatlar yetiştirip iyi bir anne olmanın sorumluluğunu Türk kızlarına yüklemektedir:

*Bilmem, neden gündelik işlerle telâştasın...
Kızım, sen de Fâtih’ler doğuracak yaştasın! (BBRB-182)*

4.42. Şefkat ve Merhamet Değerlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) şefkat kavramı, “*Sevecenlik*” olarak tanımlanmıştır. Bu kavramı biraz açacak olursak kişinin zarar görmesinden korkarak

onun zarara uğramamasını içtenlikle arzu etme ve onun menfaatlerini düşünme şeklinde ifade edebiliriz. Şefkat kavramıyla ilişkili olan merhamet kavramı ise Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2018), “*Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma*” şeklinde tanımlanmıştır. Yani merhamet, insanı başkalarına iyilik yapmaya yönlendiren acıma duygusudur. Bütün insanlara sevgiyle yaklaşmak, onların iyiliğini istemek ve zor durumda olanlara yardım etmek şefkat ve merhamet kavramlarının temelini oluşturur.

Şefkat ve merhamet dinimizce emredilen, güzel ahlakı tamamlayan, aynı zamanda daima ihtiyaç duyulan ve önemi her geçen gün artan değerlerdendir. Yaradan'dan ötürü yaratılan her şeyi seven ve Allah sevgisiyle dolu olan bir kalp, kimseye zulmetmez ve her şeye şefkat ve merhamet nazarında bakar. Özellikle günümüz için, bu değerleri kalplere yerleştirmek, bireysel ve toplumsal sıkıntıların tedavisinde bu kavramlardan azami istifade yoluna gitmek gerekir. Gelecek nesillerin mutluluğu ve toplumsal huzurun sağlanması adına, şefkat ve merhamet gibi insani ve ahlaki değerlere sahip çocukların yetiştirilmesi, başta anne ve babalar olmak üzere eğitimcilere düşen büyük bir görevdir.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde şefkat ve merhamet değeri ile ilgili tespit ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Arif Nihat, “*Kapısız Hacı Ahmet*” şiirinde bir şeyhin vefatından bahsederken merhamet değerine ilişkin bir bulguya da yer verir. Şair, bahsettiği şeyhin konağının, yoksullara ve gariplere ev sahipliği yaptığını belirtir:

*Kendisi tabaklar şeyhi,
Konağı garipler tekkesi... (BBRB-44)*

Arif Nihat, “*Ninni*” başlıklı şiirini evladına şefkat duyan bir annenin ağzından kaleme almaktadır. Şiirde, bebek için ‘*yavrum*’ ifadesinin kullanılması sahiplenmenin yanı sıra, samimiyet ve şefkat içermektedir. Pamukların, ipeklerin ve tüylerin bebeğe yuva olmasının istenmesi ile yıldızların damla damla süt olup bebeği beslemesi annenin çocuğuna duyduğu şefkati ortaya koymaktadır:

*Yuva olun yavruma ey
Pamuklar, ipekler, tüyler!...
Yıldızlar damla damla süt.
Bir anne yüzüdür aylar. (BBRB-59)*

Şair, “Sabriye” başlıklı dördlüğünde ölüm temasını işler. Küçük yaşta vefat eden bir çocuğun ağzından yazılan dördlükte, çocuk erken yaşta ölmeyi istememekte ve bunun için kendisine merhamet edilmesini beklemektedir:

*Alıp getirdiler, ölüyüm diye..
Toprak beğenmedi, küçüğüm diye..
Yalvardım yakardım «bırakın beni,
Sekiz on yaş daha büyüyüm!» diye. (BBRB-115)*

“Mersiye” şiirinde de ölüm temasını işleyen Arif Nihat, küçük yaşta annesinin ölümü üzerine boynu bükük kalan bebeğe, şefkat ve merhamet beslemektedir:

*Ve yavrusu, annesiz bir evde –boynu
Bükük– kundakta kaldı! (BBRB-138)*

Çocuk sevgisinin anlatıldığı “Anne” şiirini Arif Nihat, bir annenin ağzından kaleme almakta ve annenin bebeğine karşı duyduğu şefkat ve merhamet ekseninde işlemektedir. Şiirde geçen anne, çocuğunun ilk kundağı ve oyuncacı olmuştur. Bebek henüz acı tatlı nedir bilmezken annesi bebeğine dil ve damak olmuştur:

*İlk kundağın
Ben oldum, yavrum;
İlk oyuncagın
Ben oldum!
Acı nedir, tatlı nedir? bilmezdin:
Dilin, damağın ben oldum! (BBRB-154)*

Arif Nihat, “*Kanadlar*” şiirinde ülkeler avlayan atalarımızın bir zamanlar yaptıkları fetihlerle egemenlik sahalarını genişletip dünyaya hükmettiklerini ancak eski günlerin şimdi uzaklarda kaldığını ifade eder. Şair, geçmiş günlere özlem duyup üzülmekte ve bu durum karşısında merhamet duygusunu ön plana çıkarmaktadır:

Vaktiyle sâhibiydiler onlar, şu göklerin.

Bak, merhametle şimdi, kırılmış kanadlara! (BBRB-201)

Arif Nihat, yazdığı şiirde laleye, güle ve zambağa basmaya kıyılamayacağını ifade ederken onlara duyduğu şefkat ve merhameti de hissettirir:

Hiç kıyılır mı basmağa

Lâleye, gülle zambağa...

Öyle hafifle, toprağa

Gölge bırakmadan yürü! (BBRB-306)

4.43. Temiz Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Temizlik, insanın gerek kendi sağlığı gerekse çevredeki diğer insanların sağlığı açısından oldukça önemlidir. Aynı zamanda, kişinin kendisine ve çevresindekilere olan saygısını göstermesi bakımından da gereklidir.

İslam dininde temizlik, önemli bir yere sahiptir. Hatta bazı ibadetlerin ön şartı temizliktir. Yüce Allah, insanların her bakımdan temiz olmaları gerektiğini buyurmaktadır. Bireyi her iki dünyada da mutlu kılacak olan bu değerın küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması gerekir.

Çalışma kapsamında incelenen eserlerde temizlik değerine ilişkin bulgu ve yorumlar şu şekildedir:

Arif Nihat, “*Masallarla*” şiirinde evin sokağa doğru olan pencereli çıkıntısının ve kapılarının pırıl pırıl olduğunu söyleyerek temizlik değerine ilişkin bir bulguya yer vermektedir:

Işılda ey mavi saray ışılda:

Pırıl pırıl şehnişinler, kapılar... (BBRB-66)

Şair, “*Duvaklar*” başlıklı şiirinde örtük bir biçimde temizliğin önemi üzerinde durur. Arif Nihat, şiirde sevdiğinin yanına yıkanıp temizlenerek ve giyinip kuşanarak gittiğini söyler:

İçimden, dışımdan ışıkla

Yıkandım da geldim;

Arındım, takındım, giyindim,

Kuşandım da geldim. (BBRB-125)

Arif Nihat, toprağa seslendiği şiirde toprağın sıcak, güzel ve temiz bir yuva olduğunu söyleyerek temizlik değerine vurgu yapar:

Bir yuvaydın bize sen, ey toprak;

Ne sıcaktın, ne güzeldin, ne temiz... (BBRB-263)

4.44. Umutlu Olma Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) umut kavramı, “*Ummaktan doğan duygu, ümit; olması beklenen veya olacağı düşünülen şey, ümit*” olarak tanımlanmıştır.

Umut, bireyin kendisine bir amaç belirleyip bu doğrultuda çabalaması adına motivasyonu sağlayan temel etkidir. Zor zamanlarda ise bireyin yılmadan çalışmasına yardımcı olan tetikleyici güçtür. Bireylerin hayata umut dolu bakıp pozitif yaklaşımları için küçük yaşlardan itibaren umutlu yetiştirilmeleri gerekir.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde, söz konusu değere ilişkin bulgu ve yorumlar şöyledir:

Arif Nihat, “*Hüsn ü Aşk*” başlıklı şiirinde dilediği mevsimin er ya da geç geleceği konusunda umutlu davranmaktadır:

Gelir, er geç, bu mevsim

Ve bir gün, der ki: «Geldim!» (BBRB-143)

Arif Nihat, “*Cezaevi*” şiirinde mahkûmların ruh hâllerini ele alır. Cezaevine dışarıdan haber gelmemekte fakat hayat, kendi seyrinde devam etmekte ve güneş yine doğmaktadır. Mahkûmlar ise dışarıdan bir haber alamadıkları için geçmiş günlerdeki hatıralarının sıcaklığına sığınarak her şeye rağmen umutlu davranmaktadırlar:

Dışarda, haberi gelmeyen yurda

Günler yine doğar... onlarsa burda

Geçinir günlerin artıklarıyla. (BBRB-157)

Şair “*Hatıralar Ülkesi*” şiirinde, annelerin evlatlarının yolunu gözlediklerini ve gelecekleri konusunda ümitli olduklarını söylemektedir:

Bekler anne, burda yavrularını;

«Ergeç gelecekler!» diyerek, emin... (BBRB-163)

Arif Nihat, “*O*” başlıklı şiirinde Mustafa Kemal Atatürk’ü anlatır. Şair, er ya da geç Mustafa Kemal gibi gençlerin yeniden yetişeceği konusunda ümitlidir:

Er geç görürsünüz: yeni bir altın âbide...

Kalmaz belânın attığı, hissiz çukurda o! (BBRB-203)

4.45. Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Yardımseverlik, bireyin gücünü ve imkânlarını başkalarının iyiliği için kullanmasıdır. Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2018) yardımseverlik, “*Hayirseverlik*” olarak tanımlanmıştır.

“*Komşusu açken tok yatan bizden değildir.*” hadisi, insanların çevrelerine karşı duyarsız davranmamalarını ve ihtiyaç sahipleri için güçleri el verdikçe yardım etmeleri gerektiğini öğütlemektedir.

Sağlam bir toplum yapısının oluşmasında yardımlaşmanın önemi büyüktür. Toplumsal saygı ve sevginin artması için insanların birbirine yardım etmesi gerekir. Zor durumda olan bir insana yardımcı olup onun sıkıntısını gidermek erdemli davranışların başında gelir. Bu sebeple çocuklara küçük yaşlardan itibaren yardımlaşmanın güzellikleri kavratılmalıdır.

Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde yardımseverlik değerine ilişkin sadece bir örneğe rastlanılmıştır:

Arif Nihat, yazdığı bir beyitte savaş sırasında yaralanan kimselerin yardımına, yine yaralıların koştuğunu ifade eder. Yaralılar, kendi hâllerine bakmadan diğer yaralıların imdadına koşarak hem diğerkâmlık hem de yardımseverlik örneklerini bir arada sergilerler:

Beklemezler kolu turalıları..

Yaralılar taşır yaralıları! (DA-156)

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bir toplum ayakta durmak istiyorsa manevi açıdan iyi donatılmış ve değerlerine sahip çıkan bireyleri yetiştirmek zorundadır. Bu sebeple bireylerin en iyi şekilde eğitilmesi gerekmektedir. Toplumsal huzur ve refah için en önemli güç kaynağı olan ve bireyleri bir arada tutan değerler, bir toplumun geleceğinin teminatıdır.

Günümüzde önemi gün geçtikçe artan değerler ve değerler eğitimi, Türk- İslam medeniyetinin vârisi olan milletimiz için, son derece önemli bir konudur. Bu sebeple, “değerler eğitimi” ülkemizde özellikle son yıllarda eğitimin odak noktası hâline gelmiştir. Hazırlanan kitaplar, dergi yayınları ve yapılan tez çalışmaları değerler eğitimiyle ilgili çalışmaların artışını gözler önüne sermektedir.

Yapılan bu tez çalışmasında, söz konusu eserlerde yer alan şiirler değerler eğitimi bağlamında incelenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar şöyledir:

1. Bu çalışmada, Arif Nihat Asya’nın “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” ile “Duâlar ve Âminler” adlı şiir kitaplarında yer alan değerler saptanmıştır. İnceleme sonucunda, ana ve alt başlıklarla beraber toplamda 69 adet değere ilişkin bulgu ve yorumlamalar yapılmıştır. İncelenen eserlerde en çok dinî değerlere yer verildiği görülmüştür. Söz konusu eserlerin değerler eğitimi açısından son derece önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

2. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular neticesinde, bizi biz yapan millî değerlerin üzerinde önemle durulduğu görülmüştür. Özellikle “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” başlıklı eserde, Türk tarihinin geçmiş dönemleri âdeta şiirselleştirilmiştir. Arif Nihat Asya, söz konusu eserlerinde geçmişe duyduğu özlemle mazimizi canlı tutmaya ve tarih bilincini geliştirmeye yönelik değerleri de işlemiştir. Bu durum okuyucuların, millî unsurlara dikkat çekip değer vermesi bakımından önemlidir.

Şiirlerde evrensel değerlerden ziyade, millî değerlere yer verilmesi; millî değerlerin de evrensel değerler kadar önemli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

3. Çalışma kapsamında incelenen şiirlerde, dinî kavramlar etrafında oluşan değerlerin çok fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle “Duâlar ve Âminler” başlıklı eserde Allah sevgisi ve inancı, Hz. Peygamber sevgisi ve özlemi, din büyükleri ve dua şairin üzerinde sıklıkla durduğu konular arasında yer almıştır. İncelenen eserler, tasavvufi unsurları barındırması yönüyle de zengin bir içeriğe sahiptir. Ancak, hedef kitlenin yaşının küçüklüğü ve buna bağlı olarak dinî kavramları anlamlandıramayacak seviyede oluşları, bu eserlerin önemine gölge düşürmektedir.

4. Arif Nihat Asya, “Duâlar ve Âminler” eserinde dinî mekânlara ve dinî mimariye olan hayranlığını, camilerin tasviriyle karşımıza çıkarmaktadır. Böylece okuyucuda, hem dinî mekânlara yönelik bir duyarlılık oluşmakta hem de estetik değerinin kazanılması sağlanmaktadır.

5. Yapılan inceleme sonucunda, bir şiirde bazen birden fazla değere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durum, incelenen şiirlerin değer aktarımı noktasında zengin bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin “Fetih Marşı” şiirinde bilimsellik, cesaret, çalışkanlık, kahramanlık, kararlılık, öz güven, sorumluluk ve Türk büyüklerine duyulan saygı değerleri bir arada yer almaktadır.

6. Çalışma kapsamında ele alınan şiirlerde, değer isimlerinin genel olarak doğrudan zikredilmediği ancak bazı şiirlerde değer adlarına açıkça yer verildiği görülmüştür. Örneğin; Allah inancının işlendiği şiirlerde Allah kelimesinin, bayrak sevgisinin işlendiği şiirlerde bayrak ifadesinin açıkça yer aldığı söylemler mevcuttur. Ancak şiirlerde; bilimsellik, demokratik olma, duyarlılık, estetik, hoşgörü gibi değerlerin isimlerine doğrudan yer verilmediği tespit edilmiştir.

7. Şiirlerde verilmek istenen mesaj, didaktiklikten uzak bir biçimde ve okuyucuda estetik bir haz uyandırarak verilmiştir. İletilerin şiirlerde açıkça verilmemesi, okuyucuların kendilerine nasihat verildiği hissine kapılmamalarını sağlamakta ve onların düşünme, araştırma, yorumlama, çıkarımda bulunma gibi becerilerinin gelişimini desteklemektedir.

8. Dil sevgisinin kazandırılmasında ve ana dil bilincinin geliştirilmesinde Türkçe dersleri mihver bir ders konumundadır. İncelenen eserlerde şairin, Türkçeyi son derece etkili kullandığı görülmüştür.

9. Bireylere değer kazandırma sürecinde yararlanılabilecek etkili edebî türlerden biri, şiirdir. Çünkü bireyler, daha çocukluk dönemlerinden itibaren şiire karşı olumlu bir tutum geliştirip ilgi gösterir. Bu sayede, küçük yaşlardan itibaren kültürümüze özgü ve estetik değerleri edinmeye başlarlar. Diğer edebî türlere göre şiirler aracılığıyla değer aktarımının daha kolay ve oldukça etkili yapılabilmesi, bu türün ne kadar önemli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. İncelenen eserlerde de millî, kültürel ve dinî değerlerin şiirler aracılığıyla daha etkili kazandırılabilceği tespit edilmiştir.

10. Çalışma kapsamında incelenen eserlerde, değerlerin yoğun bir biçimde yer alması söz konusu eserlerin değerler eğitimi bakımından önemini ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmada elde edilen verilerden hareketle Arif Nihat Asya'nın söz konusu eserlerinin değerler eğitimi bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu ve Türkçe öğretimi sürecinde değer eğitimi konusunda yararlanılabilecek kaynaklar arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlardan hareketle getirilebilecek öneriler şu şekildedir:

1. Köklü ve zengin bir değerler hazinesine sahip olan milletimizin, değerlerini yetişen bireylere neden etkili bir biçimde kazandıramadığına yönelik sebepler araştırılmalı ve farklı yöntemler denenerek konuya gereken önem verilmelidir.

2. Değerler eğitimi bağlamında yapılan araştırmalar arttırılmalı ve konuya ilişkin çalışmalar yapmaları için uzmanlar teşvik edilmelidir.

3. Toplumun tamamı değerler eğitiminin hedef kitlesi olarak görülmelidir. Bunun için, toplumun her kesiminden insanın değerlerin önemine dikkat çekmesi sağlanmalı ve toplumsal uzlaşma zemini aranmalıdır. Ayrıca, medyanın desteği alınarak konunun ne derece önem arz ettiği medya aracılığıyla da her fırsatta vurgulanmalıdır.

4. Öğretmen yetiştirme programlarında konunun önemi sürekli belirtilmeli ve sonraki dönemlerde, hizmet içi eğitimlerle öğretmenlerin yalnızca çocuklara değil, toplumun tüm kesimlerine karşı nitelikli ve etkili rol modeller olmaları sağlanmalıdır.

5. Çocukların eğitsel değerleri kazanmaları için aileleriyle iş birliği hâlinde olunmalıdır. Bunun için, öncelikle ailelere yönelik değerler eğitimi çalışmaları yapılmalıdır.

6. Okul öncesi eğitimde değerlerin, çeşitli oyunlar aracılığıyla eğlenceli bir ortamda, küçük yaşlardan itibaren içselleştirilmesi sağlanmalıdır.

7. Çocukların tarihimizin altın sayfalarındaki seçkin şahsiyetleri tanımaları ve onları model almaları için çalışmalar yapılmalı ve eğitim anlayışımız bu doğrultuda güncellenmelidir.

8. Çocukların eğitim değerlerini edinmeleri için nitelikli eserlerle buluşturulmaları gerekir. Ayrıca hem ilkokulda hem de ortaokulda çocukların değerleri kavramalarında öğretmenlere en büyük destek, ders kitaplarıdır. Bu sebeple, Türkçe ders kitaplarına alınan metinler, edebî ve estetik haz uyandırmasının yanında, değerleri etkili bir biçimde aktarabilecek yazınsal türler arasından seçilmelidir.

9. Değerleri kazandırmada son derece önemli bir yere sahip olan şiirler, sadece Türkçe derslerine özgü bir edebî tür olarak görülmemeli; disiplinler arası bir anlayışla ele alınmalıdır.

10. Millî değerleri ve “Gel, gel, ne olursan ol; yine gel!” söylemiyle hoşgörü gibi evrensel bir değeri düstur edinmiş Mevlânâ gibi bir zatı kendisine rehber seçen Arif Nihat Asya’nın ve bu konuda duyarlı davranan sanatçıların eserleri, değerler eğitiminde kullanılmalıdır.

11. Çocukların millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, dinî ve sosyal değerlere dikkatlerinin çekilebilmesi amacıyla, Arif Nihat Asya’nın bu değerleri barındıran şiirleri mutlaka ders kitaplarında yer almalıdır.

12. Arif Nihat Asya’nın çalışma kapsamında incelenen eserlerinde millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, dinî ve sosyal değerlerimize uygun nitelikte olan ve Türkçe ders kitaplarında yer alması uygun görülen başlıca şiir önerileri şunlardır: Destan, Devler, Onlar, Ağıt, Selim’ler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Bayrak, Masallarla, Sarıkamış Şehitleri, Fetih Marşı ve Duâ-I.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (2015). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. (14.Baskı). İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Millî Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. (4.Baskı). Ankara, TDK Yayınları.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Akyol, H. (2006). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara, Kök Yayıncılık.
- Alkan, A. T. (1991). "Misafir, Misafirlik" Maddesi, *Türk Aile Ansiklopedisi*, (C.2, 741-743), T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu Zeka Kuramı ve Değerler Eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Alyılmaz, C. (2014). Amirbek Turatoviç Muratov'dan Yenisey'e Sesleniş. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 68-84.
- Aslan, Z. Ş. (2012). Değerler Eğitiminde Bir Yöntem Önerisi: Edebiyat Metinlerinden Yararlanma. *Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı*, s.49-52, İstanbul Üniversitesi, İstanbul/Türkiye.
- Asya, A. N. (2014). *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*. (21.Baskı). İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- Asya, A. N. (2014). *Duâlar ve Âminler*. (12.Baskı). İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- Atabek, E. (2004). *Modern Dünyada Değer Kayması ve Gençlik*. (2.Baskı). İstanbul, Alkım Yayınevi.
- Atsız, H. N. (1972). Türk Büyükleri. *Ötüken Dergisi*, 105, 23-44.
- Aydın, M. Â. (1989). "Aile", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (C.2, 196-200), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

- Aydın, M. Z. (2010). Okulda Çalışan Herkesin Görevi Olarak Değerler Eğitimi, <http://www.degeregitalimi.com/makaleler/makaleler.html>. adresinden 28/02/2016 tarihinde alınmıştır.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara, Nobel Yayınları.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Gürler, Ş. (2013). *Okulda Değerler Eğitimi - Yöntemler Etkinlikler Kaynaklar*. Ankara, Nobel Yayınları.
- Bâkiler, Y. B. (2017). *Arif Nihat Asya*. Ankara, TDK Yayınları.
- Battistich, V. (2005). *Character Education, Prevention, and Positive Youth Development*. Washington DC, Character Education Partnership.
- Bayram, Y. (2014). *13. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Divan Şiiriyle Değerler Eğitimi*. Samsun, İlkadım Yayınları.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Bilhan, S. (1991). "Eğitim ve Sevgi" Maddesi, *Türk Aile Ansiklopedisi*, (C.3, 896-897), T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları, Ankara.
- Birinci, N. (1991). "Arif Nihat Asya" Maddesi, *Türk İslâm Ansiklopedisi*, (C.3, 543), Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Coşkun, M. V. ve Açık Önkaş, N. (2006). Fonetik Laboratuvarı Destekli Edebiyat Öğretimi. 6. *Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı*. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa/KKTC.
- Çağrı, M. (2001). "Kanaat" Maddesi, *İslam Ansiklopedisi*, (C.24, 289-290), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Çapoğlu, E. (2014). *Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çetin, N. (2017). *Bayraklaşan Şair Arif Nihat Asya*. (1.Baskı). Ankara, Ebabil Yayınları.

- Çubukçu, Z. (2008). Çocuklara Temel Değerleri Kazandırmanın Önemi. M. Kaplan (Ed.), *Türk Xalqları Ədəbiyyatı (II): Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi, 2-ci*. Qafqaz Universiteti, Bakı/Azərbaycan.
- Demir, S. (2011). Türkiye’de Barış Eğitime Bakış: Tanımlar, Zorluklar, Öneriler: Nitel İnceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4), 1727-1745.
- Demircioğlu, İ. H. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev Ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (15), 69–88.
- Demirel, K. (2006). *Açıklamalı İnsani Terimler Sözlüğü*. (1.Baskı). İstanbul, Epsilon Yayınları.
- Doğan, İ. (2005). *Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları*. (6.Baskı). Ankara, Pegama Yayıncılık.
- Doğan, M. (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul, Bahar Yayıncılık.
- Doğanay, S. (2009). *Edebî Bir Eserde Şairin Dini Yaşamı -Arif Nihat Asya Örneği-*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dökmen, Ü. (2000). *Evrenle Uyuşma Sürecinde Var Olmak, Gelişmek ve Uzlaşmak*. İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Durukan, E. (2008). İlköğretim İkinci Kademe (2005) Türkçe Dersi Öğretim Programında Genel Amaçlar – Hedef / Kazanımlar İlişkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 149-158.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Ergin, M. (2005). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul, Bayrak Yayıncılık.
- Erkal, M. E. (1987). *Sosyoloji (Toplumbilim)*. (3.Baskı). İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Ankara, Attila Kitabevi.
- Gökçe, O. (1994). Türk Gençliğin Sosyal ve Ahlaki Değerleri. *Ata Dergisi*, (1), 25-30.
- Gömleksiz, M. N. ve Kılınç, H. H. (2015). Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri, Beklentileri ve Önerileri. *Researcher: Social Science Studies*, 3(2), 35-45.
- Göz, K. (2014). Toplumsal Değerler Bağlamında Yaşama Hürriyeti. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 85-101.
- Güleryüz, H. (2002). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.

- Güngör, E. (2010a). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (2010b). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. (6.Baskı). İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Değerlerin Kullanımı*. Konya, Palet Yayınları.
- Haralambos, M. (1987). *Sociology: Themes and Perspective*. London, Bell and Hyman.
- Hayek, F. (1990). *The Constitution of Liberty*. London, Routledge and Kegan Paul.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2004-Kasım). *Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul.
- Hökelekli, H. (2007). Tevazu. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, (2), 114-119.
- Hökelekli, H. (2008). Adalet. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, (5), 132-137.
- Hökelekli, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi. *Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6 (18), 4-7.
- Hökelekli, H. (2013). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul, Timaş Yayınları.
- İşcan, C. D. ve Demir, K. (2009). *Vatandaşlık Eğitiminde Değerler ve Değerler Eğitimi*, I. Uluslararası AB. Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu, Ankara.
- Kabaklı, A. (1978). *Türk Edebiyatı*. İstanbul, Türk Edebiyatı Yayınları.
- Kafalı, M. (1999). *Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi*. Trabzon, Trabzon Türk Ocakları Yayınları.
- Kaplan, M. (1985). *Kültür ve Dil*. (3.Baskı). İstanbul, Dergâh Yayıncılık.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (16.Baskı). Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 Ve 2004 Programlarının Araştırılması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kıncal, R. Y. (2007). *Vatandaşlık Bilgisi*. (2.Baskı). Ankara, Nobel Yayınları.
- Köprülü, O. F. (1992). "Bayrak" Maddesi, *Türk İslâm Ansiklopedisi*, (C.5, 247-254), Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

- Köylü, M. (2007). Kur'an'ın İnsanlığa Getirdiği Değerler ve Hedefler. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (24), 65-88.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kur'an-ı Kerim. (2018). <http://www.kuranayetleri.net/diyanet-vakfi-meali> adresine değişik zamanlarda erişim sağlanmıştır.
- Loomans, D. ve Loomans, J. (2005). *Çocuklara Öz Saygı ve Değerleri Öğretmenin 100 Yolu*. (Çev. T. Göbekçin). İzmir, Ege-Meta Yayınları.
- Manaf, A. (2012). *Sevgi*. İstanbul, Şıra Yayınları.
- Martorella, P. H. (2001). *Teaching Social Studies in Middle Secondary Schools*. (3rd ed). New Jersey, Prentice Hall.
- MEB. (1973). *1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu*. Resmi Gazete, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden 03.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- MEB. (1981). *Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı*. İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.
- MEB. (2010). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010/53 Sayılı Genelge*. Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Meydan, H. (2012). *İlköğretim Okullarında Değerler ve Karakter Eğitimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Orakçı, C. (2003). *Arif Nihat Asya*. Ankara, Alternatif Yayınları.
- Önder, M. (2011). Din ve Temel Değerler. *Değerler Eğitimi Sempozyumu*, s.164-165. Osman Gazi Üniversitesi, Eskişehir/Türkiye.
- Öner, S. (1979). *Arif Nihat Asya*. (1.Baskı). İstanbul, Toker Yayınları.

- Özdemir, H. (1991). “Misafir ve Misafirperverlik”, *Türk Aile Ansiklopedisi*, (C.2, 740-741), T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara, Yeni Doğu Matbaası.
- Öztürk, H. E. (1991). *Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler*. Ankara, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Parashar, S., Dhar, S. ve Dahr, U. (2004). Perception of Values: A Study of Future Professionals. *Jurnal of Human Values*, (10), 143-152.
- Perese. (2005). *Saygı “Yapılandırıcı Yaklaşımla Hazırlanmış 69 Etkinlik”*. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in The Content and Structure of Values: Theory and Empirical Tests in 20 Countries, (Ed. M. Zanna), *Advances In Experimental Social Psychology*, New York, New York Academic Press, 1-65.
- Sepehrvand, M. (2002). *Meraga der Seir-i Tarih*. Tebriz, Ahrar-i Tebriz Yayınları.
- Sevinç, M. (2006). Evrensel ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları. (Ed.Mehmedoğlu ve Mehmedoğlu). *Küreselleşme Ahlak ve Değerler*. İstanbul, Litera Yayıncılık, 205-239.
- Seyyar, A. (2003). *Ahlak Terimleri Sözlüğü*. (1.Baskı). İstanbul, Beta Yayınları.
- Seyyar, A. (2004). *Davranış Bilimleri Terimleri Sözlüğü*. İstanbul, Beta Yayınları.
- Sönmez, V. (1994). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Ankara, Pegem Akademi Yayınları.
- Şener, S. (1997). *Başarı Yolunda 70 Kural*. (5.Baskı). İstanbul, İnkılap Basım Yayım.
- Şentürk, H. (2010). Kişilik Gelişiminde Eğitim, Din ve Değerlerin Rolü. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 6(18), 50-55.
- Şimşek, H. (2009). Eğitim Tarihi Araştırmalarında Yöntem Sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (1), 33-51.
- Taşdelen, V. (2015). Sözlü Gelenek ve Değerler Eğitimi: Dede Korkut Hikâyeleri Örneği. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(1), 219-227.
- Tunalı, İ. (2012). *Estetik*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Tural, S. (1992). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*. Ankara, Ecdad Yayınevi.

- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Türk Dil Kurumu. (2014). *Yazım Kılavuzu*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Güncel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr>
- Ulusoy, K. (2007). *Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2016). Değerli Bir Kavram Olarak “Değer ve Değerler Eğitimi”. (Ed. R. Turan ve K. Ulusoy). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. (2.Baskı). Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 1-16.
- Veugelers, W. ve Vedder, P. (2003). Values and Teaching. *Teachers and Teaching*, 9(4), 377-390.
- Veysal, Ç. (2010). Cinsellik, Sevgi ve Aşkın Diyalektiği. *Felsefe ve Sosyal Bilimler De* Türk Dil Kurumu (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK. *rgisi*, (9), 49-76.
- Welton, D. A. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and Their World: Strategies for Teaching Social Studies*. Boston, Houghton Mifflin Company.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (18), 107-120.
- Yaman, E. (2014). *Değerler Eğitimi Eğitimde Yeni Ufuklar*. (3.Baskı). Ankara, Akçağ Yayınları.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8.Baskı). Ankara, Seçkin Yayınları.
- Yıldız, S. (2016). *Bayrak Şairi Arif Nihat Asya'dan Seçmeler*. (5.Baskı). İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- Yılmaz, K. (2008). *Eğitim Yönetiminde Değerler*. Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yiğit, M. F. ve Kesmeçi, A. M. (2015). Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitiminde Masal Kullanımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1320-1338.

EKLER

Ek 1. Orijinallik Raporu

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Hacer ULU
Öğrenci Numarası	121404109
Enstitü Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr.Üyesi Hayrettin AYAZ
Tez Başlığı (Türkçe)	Arif Nihat Asya'nın "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" ile "Duâlar ve Âminler" Adlı Şiir Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 288 sayfalık kısmına ilişkin, 18.07.2018 tarihinde Enstitü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 25'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacer ULU

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ve ilgili makale şartını sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) **İntihal raporu** ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "% 25'i geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hacer ULU
Doğum Yeri : Battalgazi / Malatya
Doğum Tarihi : 10.06.1990
E- posta Adresi : haceryuksekk4444@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

2012-2018: Yüksek Lisans, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Elâzığ.
2008-2011: Lisans, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Elâzığ.
2007-2008: Lisans, Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Niğde.
2004-2007: Atatürk Kız Lisesi, Malatya.
1997-2004: Cengiz Topel ve Şehit Ahmet Fırat İlköğretim Okulları, Malatya.

İŞ DURUMU

2017 - : MEB, Çakmak Ortaokulu, Yenişehir / Diyarbakır.
2014 – 2017 : MEB, Gürüz Ortaokulu, Çermik / Diyarbakır.